



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ, 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОЛОН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА



Улаанбаатар хот
2022 он

Олон нийтэд зориулав.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ, 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОЛОН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

- Намрын ээлжит чуулган /2021.10.01 - 2022.01.18/
- Хүндэтгэлийн хуралдаан – Үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээсний 110 жилийн ойд зориулсан /2021.12.29/
- Хүндэтгэлийн хуралдаан – Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойд зориулсан /2022.01.13/
- Ээлжит бус чуулган /2022.01.28 – 31/

УЛААНБААТАР ХОТ
2022 ОН

АГУУЛГА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ
ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганыг нээж УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын хэлсэн үг	8
НЭГ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	
1.1 Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны тойм	22
ХОЁР. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД, ТҮР ХОРООНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	
2.1. Байнгын хороодын үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл	25
2.2. Улсын Их Хурлын Байнгын болон Дэд хорооны бүрэлдэхүүн...	26
ГУРАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	
3.1. Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн хэрэгжилттэй танилцах, хянан шалгах ажил	65
3.2. Улсын Их Хурлын гишүүний асуулга, асуулт	69
3.3. Монгол Улсын Ерөнхий сайдын нэгдсэн хуралдаанд хийсэн мэдээлэл	71
ДӨРӨВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	
4.1. Мэдээлэл, сурталчилгаа, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагаа.....	81
4.2. Улсын Их Хуралд иргэд, сонгогчдоос ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт	84
4.3. Мэдээллийн технологийн мэдээ	85
4.4. Судалгаа шинжилгээ, сургалтын үйл ажиллагаа	87
4.5. Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа.....	89
ТАВ. ХАВСРАЛТУУД	
Хавсралт 1. Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганаар баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын жагсаалт.....	98

Хавсралт 2. Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганаар баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга	108
---	-----

1.Бие даасан хууль

1.1.Таримал ургамлын үр, сортын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн танилцуулга /2021.10.29/...	108
1.2.Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн танилцуулга /2021.11.12/.....	110
1.3.Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн танилцуулга /2021.12.17/...	114
1.4.Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн танилцуулга /2021.12.1/...	117
1.5.Цахим гарын үсгийн тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн танилцуулга /2021.12.17/.....	119
1.6.Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.17/.....	122
1.7.Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.17/.....	124
1.8.Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.24/.....	126
1.9.Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн танилцуулга /2021.12.24/...	130
1.10.Генетик нөөцийн тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.30/	132

2.Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

2.1.Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2021.10.22/.....	135
2.2.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2021.10.29/.....	136
2.3.Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн хамт батлагдсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.11.12/.....	137
2.4.Монгол Улсын Засгийн газрын бүтцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиудын танилцуулга /2021.11.12/	142
2.5.Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.16/.....	144

2.6.Чөлөөт бүсийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.17/	145
2.7.Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиудын танилцуулга /2021.12.30/.....	146
3.Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль	
3.1.Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.23/.....	147
3.2.Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хуулийн танилцуулга /2021.12.23/.....	148
3.3.Протоколд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.11/	150
4.Улсын Их Хурлын тогтоол	
4.1.“Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2022 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.11.18, дугаар 91/.....	151
4.2.“Монгол-Оросын хувь нийлүүлсэн Улаанбаатар төмөр зам нийгэмлэгийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.11.25, дугаар 95/.....	152
4.3.“Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойг тэмдэглэх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.12.02, дугаар 97/	153
4.4.“Оюутолгой ордоос Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.12.30, дугаар 103/.....	154
4.5.“Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрмийг шинэчлэн батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.12.30, дугаар 105/.....	155
4.6.“Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2021.12.30, дугаар 106/.....	158
4.7.“Монгол хүний удмын сангийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, хүн амын өсөлтийг дэмжих талаар авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2022.01.14, дугаар 01/.....	160
4.8.“Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, цалин, нэмэгдлийн хэмжээ тогтоох тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2022.01.18, дугаар 05/.....	161
4.9.“Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журам батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2022.01.18, дугаар 07/.....	162

4.10. “Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга /2022.01.18, дугаар 08/.....	163
---	-----

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганыг хааж, УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын хэлсэн үг	164
--	-----

ҮНДЭСНИЙ ЭРХ ЧӨЛӨӨ, ТУСГААР ТОГТНОЛОО СЭРГЭЭСНИЙ 110 ЖИЛИЙН ОЙД ЗОРИУЛСАН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын хүндэтгэлийн хуралдаан дээр УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын хэлсэн үг	172
---	-----

Монгол Улсын Их Хурлын хүндэтгэлийн хуралдаан дээр Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүхийн хэлсэн үг	179
---	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНЫ 30 ЖИЛИЙН ОЙД ЗОРИУЛСАН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын хүндэтгэлийн хуралдаан дээр УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын хэлсэн үг	187
---	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганыг нээж УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын хэлсэн үг	197
--	-----

НЭГ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХУУЛЬ ТОГТООХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

1.1. Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганы үйл ажиллагааны тойм.....	200
---	-----

ХОЁР. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД, ТҮР ХОРООНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

2.1. Байнгын хорооны үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл	202
---	-----

ГУРАВ. Улсын Их Хурлын Тамгын газрын үйл ажиллагаа

4.1 Мэдээлэл, сурталчилгаа, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагаа	210
---	-----

ДӨРӨВ. ХАВСРАЛТУУД

Хавсралт 1. Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганаар баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын жагсаалт	212
Хавсралт 2. Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганаар баталсан хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын танилцуулга	213
1.Өөрчлөлт оруулах тухай хууль	
1.1.Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.31/.....	213
1.2.Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.31/.....	214
1.3.Коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.31/.....	215
Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганыг хааж УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын хэлсэн үг	216
Товчилсон үгийн жагсаалт	219

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА**

/2021.10.01-2022.01.18/

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫГ НЭЭЖ УИХ-ЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАРЫН ХЭЛСЭН ҮГ



Эрхэм хүндэт иргэд ээ,

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Чуулганы нээлтэд цахимаар оролцож буй Хүндэт зочид оо,

Та бүхэнд намрын чуулганы нээлтийн өдрийн мэндчилгээ өргөн дэвшүүлье.

Өнөөдөр олон улсын ахмадын өдөр тохиож байна. Тиймээс азай буурал ахмадууддаа Монгол Улсын Их Хурлын нэрийн өмнөөс чин сэтгэлийн мэндчилгээ дэвшүүлж, энх тунх, урт удаан насалж, насны буянаа эдлэн жаргахын ерөөл өргөн дэвшүүлье.

Өнөөдрөөс эхлэн Улсын Их Хурлын гишүүд түргэвчилсэн шинжилгээ өгч, халдвар хамгааллын дэглэмээ сахин, хэвийн горимоор танхимаар хуралдаж эхэлж байна. Цаашдаа энэ шинэ горимоор танхимаараа хуралдана.

2022 оны улсын төсвийг хэлэлцэхээс эхлээд нэн чухал олон шийдвэрүүдийг гаргаж, хичээж зүтгэж ажиллахыг цаг үе биднээс шаардаж байна. Улсын Их

Хурлын гишүүн бүр ажлын хэсэг ахалж, ажлын хэсэгт багтаж, үүрэг хүлээж чиглэл чиглэлээрээ ажиллаж байгаа. Хариуцсан хуулийн төслөө хэлэлцүүлж батлуулахын төлөө шамдан ажиллаж, сонгогчдодоо тайлагнахыг чуулганы эхэнд үүрэг болгож байна.

Нэгдүгээрт, Цар тахлын эрсдэлтэй цаг үеийг даван туулж, сорилт дагуулсан асуудлуудыг оновчтой шийдвэрлэх нь чуулганы эн тэргүүний зорилт байх болно.

Хүн төрөлхтөн КОВИД-19 халдварын цар тахалтай нүүр тулаад хоёр жил шахам болж байна. Дэлхий даяар 233 сая хүн халдвар авч, “дельта” вирусээр үүсгэгдсэн дараагийн давалгаа эхлээд байна. Манай улсад ч КОВИД-ын нөхцөл байдал амаргүй байна. Эмнэлгийн ачаалал оргилдоо хүрч, эмч, эмнэлгийн ажилтнууд маань ядарч туйлдаж байна. Хэдийгээр иргэдийнхээ 65 гаруй хувийг вакцины хоёр тунд хамруулсан ч 382 мянган тохиолдол бүртгэгдэж, 1200 гаруй иргэн энэ аюулт өвчнөөр амь насаа алдлаа. Амь нас нь эрсэдсэн ард иргэдийнхээ ар гэр, төрөл төрөгсдөд Улсын Их Хурал гүн эмгэнэл илэрхийлье.

КОВИД-19 халдварын тархалтыг сааруулах, учирч болох эрсдэлээс угтуулан сэргийлэхийн тулд өнгөрсөн хугацаанд хуримтлуулсан туршлага дээрээ тулгуурлан дараах чиглэлд холбогдох Байнгын хороод, Эрүүл мэндийн яам, иргэд, аж ахуйн нэгжүүд анхаарч ажиллах шаардлагатай байна. Үүнд:

- бүх шатны сургуулийн сургалт эхэлсэн тул сургуулийн орчинд халдвар голомтлон тархахаас сэргийлэх, ялангуяа агаар-дуслын замаар халдварладаг онцлогийг харгалзан агааржуулалтыг тогтмол хийх, халдвар хамгааллын дэглэмийг ягштал баримтлах, нийтийг хамарсан арга хэмжээг эмх цэгцтэй, зөв менежментээр зохион байгуулах шаардлагатай байна;

- жирэмсэн эхчүүд, өндөр настан, архаг суурь өвчтэй иргэд уг халдварт өртөх, өртвөл хүндрэх эрсдэл их тул Эрүүл мэндийн төвөөс лавлагаа шатлалын хүртэлх бүх эмнэлгүүд зорилтот бүлэгт чиглэсэн эрчимт эмчилгээ, сэхээн амьдруулах болон яаралтай тусламж үзүүлэх чадавхаа эрс сайжруулах, тусламжийн менежментийг өөрчлөн, оновчтой зохион байгуулах шаардлагатай байна;

- томуу, томуу төст өвчин, амьсгалын замын бусад халдварт өвчин сэрүүний улиралд нэмэгддэг тул КОВИД-той зэрэгцэн давхар эрсдэл үүсэхээс сэргийлж, томуу, хатгалгаа, бусад тарилгат халдварт өвчний вакцинжуулалтыг эрчимжүүлэх;

- КОВИД-19 халдварын тусламжийн зэрэгцээ эрүүл мэндийн үндсэн тусламжид онцгой анхаарч, эмнэлгийн болон нийтийн эрүүл мэндийн тусламжийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, үүний тулд санхүү, төсөв, нөөц боломжийг дайчилж ажиллах;

- эрүүл мэндийн салбарт иргэнд чиглэж, гүйцэтгэлд тулгуурласан санхүүжилтийг нэвтрүүлэх, эмч ажиллагсдын нийгмийн асуудлыг сайжруулах

зэрэг төсвийн удирдлагын тогтолцооны эхлэл тавигдсаныг бататгаж, салбарын чадавхыг богино хугацаанд шинэ шатанд гарган, иргэдийн эрүүл мэндийг хамгаалах найдвартай тогтолцоо төлөвшүүлэх шаардлагатай байна.

Байнга хувьсан өөрчлөгдөж, шинэ шинэ бэрхшээл учруулж байгаа цар тахлыг зөвхөн хорио хязгаарлалтаар бус, харин иргэн бүрийн хариуцлага, төр засгийн манлайлал, хамтын хүчээр давж гарна. Ингэхдээ хааж түгжихийг урьтал болгохгүйгээр хувь хүн, байгууллагын сахилга хариуцлагад тулгуурлаж, үүссэн нөхцөл байдалд дасан зохицож амьдрах шаардлагатай боллоо. Дэлхий нийтийн хандлага ч ийм байна.

Халдварт цар тахлын нөлөөллөөс үүдсэн эдийн засгийн хямралт байдал үргэлжилсээр байна. Төсвийн орлого, экспорт, төлбөрийн тэнцлийн талаарх сар бүрийн статистикт сайн мэдээ байгаа ч инфляц зорилтот түвшнээс давж, бараа бүтээгдэхүүний үнэ өсөж, улсын валютын нөөц багаслаа.

Эдийн засгийн өсөлт удаашран, 2021 оны дүнгээр 5.1 хувь болох төсөөлөл гарчээ. Хэрэглээний бараа, үйлчилгээний үнийг өмнөх оны эцэстэй харьцуулахад 2021 оны 8 дугаар сард л гэхэд улсын хэмжээнд 8.9 хувь, Улаанбаатар хотод 10.0 хувь өссөн нь ард иргэдийн амьжиргаанд хүндээр тусч байна.

Ийм нөхцөлд Засгийн газар тогтвортой, тууштай ажиллах шаардлагатай. Төр түвшин, түмэн олондоо түшигтэй, гаргаж буй шийдвэр нь оновчтой, иргэдийнхээ санал бодлыг харгалздаг байхыг л иргэд хүсч байгаа.

Энэ хүнд нөхцөлд иргэдийнхээ эрүүл мэндийг хамгаалах, улсынхаа эдийн засгийг эрчимжүүлэх чиглэлээр Засгийн газраас дэвшүүлж буй бодлого, шийдвэр, үйл ажиллагааг Улсын Их Хурал байнга дэмжиж, хамтарч ажиллаж байгаа. Цаашдаа ч үргэлжлүүлэн дэмжиж, хамтарч ажиллах болно. Гэхдээ сайд нараас хариуцлага нэхэж, шаардлага тавьж ажиллах болно гэдгийг анхааруулъя. Салбар хариуцсан сайд, үүрэг хүлээсэн дарга нар ард олныхоо төлөө сэтгэлээ чилээж онцгой нөхцөлд онцгой хариуцлагатай байх ёстойгоо умартаж огт болохгүй. Чадахгүй, мэдэхгүй байгаа бол үнэнээ хэлдэг байх хэрэгтэй.

Саяхан шатахууны хомсдол үүсэж, нийгэмд нэлээд бухимдал үүсгэлээ. Хэдийгээр гадаад шалтгаан байсан ч ийм байдал үүсэхээс урьдчилан сэргийлж чадаагүйгээ ажил хариуцсан хүмүүс хүлээн зөвшөөрөх ёстой. Ийм алдаа илүү том эрсдэлд хүргэж болзошгүй тул сайд нар өөрийн салбарт ямар эрсдэл байгаа, хүндрэлтэй асуудлууд яагаад үүсэж буй шалтгааныг бодитой тодорхойлж, шуурхай зохицуулж, шийдвэртэй арга хэмжээ цаг алдалгүй авч байх шаардлагатай байна.

Хоёрдугаарт, энэ удаагийн намрын чуулган Монгол Улсын эдийн засгийн шинэ сэргэлтийн бодлогыг тодорхойлсон чуулган болно.

2021 оны хаврын чуулганы зорилтыг “Хүний эрхийг дээдлэх” хэмээн та бид тодорхойлж байсан. Хүний эрхийн тэмцэлд эцсийн цэг гэж байхгүй гэдгийг дахин хэлье. Өнгөрсөн хугацаанд Улсын Их Хурлаас баталсан 400 гаруй хууль

тогтоомжид хүний эрхийн үнэлгээ, дүгнэлт хийх ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгааны хүрээлэн, Хүний эрхийн Үндэсний Комисстой хамтран эхлүүлээд байна. Үе шаттай хийгдэх энэхүү цогц ажил нь Улсын Их Хурлын ажлыг дүгнэх нэг үзүүлэлт байх болно.

Цар тахал, цаг үеийн нөхцөл байдал, технологийн хөгжил биднийг өөрийн эрхийг шаардахын хамт бусдын эрхийг хүндлэх зарчмыг баримталж, цахим орчинд хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, цахим шилжилтийн үеийн хууль тогтоох үйл ажиллагаанд нэн хариуцлагатай хандах, цар тахлын сөрөг үр нөлөөг хохирол багатай даван туулах зохистой орчин бүрдүүлэхийг шаардаж байгааг Та бүхэн анхаарч байгаа гэдэгт эргэлзэхгүй байна.

Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй арван их наядын хөтөлбөрийн үр дүнд эдийн засагт сэргэлт бий болсон. Гэхдээ нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээ цар тахлын өмнөх 2019 оны түвшинд хүрээгүй байна.

Манай улсын урсгал тэнцэл 25.7 тэрбум ам.долларын алдагдалтай гарч, гадаад өр 32.4 тэрбум ам.долларт хүрч, нийт экспортын 90 хувь, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын 73 хувь нь зөвхөн уул уурхайн салбараас хамааралтай байна.

Иймээс дөнгөж сэргэж байгаа эдийн засагт дусал залгаж, хэвийн гольдролд нь оруулах, улмаар сүүлийн 30 жилийн эдийн засгийн гажиг тогтолцоог засах бодлогын реформ хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Ингэхдээ засал төдий өнгөц өөрчлөлт биш, харин өнгөрсөн он жилүүдийн алдааг засч, ирээдүйн хөгжлийн бат суурийг тавих эдийн засгийн тогтолцооны шинэчлэл зайлшгүй хэрэгтэй боллоо.

Үүний тулд уул уурхайн салбараас хамааралтай эдийн засгийн бүтцэд шинэчлэл хийх замаар дотоодын үйлдвэрлэлийг сэргээж, ажлын байр бий болгон, ядуурлыг бууруулах шаардлагатай. Энэ хүрээнд Улсын Их Хурлаас экспортыг дэмжих, дотоодын үйлдвэрлэл, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, засаглалын чадавхыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн олон хуулийг хэлэлцэж батлахаар төлөвлөж байна. Улсын Их Хурал бизнес эрхлэгчид, ажил олгогчид, татвар төлөгчдийн нүдээр харж эдгээр хуулиудыг батлах ёстой.

Шинэ сэргэлтийн бодлогын хүрээнд:

1.төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардлыг хянаж, төрийн өмчит компаниудын үр ашиг, ил тод байдал, хариуцлага, өгөөжийг нэмэгдүүлэх;

2.хөдөлмөр эрхлэх чадвартай, орлого багатай иргэдийг халамжаар бус, ажил эрхлэлтээр дэмжих “халамжаас-хөдөлмөр”-т шилжих бодлого хэрэгжүүлэх;

3.хот, хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрийг хангаж, төвлөрлийг сааруулж, Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулахад шаардлагатай санхүүжилтийг шийдвэрлэх;

4.хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжтой чиг үүргийг төр гүйцэтгэхгүй байх зарчим баримталж, “стандарт-чанар-өрсөлдөөн”-д суурилсан үйлчилгээг төр худалдан авдаг тогтолцоонд шилжүүлж, төсвийн урсгал зардлыг бууруулах;

5.үр дүн, гүйцэтгэл, чанарт суурилсан санхүүжилт, зарцуулалтын бүрэн эрхийг эрүүл мэнд, боловсрол, соёл урлаг, шинжлэх ухаан, нийгмийн салбарт олгох замаар төрийн албаны бүтцийг шинэчилж, ажилтнуудын цалин хөлс, нийгмийн баталгааг сайжруулах шинэчлэлийн зорилтуудыг Улсын Их Хурал, Засгийн газраас дэвшүүлж байна.

КОВИД-ын эрсдэлийг даван туулж, эдийн засгаа шинэ сэргэлтийн замд шилжүүлэх зорилтыг амжилттай шийдвэрлэхийн тулд төр-хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг цоо шинэ шатанд гаргах ёстой гэдэгт Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын хүрээнд санал нэгдэж байгаа.

Холбогдох хуулиудыг боловсруулах, хэлэлцэх шатанд Монголын үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим, мэргэжлийн холбоод, үйлдвэрлэгчид, хөрөнгө оруулагчдын төлөөллийг оролцуулах хамтарсан зөвлөл буюу байнгын механизмыг Улсын Их Хурал байгуулан ажиллаж байна.

Төр, хувийн хэвшлийнхэн нэг зүгт, ижил өнцгөөр харж байж бодлого үр дүнд хүрнэ. Тиймээс Улсын Их Хурал чуулганы завсарлагааны хугацаанд энэ чиглэлд түлхүү анхаарлаа. Улсын Их Хурлын даргын захирамж, Байнгын хороодын тогтоолоор 15 ажлын хэсэг байгуулагдаж, 20 гаруй хуулийн төсөл дээр ажиллалаа.

Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг Х.Ганхуяг, Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн төслийг Х.Булгантуяа нарын гишүүд хариуцаж, энэ сард багтаан хэлэлцүүлж, батлуулахаар идэвхтэй ажиллаж байна. Д.Өнөрболор гишүүний ахалсан ажлын хэсэг Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай болон Худалдааг дэмжих тухай хуулийн төслийг боловсруулж байгаа.

Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж, дэлхийн улс орнуудтай тогтоосон харилцаа, хамтын ажиллагаагаа эдийн засгийн сэргэлт, хөгжлийн бодлогоо дэмжих хөшүүрэг болгон ашиглах ёстой.

Энэ чиглэлээр олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын асуудлаар ил тод байдлыг хангах тухай хэлэлцээрийн хэрэгжилтийг хангах, худалдаа хөрөнгө оруулалтын асуудлаар хуулийн төсөл боловсруулах, хэлэлцүүлэх шатанд татвар төлөгчид, бизнес эрхлэгчид, хөрөнгө оруулагчдын оролцоог хангах, төр, хувийн хэвшил хамтран ажиллах, зөвлөлдөх ажлыг зохион байгуулах чиг үүрэгтэй байнгын ажлын хэсгийг Эдийн засгийн байнгын хорооны дарга Ж.Ганбаатараар ахлуулан Төсвийн байнгын хорооны дарга Ч.Хүрэлбаатар, Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Чойжилсүрэн болон Тогтвортой хөгжлийн зорилгын дэд хорооны дарга Х.Булгантуяа нарын бүрэлдэхүүнтэй байгуулсан.

Төсвийн сахилга бол эдийн засгийн хөгжлийг эрчимжүүлэх нэг чухал хэрэгсэл юм. Төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашиг, менежментийг сайжруулах нь энэхүү реформын нэг үндсэн чиглэл болно. Хөрөнгө оруулалт оновчтой биш, хэт үрэлгэн, завших цавчих байдал хэрээс хэтэрснийг иргэд шүүмжилж байна. Төрийн өмчит компаниудын засаглалыг сайжруулах арга хэмжээг хойшлуулалгүй эцэслэн шийдвэрлэе. Халамжийн бодлогоо цэгцэлж, хөдөлмөр эрхлэлтэд илүү ач холбогдол өгөх цаг болсныг иргэд, судлаачид сануулж байна.

Үүний зэрэгцээ бид байгаль хамгаалах асуудалд онцгой анхаарал хандуулах цаг болсон. Д.Тогтохсүрэн нарын гишүүд цөлжилттэй тэмцэх, Ц.Цэрэнпунцаг, Б.Саранчимэг нарын гишүүд байгаль хамгаалах бүлгийг санаачилсан.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дэвшүүлсэн “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор “Цөлжилттэй тэмцэх”, “Ойн хомсдол, доройтлыг бууруулах”, “Уур амьсгалын өөрчлөлттэй дасан зохицох”, “Ойн цэвэрлэгээ” зэрэг таван үндэсний хөтөлбөр, төслийг нэгтгэн, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хуульд нийцүүлж “Тэрбум мод-Ногоон Монгол” үндэсний хөтөлбөрийг шинээр боловсруулж батлах, дунд хугацааны болон жилийн төлөвлөгөөний үндсэн дээр зохион байгуулах, халамжаас хөдөлмөрт шилжих зорилттой уялдуулах нь зүйтэй байна. Жишээ нь, мод тарьж ургуулаад халамжид хамрагддаг байж болно, ялын бодлогыг үүнтэй уялдуулж болно, татварын хөнгөлөлтөөр дэмжиж болно.

Гуравдугаарт, засаглалын чадавхыг бэхжүүлж, сайн засаглал төлөвшүүлэх нь намрын чуулганы өөр нэг чухал зорилт юм.

Засаглалаа чадавхжуулаагүй цагт ямар ч сайн бодлого, зорилт үр дүнд хүрэхгүй. Иймээс юуны өмнө авлигатай тэмцэх ажлыг шинэ шатанд гаргаж, төрийн хүнд суртлыг халах зорилтыг хэрэгжүүлнэ. Иргэндээ үйлчилдэг төрийг төлөвшүүлэх, цахим шилжилт хийх, төрийн албыг чадавхжуулах, их өгөгдлийг бодлого, шийдвэр гаргах хэрэгсэл болгож ашиглах, инновац шингэсэн бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээг дэмжих зэрэг олон зорилго засаглалын шинэчлэлд хамаарна.

Улсын Их Хуралд Ж.Сүхбаатар, Х.Булгантуяа, Т.Доржханд, Ц.Мөнхцэцэг, С.Одонтуяа, Б.Энхбаяр нарын гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэй Авлигын эсрэг бүлэг байгуулагдан ажиллаж байна. Авлигын эсрэг тэмцэлд иргэдтэйгээ, хэвлэл мэдээллийн салбартай хамтарч ажиллаж байж үр дүнд хүрдгийг мартаж болохгүй.

“Транспэрэнси интернэшнл” байгууллагын Авлигын төсөөллийн индексийн судалгаагаар Монгол Улс сүүлийн хоёр жилд 35 оноо авсан нь харамсмаар үзүүлэлт юм. Хэдийгээр энэхүү судалгаа нь гадаад, дотоодын хүмүүсийн хувийн үзэл бодол, төсөөлөл дээр суурилдаг боловч бид өөрсдийн үйл ажиллагаанд харгалзан үзэх зайлшгүй шаардлагатай. Энэ хүрээнд нийгмийн харилцаа, төрийн үйл ажиллагааны үндсийг тодорхойлж, зохицуулдаг гол хэрэгсэл болох хууль тогтоомжийн найдвартай, тодорхой, тогтвортой байдал, бодитой шинж чанарыг хадгалах нь чухал байна. Түүнчлэн нийтийн дунд дэлгэрсэн ойлголт,

сэтгэхүйн хүлээснээс ангижирч шинэ дэг дүрэм тогтоох шаардлагатай асуудал ч бий.

Энэ чиглэлээр нэн тэргүүнд шийдвэрлэх асуудлуудын нэг нь дэлхий нийтээр “Шүгэл үлээх” гэж нэрлээд байгаа нийт олны эрх ашгийг хамгаалахын тулд хийдэг үйл ажиллагаа юм. Монгол Улсад Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлыг хамгаалах хуулийн төслийг хэлэлцэн батлахыг, бодитоор хэрэгжих нөхцөлийг бүрдүүлэхийг цаг үе шаардаж байна.

Тиймээс нийтийн эрх ашгийн төлөө хууль сахиулах байгууллагад мэдээлэл өгсөн шүгэл үлээгчид тодорхой хэмжээний урамшуулал, нөхөн төлбөр өгөх асуудлыг зохицуулсан Тусгай активын тухай хуулийг санаачилж байгааг дурдъя.

Монгол Улсын авлигын төсөөллийн индексийг 50 оноонд хүргэхийн тулд үнэлгээний үндэслэл болдог олон улсын байгууллагуудын үнэлгээ, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхэд онцгой анхаарах хэрэгтэй. Авлигатай тэмцэх байгууллага болон хяналт тавих эрх бүхий бусад байгууллагын бие даасан, хараат бус байдлыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Улсын Их Хурал бодитой арга хэмжээ авах болно.

Нийтийн эрх ашгийг хөндөж байгаа өөр нэг чухал асуудал бол улс төрийн намын болон сонгуулийн кампанит ажлын санхүүжилт болоод байна. Улс төрийн нам, бизнес, төр хоорондын зүй бус нөлөөллийн зам мөрийг засаж байгаа гол хүчин зүйл нь намын санхүүжилттэй холбогдож байгааг хүлээн зөвшөөрч, таслан зогсоох шаардлагатай байна. Төрийн байгууллагын төсөв ил тод болсны адилаар намуудын төсөв санхүүжилт ил тод, шилэн болох цаг нь болжээ. Энэ чиглэлээр Ц.Мөнхцэцэг нарын гишүүд хуулийн төсөл боловсруулж, намуудын төлөөлөлтэй хамтран уулзалт, хэлэлцүүлгүүд зохион байгуулж байгаа. Гишүүд энэ чиглэлээр идэвхтэй ажиллах шаардлагатай.

Төр өөрийн эрх мэдлээ ард олондоо ээлтэй байдлаар хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Тухайлбал, зөвшөөрөл, хяналтын тогтолцоог цахимжуулж, хүний оролцоог хөнгөлж, хүнд суртлыг багасгах нь нэн чухал зорилт юм. Энэ хүрээнд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн ажлын хэсгийг Эрхэм гишүүн Х.Ганхуяг, Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн ажлын хэсгийг Н.Учрал гишүүн ахлан ажиллаж байна. Түүнчлэн Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилга хариуцлагын тухай, Төрийн албаны сонгон шалгаруулалтын тусгай журмын тухай хуулийн төслөөр Ж.Мөнхбат даргатай Төрийн байгуулалтын байнгын хороо хэлэлцүүлгүүд зохион байгуулж, бэлэн болгоод байна.

Эдгээр хуулиар төрийн албаны бүтэц, чиг үүргийн хуваарилалтыг оновчтой болгох, гүйцэтгэл, бүтээмжид тохирсон санхүүжилт, цалин хөлсний тогтолцоог төлөвшүүлэх, төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилга, хариуцлагыг сайжруулах, дэлхий нийтэд өргөнөөр хэрэглэж байгаа цогц чадамжийг нэвтрүүлж, зөв хүнийг зөв ажилд томилж, зөв үр дүнд хүрэх, төрийн үйл ажиллагааг олон нийтийн оролцоо, хяналттайгаар үнэлэхэд өөрчлөлт гарна.

КОВИД олон сөрөг нөлөө дагуулсан ч бас шинэ боломжийг нээж өгч байгаа. Түүний нэг нь цахим ажил, үйлчилгээний өргөжилт юм. Цахим хурал, цахим

худалдаа, цахим ажил эрхлэлт урьд өмнө байгаагүй өргөн хүрээг хамарлаа. Одоо үүнийг технологийн шинэ дэвшилтэй уялдуулан, тогтмол хэрэглээ болгож чадвал цахим үндэстэн болох зорилгод маань томоохон алхам болно. Энэ чиглэлээр Н.Учрал гишүүний ахалсан Байнгын хороо идэвхтэй ажиллаж байна.

Хуулийн засаглал тогтоох, хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт хамгийн хатуу шийтгэл оноодог байх, хүний эрхийг зөрчихтэй хатуу тэмцэх бидний зорилгод энэ чуулганаар батлах Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль чухал үүрэг гүйцэтгэх болно.

Дөрөвдүгээрт, Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг амилуулах эрх зүйн хувьсгалын зорилтоо бид энэ чуулганаар үргэлжлүүлэх болно.

Шүүх эрх мэдлийн эрх зүйн үндсийг боловсронгуй болгох зорилтын хүрээнд, иргэдийн дунд багагүй шүүмжлэл дагуулаад байгаа Зөрчлийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулж, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулна. Түүнчлэн Шүүх байгуулах тухай, Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулиудыг шинэчлэн найруулж, шинээр Иргэний болон захиргааны шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай, Шүүхийн бус журмаар өр барагдуулах үйл ажиллагааны тухай зэрэг хуулиудыг цогцоор нь хэлэлцэж батлахаар төлөвлөж байна.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль гацаанаас гарсан. Цэцийн шийдвэр эцэслэгдсэн. Одоо шүүхийн багц хуулийн хэрэгжилтэд Улсын Их Хурлын гишүүд, Хууль зүйн байнгын хороо онцгой анхаарал хандуулж, шүүхийн шинэчлэлийн ажлаа үр дүнд хүргэмээр байна.

Тавдугаарт, энэ удаагийн чуулганаар боловсролын шинэчлэлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх багц хуулийн төслүүдийг хэлэлцэх болно.

Улс орны хөгжил дэвшил, мандан бадрах маргаашийг эрдэм боловсролтой иргэд л бүтээн байгуулна. Тиймээс дэлхийн түвшний боловсролыг хүүхэд, залуустаа эзэмшүүлэх, тэдний авьяас чадварыг нээн илрүүлж, дэлхийтэй хөл нийлэн алхах хөгжсөн шинэ монгол иргэдийг өсгөн хүмүүжүүлэх үзэл баримтлалтай багц хуулиудыг хэлэлцэхээр зорьж байна. Үүнд нэлээд их цаг хугацаа шаардагдах нь ойлгомжтой.

Үүнд Боловсролын ерөнхий хууль, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуулиудын шинэчилсэн найруулга, Хүмүүнлэг боловсролыг дэмжих тухай, Боловсролын хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд багтаж байгаа юм.

Эдгээр хуулийн ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар баталж, ахлагчаар Эрхэм гишүүн Ц.Мөнх-Оргил, гишүүдээр Ё.Баатарбилэг, Х.Ганхуяг, Г.Дамдинням, Ц.Мөнхцэцэг, Ч.Ундрам, Т.Энхтүвшин нар ажиллаж байна. Хуулиудын хэлэлцүүлэгт гишүүдийг идэвхтэй орж ажиллахыг уриалж байна.

Эрхэм гишүүд ээ,

Дээр дурдсан таван асуудал бол харилцан хамааралтай, эх орноо эрчимт хөгжлийн замд гаргах зорилгын хөшүүрэг болох зангилаа асуудлууд билээ.

Тиймээс хөгжлийн ирээдүйгээ бүтэн зураглаж, мэргэн ард түмнийхээ хүсэл сонирхлыг бүрэн илэрхийлж, нийтлэг эрх ашгийнхаа төлөө нэгдмэл эрмэлзэлтэй байж, эв саналаа нэгтгэхийг Та бүхэндээ уриалж байна.

НЭГ МОНГОЛ НИЙТЭЭРЭЭ НЭГ ЗҮГТ харж чадсан цагт ИХ СЭРГЭЛТ-ийн бодлого зөв замдаа орно, цар тахлыг амжилттай даван туулна.

Та бүхэндээ, нийт монголчууддаа гэгээн сайхан гэрэлт маргаашийг ерөөе.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын чуулган нээснийг мэдэгдье.



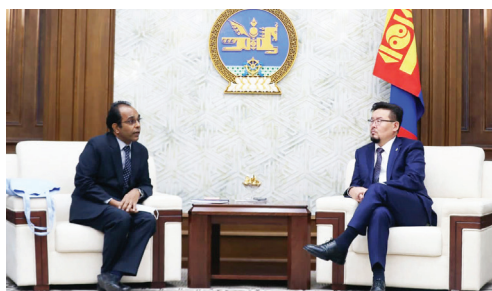
Улсын Их Хурлын намрын ээлжит чуулганы нээлт

УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын гадаад, дотоод уулзалт, арга хэмжээ (Намрын чуулганы хугацаанд)



“Тогтвортой хөгжлийн зорилго” дээд түвшний чуулга уулзалтыг нээж, УИХ-ын дарга Г.Занданшатар үг хэлэв.

2021.10.04



НҮБ-ын Хунс, хөдөө аж ахуйн байгууллагын Монгол дахь суурин төлөөлөгч ноён Винод Ахужаг хүлээн авч уулзлаа.

2021.10.06



Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан тэрбум мод тарих уриалгад Чингэлтэй дүүрэг нэгдэж, “Хайрхан” хөгжлийн төв орчимд мод тарих ажлын нээлтэд УИХ-ын дарга Г.Занданшатар оролцов.

2021.10.09



Манай улсад айлчилсан Бүгд Найрамдах Итали Улсын Төлөөлөгчдийн танхимын (парламентын доод танхим) дэд ерөнхийлөгч Этторе Росато тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзлаа.

2021.10.13



“Монгол, Оросын хамтын ажиллагаа - 100 жил” олон улсын эрдэм шинжилгээний хуралд УИХ-ын дарга Г.Занданшатар үг хэлэв.

2021.10.19



Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн эх бичвэрийг Нийслэлийн удирдлагуудад гардуулж өглөө.

2021.10.29



УИХ-ын дарга Г.Занданшатар Говь-Алтай аймагт ажиллаж, “Тайшир-Алтай ус хангамж” төслийн хүрээнд гадаргын усыг унд, ахуйн хэрэгцээнд цэвэршүүлэн хангах зориулалттай ус цэвэршүүлэх станцын нээлтэд оролцов.

2021.10.30



Монгол Улс дахь НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн Суурин төлөөлөгч, хатагтай Илейн М.Конкиевичийг хүлээн авч уулзлаа.

2021.11.03



Монгол-Оросын хэвлэл мэдээллийн форумд оролцсон ОХУ-ын сэтгүүлчдийн төлөөллийг Улсын Их Хурлын дарга хүлээн авч уулзав.

2021.11.03



Монгол Улс, ОХУ-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 100 жилийн ойг тэмдэглэх ажлын хүрээнд манай улсад айлчилсан ОХУ-ын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн орлогч дарга Константин Иосифович Косачев тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзлаа.

2021.11.05



Европын холбооноос Монгол Улсад суух Элчин сайдаар томилогдсон Элчин сайд, хатагтай Аксель Никейзийг хүлээн авч уулзав.

2021.11.10



Улсын Их Хурлын Тамгын газар, АНУ-ын Олон улсын хөгжлийн агентлаг, Бүгд найрамдахчуудын олон улсын хүрээлэнтэй хамтран зохион байгуулсан “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах нь” сэдэвт цахим уулзалт, хэлэлцүүлэгт оролцлоо.

2021.11.16



Монгол Улсад орчин цагийн шинжлэх ухааны байгууллага үүсэж хөгжсөний 100, Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи байгуулагдсаны 60 жилийн түүхт ойн баярын хүндэтгэлийн их чуулганд УИХ-ын дарга Г.Занданшатар оролцож, үг хэлэв.

2021.11.18



НҮБ-ын Хүнс, хөдөө ахуйн байгууллага болон Монгол Улс хамтран зохион байгуулсан НҮБ-ын Ази-Номхон далайн орнуудын Хөдөө аж ахуйн статистикчдын 29 дэх удаагийн хурлыг нээж УИХ-ын дарга үг хэлэв.

2021.11.22



Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Бүгд Найрамдах Польш Улсын Сеймийн дэд маршал, хатагтай Малгожата Гошевска тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзлаа.

2021.11.23

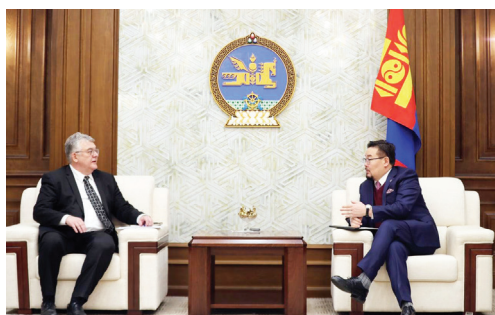


Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Лок Сабха-гийн (Парламентын доод танхим) гишүүн, Гадаад харилцааны Төрийн сайд Ражкумар Ранжан Сингх тэргүүтэй төлөөлөгчидтэй уулзлаа.

2021.11.25



УИХ-ын дарга Г.Занданшатарын “Япон лугаа адил хөгжсэ” санаачилгын хүрээнд УИХ-ын Тамгын газар, Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллагатай хамтран, 4 удаагийн цуврал хэлэлцүүлэг зохион байгуулав.



ДЭМБ-ын Монгол Улс дахь суурин төлөөлөгч Сергей Диордица-г хүлээн авч уулзлаа.

2021.12.21



Бүгд Найрамдах Франц Улсаас Монгол Улсад суух Элчин сайдаар томилогдсон ноён Себастиен Сүрүн-ийг хүлээн авч уулзав.

2021.12.22



Бүгд Найрамдах Унгар Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд, монголч эрдэмтэн, хатагтай Борбала Анна Обрушански-г хүлээн авч уулзлаа.

2021.12.22



Улсын Их Хурлын Тамгын газраас анх удаа хэрэгжүүлж буй иргэд, хүүхэд, залууст Үндсэн хууль, парламентат ёсны талаарх мэдлэг олгох зорилготой “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн нээлтэд үг хэлэв.

2021.12.23

НЭГ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮҮЛЬ ТОГТООХ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

1.1. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НЭГДСЭН ТОЙМ



ХУРАЛДСАН ӨДӨР, ТОО

2021.10.01-2022.01.18 ХҮРТЭЛ



- Бие даасан хууль - **16**
- Нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан хууль - **234**
- Хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль - **6**
- Гэрээ конвенц соёрхон батлах тухай хууль - **5**
- Улсын Их Хурлын тогтоол - **39**

75 ажлын өдөр	ЧУУЛГАН
30 удаа	ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТОО
111 удаа	БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД, ТҮР ХОРООДЫН ХУРАЛДААН

УИХ-ЫН ГИШҮҮД АЖЛЫН

ХЭСГЭЭС АСУУСАН



АСУУЛТ, ХАРИУЛ **844**



УИХ-ЫН ГИШҮҮД ҮГ ХЭЛСЭН
217 удаа,

13 цаг 48 минут



ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

2021.10 сар: 10 удаа 45 цаг 31 минут
2021.11 сар: 6 удаа 39 цаг 57 минут
2021.12 сар: 10 удаа 37 цаг 14 минут
2022.01 сар: 4 удаа 24 цаг 44 минут

- Чуулганы нэгдсэн хуралдааны явцын талаар нийт **483** хуудас товч тэмдэглэлийг хөтөлж, **2516** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэлийг дууны бичлэгээс буулгав.
- Байнгын хороодын **97** удаагийн, **164** цаг **02** минутын хуралдааны явцын талаар **538** хуудас товч тэмдэглэл хөтөлж, **2813** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэл үйлдэв.
- Дэд хороодын **5** удаагийн, **6** цаг **15** минутын хуралдааны явцын талаар **13** хуудас гар тэмдэглэл хөтөлж, **101** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэл үйлдэв.
- Түр хорооны **9** удаагийн, **12** цаг **52** минутын хуралдааны явцын талаар **27** хуудас товч тэмдэглэл хөтөлж, **228** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэл үйлдэв.



Улсын Их Хурлын намрын ээлжит чуулганы хуралдаан



УИХ дахь МАН-ын бүлгийн гишүүд



УИХ дахь Ардчилсан намын бүлгийн гишүүд

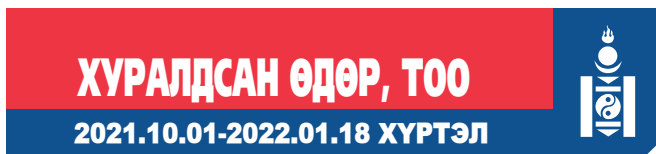


УИХ дахь бие даагч болон нам, эвслийн төлөөлөл

ХОЁР

ҮЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД,
ТҮР ХОРООДЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

2.1. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БАЙНГЫН БОЛОН ДЭД, ТҮР ХОРООНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ



БАЙНГЫН ХОРООД 97 удаа

ДЭД, ТҮР ХОРООД 14 удаа



ДЭД, ХОРОО ХУРАЛДСАН ТОО

ТУСГАЙ ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРОО	1
НУТГИЙН УДИРДЛАГЫН ДЭД ХОРОО	1
ЖИЖИГ, ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ДЭД ХОРОО	1
ТӨСВИЙН ЗАРЛАГЫН ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРОО	1
ХҮНИЙ ЭРХИЙН ДЭД ХОРОО	1

ТҮР ХОРОО ХУРАЛДСАН ТОО

КОРОНАВИРУСТ ХАЛДВАР (КОВИД-19)-ЫН ЦАР ТАХЛААС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, ТЭМЦЭХ, НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН БИЕЛЭЛТИЙГ САР ТУТАМ НЭЭЛТТЭЙГЭЭР ХЭЛЭЛЦЭЖ, ХЯНАЛТ ТАВИХ, ШААРДЛАГАТАЙ БОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХОЛБОГДОХ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ХУРАЛДААНААР ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ, САНАЛ, ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ ҮҮРЭГ БҮХИЙ ТҮР ХОРОО	3
УЛААНБААТАР ХОТЫН ХӨГЖЛИЙН АСУУДАЛ ЭРХЭЛСЭН ТҮР ХОРОО	1
"ОЮУТОЛГОЙ ОРДЫН АШИГЛАЛТАД МОНГОЛ УЛСЫН ЭРХ АШГИЙГ ХАНГУУЛАХ ТУХАЙ" МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ 92 ДУГААР ТОГТООЛЫН ХЭРЭГЖИЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ, ШААРДЛАГАТАЙ БОЛ САНАЛ БОЛОВСРУУЛЖ, ДҮНГ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНД ТАНИЛЦУУЛАХ ҮҮРЭГ БҮХИЙ ТҮР ХОРОО	5

Байнгын хорооны **135** санал, дүгнэлт, танилцуулга бэлтгэн чуулганы нэгдсэн хуралдаанд оруулан шийдвэрлүүлжээ.

Байнгын хороонд иргэдээс **117** өргөдөл, гомдол ирүүлснээс **89**-д нь хариу өгч шийдвэрлэсэн бол албан байгууллага, аж ахуйн нэгжээс **397** албан бичиг ирүүлснийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хянан, **164** албан бичигт хариу өгсөн.

2.2 БАЙНГЫН ХОРООДЫН БҮРЭЛДЭХҮҮН

БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ХАРЬАЛАЛ

2022.01.20

№	Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо	Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо	Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо	Инноваци, цахим бодлогын байнгын хороо	Нийгмийн бодлогын байнгын хороо	Төрийн байгуулалтын байнгын хороо	Төсвийн байнгын хороо	Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо	Хууль зүйн байнгын хороо	Эдийн засгийн байнгын хороо
1	Б.Баттөмөр	Х.Болорчулуун	Г.Дамдинням	Б.Бат-Эрдэнэ	Н.Учрал	М.Оюунчимэг	Ж.Мөнхбат	Ч.Хүрэлбаатар	Б.Чойжилсүрэн	С.Бямбацогт	Ж.Ганбаатар
2	Ш.Адьяа	Ц.Анандбаатар	А.Адъяасүрэн	Ш.Адьяа	Г.Амартүвшин	П.Анужин	С.Амарсайхан	Г.Амартүвшин	А.Адъяасүрэн	Ш.Адьяа	Т.Аюурсайхан
3	Н.Алтанхуяг	Т.Аубакир	Г.Амартүвшин	Х.Баделхан	Э.Бат-Амгалан	Д.Батлут	А.Адъяасүрэн	Д.Өнөрболор	Ц.Анандбаатар	Н.Алтанхуяг	Д.Батлут
4	П.Анужин	Б.Бат-Эрдэнэ	П.Анужин	Б.Баярсайхан	Х.Ганхуяг	Б.Баярсайхан	Ё.Баатарбилэг	Ц.Анандбаатар	Т.Аубакир	С.Амарсайхан	Б.Баттөмөр
5	Т.Аюурсайхан	Ж.Бат-Эрдэнэ	Т.Аубакир	Б.Баттөмөр	Н.Ганибал	Б.Бейсен	Ж.Батсуурь	Х.Булгантуяа	Ж.Бат-Эрдэнэ	Д.Ганбат	Д.Бат-Эрдэнэ
6	Х.Баделхан	Ж.Батжаргал	Ё.Баатарбилэг	С.Бямбацогт	Т.Доржханд	С.Ганбаатар	С.Бямбацогт	Ж.Батжаргал	Ж.Батжаргал	Б.Дэлгэрсайхан	Ж.Бат-Эрдэнэ
7	С.Батболд	Б.Бейсен	Б.Баярсайхан	Б.Бейсен	Ц.Сэргэлэн	Ц.Сандаг-Очир	Ж.Ганбаатар	Х.Баделхан	Г.Ганболд	Л.Мөнхбаатар	Х.Болорчулуун
8	Э.Бат-Амгалан	Г.Ганболд	Х.Ганхуяг	Ж.Мөнхбат	Б.Саранчимэг	Д.Сарангэрэл	Г.Ганболд	Ж.Батсуурь	Н.Наранбаатар	Ц.Мөнхцэцэг	Х.Булгантуяа
9	Б.Бат-Эрдэнэ	Н.Ганибал	Ж.Мөнхбат	Л.Энх-Амгалан	Ж.Чинбүрэн	Б.Саранчимэг	Г.Занданшатар	С.Ганбаатар	Д.Өнөрболор	Х.Нямбаатар	Н.Ганибал
10	Д.Бат-Эрдэнэ	Г.Дамдинням	Б.Жаргалмаа	Б.Энхбаяр	Ч.Ундрам	Ц.Мөнх-Оргил	Ж.Эрдэнэбат	Ц.Даваасүрэн	О.Цогтгэрэл	Б.Пүрэвдорж	Х.Ганхуяг
11	Д.Ганбат	Г.Мөнхцэцэг	Ц.Мөнхцэцэг		Э.Батшугар	С.Одонтуяа	Ц.Мөнх-Оргил	Л.Мөнхбаатар	Ш.Раднаасэд	Ш.Раднаасэд	Ц.Даваасүрэн
12	Д.Доржханд	Н.Наранбаатар	Г.Мөнхцэцэг		Ц.Идэрбат	С.Чинзориг	Х.Нямбаатар	С.Одонтуяа	Г.Тэмүүлэн	Ц.Сандаг-Очир	Т.Доржханд
13	Б.Дэлгэрсайхан	Д.Өнөрболор	Ж.Чинбүрэн			Ж.Чинбүрэн	Л.Оюун-Эрдэнэ	Б.Пүрэвдорж	Т.Энхтүвшин	Ж.Сүхбаатар	Б.Жавхлан
14	Н.Наранбаатар	Б.Саранчимэг	Ч.Ундрам			Б.Жаргалмаа	Б.Пүрэвдорж	Ш.Раднаасэд	Ц.Туваан	Ц.Сэргэлэн	М.Оюунчимэг
15	Ц.Сэргэлэн	Г.Тэмүүлэн	Н.Учрал			Ц.Туваан	Ж.Сүхбаатар	Д.Тогтохсүрэн	С.Ганбаатар	Н.Учрал	О.Цогтгэрэл
16	Д.Цогтбаатар	Ц.Туваан	Т.Энхтүвшин			Ч.Ундрам	Д.Тогтохсүрэн	Г.Тэмүүлэн	Ж.Эрдэнэбат	Д.Цогтбаатар	Ц.Цэрэнпунцаг
17	Б.Энх-Амгалан	О.Цогтгэрэл	С.Чинзориг			Ц.Идэрбат	Ц.Мөнхцэцэг	Б.Жавхлан	Г.Дамдинням	Б.Энх-Амгалан	С.Чинзориг
18	Н.Энхболд	Ц.Цэрэнпунцаг	Л.Энх-Амгалан				Н.Энхболд	Б.Чойжилсүрэн	Л.Мөнхбаатар	Б.Энхбаяр	Б.Энхбаяр
19	Х.Булгантуяа	Т.Энхтүвшин	Э.Батшугар				М.Оюунчимэг	Ц.Сандаг-Очир	Д.Батлут	Ц.Мөнх-Оргил	

ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ХАРЬАЛАЛ

2022.01.20

№	Агаарын бохирдлыг бууруулах асуудлын дэд хороо	Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн дэд хороо	Нутгийн удирдлагын дэд хороо	Улсын Их Хурлын халдашгүй байдлын дэд хороо	Сонгогчийн нэрсийн жагсаалт, бүртгэлийн хяналтын дэд хороо	Тогтвортой хөгжлийн зорилгын дэд хороо	Тусгай хяналтын дэд хороо	Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо	Хөнгөн үйлдвэрлэлийн хөгжлийн дэд хороо	Хүнд үйлдвэрлэлийн хөгжлийн дэд хороо	Хүний эрхийн дэд хороо
1	Б.Саранчимэг	Ж.Бат-Эрдэнэ	Ё.Баатарбилэг	Н.Энхболд	Г.Ганболд	Х.Булгантуяа	С.Батболд	Б.Пүрэвдорж	Ц.Анандбаатар	Г.Тэмүүлэн	Б.Энхбаяр
2	Т.Аубакир	А.Адъяасурэн	Ж.Батсуурь	С.Батболд	Ж.Мөнхбат	Б.Баттөмөр	Н.Алтанхуяг	Г.Амартүвшин	А.Адъяасурэн	Ц.Анандбаатар	Ш.Адъяаа
3	Г.Ганболд	Ж.Батжаргал	Г.Ганболд	Б.Бат-Эрдэнэ	Ц.Мөнх-Оргил	Д.Бат-Эрдэнэ	Т.Аюурсайхан	Ц.Анандбаатар	Т.Аубакир	Н.Наранбаатар	Д.Ганбат
4	Г.Дамдинням	Г.Ганболд	Х.Нямбаатар	С.Бямбацогт	Б.Пүрэвдорж	Н.Ганбал	Б.Дэлгэрсайхан	Ж.Батжаргал	Д.Өнөрболор	О.Цогтгэрэл	Ц.Мөнхцэцэг
5	Ц.Туваан	Т.Энхтүвшин	Ж.Сүхбаатар	Ц.Мөнх-Оргил	Ж.Ганбаатар	Б.Жавхлан	Д.Бат-Эрдэнэ	Ж.Батсуурь	Ш.Раднаасзэд	Б.Чойжилсүрэн	Ш.Раднаасзэд
6	Ц.Туваан	С.Ганбаатар				Х.Ганхуяг	Ц.Сэргэлэн	Х.Булгантуяа	Г.Тэмүүлэн	Т.Энхтүвшин	Ц.Сандаг-Очир
7	Ц.Туваан	Д.Батлуг				Т.Доржханд	Б.Энх-Амгалан	С.Ганбаатар	Ц.Туваан	Ц.Туваан	Н.Учрал
8	Ж.Эрдэнэбат							Г.Тэмүүлэн		Г.Дамдинням	Н.Алтанхуяг
9										Л.Мөнхбаатар	Ж.Сүхбаатар

НЭГ. АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.БАТТӨМӨР



19 ГИШҮҮН

8

удаа

ХУРАЛДААН

2

удаа

**ХАМТАРСАН
ХУРАЛДААН**

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ (Давхардсан тоогоор)

17

1 ЗӨВШИЛЦӨХ АСУУДАЛ

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

2

8 САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН

1

43 ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

18

3 ТАНИЛЦУУЛГА

АЛБАН ТУШААЛТНЫГ ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

1

2 ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

Батлуулсан хууль, тогтоомж

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

2

14 ХУУЛЬ

Ажлын хэсэг **1** удаа байгуулж, **13** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **64**, явуулсан албан бичиг **30**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд дараах асуудлыг хэлэлцэж, санал, дүгнэлт, танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг бэлтгэн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүллээ. Үүнд:

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг нарын 4 гишүүнээс 2021 оны 05 дугаар сарын 14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулсан.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулсан.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулж, цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалан Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үйлчлэх хугацааг 2022 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийг дуустал сунгасан.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Цөмийн зэвсгийг хориглох тухай гэрээг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Монгол Улс, Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк хоорондын зээлийн хэлэлцээр (Улаанбаатар хотын тогтвортой авто зам, тээвэр төсөл)-ийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Монгол Улсын Засгийн газраас 2019 оны 07 дугаар сарын 08-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Монгол, Хятадын Замын-Үүд, Эрээний эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс байгуулах тухай Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслүүдийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулав.

Байнгын хороо Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хорооны дарга, гишүүд 2021 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр Гадаад харилцааны яамны бодлого, үйл ажиллагаа, авч хэрэгжүүлж байгаа арга

хэмжээ, шийдвэр, гадаад харилцаа болон дипломат төлөөлөгчийн газруудад тулгарч байгаа асуудал, КОВИД-19 цар тахлын үеийн нөхцөл байдалд авч байгаа арга хэмжээ, гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа иргэдэд чиглэсэн ажил болон вакцины татан авалтыг цаг алдалгүй хийх, иргэдээ вакцинжуулахад чиглэсэн үйл ажиллагаа, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүдийн талаар санал солилцов.

Бусад ажлын талаар

Монгол Улс болон ОХУ хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 100 жилийн ойг тэмдэглэх хүрээнд Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо, ОХУ-ын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн Гадаад хамтын ажиллагааны хороо хоорондын “Зуун жилийн ойд зориулсан цахим уулзалт”-ыг 2021 оны 10 дугаар сарын 12-ны өдөр хийж, Гадаад харилцааны яамны Хөрш орнуудын газрын ажилтнуудтай 2021 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдөр уулзаж санал солилцсон.

Байнгын хорооны дарга Б.Баттөмөр санаачлан “МОНГОЛ УЛСАД ШИНЭ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨРЛҮҮДИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ НЬ” сэдэвт хэлэлцүүлгийг 2021 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдөр зохион байгуулсан.



Байнгын хорооны дарга, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Хятадын парламентын бүлгийн гишүүн Б.Баттөмөр БНХАУ-аас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Цай Вэньрүйг хүлээн авч уулзлаа. 2021.09.17



Ази-Номхон далайн орнуудын парламентын чуулганы 29 дүгээр уулзалтад Монгол Улсын Парламентыг төлөөлж Байнгын хорооны дарга Б.Баттөмөр оролцов. 2021.12.14

ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Х.БОЛОРЧУЛУУН



19 гишүүн

7

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ **15**

1 УИХ-ЫН ТОГТООЛ

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ **8**

5 САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН **2**

2 ТАНИЛЦУУЛГА

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ **7**

63 ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

Батлуулсан хууль, тогтоомж

ХУУЛЬ **22**

1 УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

Ажлын хэсэг **7** удаа байгуулж, **18** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **16**, явуулсан албан бичиг **33**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хороо Монгол Улсын Засгийн газраас 2019 оны 06 дугаар сарын 07-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуульд өөрчлөлт оруулах тухай 6 хуулийн төслийг 2021 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлууллаа.

Мөн Монгол Улсын Засгийн газраас 2019 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Генетик нөөцийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуульд өөрчлөлт оруулах тухай 14 хуулийн төслийг 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлуулж, “Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг батлуулав.

Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх эсэх асуудлыг хэлэлцсэний зэрэгцээ “Улсын тусгай хамгаалалттай газрын ангиллыг шинэчлэн тогтоох тухай” Улсын Их Хурлын 1995 оны 26 дугаар тогтоолд нэмэлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолыг батлав.

Байнгын хороо Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулж, зарчмын зөрүүтэй гурван саналын томьёоллоор санал хураалт явуулж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Тус Байнгын хорооноос “Хүнсний тухай хуулийн хэрэгжилт буюу стратегийн хүнс болох улаан буудайн ургацын байдал, нөөц бүрдүүлэлт, борлуулалт, төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэл, хангалтын байдал, үр шинэчлэлт, хангамжийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах”, “Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах”, “Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах” үүрэг бүхий хяналт шалгалтын ажлын хэсгүүдийг тус тус байгуулжээ.

Бусад ажлын талаар

Байнгын хороо дараах хэлэлцүүлэг, уулзалт, арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулсан байна. Тухайлбал, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллагатай хамтран 2021 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдөр “Дэлхийн хүнсний өдөр”-ийг тохиолдуулан “Бидний үйлдэл-Бидний ирээдүй” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.

“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ивээл дор 2021 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдөр Ойн салбарын үндэсний чуулганыг Төрийн ордны “Их Монгол” танхимд зохион байгуулсан.

Монгол Улсын Их Хурал, БНХАУ-ын Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурал хоорондын байнгын механизмын 4 дэх удаагийн цахим уулзалт 2021 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдөр Төрийн ордонд болж, Байнгын хорооны дарга Х.Болорчулуун “Ядуурлыг бууруулах болон ойжуулах ажлын хэрэгжилт” сэдвээр илтгэл тавилаа.



Байнгын хорооноос байгуулсан Хүнсний тухай хуулийн хэрэгжилт буюу стратегийн хүнс болох улаан буудайн ургацын байдал, нөөц бүрдүүлэлт, борлуулалт, төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэл, хангалтын байдал, үр шинэчлэлт, хангамжийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгийнхэн “Алтан тариа” ХХК, “Милл хаус” ХХК-ийн гурилтын үйлдвэрүүдийн нөхцөл байдал, үйл ажиллагаатай танилцав.

2021.12.13



Байнгын хорооноос 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хийсэн ажлынхаа талаар сэтгүүлчдэд мэдээлэл хийлээ.

2022.01.26

ГУРАВ. БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Г.ДАМДИННЯМ



19 ГИШҮҮН

3

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ (Давхардсан тоогоор)

8

5

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

4

2

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1

2

ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН

ХАРЬАА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

2

Батлуулсан хууль, тогтоомж

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

5

Ажлын хэсэг **1** удаа байгуулж, **5** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **36**, явуулсан албан бичиг **17**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хууль тогтоомжуудыг хэлэлцэж, санал, дүгнэлт, танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг бэлтгэн Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүллээ. Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх хүрээнд дараах ажлын хэсгүүд ажиллалаа.

Тухайлбал, Байнгын хорооны 2021 оны 58 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Боловсролын багц хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, Боловсролын ерөнхий хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, Дээд боловсролын тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгүүд тус тус ажилласан.

Мөн Судалгааны их сургуулийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, Хүмүүнлэг боловсролыг дэмжих тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуулийн төслийг боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгүүд тус тус ажиллаж байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх санал, дүгнэлтийг Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд хяналт шалгалтын дараах ажлын хэсгүүд ажилласан. Тухайлбал, Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн хэрэгжилт, салбарын хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн талаар шалгаж санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгээс салбарын хүрээний судалгааг хөндлөнгийн байгууллагаар хийлгэж, Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн хэрэгжилтийн тайланг хэлэлцэж, хуулийн хэрэгжилтэд тулгамдаж байгаа асуудал болон Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр боловсруулж буй Биеийн тамир, спортын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд санал хүргүүлж, Биеийн тамир, спортын улсын хороо, түүний харьяа нийслэлийн зарим дүүргийн Биеийн тамир, спортын байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцаж, салбарын хэмжээнд тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаарх Байнгын хорооны тогтоолын төслийг ажлын хэсгээс боловсруулан Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлав.

Мөн Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан, 2021 онд төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийж байгаа худалдан авах ажиллагааны явцыг

эрчимжүүлэх болон цаашид тус салбарт шаардагдаж байгаа хөрөнгө оруулалтын талаар санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэг үргэлжлүүлэн ажиллаж байна.

Төсвийн болон Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан спортын байнгын хорооны 2021 оны 01 дүгээр хамтарсан тогтоолоор байгуулагдсан “Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 39 дугаар тогтоолын 1.5 дахь дэд заалтын хэрэгжилтийг хангах санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэг тайлант хугацаанд хуралдаж, Дундговь, Завхан аймгууд, зарим дүүргийн сургууль, цэцэрлэгийн нүхэн жорлонг орчин үеийн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажилтай танилцаж, үзэсгэлэн худалдааг үйлдвэрлэгчдийн хүрээнд зохион байгуулж, Байнгын хорооны хуралдаанаар ажлын хэсгийн явцын тайланг хэлэлцэж, ажил эрчимжүүлэх чиглэлээр Байнгын хорооны тогтоол гаргаж Засгийн газарт хүргүүлэв.

Тайлант хугацаанд Боловсрол, шинжлэх ухааны салбарт Монгол Улсын 2021 оны улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх ажлын явц, дэлхий нийтээр тархаад байгаа цар тахлын үед тулгамдаж байгаа асуудал, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаарх Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын мэдээллийг сонсож, Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай 39 дугаар тогтоолын 1.5 дахь дэд заалтын хэрэгжилтийг хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн явцын тайланг хэлэлцэж, “Ажлын хэрэгжилтийг хангах зарим арга хэмжээний тухай” Байнгын хорооны тогтоолыг хэлэлцэн батласан.

Бусад ажлын талаар

Боловсролын багц хуулийн төслийн хүрээнд цуврал хэлэлцүүлэг, уулзалтуудыг зохион байгуулав.

Үүнд, Сургуулийн өмнөх боловсролын тухай хуулийн төслөөр Clubhouse-аар хэлэлцүүлэг өрнүүлж, Багшийн хөгжлийн ордон, Монгол Улсын Их Сургуулийн номын санд Боловсролын ерөнхий хуулийн төслөөр, Боловсролын багц хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг Дорнод аймагт тус тус зохион байгуулав. Мөн JCI Монгол байгууллагатай хамтран Clubhouse-аар болон Дархан-Уул аймаг, төрийн болон хувийн хэвшлийн их, дээд сургуулийн багш, ажилтнууд, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны харьяа байгууллагуудын хүрээнд Дээд боловсролын болон Судалгааны их сургуулийн эрх зүйн байдал сэдвээр, Завхан аймагт Боловсролын ерөнхий хуулийн төслөөр, Дээд боловсролын болон Судалгааны их сургуулийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг тус тус зохион байгуулсан.

Шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль дээр Боловсролын ерөнхий хуулийн төсөл, Төв, Хэнтий, Дорноговь аймагт Боловсролын багц хуулийн төслөөр тус тус хэлэлцүүлэг зохион байгуулав.

Мөн Боловсролын багц хуулийн төслийн талаар хувийн хэвшлийн бага, дунд, дээд сургуулиудын удирдлага, төлөөлөлтэй, Боловсролын багц хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд ажил олгогч, бизнес эрхлэгчдийн хүний нөөцийн байр суурь, хэрэгцээг анхаарч, дуу хоолойг нь сонсох, тусгах талаар МҮХАҮТ-ийн Ерөнхийлөгч О.Амартүвшинтэй тус тус уулзаж, санал солилцлоо.



Байнгын хорооноос байгуулагдсан Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбарт 2021 онд төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааны явц байдалтай танилцан, шалгаж, санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг хуралдав. 2021.10.02



Байнгын хорооноос “Ерөнхий боловсролын тогтолцоог олон улсын стандартад хүргэх нь: туршлага, сургаамж, гарц шийдэл” сэдвээр хэлэлцүүлэг зохион байгууллаа. 2021.10.19



Байнгын хорооноос Боловсролын багц хуулийн төсөлд санал авах цуврал хэлэлцүүлгийн хүрээнд Ажлын хэсгийн гишүүд Дорнод аймагт ээлжит хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа. 2021.11.20

ДӨРӨВ. ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.БАТ-ЭРДЭНЭ



10 ГИШҮҮН

5

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

7

2

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

4

5

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1

1

ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН

ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

1

Батлуулсан хууль, тогтоомж

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

1

2

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

Ажлын хэсэг **8** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **12**, явуулсан албан бичиг **23**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд “Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрмийг шинэчлэн батлах” тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлууллаа.

Мөн Байнгын хороо Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд тус тус хүргүүлсэн.

Бусад ажлын талаар

Төрийн албаны тухай хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд Төрийн байгууллагуудын дэргэдэх Ёс зүйн зөвлөлүүдийг чадавхжуулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, үйл ажиллагааны өнөөгийн байдлын талаарх Төрийн албаны зөвлөлийн мэдээллийг Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны 2021 оны 10 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанд сонсож, Төрийн албаны зөвлөлийн Сэлэнгэ аймаг дахь салбар зөвлөл, Ёс зүйн зөвлөлийн 2021 оны эхний хагас жилийн үйл ажиллагаатай танилцав.

“Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилга хариуцлага” сэдэвт сургалт, хэлэлцүүлгийг Төрийн албаны зөвлөл болон НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөртэй хамтран Хэнтий аймагт 2021 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдөр зохион байгуулав. Уг сургалт, хэлэлцүүлэгт тус аймгийн төрийн албан хаагчид танхимаар болон цахим хэлбэрээр хамрагдлаа.

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.4-т заасан эрхлэх асуудлын хүрээнд чуулганы нэгдсэн, Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн ирцийн мэдээ болон “Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрмийг шинэчлэн батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн танилцуулга мэдээллийг 2021 оны 11, 12 дугаар сард тус тус олон нийтэд танилцуулж, хэвлэлийн хурал зохион байгуулсан.



Байнгын хорооны дарга Б.Бат-Эрдэнэ тус Байнгын хорооны ажлын алба, Төрийн албаны зөвлөл, салбар зөвлөлийн төлөөллийн хамтаар Сэлэнгэ аймагт ажиллав. 2021.10.12



Байнгын хорооны дарга Б.Бат-Эрдэнэ УИХ-ын гишүүний ёс зүйн дүрмийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаар сэтгүүлчдэд мэдээлэл хийлээ. 2021.11.16



Байнгын хороо “Боловсролын шинэчлэл” сэдэвт хэлэлцүүлгийг Хэнтий аймгийн Чингис хаан хотод зохион байгууллаа. 2021.12.18

ТАВ. ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Н.УЧРАЛ

12 ГИШҮҮН

1

удаа

ХУРАЛДААН

7

удаа

ХАМТАРСАН
ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

11

6

САНАЛ ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

103

181

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

5

ТАНИЛЦУУЛГА

Ажлын хэсэг 3 удаа байгуулж, 14 удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг 26, явуулсан албан бичиг 19

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 05 дугаар сарын 12-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай хуулийн төслийг Эдийн засгийн байнгын хороотой, 2021 оны 05 дугаар сарын 19-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай, Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн төслүүдийг Хууль зүйн байнгын хороотой, 2021 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийн төслийг Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороодтой тус тус хамтран анхны болон эцсийн хэлэлцүүлгийг хийж 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн батлууллаа.

Мөн Байнгын хороо Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийг хэлэлцэж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Бусад ажлын талаар

Тайлант хугацаанд байнгын хорооны 2020-2021 оны үйл ажиллагааны тайлан сэтгүүлийг бэлтгэн 1500 ширхэг хэвлүүлж, холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллагууд, 21 аймаг, нийслэлийн 9 дүүрэг, аж ахуйн нэгжүүдэд хүргүүлсэн.

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд батлагдсан таван хуулийн төслийг иргэдэд сурталчлан таниулах зорилгоор цуврал хоёр нэвтрүүлгийг бэлтгэж телевизийн сувгууд болон олон нийтийн цахим сүлжээгээр дамжуулан иргэдэд хүргэлээ.



Байнгын хорооноос хэвлэлийн бага хурал зохион байгуулж, Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хийсэн ажлынхаа талаар сэтгүүлчдэд мэдээлэл өглөө.

2022.01.20

ЗУРГАА. НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
М.ОЮУНЧИМЭГ



17 ГИШҮҮН

11
удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

21

1

ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН ТАЙЛАН

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

13

4

ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

53

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

7

2

ТАНИЛЦУУЛГА

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

5

Батлуулсан хууль, тогтоол

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

1

9

ХУУЛЬ

Ажлын хэсэг **1** удаа байгуулж, **15** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **63**, явуулсан албан бичиг **26**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хороо Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төсөл, “Монгол хүний удмын сангийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, хүн амын өсөлтийг дэмжих талаар авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлууллаа.

Мөн Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж нарын гишүүдээс 2021 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлэлцэх эсэх асуудлыг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж, санал, дүгнэлт гарган нэгдсэн чуулганаар хэлэлцүүлсний зэрэгцээ Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Байнгын хороо 2021 оны 7 дугаар сарын 08-ны өдрийн хуралдаанаараа Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай, Эрүүл мэндийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах, Эрүүл мэндийн байгууллагуудын үйл ажиллагаатай танилцах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулж, Ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлут, гишүүдэд Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин, Б.Бейсен, М.Оюунчимэг, Д.Өнөрболор, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, Ж.Чинбүрэн, С.Чинзориг нар томилогдон ажилласан.

Уг Ажлын хэсэг өнгөрсөн хугацаанд Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай, Эрүүл мэндийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах, эрүүл мэндийн байгууллагуудын үйл ажиллагаатай танилцах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн гишүүд эрүүл мэндийн салбарын төлөөлөл, нийслэлийн Эрүүл мэндийн газар, харьяа байгууллагуудын удирдлагуудтай цахим уулзалт хэлэлцүүлэг, зохион байгуулснаас гадна Сүхбаатар аймаг, Төв аймгийн Зуунмод сум, Эрдэнэ сум, Өвөрхангай аймгийн Арвайхээр сумын эрүүл мэндийн байгууллагууд, мөн нийслэлийн Багануур, Сүхбаатар дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг, Улсын 1, 2 дугаар төв эмнэлгийн үйл ажиллагаатай газар дээр нь очиж танилцсан.

Тус Ажлын хэсэг 2021 оны 10 дугаар сарын 12-13-ны өдрүүдэд Эрүүл мэндийн яам болон Монголын эрүүл мэндийн байгууллагын ажилтны Үйлдвэрчний эвлэл, Сангийн яам, Эрүүл мэндийн яамны холбогдох албан тушаалтнуудтай уулзаж, эрүүл мэндийн салбарын төсөв, хөрөнгө оруулалт, гүйцэтгэлийн санхүүжилт анхны шатны эрүүл мэндийн байгууллагуудад хэрхэн хэрэгжиж байгаа талаарх мэдээллийг тус тус сонссон.

Байнгын хороо 2021 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдрийн хуралдаанаараа Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн

даатгалын тухай, Эрүүл мэндийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах, эрүүл мэндийн байгууллагуудын үйл ажиллагаатай танилцах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн тайланг сонсож, Монгол Улсын Засгийн газарт Байнгын хорооны 2021 оны 05 болон 06 дугаар тогтоолоор чиглэл өгсөн бөгөөд хэрэгжилтийг 2022 оны 01 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуралдаанаар сонссон.

Бусад ажлын талаар

Байнгын хороо Улсын Их Хурлын даргаас өгсөн чиглэлийн дагуу “Нийгмийн болон Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн бүтэц, бүрэлдэхүүнийг оновчтой болгох нь”, “Эмийн үнэ, хангамж, хүртээмжийн өнөөгийн байдал, цаашид авах арга хэмжээний тухай”, “Эмнэлгийн тоног, төхөөрөмжийн өнөөгийн байдал, цаашид авах арга хэмжээний тухай”, “Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ, чанар хүртээмж, иргэдэд ээлтэй орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ”-ний талаар хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан.

Байнгын хорооны дарга М.Оюунчимэг 2021 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдөр “Тогтвортой хөгжлийн зорилго” дээд түвшний чуулга уулзалт, 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр “Жендэр ба хөгжил-2021” үндэсний чуулган, “Улс төрийн намын санхүүжилт ба эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоо” хэлэлцүүлэг, 2021 оны 11 дүгээр сарын 19-ний өдөр “Тэмбүү өвчнийг устгая” аяны хүрээнд болсон “Коронавируст халдвар (covid-19)-ын цар тахлын үед БЗДХ, ХДХВ, ДОХ-оос сэргийлэх үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх” нөлөөллийн уулзалт хэлэлцүүлэгт тус тус оролцсон.



Байнгын хорооны тогтоолоор Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай болон эрүүл мэндийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах, эрүүл мэндийн байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн гишүүд Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газарт ажиллав.

2021.10.04



Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулсан Эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний тухай хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийнхэн Архангай аймагт ажиллав. 2021.10.11



Байнгын хороо ДЭМБ-тай хамтран “Эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн өнөөгийн байдал, цаашид авах арга хэмжээний тухай” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа. 2021.10.20



Байнгын хорооноос байгуулсан Ажлын хэсэг Улсын хоёрдугаар төв эмнэлэг болон Сүхбаатар дүүргийн нэгдсэн эмнэлэгт ажиллаж, үйл ажиллагаатай танилцлаа.

2021.10.12



Байнгын хорооноос Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хийсэн ажлынхаа талаар сэтгүүлчдэд мэдээлэл хийв. 2022.01.20

ДОЛОО. ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРАЛБАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ж.МӨНХБАТ

ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



19 ГИШҮҮН

13
удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ 40

4 ТАНИЛЦУУЛГА

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ 316

3 ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ 14

4 АЛБАН ТУШААЛТНЫГ ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ 10

24 САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

53 ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

Батлуулсан хууль, тогтоол

УИХ-ЫН ТОГТООЛ 14

35 ХУУЛЬ

Ажлын хэсэг 5 удаа байгуулж, 43 удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг 109, явуулсан албан бичиг 97

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Байнгын хороо дараах асуудлыг хэлэлцэж, санал, дүгнэлт, танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг бэлтгэн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн.

Үүнд: Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн 143 хуулийн төслүүд, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл, Монгол Улсын Засгийн газрын бүтцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуультай бусад хууль тогтоомжийг нийцүүлэх зорилгоор боловсруулсан 127 хуулийн төсөл болон “Журам батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг танилцуулж хууль, тогтоолын төслүүдийг Байнгын хорооны хуралдаанаар тухай бүр хэлэлцлээ.

Мөн “Улсын Их Хурлын зарим гишүүний бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай”, “Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай”, “Хуулийн төсөл буцаах тухай”, “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай”, “Тогтоол хүчингүй болсонд тооцох тухай”, “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 30 жилийн ойг тэмдэглэх тухай”, “Төрийн албаны зөвлөлийн орон тооны гишүүнээс чөлөөлөх тухай”, “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай”, “Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай”, “Төрийн албаны зөвлөлийн орон тооны гишүүнээр томилох тухай”, “Монголын үндэсний олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүнээс чөлөөлөх, гишүүнээр томилох тухай”, “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журам батлах тухай”, “Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийн хэлэлцүүлгийг тус тус хийсэн.

Улсын Их Хурлын сонгуулийн 18, 28 дугаар тойрогт 2021 оны 10 дугаар сарын 10, 16-ны өдрүүдэд явуулсан нөхөн сонгуулийн дүнг үндэслэн “Монгол Улсын Их Хурлын зарим гишүүний бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг батлуулж хууль тогтоох дээд байгууллага бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэв.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд болон Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

хуулийн төслийг 2021 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн баталлаа.

Монгол Улсын Төрийн албаны зөвлөлийн 2019, 2020 оны үйл ажиллагааны тайланг хуульд заасан журмын дагуу хэлэлцсэн.

Байнгын хороо Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлэв.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

“Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны 02 дугаар тогтоол, “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолуудын хэрэгжилтийг хангаж холбогдох хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан өргөн мэдүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх талаар Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт чиглэл өгч, тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажилласан.

Байнгын хорооны 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуралдаанаар “Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны 45 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг сонсож, холбогдох байгууллага, ажлын хэсэгт үүрэг чиглэл өгч ажиллалаа.

Мөн 2022 оны 04 дүгээр тогтоолоор Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулан ажиллаж байна.

Бусад ажлын талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд хуулийн төслийн талаарх холбогдох хэлэлцүүлэг, уулзалтыг зохион байгуулсан. Тухайлбал, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн талаарх хэлэлцүүлгийг Улаанбаатар хот болон Дорнод, Сүхбаатар аймагт зохион байгуулав.

Мөн Улс төрийн намын тухай хуулийн төслийг боловсруулах ажлын хүрээнд “Улс төрийн санхүүжилт ба эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоо: БНСУ-ын туршлагаас суралцах нь” сэдэвт хэлэлцүүлгийг танхим болон цахим хэлбэрээр зохион байгуулж ажиллав.



Байнгын хороо, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр, БНСУ-ын КОЙКА Олон улсын хамтын ажиллагааны агентлаг хамтран “Улс төрийн санхүүжилт ба эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоо: БНСУ-ын туршлагаас суралцах нь” хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа. 2021.11.24



Байнгын хорооноос Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хийсэн ажлынхаа талаар мэдээлэл хийлээ. 2022.01.26

НАЙМ. ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ч.ХҮРЭЛБААТАР



ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



19 гишүүн

8

удаа

ХУРАЛДААН

ХУУЛЬ

33

4

ТОГТООЛ

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ (Давхардсан тоогоор)

23

14 САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

33

5 ТАНИЛЦУУЛГА

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

4

1 ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

4

408 ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛ

Батлуулсан хууль, тогтоол

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

4

33 ХУУЛЬ

Ажлын хэсэг **1** удаа байгуулж, **9** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **132**, явуулсан албан бичиг **15**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд дараах асуудлыг хэлэлцэж, санал, дүгнэлт, танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллыг бэлтгэн холбогдох Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлээ.

Тухайлбал, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг хэлэлцүүлэн батлуулав.

Мөн “Засгийн газрын үнэт цаас гаргах эрх олгох тухай”, “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлууллаа.

Түүнчлэн Боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон “Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай”, “Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг санаачлан боловсруулж чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулсан.

Бусад ажлын талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хорооны хуралдаанаараа Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс Монгол Улсын 2022 оны төсвийн төсөлд хийсэн дүгнэлтийг хэлэлцэхийн зэрэгцээ Төрийн аудитын байгууллагын 2022 онд гүйцэтгэх аудитын сэдвийг хэлэлцэн баталсан.

Байнгын хорооны 2020 оны 05 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Монгол Улсын сүүлийн 15 жилийн төсвийн бодлого, төсвийн тэнцэлд дүн шинжилгээ хийж, цаашид баримтлах төсвийн бодлогын талаар санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсэг хоёр удаа хуралдаж, 2005-2021 оны төсвийн динамик судалгаанд үндэслэсэн дүн шинжилгээ, сүүлийн 15 жилийн төсвийн гүйцэтгэл болон төлөвлөлт нь төсөвтэй холбоотой хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэх талаарх ажлын дэд хэсгээс бэлтгэсэн холбогдох тооцоо, судалгаа, харьцуулсан дүн шинжилгээтэй танилцсан. Мөн Дэлхийн банкнаас Монгол Улсын сүүлийн 10 жилийн төсөвт дүн, шинжилгээ хийж зөвлөмжөө ажлын хэсэгт танилцуулсан бөгөөд ажлын хэсэг цаашид Олон Улсын Валютын Сан, Дэлхийн банканд хүсэлт гаргаж олон улсын мэргэжилтнүүдтэй энэ асуудлаар хамтран ажиллахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

Байнгын хорооны 2020 оны 06 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Төсвийн шинэчлэлийг бүх түвшинд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөр боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгээс нарийвчилсан төлөвлөгөөг боловсруулан төсвийн шинэчлэлийг бүх түвшинд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг боловсруулан Улсын Их Хурлаар батлуулж, төсвийн шинэчлэлийг өргөн хүрээнд эрчимжүүлэх, бодлогын удирдамжаар хангах, хяналт тавих чиглэлээр холбогдох үүрэг, даалгаврыг ажлын дэд хэсэгт өгч ажиллаж байна.



Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хууль, тогтоолын төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийлээ. 2021.11.03



Байнгын хорооны хуралдаанаар “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 онд гүйцэтгэх сэдэв батлах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслийг батлав. 2021.12.15

ЕС. ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.ЧОЙЖИЛСҮРЭН



19 ГИШҮҮН

5

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

8

3

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

10

4

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

1

2

ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН

Батлуулсан хууль, тогтоол

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛ

3

1

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

Ажлын хэсэг **3** удаа байгуулж, **8** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **21**, явуулсан албан бичиг **37**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тайлант хугацаанд Байнгын хороо Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Хүнд үйлдвэрийн тухай анхдагч хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх эсэх асуудлыг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцсэн.

Мөн “Дэд хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн батлуулж, Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулан, Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Бусад ажлын талаар

Байнгын хорооны 2021 оны 03 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан Ажлын хэсэг Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон дагалдах 13 хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлын нэг тогтоолын төслийг боловсруулан, төслийн талаарх олон нийтийн саналыг цахимаар хүлээн авах ажлыг зохион байгуулж, хуулийн төсөлд санал авахаар Засгийн газарт хүргүүлээд байна.

Түүнчлэн, Улсын Их Хурлын даргын 2021 оны 80 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэг хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулах ажлыг гүйцэтгэж байна.

Байнгын хорооны хуралдаанаар “Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы 12 дугаар сард Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороогоор хэлэлцэх асуудлын цаглавар батлах тухай”, Тавантолгой ХК-ийн үйлдвэрлэлийн өнөөгийн байдлын талаарх танилцуулгыг сонсож, “Монгол Улсын Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслүүдийг хэлэлцэж, баталсан.

Мөн Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилт болон Дорноговь аймгийн Алтанширээ суманд баригдаж буй газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын явцын талаарх Шадар сайдын мэдээллийг сонсож, “Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын ажлыг эрчимжүүлэх талаар” Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцэж батлав.



Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хорооны хуралдаанаар Асгатын мөнгөний ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах асуудлаар Засгийн газарт чиглэл өгөх Байнгын хорооны тогтоолын төслийг баталлаа. 2022.01.21



Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржсийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэг хуралдлаа. 2022.02.14

АРАВ. ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО



ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
С.БЯМБАЦОГТ

19 гишүүн

13

удаа

ХУРАЛДААН

3

удаа

ХАМТАРСАН
ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ (давхардсан тоогоор)

41

6 ТАНИЛЦУУЛГА

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

91

11 АЛБАН ТУШААЛТНЫГ ТОМИЛОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

7

1 ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

10

18 САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

108

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

Батлуулсан хууль, тогтоол

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

6

81 ХУУЛЬ

Ажлын хэсэг 1 удаа байгуулж, 39 удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг 50, явуулсан албан бичиг 36

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Хууль зүйн байнгын хороо дараах асуудлыг хэлэлцэж, санал, дүгнэлт, танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг бэлтгэн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, батлуулав.

Тухайлбал, Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд болон “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилох, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай”, “Үндсэн хуулийн цэцийн 07 дугаар дүгнэлтийн тухай”, “Дэд хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай”, “Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнээр томилох тухай”, “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнээр томилох, чөлөөлөх тухай”, “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнээр томилох тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг боловсруулан чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулав.

Мөн “Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд нэр дэвшигчтэй хийх томилгооны сонсголын товыг тогтоох тухай”, “Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы 11,12 дугаар сар, 2022 оны 01 дүгээр сард Хууль зүйн байнгын хорооны хэлэлцэх асуудлын цаглавар батлах тухай”, “Нийтийн сонсголын товыг тогтоох тухай”, “Нийтийн сонсгол даргалагч, ажиглагчийн тоог тогтоох тухай”, “Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүнд нэр дэвшигчийн хүсэлтийг хүлээн авах товыг тогтоох тухай”, “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” Байнгын хорооны тогтоолын төслүүдийг хуралдаанаараа хэлэлцэж баталлаа.

Тайлант хугацаанд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 07 дугаар дүгнэлтийг хэлэлцэж, санал, дүгнэлт гарган чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлсний зэрэгцээ Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай, Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх болон Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын Хилийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Төсвийн байнгын хороонд, Озоны үе давхаргыг задалдаг бодисын тухай Монреалын протоколд /Кигалийн/ оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг зөвшилцөх, хэлэлцүүлэх тухай асуудлыг хэлэлцсэн талаарх санал, дүгнэлтийг Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд хүргүүлсэн.

Бусад ажлын талаар

Тайлант хугацаанд Улсын дээд шүүхээс Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилуулахаар Дашбалбарын Гангабаатарыг санал болгосныг Байнгын хороо, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж гишүүнээр томилсон.

Мөн 2021 оны 11 дүгээр сарын 17, 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн Байнгын хорооны хуралдаанаар, 2021 оны 11 дүгээр сарын 18, 25-ны өдөр, 12 дугаар сарын 02-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар Шүүхийн ерөнхий

зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд нэр дэвшүүлэх асуудлыг хэлэлцэж, “Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнээр томилох тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 92 дугаар тогтоол, “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнээр томилох, чөлөөлөх тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 95 дугаар тогтоол, “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнээр томилох тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 96 дугаар тогтоолыг баталж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүдийг томилсон.

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн дарга Д.Ганбат нарын 37 гишүүнээс Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэх, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлаар Хууль зүйн байнгын хороон дээр Нийтийн сонсгол зохион байгуулах саналыг Улсын Их Хурлын даргад албан бичгээр ирүүлснийг үндэслэн 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдөр Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийн хэрэгжилтийн тухай ерөнхий хяналтын сонсголыг Төрийн ордонд зохион байгуулав.



Байнгын хорооны 06 дугаар тогтоолоор баталсан “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг сонгон шалгаруулах” журамд заасны дагуу нэр дэвшигчидтэй ажлын хэсгийн гишүүд ярилцлага хийлээ. 2021.10.08



Байнгын хорооноос Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүний сонгон шалгаруулалтын томилгооны нээлттэй сонсголыг зохион байгуулав. 2021.11.16



Байнгын хорооноос хэвлэлийн бага хурал зохион байгуулж, Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хийсэн ажлынхаа талаар сэтгүүлчдэд мэдээлэл хийлээ. 2022.01.24

АРВАН НЭГ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ж.ГАНБААТАР



ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганы хугацаанд



19 ГИШҮҮН

14

удаа

ХУРАЛДААН

2

удаа

ХАМТАРСАН
ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ (Давхардсан тоогоор)

36

ТАНИЛЦУУЛГА

4

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

67

ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН ТАЙЛАН МЭДЭЭЛЭЛ

5

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

7

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

25

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

6

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

65

Батлуулсан хууль, тогтоол

УИХ-ЫН ТОГТООЛ

8

ХУУЛЬ

67

Ажлын хэсэг **4** удаа байгуулж, **68** удаа хуралдсан.

Тайлант хугацаанд ирсэн албан бичиг **48**, явуулсан албан бичиг **43**

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Тайлант хугацаанд тус Байнгын хороо нь эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн 73 төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэлийг хангаж, батлуулсны зэрэгцээ, “Мал, тэжээвэр амьтад, хашаа, худгийн тооллогын 2021 оны урьдчилсан дүн”-г Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар сонсож, хэлэлцүүллээ.

Мөн Байнгын хорооны эрхлэх асуудлын хүрээнд “Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2022 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай”, “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоол, Чөлөөт бүсийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай анхдагч хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэгтгэсэн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоомжуудыг хэлэлцэн, батлуулсан байна.

Хяналт, шалгалтын ажлын талаар

Ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар “Мал, тэжээвэр амьтад, хашаа, худгийн тооллогын 2021 оны урьдчилсан дүн”-гийн талаарх мэдээллийг сонсохын зэрэгцээ Улсын Их Хурлын гишүүдээс “МИАТ” хувьцаат компанийн үйл ажиллагааны талаар тавьсан асуултын хариуг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэж, тулгамдаж буй асуудлын талаар зөвлөмж өглөө.

Мөн “Дархан-Улаанбаатар” хот хоорондын авто зам барих ажлын явцыг эрчимжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, тодорхой асуудлаар үүрэг, чиглэл өгөх үүрэг бүхий болон Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиудын хэрэгжилтийг хянан шалгаж, арилжааны банкуудад байршиж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн мөнгөн хөрөнгийг эрсдэлээс хамгаалах талаар санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулан ажиллаж байна.

Байнгын хорооноос “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын төлөвлөгөө”-ний хэрэгжилтийн явцын талаарх мэдээлэл сонсож, “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны 21 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийн талаар хэлэлцэж, Байнгын хорооны гишүүд тодорхой чиглэлүүдээр санал хэлж, чиглэл өгч ажиллав.

Бусад ажлын талаар

Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Зөвшөөрлийн тухай, Зөвшөөрлийн жагсаалт батлах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүд, Улсын Их Хурлын гишүүн С.Бямбацогт нарын 22 гишүүнээс өргөн мэдүүлсэн Зөвшөөрлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг нэгтгэн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн

төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгээс “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн нэгтгэсэн төслийн талаарх” гурван цуврал хэлэлцүүлгийг төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн төлөөлөл, захиргааны хэргийн асуудлаар мэргэшсэн эрдэмтэн, судлаач нарын төлөөллийг оролцуулан Төрийн ордон болон Үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимд амжилттай зохион байгууллаа.

Улсын Их Хурлын даргын санаачилгаар Монгол Улсын Засгийн газар, Монгол Улс дахь Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагатай хамтран “Тогтвортой хөгжлийн зорилго” дээд түвшний чуулга уулзалтыг төрийн байгууллага, олон улсын байгууллага, хувийн хэвшил, мэргэжлийн холбоод, иргэний нийгмийн болон эрдэм шинжилгээний байгууллага, хэвлэл мэдээллийн төлөөллийг оролцуулан Төрийн ордны “Их Монгол” танхимд зохион байгуулав.

Улсын Их Хурлын даргын ивээл дор Монгол Улс дахь Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын суурин төлөөлөгчийн газартай хамтран “Хөрөнгө оруулалтыг дэмжих хууль, эрх зүйн шинэчлэл” хэлэлцүүлгийг олон улсын байгууллага, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн болон эрдэм шинжилгээний байгууллага, хэвлэл мэдээллийн төлөөллийг оролцуулан Төрийн ордны “Их Эзэн Чингис хаан” танхимд зохион байгуулсан.



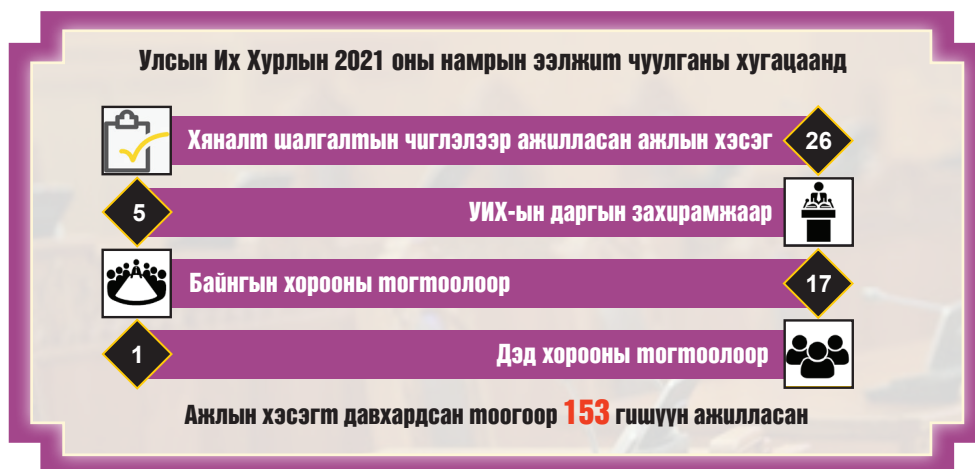
Байнгын хорооноос байгуулагдсан Дархан-Улаанбаатар хот хоорондын авто зам барих ажлын явцыг эрчимжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, тодорхой асуудлаар үүрэг, чиглэл өгөх үүрэг бүхий ажлын хэсгийнхэн Зам, тээврийн хөгжлийн яамны удирдлагуудтай уулзаж, ажлын явцын талаар мэдээлэл сонслоо.

2022.01.19

ГУРАВ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

3.1.Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн хэрэгжилттэй танилцах, хянан шалгах ажлын талаар



Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын тогтоолоор тодорхой асуудлыг шалган судалж, санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий хоёр түр хороо ажилласан байна.

Мөн ээлжит чуулганы хугацаанд хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй танилцах, хянан шалгах үүрэг бүхий Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан 2, Байнгын хорооны тогтоолоор байгуулагдсан 3, байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцсан 3, нийт 8 ажлын хэсэг үйл ажиллагаагаа дуусгавар болгож, санал, дүгнэлт, шийдвэрийн төслийг боловсруулан Улсын Их Хурал, Байнгын хороодын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, Монгол Улсын Засгийн газарт Улсын Их Хурлын 1, Байнгын хорооны 3, түр хорооны 2 тогтоолоор үүрэг, чиглэл өгчээ.

Түр хороо:

Улсын Их Хурлын 2021 оны 30 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан “Оюутолгой ордын ашиглалтад Монгол Улсын эрх ашгийг хангуулах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2019 оны 92 дугаар тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавих, шаардлагатай бол санал боловсруулж, дүнг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулах үүрэг бүхий түр хороо Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд ажлын тайлангаа танилцуулж, Улсын Их Хурлын 2022 оны 103 дугаар, түр хорооны 2022 оны 02, 03 дугаар тогтоолоор тус тус Засгийн газарт үүрэг, чиглэл өгснөөр үйл ажиллагаа нь дуусгавар болсон.

Мөн Улсын Их Хурлын 2020 оны 31 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн биелэлтийг сар тутам нээлттэйгээр хэлэлцэж, хяналт тавих, шаардлагатай бол Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлэх, санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий түр хорооны үйл ажиллагаа үргэлжилж байна.

Үйл ажиллагаа нь дуусгавар болсон ажлын хэсгийн товч мэдээлэл:

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар

Хууль хяналтын байгууллагууд хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрхэн хэрэгжүүлж буйд болон хэвлэл мэдээллийн орчинд тархсан гэмт хэргийн шинжтэй мэдээллүүд нь улс орны дотоод аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх эсэхийг судлан санал, дүгнэлт гаргах, хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулж, танилцуулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан. Ажлын хэсгээс 2021 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдөр үйл ажиллагааны танилцуулга, санал, дүгнэлтийг боловсруулж, ажлын хэсгийн ахлагч Б.Энх-Амгалан Улсын Их Хурлын даргад танилцуулснаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар

Улс төрийн нөхцөл байдалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлаас баталсан холбогдох хууль тогтоомжийн биелэлтийг шалгаж санал, дүгнэлт боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан. Уг Ажлын хэсгийн ахлагч 2022 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдөр ХЗБХ-ны хуралдаанд ажлын хэсгийн үйл ажиллагаагаа танилцуулж, нэгдсэн санал, дүгнэлтэд хүрээгүй тул ажлын хэсэгт багтсан Монгол Ардын Намын болон Ардчилсан Намын гишүүд санал, дүгнэлтээ тус тусдаа танилцуулснаар үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоолоор

Тус Байнгын хорооны 2021 оны 02 дугаар тогтоолоор Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн хэрэгжилт, салбарын хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн талаар шалгаж санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан. Ажлын хэсэг Үндэсний шигшээ баг, спортын холбоодын үйл ажиллагаа, спортын шинжлэх ухааны хөгжлийн талаар болон нийтийн биеийн тамирын хөгжлийн талаар холбогдох байгууллагын танилцуулга, мэдээллийг сонсож, Байнгын хорооны хуралдаанаар тайланг хэлэлцүүлсэн. Улмаар тус Байнгын хорооны 08 дугаар тогтоолоор Засгийн газарт чиглэл өгснөөр ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоолоор

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай, Эрүүл мэндийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах, Эрүүл мэндийн байгууллагуудын үйл ажиллагаатай танилцах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2021 оны 03 дугаар тогтоолоор байгуулсан. Ажлын хэсгийн гишүүд Улаанбаатар хот, Сүхбаатар, Төв аймгуудын эрүүл мэндийн салбарын байгууллагууд, ЭМДЕГ-ын үйл ажиллагаа, Сангийн яамны холбогдох ажилтнуудтай уулзаж, эрүүл мэндийн байгууллагын 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл, 2022 оны төсвийн төсөөлөлтэй танилцав. Байнгын хорооны хуралдаанд ажлын хэсгийн тайланг танилцуулж, 05 дугаар тогтоолоор Засгийн газарт чиглэл өгч, ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоолоор

Хүнсний тухай хуулийн хэрэгжилт буюу стратегийн хүнс болох улаан буудайн ургацын байдал, нөөц бүрдүүлэлт, борлуулалт, төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэл, хангалтын байдал, үр шинэчлэлт, хангамжийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2021 оны 11 дүгээр тогтоолоор байгуулсан. Ажлын хэсэг өнгөрсөн хугацаанд Төв, Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгуудад ажиллаж, орон нутагт ажилласан талаар болон гурил, тэжээлийн үйлдвэрийн үйл ажиллагаатай танилцсан ажлуудыг нэгтгэн дүгнэсэн. Холбогдох Байнгын хорооны хуралдаанаар Ажлын хэсгийн явц болон үр дүнгийн тайланг тус тус хэлэлцүүлж, Байнгын хорооны 01 дүгээр тогтоолоор Засгийн газарт чиглэл өгч, ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа дуусгавар болсон.

Үйл ажиллагаа нь үргэлжилж байгаа зарим ажлын хэсгийн товч мэдээлэл:

Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар

Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хүрээнд Дархлаажуулалтын тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, хамтран ажиллах чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийг 2021 оны 16 дугаар захирамжаар байгуулсан. Ажлын дэд хэсэг ЭМЯ, ХӨСҮТ, УОК болон УОК-ын дэргэдэх эрдэмтдийн зөвлөлөөс гаргаж байгаа дархлаажуулалтын явцын талаарх мэдээллийг тухай бүр авч, ажлын хэсгийн гишүүдийг мэдээллээр ханган ажиллаж байна.

Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоолоор

Монгол Улс олон талт олон улсын гэрээнд нэгдэн орсноор хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийн тайланг холбогдох олон улсын байгууллагад хүргүүлэх, тайлантай холбогдуулан олон улсын байгууллагаас ирүүлсэн зөвлөмжийн дагуу хэрэгжүүлж байгаа ажлын явц байдалтай танилцах, санал, дүгнэлт боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2020 оны 09 дүгээр тогтоолоор байгуулжээ. Ажлын хэсгийн гишүүдээс гаргасан саналд үндэслэн Монгол Улс нэгдэн орсон стратегийн түншлэлийн гэрээнүүдийг судлах ажлын дэд хэсэг байгуулах, Ажлын хэсгээс олон улсын олон талт гэрээний талаарх бэлтгэсэн танилцуулгыг гэрээ тус бүрээр танилцуулахаар тогтов. Улмаар Байнгын хорооны хуралдаанд ажлын хэсгийн явцын талаар танилцуулсан бөгөөд олон талт олон улсын гэрээ, конвенцоор хүлээсэн үүрэг, хэрэгжилтийн тайлан, зөвлөмжийн биелэлтийг ХЗБХ-ноос гадна бусад Байнгын хороод салбар чиглэлээр хамтран хэлэлцэж, тухай бүр зохих арга хэмжээ авах нь зүйтэй гэж үзэж, Ажлын хэсэгт Байнгын хороогоор хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авахыг үүрэг болгосон.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны тогтоолоор

Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай 39 дүгээр тогтоолын 1.5 дахь дэд заалтад “төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны нүхэн жорлонг

орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн ариун цэврийн байгууламжаар солих ажлын санхүүжилтийг “Эрдэнэт” ТӨҮГ-аар нийгмийн хариуцлагын хүрээнд шийдвэрлүүлэн 2021-2022 онд багтаан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах” гэж заасны хэрэгжилтийг хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2020 оны 09 дүгээр тогтоолоор байгуулсан. Байнгын хорооны хуралдаанаар ажлын хэсгийн үйл ажиллагааны явцыг сонсож, хэрэгжилт хангалтгүй байгаа асуудлыг шуурхай шийдвэрлэж ажиллах үүрэг өгсөн. Мөн ажлын хэсгийн гишүүд Дундговь аймгийн Дэлгэрхангай, Эрдэнэдалай, Гурвансайхан, Сайнцагаан сумдад ажиллаж, ажлын явц байдалтай танилцсан. 2022 оны 01 дүгээр сарын 17-ны өдрийн Байнгын хорооны хуралдаанд Ажлын хэсгийн ажлын явцын талаар танилцуулж, Ажлын хэсгээс үйл ажиллагааг эрчимжүүлэхээр Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэн батлуулав.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо, Төсвийн байнгын хорооны хамтарсан тогтоолоор

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбарт 2021 онд төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааны явц байдалтай танилцан, шалгаж, санал, дүгнэлт гаргах, шийдвэрийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны болон Төсвийн байнгын хорооны хамтарсан ажлын хэсгийг 2021 оны 06,03 дугаар тогтоолоор байгуулав. Ажлын хэсгийн гишүүд өнгөрсөн хугацаанд Нийслэлийн худалдан авах ажиллагааны газар, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын өнөөгийн байдал, цаашдын зорилт, үйл ажиллагаатай, Нийслэлийн БГД, СХД, ХУД-т баригдаж буй нийт 280 хүүхдийн цэцэрлэг, бага сургуулийн цогцолбор, ЧД-ийн 5 дугаар сургууль, БЗД, БГД-т баригдаж буй сургуулийн болон Улсын төв номын сангийн, Их эзэн Чингис хааны музей, СБД-ийн Спортын хорооны барилгын явцтай; Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургуулийн Монгол-Японы эмнэлгийн үйл ажиллагаа, төсвийн хөрөнгө оруулалтын байдалтай тус тус танилцсан. Мөн БХБЯ, Сангийн яамтай хамтран цахим хэлэлцүүлгүүд, барилгын арматур, хөөсөнцөр, цемент, бетон зуурмаг үйлдвэрлэгчидтэй тус тус уулзалт зохион байгуулж, Засгийн газарт чиглэл өгөх нь зүйтэй гэж үзэж тогтоолын төслийг боловсруулсан. Байнгын хороодын хамтарсан хуралдаанд ажлын хэсгийн тайланг танилцуулж, ажлын хэсгийн боловсруулсан Байнгын хорооны тогтоолын төслийг хэлэлцүүлсэн бөгөөд гишүүдээс тогтоолын төслийг дахин боловсруулах санал гаргаж, түр хойшлуулсан болно.

Эдийн засгийн байнгын хорооны тогтоолоор

Байнгын хорооны 2021 оны 13 дугаар тогтоолоор Дархан-Улаанбаатар хот хоорондын авто зам барих ажлын явцыг эрчимжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, тодорхой асуудлаар үүрэг, чиглэл өгөх үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгууллаа. Ажлын хэсгээс өнгөрсөн хугацаанд Азийн хөгжлийн банкны зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй “Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх, засвар арчлалтын төсөл”-өөр хэрэгжиж буй Улаанбаатар-Дархан чиглэлийн замын явцын мэдээллийг сонсож, төслийг хэрэгжүүлж дуусах хүртэлх ажлын нарийвчилсан төлөвлөгөө боловсруулж танилцуулах, Улаанбаатар-Дархан чиглэлийн түр замыг технологийн дагуу шийдэх, төслийн хүрээнд байгуулагдсан гэрээнүүдийг

судлах, цаашид авах арга хэмжээний талаарх саналаа танилцуулахыг ЗТХЯ-нд үүрэг болгов.

Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоолоор

Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар хяналт шалгалт хийж, санал, дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор байгуулсан. Өнгөрсөн хугацаанд Ажлын хэсэг ХХААХҮЯ-ны мэдээллийг сонсож, холбогдох яам болон Мал эмнэлгийн ерөнхий газар, ЦЕГ, Биокомбинат, Мал эмнэлгийн холбоо, Хэнтий, Говьсүмбэр аймгийн ХАА-н газар, тус аймгийн малын эмч, малчдын төлөөллийг оролцуулан хэлэлцүүлэг зохион байгуулан ажиллаж байна.

Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны тогтоолоор

Ахмад настны тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгах, Ахмад настны асрамжийн газрын үйл ажиллагаатай танилцах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Байнгын хорооны 2022 оны 01 дүгээр тогтоолоор байгуулав. Ажлын хэсэг өнгөрсөн хугацаанд Ахмад настны тухай болон Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн өнөөгийн нөхцөл байдлын талаарх ХНХЯ, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын мэдээлэл, ЭМЯ, ЭМДЕГ-ын ахмад настанд үзүүлж буй үйлчилгээний төрөл, тэдгээрийн хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг сонсоод байна.

3.2. Улсын Их Хурлын гишүүдээс тавьсан асуулга, асуултын талаар

Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд болон Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын даргад хандан 2021 оны хаврын ээлжит чуулганы завсарлагааны хугацаанд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 3 гишүүн 14 асуудлаар 3 удаа асуулга, Улсын Их Хурлын 8 гишүүн 25 асуудлаар 8 удаа асуулт тавьсан бол 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 21 гишүүн 32 асуудлаар 7 удаа асуулга, Улсын Их Хурлын 9 гишүүн 31 асуудлаар 8 удаа асуулт тавьсан байна.

ЧУУЛГАНЫ ЗАВСАРЛАГААНААР



ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ ХУГАЦААНД



Улсын Их Хурлын гишүүний асуулгын хариуг чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэн байдал:

- 2021 оны 10 дугаар сарын 08-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Ганбатаас “Нүүрс тээвэрлэлтийн салбарт хэрэгжиж буй тогтоол, шийдвэрийн хэрэгжилтийн байдал, цаашид Засгийн газраас авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар” Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хандсан асуулгын хариу;
- 2021 оны 11 дүгээр 12-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энх-Амгалангаас “Говь-Алтай аймгийн Тахийн тал дахь Говийн их дархан цаазат газрын “Б” хэсгийн хамгаалалтын захиргааг нүүлгэн шилжүүлсэн талаар” Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдад хандсан асуулгын хариу;
- 2021 оны 12 дугаар 10-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн С.Бямбацогтоос “Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станцын бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлэх тохиолдолд байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл болон бусад асуудлын талаар” Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдад хандсан асуулгын хариу;
- 2021 оны 12 дугаар 24-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганибалаас “Нийгмийн хамгааллын чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа зарим арга хэмжээний талаар” Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хандсан асуулгын хариуг тус тус хэлэлцсэн байна.

/Дэлгэрэнгүйг “Мэдээ-1” хүснэгтээс үзнэ үү/

Улсын Их Хурлын гишүүний асуултын хариуг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцсэн байдал:

- ҮББХ-ны 2021 оны 10 дугаар сарын 05-ны өдрийн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэнгээс “Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг дэмжих тухай” хуулийн хэрэгжилт, Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын ажлын явцын талаар Монгол Улсын Шадар сайдад хандсан асуултын хариу;
- ЭЗБХ-ны 2021 оны 10 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Дамдиннямаас Улаанбаатар-Дархан чиглэлийн 204.11 км авто замын чанар болон гүйцэтгэл, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хэрхэн хангаж ажиллаж байгаа талаар Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад хандсан асуултын хариу;
- ЭЗБХ-ны 2021 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн хуралдаанаар Улсын Их Хурлын гишүүн М.Оюунчимэгээс МИАТ төрийн өмчит хувьцаат компанийн үйл ажиллагааны талаар Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад хандсан асуултын хариуг тус тус хэлэлцсэн байна.

/Дэлгэрэнгүйг “Мэдээ-2” хүснэгтээс үзнэ үү/

3.3. Монгол Улсын Ерөнхий сайд нэгдсэн хуралдаанд мэдээлэл хийсэн талаар



Ээлжит чуулганы хугацаанд Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд З.Мэндсайхан Намрын ургац хураалт болон хөдөө аж ахуйн салбарын өвөлжилтийн бэлтгэл хангах ажлын талаар, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд А.Ариунзаяа Хөдөлмөрийн зах зээлийг дэмжих, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан Иргэдийн сурч боловсрох эрхийг хангах, хичээл, сурлагын хоцрогдлыг нөхөх, арилгах арга хэмжээний талаар Засгийн газраас нийт 3 удаа мэдээлэл хийж, давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 18 гишүүн 64 асуулт асууж, үг хэлсэн байна.



Улсын Их Хурлын 2021 оны хаврын ээлжит чуулганы завсарлагааны болон 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Байнгын хорооны хуралдаанаар Засгийн газрын гишүүд болон холбогдох бусад байгууллагын 15 удаагийн мэдээлэл, тайлан, илтгэлийг хэлэлцсэн бөгөөд давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 134 гишүүн 372 асуулт асууж, үг хэлсэн байна.

/Дэлгэрэнгүйг “Мэдээ-3” хүснэгтээс үзнэ үү/

Мэдээ-1

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ АСУУЛГЫН ТАЛААРХ МЭДЭЭ

№	Гишүүний нэр	Хандсан байгууллага, албан тушаалтан	Асуулгын агуулга	Хамрагдсан асуудлын тоо	Асуулга явуулсан огноо	Хариу ирүүлсэн огноо	Хугацаа хэтэрсэн эсэх /хоногоор/	Нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн эсэх		
								Гишүүний саналын огноо	Хэлэлцсэн огноо	Асуулт асуусан гишүүн, асуулт /тоогоор/
1	С.Бямбацогт	Байгаль орчин, аялал, жуулчлалын сайд Н.Уртнасан	Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станцын бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлэх тохиолдолд байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл болон бусад асуудлын талаар	3	2021.04.01 №13	2021.04.27 1/1884	-	2021.10.29 УИХ-03/10083	2021.12.10	15 гишүүн 45 асуулт
2	Д.Ганбат	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Нүүрс тээвэрлэлтийн салбарт хэрэгжиж буй тогтоол, шийдвэрийн хэрэгжилтийн байдал, цаашид Засгийн газраас авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар	6	2021.04.13 №16	2021.05.11 ХЭГ/1258	-	2021.05.13 УИХ-03/3830	2021.10.08	19 гишүүн 78 асуулт
3	Б.Баттөмөр	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Монгол Улсын гадаад өрийг бууруулах чиглэлээр хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, цаашид баримтлах бодлогын талаар	5	2021.06.15 №22	2021.07.22 ХЭГ/1856				
4	Н.Ганибал	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Нийгмийн хамгааллын чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа зарим арга хэмжээний талаар	5	2021.07.29 №25	2021.08.27 ХЭГ/2133		2021.12.17 УИХ-03/13060	2021.12.24	3 гишүүн 9 асуулт
5	С.Одонтуяа	Монголбанкны Ерөнхийлөгч Б.Лхагвасүрэн	Төвбанк /Монголбанк/-ны тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний талаар	5	2021.08.30 №31	2021.09.27 А-1/963				

6	Б.Энх-Амгалан	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Н.Уртнасан	Говь-Алтай аймгийн Төхийн тал дахь Говийн Их Дархан Цаазат газрын "Б" хэсгийн хамгаалалтын захиргааг нүүлгэн шилжүүлсэн талаар	4	2021.09.13 №33	2021.10.01 01/4593		2021.10.19 УИХ- 03/9592	2021.11.12	2 гишүүн 12 асуулт
7	Т.Доржханд	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Шатахууны хомсдолтой холбоотой авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар	2	2021.10.01 №36	2021.10.04 ХЭГ/2538				
8	Т.Доржханд	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Сайжруулсан шахмал түлшний хомсдол үүссэн шалтгаан, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар	3	2021.10.04 №37	2021.10.26 ХЭГ/2537				
9	О.Цогтгэрэл	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Улаанбаатар хотын автозамын түгжрэлийн талаар	3	2021.11.30 №43	2021.12.28 ХЭГ/3127				
10	Ш.Адьяа	Эрчим хүчний сайд Н.Тавинбэх	Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станцыг барьж байгуулахтай холбоотой авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний талаар	3	2021.12.17 №46	2021.12.31 а/4649		2022.01.07 УИХ-03/190		
11	С.Бямбацогт	Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзориг	Төрийн албаны тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаар	5	2021.12.17 №47	2022.01.17 №04/121				
12	С.Бямбацогт Х.Болорчулуун Д.Батлут Ж.Батжаргал Г.Мөнхцэцэг Ч.Ундрэм С.Чинзориг Т.Энхтүвшин	Гадаад харилцааны сайд Б.Батцэцэг	Гадаад худалдааг эрчимжүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар	8	2021.12.27 №48					
13	С.Бямбацогт Ш.Адьяа Н.Ганибал Н.Наранбаатар О.Цогтгэрэл Б.Пүрэвдорж Ц.Сэргэлэн Т.Энхтүвшин	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Гадаад худалдааны чиглэлээр байгуулсан олон улсын гэрээний хэрэгжилт, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар	8	2021.12.30 №49					
Нийт – 13				60	13	11			Хэлэлцсэн-4	39 гишүүн 144 асуулт

Мэдээ-2

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ АСУУЛТЫН ТАЛААРХ МЭДЭЭ

№	Улсын Их Хурлын гишүүний нэр	Хандсан байгууллага, албан тушаалтан	Асуултын агуулга	Хамрагдсан асуудлын тоо	Асуулт явуулсан огноо	Хариу ирүүлсэн огноо	Хугацаа хэтэрсэн эсэх /хоногоор/	Байнгын хорооны хуралдаанд хэлэлцүүлсэн эсэх /огноо/	Нэгдсэн хуралдаанд танилцуулсан эсэх /огноо/	Гарсан шийдвэр
1	Г.Дамдинням	Зам, тээврийн хөгжлийн сайд Л.Халтар	Улаанбаатар-Дархан чиглэлийн 204.11 км авто замын чанар болон гүйцэтгэл, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хэрхэн хангаж ажиллаж байгаа талаар	3	2021.06.17 №23	2021.06.30 01/2891	-	2021.10.20 ЭЗБХ 9 гишүүн 38 асуулт асуув.		-
2	Н.Ганибал	Сангийн сайд Б.Жавхлан	Ойн тухай хууль тогтоомжийн зөрчлийн талаар мэдээлэл өгсөн, зөрчлийг илрүүлсэн, илрүүлэхэд туслалцаа үзүүлсэн этгээдэд урамшуулал олгох журмын хэрэгжилтийн талаар	3	2021.08.03 №26	2021.08.27 4-2/4903	16			-
3	Н.Ганибал	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Н.Уртнасан	Ойн тухай хууль тогтоомжийн зөрчлийн талаар мэдээлэл өгсөн, зөрчлийг илрүүлсэн, илрүүлэхэд туслалцаа үзүүлсэн этгээдэд урамшуулал олгох журмын хэрэгжилтийн талаар	3	2021.08.03 №27	2021.08.17 01/3633				-
4	Н.Ганибал	Шадар сайд, Улсын онцгой комиссын дарга С.Амарсайхан	Сүхбаатар аймгийн Эрдэнэцагаан суманд үйл ажиллагаа явуулдаг "Монгол ураниум ресурс" ХХК нь Усны тухай хууль тогтоомжийг хэрхэн дагаж мөрдөж байгаа талаар	3	2021.08.04 №28	2021.08.26 3Г-2/689				-

5	Н.Ганибал	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Н.Уртнасан	Хог хаягдлын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн явцын талаар	3	2021.08.12 №29	2021.08.17 01/3633				-
6	Г.Тэмүүлэн	Шадар сайд, Улсын онцгой комиссын дарга С.Амарсайхан	Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг дэмжих тухай хуулийн хэрэгжилт, Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын ажлын явцын талаар	3	2021.08.13 №30	2021.08.17 3Г-2/684	2021.10.05 ҮББХ 9 гишүүн 38 асуулт асууж, санал хэлсэн.			
7	Ч.Ундрам	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан	2021 оны элсэлтийн ерөнхий шалгалтын талаарх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, шалгалтын зохион байгуулалтын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл	3	2021.09.06 №32	2021.09.17 1А/4786	4			
8	Д.Өнөрболор	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Г.Ёндон	Бензин, шатахууны хомсдол үүсээд байгаа өнөөгийн нөхцөл байдал, цаашид авах арга хэмжээний талаар	4	2021.09.21 №34	2021.10.06 01/2415	1			
9	Д.Өнөрболор	Эрүүл мэндийн сайд С.Энхболд	Коронавируст халдварын цар тахлын үед авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ болон хүндрэл үүсвэл асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар	3	2021.09.25 №35	2021.10.05 1а/5274				
10	Ц.Мөнхцэцэг	Эрчим хүчний сайд Н.Тавинбэх	Сайжруулсан шахмал түлшний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх талаар	3	2021.10.04 №38	2021.10.13 1а/3647				
11	М.Оюунчимэг	Зам, тээврийн хөгжлийн сайд Л.Халтар	"МИАТ" төрийн өмчит хувьцаат компанийн үйл ажиллагааны талаар	7	2021.10.14 №39	2021.10.28 01/4833	2021.11.30 ЭЗБХ 8 гишүүн 37 асуулт асууж, санал хэлсэн.			
12	Ч.Ундрам	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд 3.Мэндсайхан	Улаан буудайн үнийг тогтоож буй үндэслэл болон тариаланчдад олгосон зээлийн эргэн төлөлтийг хойшлуулах талаар	3	2021.10.26 №40	2021.11.15 01/3564	6			

13	О.Цогтгэрэл	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ	Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц төслийн байршил болон нэр, төслийн байгаль орчин, айл өрхөд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний талаар	4	2021.10.26 №41	2021.11.10 ХЭГ/2684	1			
14	Т.Доржжанд	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар	Түүх, шашин, соёлыг дэлгэрүүлэх төв "Богд Зонхова" цогцолборын хөрөнгө оруулалт болон бүтээн байгуулалтын ажлын талаар	4	2021.11.25 №42	2021.12.17 1/5407	8			
15	Б.Жаргалмаа	Гадаад харилцааны сайд Б.Батцэцэг	Гадаадад аж төрж буй монгол иргэдийн эрх ашгийг хэрхэн хамгаалж ажиллаж байгаа талаар	4	2021.12.06 №44	2022.01.04 10/33	14			
16	Г.Ганболд Ц.Анандбазар	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд 3.Мэндсайхан	Махны үйлдвэр шинээр барих хэрэгцээ шаардлагын талаар	5	2021.12.15 №45	2021.12.30 01/4176	2			
17	Б.Энхбаяр	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар	Хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэхгүй байгаа шалтгааны талаар	1	2022.01.05 №01	2022.01. ...				
Нийт – 17				58	17	16	8	3		

Мэдээ-3

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ ХУГАЦААНД
МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ
НЭГДСЭН ХУРАЛДААНД ХИЙСЭН МЭДЭЭЛЭЛ**

№	Сэдэв	Мэдээлэл хийсэн сайд	Мэдээлэл сонссон огноо	Асуулт асууж, үг хэлсэн гишүүд /тоогоор/	Асуусан асуулт, хэлсэн үгийн тоо
1	Намрын ургац хураалт болон хөдөө аж ахуйн салбарын өвөлжилтийн бэлтгэл хангах ажлын талаар	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд З.Мэндсайхан	2021.10.15	5	13
2	Хөдөлмөрийн зах зээлийг дэмжих, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд А.Ариунзаяа	2021.11.19	7	27
3	Иргэдийн сурч боловсрох эрхийг хангах, хичээл, сурлагын хоцрогдлыг нөхөх, арилгах арга хэмжээний талаар	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан	2022.01.07	6	24
ДҮН - 3				18	64

Мэдээ-4

**БАЙНГЫН ХОРООНЫ ХУРАЛДААНД СОНССОН
ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ, ИЛТГЭЛ**

№	Байнгын хорооны нэр, огноо	Мэдээлэл хийсэн байгууллага, албан тушаалтан	Мэдээллийн сэдэв	Асуулт асууж, үг хэлсэн гишүүд /давхардсан тоогоор/	Асуусан асуулт, хэлсэн үгийн тоо
2021 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ ЗАВСАРЛАГААНЫ ХУГАЦААНД					
1	Түр хороо (КОВИД-19) 2021.09.13	Нийслэлийн Засаг дарга, бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч, Нийслэлийн ОК-ын дарга Д.Сумъяабазар	Нийслэлийн хэмжээнд коронавирусийн халдварын эсрэг авч хэрэгжүүлж буй хариу арга хэмжээний талаар	5	10
2	Түр хороо (КОВИД-19) 2021.09.13	Нийслэлийн Эрүүл мэндийн газрын дарга Б.Бямбадорж	Коронавируст халдвар (КОВИД-19) цар тахлын нийслэл дэх нөхцөл байдал, эмчилгээ үйлчилгээний хангамж, хүртээмж, хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний талаар	2	2

3	Түр хороо (КОВИД-19) 2021.09.13	Нийслэлийн Боловсролын газрын дарга Ж.Гантулга	Ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээлийн шинэ жил эхэлсэнтэй холбогдуулан Нийслэлийн боловсролын байгууллагаас (КОВИД-19) цар тахлын эсрэг авч байгаа арга хэмжээ, урьдчилан сэргийлэх үеийн нөхцөл байдал, хичээл сургалтыг хэвийн явуулахад чиглэсэн төлөвлөлтийн талаарх танилцуулга	1	1
2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫ ХУГАЦААНД					
1	НББХ 2021.10.06	Эрүүл мэндийн сайд С.Энхболд, Нийслэлийн Эрүүл мэндийн газрын дарга Б.Бямбадорж	Коронавируст халдвар (КОВИД-19) -ын лабораторийн оношилгоо, эмчилгээ, дархлаажуулалтын талаар	15	63
2	БСШУСБХ 2021.10.19	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан	Цар тахлын үеийн боловсролын салбарын үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл	6	14
3	ЁЗСХБХ 2021.10.20	Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзориг	Төрийн албаны шинэчлэл, хэрэгжүүлэх арга зам	11	32
4	/КОВИД-19/-ын Түр хороо 2021.11.02	Шадар сайд, УОК-ын дарга С.Амарсайхан	Улсын онцгой комиссоос авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар	7	12
5	(КОВИД-19)-ын Түр хороо 2021.11.02	Эрүүл мэндийн сайд С.Энхболд	Коронавирусын нөхцөл байдал, дархлаа сэргээх тунгийн явцын мэдээлэл	8	13
6	НББХ 2021.12.14	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатар, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд А.Ариунзаяа	Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийн талаарх Засгийн газрын тайлан	12	33
7	НББХ, (КОВИД-19)- ын Түр хороо хамтарсан 2021.12.14	Эрүүл мэндийн сайд С.Энхболд	Цар тахлын "омикрон" хувилбарын нөхцөл байдлын талаар болон Эрүүл мэндийн байгууллагуудаас хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ, халдварын дэгдэлтийг бууруулах арга зам, вакцинжуулалтын явц, үр нөлөөний талаарх мэдээлэл	14	54
8	БОХХААБХ 2021.05.18	Улсын онцгой комиссын дэргэдэх Эрдэмтдийн зөвлөл	Коронавируст халдвар (КОВИД-19) -ын шинэ төрлийн "омикрон" хувилбар, тархалтаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар	10	24

9	ЭЗБХ 2022.01.04	Сангийн дэд сайд С.Мөнгөнчимэг	“Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 их наядын цогц төлөвлөгөө”-ний хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл	18	34
10	ЭЗБХ 2022.01.04	Үндэсний статистикийн хорооны дарга Б.Батдаваа	Мал, тэжээвэр амьтад, хашаа, худгийн тооллогын 2021 оны урьдчилсан дүнгийн талаарх Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэл	8	12
11	НББХ 2022.01.11	Эрүүл мэндийн сайд С.Энхболд	“Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай” Байнгын хорооны 05 болон 06 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл	18	64
12	ЭЗБХ 2022.01.11	Монголбанкны Ерөнхийлөгч Б.Лхагвасүрэн	“Зээлийн хүүг бууруулах стратеги батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2020 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийн явцын талаарх мэдээлэл	9	28
НИЙТ ДҮН – 15				134	372

ДӨРӨВ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН МЭДЭЭЛЭЛ, СУДАЛГАА,
СҮРТААЧИЛГАА, ОЛОН НИЙТТЭЙ ХАРИАЦАХ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

4.1. Мэдээлэл, сурталчилгаа, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагаа

Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс нь Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хууль тогтоох үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг ханган мэдээ, мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд, цахим хуудас, олон нийтийн сүлжээгээр дамжуулан иргэдэд бодитой, шуурхай түгээлээ.

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээ мэдээлэл, чуулганы нэгдсэн хуралдаан болон Байнгын хороодын хуралдааны тойм, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүд, Байнгын хороод, Улсын Их Хурлын Тамгын газраас зохион байгуулсан хэвлэлийн хурал, уулзалтууд, Тамгын газрын үйл ажиллагааны талаарх нийт 382 текст мэдээг 1910 гэрэл зургийн хамт parliament.mn цахим хуудаст байршуулав. Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд parliament.mn цахим хуудасны англи хувилбарт 16 мэдээ нийтэллээ.

Ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын долоо хоног тутмын үйл ажиллагааг тоймлон 15 нэвтрүүлэг бэлтгэж, телевизүүдийн эфир, олон нийтийн сүлжээгээр иргэдэд хүргэв. Түүнчлэн Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын албан ёсны мэдээ мэдээллийг түгээх сувгийг өргөжүүлэх зорилгоор дээрх нэвтрүүлгүүд, видео контентуудыг Тамгын газрын дотоод сүлжээний "Parliament TV"-ээр өдөр тутам түгээж байна.

БЭЛТГЭЖ ТҮГЭЭСЭН МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЛИЙН ТОЙМ

382**ТЕКСТ МЭДЭЭЛЭЛ****ХЭВЛЭЛИЙН БАГА ХУРАЛ****14****15****НЭВТРҮҮЛЭГ****ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ****15****31****ВИДЕО МЭДЭЭ****СОШИАЛ КОНТЕНТ****215****1910****ГЭРЭЛ ЗУРАГ**

Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төслүүд, Улсын Их Хурлын дарга болон гишүүдийн уулзалтын талаарх 31 видео мэдээ, нийгмийн сүлжээний 215 богино хэмжээний контент бэлтгэж parliament.mn цахим хуудаст байршуулахын зэрэгцээ [youtube.com](https://www.youtube.com), [twitter.com](https://www.twitter.com), [facebook.com](https://www.facebook.com) сүлжээгээр олон нийтэд түгээв.

Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойн хүрээнд “Ардын Их Хурлын депутатууд”, “Монгол Улсын Үндсэн хууль-30 жил” зэрэг нэвтрүүлгийг бэлтгэж, олон нийтэд сурталчлав.

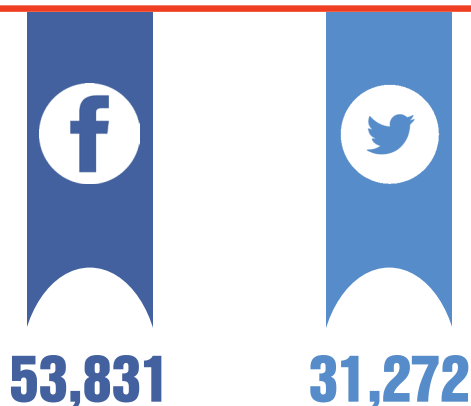
Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооноос намрын ээлжит чуулганы хугацаанд зохион байгуулсан Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүн, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнд нэр дэвшигчийн томилгооны нээлттэй сонсгол, Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэх, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлаарх нийтийн сонсголдуудыг IPTV, дотоод сүлжээ, цахим сүлжээгээр шууд дамжуулсан. Түүнчлэн Улсын Их Хурал, Улсын Их Хурлын Тогтвортой хөгжлийн зорилгын дэд хорооноос санаачлан Засгийн газар, НҮБ-тай хамтран зохион байгуулсан “Тогтвортой хөгжлийн зорилго” дээд түвшний чуулга уулзалт, Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын санаачилгаар өсвөр үеийнхэнд ардчилал, хүний эрх, эрх чөлөө, хууль тогтоох, шийдвэр гаргах үйл ажиллагааны талаар ойлголт өгч, тогтвортой хөгжлийн зорилго, уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх мэдлэг мэдээллээр дамжуулан шийдвэр гаргах түвшинд өсвөр үеийнхний оролцоог дэмжих зорилго бүхий үндэсний хэмжээний “Өсвөрийн Парламент” хөтөлбөрийн нээлтийн үйл ажиллагааг олон нийтэд мэдээлж, сурталчиллаа.

Улсын Их Хурлын бүхий л үйл ажиллагааны талаарх мэдээ мэдээллийг сурталчлах үйл ажиллагааг өргөжүүлэн Монголын үндэсний олон нийтийн радио, “Эм Жи Эл” радио сувгуудаар Улсын Их Хурлын баталсан хууль тогтоомж, үйл ажиллагааны талаарх өдөр тутмын мэдээ мэдээллийг тогтмол түгээж байна. Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Монголын үндэсний олон нийтийн радиогоор батлагдсан хууль тогтоомжийн талаарх “Шинэ хууль” нэвтрүүлгийн 12 дугаарыг бэлтгэн, давталттайгаар нэвтрүүлсэн бол даваа гараг бүр “Эм Жи Эл” радио сувгийн “Байна уу, байна уу” нэвтрүүлгийн 16 дугаарт Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, тухайн долоо хоногт өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэж буй хууль, тогтоолын төслийн талаарх мэдээллийг иргэд, олон нийтэд мэдээлж байна. Түүнчлэн “Эм Жи Эл” радио сувгаар ажлын өдрүүдэд 08.00, 13.00, 21.00 цагийн шуурхай мэдээгээр Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, баталсан хууль тогтоомжийн талаар, даваа гараг бүрийн 14.00 цагт хууль тогтоомжийн талаар дэлгэрэнгүй нэвтрүүлгийг сонсогчдод хүргэдэг.

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд коронавирусийн цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх талаар Засгийн газар, УОК-оос авч хэрэгжүүлж буй хорио цээрийн дэглэм, хязгаарлалттай холбоотойгоор 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл “Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааг сурвалжлах, мэдээлэх түр журам”-ын дагуу байгуулсан Түр цэгт зохион байгуулсан 14 удаагийн хэвлэлийн бага хуралд сэтгүүлчид, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтнуудыг өргөнөөр оролцуулах ажлыг тухай бүрд нь зохион байгуулж ажиллав.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 53 дугаар зүйлийн 53.10 дахь хэсэгт “Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд хэвлэн нийтлэх бөгөөд түүнийг албан ёсны эх гэж үзнэ” хэмээн заасан байдаг. 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 15 дугаарыг хэвлэж захиалагч, уншигчдад хүргүүлэв. Эмхэтгэлийн дугааруудын тойм, танилцуулгыг бэлтгэн parliament.mn цахим хуудас болон олон нийтийн сүлжээнд байршуулав. Үүний зэрэгцээ дугаар бүрийн PDF хувилбарыг тухай бүр parliament.mn цахим хуудсанд нийтлэн, хууль тогтоомжийн албан ёсны эхийг олон нийтэд нээлттэй, хүртээмжтэй хэлбэрээр шуурхай түгээлээ. Эмхэтгэлийн дугаарт Монгол Улсын хууль 63, Улсын Их Хурлын тогтоол 25, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлиг 36, Засгийн газрын тогтоол 15, Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт 2, Монгол Улс нэгдэн орсон олон улсын 3 гэрээг тус тус нийтэлжээ.

ЦАХИМ ХУУДСААР МЭДЭЭЛЭЛ АВАГЧ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ТОО



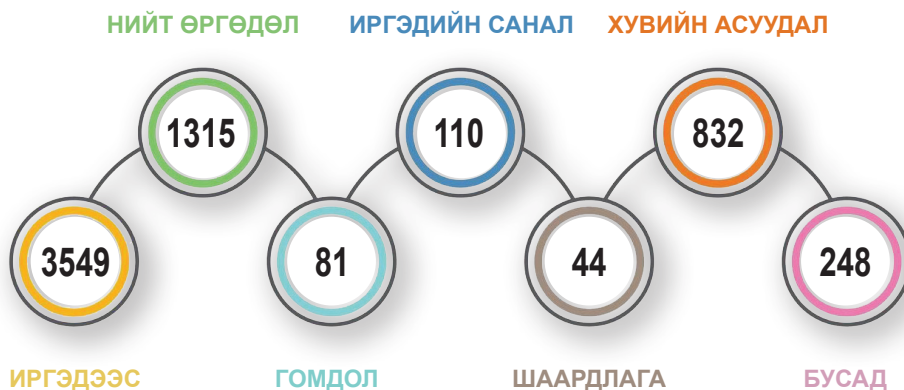
Монгол Улсын Засгийн газраас баталсан “Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөр III”-ыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлд нийтлэгдэх хууль тогтоомжуудыг үндэсний монгол бичгээр хэвлэж байна.

Олон нийтийн сүлжээн дэх Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудсуудаар хууль тогтоох дээд байгууллагын үйл ажиллагааны талаарх мэдээ, мэдээллийг текст, фото, видео хэлбэрээр шуурхай, хүртээмжтэйгээр олон нийтэд түгээв.

Мөн олон нийтийн сүлжээний хэрэглэгчдэд мэдээллийг ойлгомжтой, шуурхай хүргэх зорилгоор постер 193-ыг бэлтгэн түгээв. Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд facebook.com цахим сүлжээн дэх Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудсаар 53831 дагагч, twitter.com сүлжээн дэх Улсын Их Хурлын албан ёсны хаягаар 31272 дагагч хууль тогтоох байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг шуурхай хүлээн авч байна.

4.2. Улсын Их Хуралд иргэд, сонгогчдоос ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, санал хүсэлт

2021 оны 07 дугаар сарын 09-ний өдрөөс 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдрийн хугацаанд



Энэ хугацаанд Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороо хамтран 421 өргөдөл, гомдол буюу 32.1 хувийг бүрэн шийдвэрлэсэн бөгөөд 894 өргөдөл буюу 67.9 хувь нь судалж шийдвэрлэх шатандаа байна.

Иргэдээс тайлант хугацаанд 1315 өргөдөл ирүүлснээс 859 буюу 65.32 хувь нь нийслэлийн иргэдээс, 329 буюу 25.01 хувь нь хөдөө орон нутгийн иргэдээс (127 буюу 9.65 хувийн өргөдөл хаяг тодорхойгүй) тус тус ирүүлсэн байна.

Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Засгийн газрын Иргэд, олон нийттэй харилцах 11-11 төвд биечлэн ирсэн нийт 78 иргэний санал, хүсэлтийг авснаас Улсын Их Хурлын бодлого, хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа хууль тогтоомжийн төслүүдтэй холбогдсон болон нийтэд тулгарч буй асуудлын талаар 48 иргэн саналаа илэрхийлж, иргэнээс ирүүлсэн хувийн шинжтэй 30 хүсэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүний зөвлөх, туслах нартай холбогдож, танилцуулан зөвлөгөө өгч, өргөдөл, гомдлын хариуг нь лавлаж, шаардлагатай албан тушаалтантай нь холбогдож хариуг өгүүлэх зэргээр шийдвэрлэсэн.

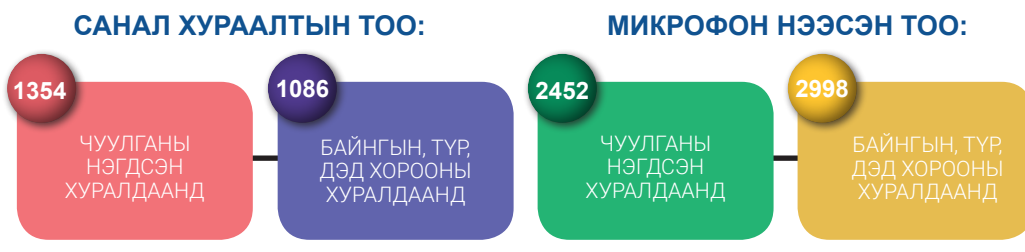
Мөн www.11-11.mn цахим хуудсаар Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороо, намын бүлэг, Улсын Их Хурлын Тамгын газарт болон Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагуудад хандан 79 иргэнээс санал, хүсэлт, гомдол, шүүмжлэл, ирүүлснийг холбогдох байгууллагад уламжилж, иргэдэд зөвлөгөө, мэдээлэл өгч ажилласан.

4.3. Мэдээллийн технологийн болон хуралдааны цахим системийн үйлчилгээ

Хуралдааны цахим системийн үйлчилгээ

Программ хангамж:

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн болон Байнгын хороодын хуралдааны цахим системийг ашиглан Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд 32 удаагийн (системийн бүртгэлээр нийт 152 цаг 30 минутын) нэгдсэн хуралдаанд 1354 удаа санал хураалт явуулж, 2452 удаа гишүүдийн болон ажлын хэсгийн микрофоныг нээж, үг хэлэх, асуулт асуух, асуултад хариулах техникийн боломжийг бүрдүүлсэн. Байнгын (дэд, түр) хороодын 111 удаагийн (системийн бүртгэлээр нийт 189 цаг 17 минутын) хуралдаанд 1086 удаа санал хураалт явуулж, 2998 удаа гишүүдийн болон ажлын хэсгийн микрофоныг нээж ажиллуулав.



Хуралдааны дүрсний систем:

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд 30 удаагийн нэгдсэн болон хоёр удаагийн хүндэтгэлийн хуралдаан, 111 удаагийн Байнгын /дэд, түр/ хороодын хуралдаан, 86 удаагийн ажлын хэсэг, мэдээллийн цаг, сургалт семинар, уулзалтын дүрс бичлэгийг хийсэн. Хуралдааны бүх дүрс бичлэгүүдийг хөрвүүлэн Тамгын газрын файлын нэгдсэн сангийн cloud.parliament.mn системд байршуулан хэрэглэгчид ашиглах боломжийг бүрдүүллээ.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдааныг Монголын Үндэсний олон нийтийн телевизийн II суваг, ТМ телевиз, Парламент телевиз, Юнивишн, Скаймедиа IPTV-үүд, Төрийн ордны теле сүлжээ, Тамгын газрын дотоод сүлжээний IPTV болон parliament.mn, iptv.parliament.mn цахим хуудсаар 32 удаа, Байнгын /түр, дэд/ хороодын хуралдаан, Улсын Их Хурал дахь намын бүлгүүдийн болон УОК-ын мэдээллүүдийг дотоод сүлжээний IPTV-ээр шууд дамжуулсан.

Хуралдааны дууны систем:

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд 30 удаагийн нэгдсэн болон хоёр удаагийн хүндэтгэлийн хуралдаан, 111 удаагийн Байнгын (дэд, түр) хороодын хуралдаанаас гадна 230 удаагийн Ажлын хэсэг, мэдээллийн цаг, сургалт семинар, уулзалтын дууны бичлэгийг хийсэн. Мөн хуралдааны дууны

бичлэгүүдийг Тамгын газрын файлын нэгдсэн сангийн cloud.parliament.mn системд байрлуулан хуралдааны тэмдэглэл хөтлөгчид болон эрх бүхий бусад хэрэглэгчид ашиглах боломжийг бүрдүүлээд байна.

Улсын Их Хурлын хоёр удаагийн хүндэтгэлийн хуралдаан, “Япон лугаа адил хөгжье” цуврал хэлэлцүүлгүүд, ажлын хэсгийн хуралдаан, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 30 жилийн ойн хүрээнд зохион байгуулагдсан эрдэм шинжилгээний хурал, шатрын тэмцээн, үзэсгэлэнгийн нээлт болон Улсын Их Хурлын удирдлага, гишүүдийн оролцсон хурал, уулзалт зэрэг 89 удаагийн арга хэмжээний үеэр цахим хуралдаан болон зөөврийн хуралдааны тоног төхөөрөмжийн техникийн бэлтгэлийг хангаж оператороор ажилласан.

Мэдээллийн технологийн үйлчилгээ:

Цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалан нэмэгдсэн цахим хэрэглээг хангах зорилгоор байгууллагын суурин интернэтийн 150mbps урсгалыг нэмэлт төлбөргүйгээр 650mbps болгон дөрөв дахин нэмэгдүүлсэн төдийгүй анх удаа интернэтийн үйлчилгээний тасалдалгүй байдлыг хангахаар 30mbps урсгал бүхий нөөц интернэтийн сүлжээний холболтыг хийсэн.

Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудас болон дэд цахим хуудсуудад шинээр орсон 780 мэдээ мэдээлэлд форматын хяналт тавьж, дэд цахим хуудас хариуцсан ажилтнуудад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч ажилласан.

“MyParliament” хөдөлгөөнт оффисийн системийн мэдээллийн санд системийн хандалт 1150, үйл ажиллагаа 974, хуулийн төсөл, хэлэлцэх асуудал 184, дагалдах файлууд 717, үйл явдал, хуралдаан 445 шинээр нэмж бүртгэгдсэн бөгөөд “ТМ эмхэтгэл” аппликейшнд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 12 дугаарыг шинээр нэмж оруулсан.

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд хуулийн төсөл боловсруулах lawmaker.parliament.mn, хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийн lawforum.parliament.mn системд 12 хуулийн төслийг нэмж байршуулсан бөгөөд одоогоор уг системд байршуулсан 63 төслийг иргэд 108042 удаа үзэж танилцан 1237 саналыг цахимаар ирүүлээд байна. Системд 76484 иргэн зочилсон бол 1548 иргэн системийн хэрэглэгчээр бүртгүүлж, 1214 хэрэглэгч бүртгэлээ баталгаажуулан идэвхтэй ашиглаж, 245 хэрэглэгч төслийг “даган” мэдээлэл авч байгаа бол системээс хэрэглэгчдэд нийт 3530 удаа цахим шуудан илгээсэн байна.

4.4.Судалгаа шинжилгээ, сургалтын үйл ажиллагаа

Судалгаа, мэдээлэл, лавлагаа хийх ажлын хүрээнд:

Тайлант хугацаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Парламентын судалгааны хүрээлэнд хуулийн төсөл болон Улсын Их Хурлаар хэлэлцэн баталж буй хууль, тогтоолын төсөлд холбогдох 38 судалгааны захиалгыг Улсын Их Хурлын гишүүд, Байнгын хороод болон Улсын Их Хурлын Тамгын газрын удирдлагаас хүлээн авч гүйцэтгэлээ.

Судалгааны нийт ажил -35



Ном товхимол, гарын авлага гаргах ажлын хүрээнд:

Парламентын судалгааны хүрээлэнгээс ном, товхимол эмхэтгэн гаргах ажлын хүрээнд “Парламент” судалгааны эмхэтгэл цуврал ботийн 34, 35 дахь дугаар, “Судалгааны мэдээллийн сангийн лавлагаа” цуврал брошюрын 27 дахь дугаар, “Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны хаврын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны танилцуулга”, “Мэдээлэл судалгаа”-ны мэдээллийн хуудасны 7 дугаарыг эмхэтгэн гаргаж Улсын Их Хурал, түүний Тамгын газрын албан хэрэгцээнд хүргүүлээ.

Мөн Улсын Их Хурлын гишүүдийн хууль хэлэлцэн батлах үйл ажиллагаанд мэдээллийн дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор Парламентын номын сангаас Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хэлэлцэх асуудлаар тогтмол хэвлэлийн ном зүйн лавлагаа, Парламентын номын санд буй ном товхимлын ном зүйн лавлагаа тус тус нэгийг боловсруулан Улсын Их Хурлын гишүүдийн “MyParliament” хөдөлгөөнт оффисийн системд байршуулсан.

Сургалт зохион байгуулах ажлын хүрээнд:

Парламентын судалгааны хүрээлэнгийн Сургалтын алба нь ээлжит чуулганы хугацаанд нийт 17 удаагийн 26 цагийн сургалт, Улсын Их Хурлын гишүүдэд зориулан АНУ-ын Конгресстой хамтарсан нэг уулзалт, хэлэлцүүлэг, Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын санаачилгаар Улсын Их Хурлын Тамгын газар, ЖАЙКА-тай хамтран “Япон лугаа адил хөгжье” цуврал дөрвөн хэлэлцүүлэг, Үндэсний статистикийн хороотой хамтран “Төрийн их өгөгдөл” хэлэлцүүлэг, нийт зургаан удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, Улсын Их Хурлын гишүүд болон Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнууд, Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлгийн ажлын албаны ажилтнууд, Улсын Их Хурлын гишүүний ажлын албаны нийт 653 хүн (давхардсан тоогоор) хамрагдсан байна.

Сургалтын цогц хөтөлбөр боловсруулах хүрээнд:

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнуудын чадавхыг бэхжүүлэх ажлыг тогтмолжуулах, бодлогын бичиг баримтад тусгагдсан зорилтуудыг хэрэгжүүлэхээр зургаан үндсэн, 25 дэд хөтөлбөр бүхий “Парламентын сургалтын

цогц хөтөлбөр"-ийг боловсруулж Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2021 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдрийн 164 дүгээр захирамжаар батлуулав. Парламентын сургалтын цогц хөтөлбөрт тусгагдсан зургаан үндсэн хөтөлбөрийн агуулгад багтах 16 дэд хөтөлбөрийг боловсруулан ажиллаж байна.

Мөн дээрх дэд хөтөлбөрүүдээс Монгол Улсын хууль тогтоох үйл ажиллагаа ба Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх, Хуулийн төсөл боловсруулагч бэлтгэх анхан шатны сургалт, Хуулийн төсөл боловсруулагч бэлтгэх ахисан шатны сургалтын дэд хөтөлбөрүүдийн агуулга гаргах гэрээг Азийн сангийн дэмжлэгтэйгээр байгуулан ажиллаж байна.

Парламентын боловсрол олгох хөтөлбөрийн хүрээнд:

Парламентын боловсрол хөтөлбөрийн 12-14, 15-17 насны сурагчийн болон багшийн гарын авлагыг Швейцарын хөгжлийн агентлагийн "Монгол Улсад парламентын ардчиллыг бэхжүүлэх нь" төсөлтэй хамтран боловсруулж, Швейцарын хөгжлийн агентлаг, Азийн сан, Фридрих Эбертийн сангийн дэмжлэгтэйгээр тус бүр 1000 хувь хэвлүүлсэн. Эдгээр гарын авлагуудыг дагалдах 34 хичээлийн хэрэглэгдэхүүнийг бэлтгэж тус бүрийг нь 1000 хувь хэвлэсэн. Парламентын боловсрол хөтөлбөрийн 18-аас дээш насны сурагчийн болон багшийн гарын авлагын төсөл боловсруулж, парламентын боловсролын долоон ширхэг видео анимэйшн хийсэн.

Парламентын боловсрол цахим хуудсыг ажиллуулж, уг хуудсанд зориулсан зургаан жаваскрипт хөдөлгөөнт мэдээллийг бэлтгэсэн.

"Парламентын боловсрол" хөтөлбөрийн нээлтийг 2021 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдөр зохион байгуулав. Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарын санаачилгаар өсвөр үеийнхэнд ардчилал, хүний эрх, эрх чөлөө, хууль тогтоох, шийдвэр гаргах үйл ажиллагааны талаар ойлголт өгч, тогтвортой хөгжлийн зорилго, уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх мэдлэг мэдээллээр дамжуулан шийдвэр гаргах түвшинд өсвөр үеийнхний оролцоог дэмжих зорилготой Парламентын боловсрол хөтөлбөрийн хүрээнд "Өсвөрийн парламент хөтөлбөр"-ийг үндэсний хэмжээнд 2021 оны 09 дүгээр сараас 2022 оны 03 дугаар сарын хооронд зохион байгуулж 90 сурагч, 10 багш, 10 сайн дурын ажилтан оюутныг хамруулаад байна.

"Парламентын сургалтын цахим систем"-ийг нэвтрүүлж, хөгжүүлэх ажлын хүрээнд:

НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн төслийн тусламжтайгаар "Парламентын сургалтын цахим систем"-ийг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна. Үүгээр Тамгын газрын ажилтнуудад зориулсан сургалтын цахим платформын үндсэн системийг хөгжүүлж сургалтуудыг байршуулахаар ажиллаж байна.

Системийг бүрэн нэвтрүүлэх хүртэлх хугацаанд туршилтаар Teachable программд "Төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт ба Хууль тогтоох байгууллага", "Хүний эрх ба Ардчилал", "Нийгмийн соёл олон нийтийн санаа бодолд тусгах нь", "Бодлогын хяналт шинжилгээ, үнэлгээ", "Швейцарын парламентын Тамгын газрын техникийн хамтын ажиллагааны албаны чиг үүрэг, үйл ажиллагаа", "Улсын Их Хурлаас Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлт, тайлбар гаргах нь" зэрэг нийт зургаан сургалтыг байршуулаад байна.

4.5. Улсын Их Хурлын гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа

2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын гадаад харилцаа идэвхтэй өрнөж, Улсын Их Хурлын дарга, Улсын Их Хурлын гишүүд дараах үйл ажиллагаануудад биечлэн болон цахим хэлбэрээр оролцов.

Дотоод арга хэмжээ:

2021.11.04-07

2021 он нь Монгол Улс, Оросын Холбооны Улс (ОХУ)-ын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны түүхт 100 жилийн ой тохиосон чухал жил байлаа. ОХУ нь манай улстай дипломат харилцаа тогтоосон анхны улс бөгөөд талууд тэгш ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэх ажлын төлөвлөгөө гарган амжилттай хэрэгжүүлж ажилласан. Тэмдэглэлт ойг тохиолдуулан ОХУ-ын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн орлогч дарга К.И.Косачёв тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад айлчлав. Айлчлалын үеэр Холбооны Зөвлөлийн орлогч дарга К.И.Косачёв Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэтэй тус тус уулзаж ярилцав.

2021.10.12

Дипломат харилцааны ойг тэмдэглэх хүрээнд Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо, ОХУ-ын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн Гадаад хамтын ажиллагааны хороо хоорондын цахим уулзалтыг зохион байгуулав. Цахим уулзалтыг Монголын талаас Улсын Их Хурлын гишүүн, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Баттөмөр, Оросын талаас ОХУ-ын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн Гадаад хамтын ажиллагааны хорооны дарга Г.Б.Карасин нар даргалж, үг хэлсэн юм.

2021.10.19

Дипломат харилцааны 100 жилийн ойн хүрээнд зохион байгуулагдсан бас нэгэн чухал арга хэмжээ нь “Монгол, Оросын хамтын ажиллагаа – 100 жил” олон улсын эрдэм шинжилгээний хурал байв. Эрдэм шинжилгээний хурлыг нээж Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар үг хэлэв.

2021.11.22-25

Улсын Их Хурлын дэд дарга Т.Аюурсайханы урилгаар Бүгд Найрамдах Польш Улс (БНПУ)-ын Сеймийн дэд маршал Малгожата Гошевска тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад айлчилсан. Айлчлалын үеэр Сеймийн дэд маршал М.Гошевска Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт бараалхан, Улсын Их Хурлын дэд дарга Т.Аюурсайхан, Гадаад харилцааны сайд Б.Батцэцэг, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Г.Ёндон, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан, Зэвсэгт хүчний жанжин штабын дарга Д.Ганзориг, Өвөрхангай аймгийн Засаг дарга А.Ишдорж, Монгол Улсын Их Сургуулийн захирлын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, доктор Б.Очирхуяг нартай тус тус уулзаж, салбарын харилцаа, хамтын ажиллагааны талаар дэлгэрэнгүй ярилцаж, санал солилцов.

2021.11.25

Монгол Улсын Их Хурал, БНХАУ-ын Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурал (БХАТИХ) хоорондын байнгын уулзалтын механизмын дөрөв дэх

удаагийн уулзалт 2021 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдөр цахимаар боллоо. Энэ удаагийн уулзалтаар талууд Монгол, Хятадын Иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа, хоёр орны парламент хоорондын хамтын ажиллагааг улам идэвхжүүлэх, хамтын ажиллагааг цар тахлын нөхцөл байдалд хэвийн явуулах шинэ боломжуудыг эрэлхийлэх, хоёр улсын парламентын зүгээс өөрийн улсын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг тогтвортой урагшлуулахад шаардлагатай эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх зэрэг асуудлуудаар дэлгэрэнгүй санал солилцож, тодорхой ойлголцолд хүрэв.

2021.10.12-17

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Италийн парламентын бүлгийн дарга Б.Пүрэвдоржийн урилгаар БНИУ-ын парламентын Төлөөлөгчдийн танхимын Дэд ерөнхийлөгч Этторэ Росато тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад айлчлав. Айлчлалын үеэр Дэд ерөнхийлөгч Этторэ Росато Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатарт бараалхаж, Эрчим хүчний сайд Н.Тавинбэх, Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Д.Сумъяабазар, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн дэд сайд Г.Батсуурь нартай албан уулзалт хийж, Монголын Үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимаас зохион байгуулсан Монголын аж ахуйн нэгжүүдийн төлөөлөлтэй хийсэн уулзалтад оролцов.

Гадаад арга хэмжээ:

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын гишүүд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Гадаад харилцааны сайдын гадаад улсад хийсэн айлчлал, бүс нутгийн хурал, чуулга уулзалт, хэлэлцүүлэг, үзэсгэлэнд оролцох, туршлага судлахаар гадаад улсад ажиллав.

2021.X сард

Улсын Их Хурлын дэд дарга С.Одонтуяа, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Өнөрболор нар ОХУ-д 2021 оны 10 дугаар сарын 10-16-ны өдрүүдэд болсон Евразийн эмэгтэйчүүдийн 3 дахь удаагийн чуулга уулзалтад, Улсын Их Хурлын гишүүн Т.Аубакир, Т.Энхтүвшин нар 2021 оны 10 дугаар сарын 10-14-ний өдрүүдэд Бүгд Найрамдах Казахстан Улсад Гадаад харилцааны сайдын хийсэн айлчлалд, Улсын Их Хурлын гишүүн, БОХХААБХ-ны дарга Х.Болорчулуун, Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Бат-Эрдэнэ, Г.Ганболд, Ц.Даваасүрэн нар ОХУ-д 2021 оны 10 дугаар сарын 21-28-ны өдрүүдэд болсон Олон улсын хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн үзэсгэлэнд тус тус оролцов.

2021.XI сард

Улсын Их Хурлын дэд дарга Т.Аюурсайхан БНПУ-ын Сеймийн дэд маршал М.Гошевскагийн урилгаар 2021 оны 11 дүгээр сарын 07-11-ний өдрүүдэд БНПУ-д айлчлав. Улсын Их Хурлын дэд даргыг дагалдан Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Польшийн парламентын бүлгийн дарга Б.Энхбаяр, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлут, Улсын Их Хурлын гишүүн, Г.Ганболд, Н.Наранбаатар нар ажиллав.

Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, Х.Ганхуяг нар Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төслүүдийг нэгтгэн Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцүүлэх бэлтгэлийг хангах ажлын хүрээнд Гүрж Улсад 2021 оны 11 дүгээр сарын 14-21-

ний өдрүүдэд, Улсын Их Хурлын гишүүн, БСШУСБХ-ны дарга Г.Дамдинням 2021 оны 11 дүгээр сарын 19-30-ны өдрүүдэд Канад Улсад болсон Хөдөө аж ахуйн олон улсын үзэсгэлэнгийн 50 жилийн ойн арга хэмжээнд, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Цогтбаатар 2021 оны 12 дугаар сарын 06-10-ны өдрүүдэд ОХУ-д болсон Валдай хэлэлцүүлгийн клубийн Азийн 12 дугаар чуулга уулзалтад, Улсын Их Хурлын дэд дарга С.Одонтуяа, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Дэлгэрсайхан, Т.Доржханд, Д.Өнөрболор, Б.Энх-Амгалан, Н.Энхболд нар ОХУ-д 2021 оны 12 дугаар сарын 15-18-ны өдрүүдэд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн хийсэн айлчлалд оролцсон.

Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баярсайхан 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ноос 2022 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдрүүдэд “Хүүхдийн сайн зан чанар төлөвшихөд хөгжмийн хичээлийн үр нөлөө, хөгжмийн багш нарыг чадавхжуулах” болон “Жендэр болон манлайлал”-ын чиглэлээр АНУ-д уулзалт, хэлэлцүүлэгт, Улсын Их Хурлын гишүүн, НББХ-ны дарга М.Оюунчимэг, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сандаг-Очир, Д.Сарангэрэл, Ц.Туваан, Б.Энхбаяр нар 2021 оны 12 дугаар сарын 16-22-ны өдрүүдэд Арабын Нэгдсэн Эмират Улсад болсон Дэлхийн “Экспо-2020” чуулга уулзалтад, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, П.Анужин, Э.Бат-Амгалан, Х.Ганхуяг, Х.Нямбаатар нар 2022 оны 01 дүгээр сарын 04-10-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотын хөгжлийн асуудал эрхэлсэн түр хорооны бүрэлдэхүүнд багтсан Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ)-д тус тус ажиллав.

Олон улс, бүс нутгийн хурал:

Намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын дарга, гишүүд Олон Улсын Парламентын Холбоо (ОУПХ), НҮБ, Ази, Европын дээд хэмжээний уулзалт, Ази, Номхон далайн орнуудын парламентын чуулган зэрэг олон улс, бүс нутгийн парламентын байгууллагуудын ээлжит хурал, уулзалтад биечлэн болон цахим хэлбэрээр оролцож, улс төр, энх тайван, аюулгүй байдал, эдийн засаг, жендэр, ардчилал, хүний эрх, тогтвортой хөгжлийн зорилтууд зэрэг дэлхий нийтийн эрх ашгийг хөндсөн олон чухал сэдвүүдээр бусад улс орнуудын парламентчидтай харилцан туршлага солилцох, байр сууриа илэрхийлэх, гарц шийдэл эрэлхийлэх зэргээр хамтран ажилласан.

2021.XI сард

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар Камбожийн Хаант Улсаас 2021 оны 11 дүгээр сарын 25-26-ны өдрүүдэд “Хамтын өсөлтийн төлөө олон талт хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх нь” сэдвийн дор зохион байгуулсан Ази-Европын Дээд хэмжээний XIII цахим уулзалт (АСЕМ)-д оролцож, Нэгдүгээр бүгд хуралдаанд “Уур амьсгалын өөрчлөлт” сэдвээр үг хэлэв.

Испанийн Хаант Улсын парламентаас Мадрид хотноо 2021 оны 11 дүгээр сарын 25- 30-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан ОУПХ-ны 143 дугаар Ассамблейд Монголын парламентыг төлөөлөн Улсын Их Хурлын гишүүн, ХЗБХ-ны дарга С.Бямбацогт тэргүүтэй Улсын Их Хурлын гишүүн, ИЦББХ-ны дарга, ОУПХ-ны НҮБ-ын асуудлаарх байнгын хорооны Удирдах товчооны гишүүн Н.Учрал, Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Даваасүрэн, Ж.Сүхбаатар, Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан нар оролцов.

АНУ-ын Нью-Йорк хотноо 2021 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдөр болсон НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 76 дугаар чуулганы үеэр болсон Олон улсын эрх

зүйн комиссын 2023-2027 оны гишүүний сонгуульд Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнх-Оргил нэр дэвшиж, сонгогдсон. Монгол Улс анх удаа нэрээ дэвшүүлсэн энэхүү комисс нь НҮБ-ын хүрээнд олон улсын эрх зүйг хөгжүүлэх, системчлэх, олон талт конвенц, зарчмуудыг боловсруулах, зөвлөмж гаргах үүрэгтэй юм.

2021 оны 11 дүгээр сарын 28-30-ны өдрүүдэд болсон ОУПХ-ны дэргэдэх Парламентуудын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга нарын нийгэмлэгийн хуралд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан оролцсон. Тус нийгэмлэгийн 70 гаруй гишүүн орнуудын төлөөлөгчид “Хууль тогтоох үйл ажиллагаанд парламентын хороодын гүйцэтгэх үүрэг, хамаарал” үндсэн сэдвийн дор хуралдаж, харилцан туршлага солилцов.

2021.XII сард

Намрын ээлжит чуулганы үеэр цахимаар зохион байгуулагдсан бусад хурал, семинар, хэлэлцүүлэгт Улсын Их Хурлын төлөөлөгчид идэвхтэй оролцсон. Тухайлбал, Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Б.Баттөмөр, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Өнөрболор нар БНСУ-ын Үндэсний Ассамблейгаас 2021 оны 12 дугаар сарын 13-15-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан Ази, Номхон далайн орнуудын парламентын чуулганы 29 дүгээр цахим уулзалтад Монгол Улсын парламентыг төлөөлөн оролцлоо.

Дэлхийн эрүүл мэндийн асуудлаарх Ази, Номхон далайн орнуудын парламентчдын форумаас Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагатай хамтран 2021 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр зохион байгуулсан “Дэлхий нийтийн эрүүл мэнд ба (КОВИД-19) Ази, Номхон далайн орнуудын парламентын форум” дөрөв дэх удаагийн ээлжит бус цахим уулзалтад Монголын парламентыг төлөөлж Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэн оролцож, үг хэлэв.

Монголын парламентын бүлгэм

Ээлжит чуулганы үеэр Улсын Их Хурал дахь хоёр талын парламентын бүлгийн дарга нар холбогдох улсын парламент дахь Монгол Улстай харилцах найрамдлын бүлгийн дарга, гишүүдтэй уулзалтууд хийж, хоёр талын харилцаа, түүний дотор хууль тогтоох байгууллагуудын харилцаа, хамтын ажиллагааны асуудлаар ярилцаж, санал солилцсон нь парламент хоорондын харилцааг гүнзгийрүүлэн хөгжүүлэхэд түлхэц боллоо. Тухайлбал, Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Финландын бүлгийн дарга Ц.Даваасүрэн Финландын парламент дахь ОУПХ-той харилцах бүлгийн дарга хатагтай Хели Яарвинентэй ОУПХ-ны 143 дугаар Ассамблейн үеэр биечлэн, Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Казахстаны парламентын бүлгийн дарга Х.Баделхан тэргүүтэй төлөөлөгчид Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Парламентын Мажилис дахь Казахстан-Монголын бүлгийн дарга Рау Альберт Павловичтай цахимаар тус тус уулзав.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫН ГАДААД УЛСАД ХИЙСЭН АЙЛЧЛАЛ

Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар БНЭУ-д албан ёсны айлчлал хийв. **2021.12.01-05**



УИХ-ын дарга Г.Занданшатар БНЭУ-ын Ерөнхийлөгч Рам Натх Ковинд бараалхлаа.



БНЭУ-ын Гадаад харилцааны сайд др. Сүбрахманьям Жайшанкартай уулзав.



УИХ-ын дарга БНЭУ-ын Парламентын доод танхим Лок Сабха-гийн дарга Ом Бирлтай албан ёсны уулзалт хийлээ.



УИХ-ын дарга Энэтхэгийн мэдээллийн технологийн салбарын ололт амжилтаас суралцах, энэ зорилгоор хамтарсан сургууль байгуулах, Монгол Цахиурын хөндийг байгуулахад Энэтхэгийн туслалцааг авах, соёлын хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, “Болливуд”-ын салбарыг Монголд байгуулах, кино зураг авалтыг Монголд хийх зэрэг санал дэвшүүлэв.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА НАРЫН УУЛЗАЛТ, АРГА ХЭМЖЭЭ



Улсын Их Хурлын дэд дарга Т.Аюурсайханы урилгаар Бүгд Найрамдах Польш Улсын Сеймийн дэд маршал Эрхэмсэг хатагтай Малгожата Гошевска тэргүүтэй БНПУ-ын парламентын төлөөлөгчид Монгол Улсад айлчлав. 2021.11.23



Монгол Улсын Их Хурал, БНХАУ-ын Бүх Хятадын Ардын Төлөөлөгчдийн Их Хурал (БХАТИХ) хоорондын байнгын уулзалтын механизм 4 дэх удаагийн уулзалт цахимаар болж, Монгол Улсын талаас Улсын Их Хурлын дэд дарга, Улсын Их Хурал дахь Монгол, Хятадын парламентын бүлгийн дарга Т.Аюурсайхан даргалав. 2021.11.25



Монгол-Оросын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 100 жилийн ойн хүрээнд болсон хоёр орны сэтгүүлчдийн форумд оролцсон ОХУ-ын хэвлэл мэдээллийн ажилтнуудын төлөөллийг Улсын Их Хурлын дэд дарга, Улсын Их Хурал дахь Монгол-Оросын парламентын бүлгийн дарга С.Одонтуяа хүлээн авч уулзав. 2021.11.03

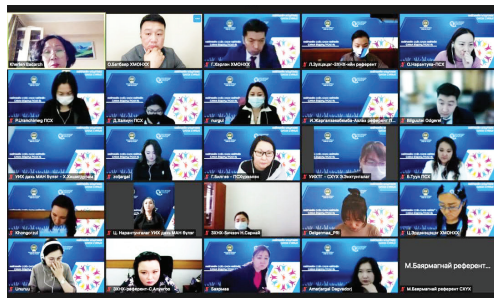


Улсын Их Хурлын дэд дарга С.Одонтуяагийн санаачилгаар НҮБ-ын Хүүхдийн сантай хамтран “Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах нь” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа. 2021.11.19

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛЛАГАА



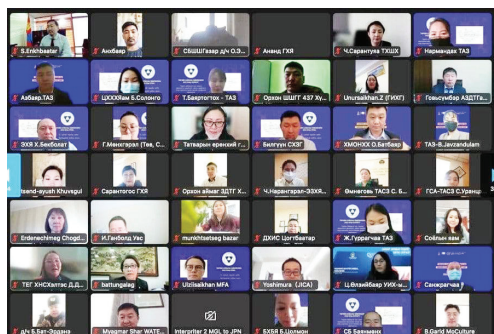
УИХ-ын Тамгын газраас “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийг анх удаа хэрэгжүүлж эхлэв. 2021.12.23



Тамгын газрын ажилтнуудын мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих ээлжит сургалтын хүрээнд “Нийгмийн соёл олон нийтийн санаа бодолд тусгах нь” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулав. 2021.10.29



Швейцарын хөгжлийн агентлагтай хамтран Швейцарын парламентын номын сангийн үйл ажиллагаа, парламентын судалгаа, хамтын ажиллагааны чиглэлээр туршилага солилцох сургалт зохион байгууллаа. 2021.11.19



Парламентын судалгааны хүрээлэнгээс “Монгол Улсад парламентын ардчиллыг бэхжүүлэх нь” төсөлтэй хамтран сургалт явуулав. 2021.11.23



“Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийн хүрээнд УИХ-ын дарга Г.Занданшатар, УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан нар сурагчидтай өглөөний уулзалт хийв. 2021.11.22



Тамгын газрын ажилтнууд “Бодлогын баримт бичиг боловсруулалт ба түүний үр нөлөө” сэдэвт сургалтад хамрагдлаа.

2021.11.25



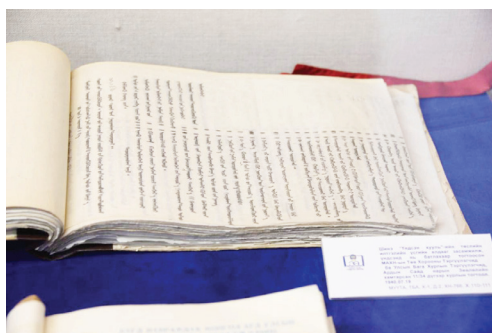
“Улсын Их Хурлаас Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлт гаргах нь” сэдвээр МУИС-ийн багш доктор, профессор Ц.Сарантуяа Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ажилтнуудад хичээл заав.

2021.11.29



Улсын Их Хурлаас “Монгол Улсын Үндсэн хууль-30 жил” үзэсгэлэнг Архивын ерөнхий газар, Монголын үндэсний музейтэй хамтран зохион байгуулж, олны хүртээл болголоо.

2022.01.13



“Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ой” сэдэвт шуудангийн маркийн анхны өдрийн нээлтийн ёслол болов.

2022.01.07

ТАВ

ХАВСРАЛТ

ХАВСРАЛТ -1

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН
ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР БАТАЛСАН ХУУЛЬ,
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ЖАГСААЛТ

ХАВСРАЛТ -2

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН
ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР БАТАЛСАН ХУУЛЬ,
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

ТАВ.ХАВСРАЛТУУД

Хавсралт 1.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР БАТАЛСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ЖАГСААЛТ

2022.01.19

1.Бие даасан хууль

1. Таримал ургамлын үр, сортын тухай (Шинэчилсэн найруулга), /2021.10.29/;
2. Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2021.10.29/;
3. Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай /2021.11.12/;
4. Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай /2021.11.12/;
5. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай /2021.11.12/;
6. Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай /2021.11.12/;
7. Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2021.11.12/;
8. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай (Шинэчилсэн найруулга) /2021.12.17/;
9. Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай (Шинэчилсэн найруулга), /2021.12.17/;
10. Цахим гарын үсгийн тухай (Шинэчилсэн найруулга), /2021.12.17/;
11. Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай /2021.12.17/;
12. Кибер аюулгүй байдлын тухай /2021.12.17/;
13. Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай /2021.12.24/;
14. Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай (Шинэчилсэн найруулга), /2021.12.24/;
15. Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай (Шинэчилсэн найруулга) хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай /2021.12.24/;
16. Генетик нөөцийн тухай /2021.12.30/.

2.Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль

1. Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.10.22/;
2. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.10.29/;
3. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.10.29/;
4. Тариалангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.10.29/;
5. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.10.29/;
6. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.10.29/;
7. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.10.29/;
8. Монгол Улсын Засгийн газрын бүтцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
9. Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;

10. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
11. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
12. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.11.12/;
13. Бүсчилсэн хөгжлийн удирдлага зохицуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.11.12/;
14. Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
15. Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
16. Радио долгионы тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
17. Цөмийн энергийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
18. Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
19. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
20. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
21. Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
22. Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
23. Монгол Улсын хилийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
24. Мансуурах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
25. Ургамал хамгааллын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
26. Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
27. Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
28. Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
29. Органик хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
30. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.11.12/;
31. Хувиргасан амьд организмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
32. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
33. Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
34. Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
35. Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн зарим хэсэг, заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.11.12/;
36. Хүүхэд хамгааллын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.11.12/;
37. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
38. Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
39. Газрын тосны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
40. Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;

41. Өрийн удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.11.12/;
 42. Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
 43. Боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
 44. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12/;
 45. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.11.12/;
 46. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.03/;
 47. Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 48. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 49. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 50. Авто замын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 51. Агаарын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 52. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 53. Ахмад настны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 54. Аялал жуулчлалын тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.16/;
 55. Биеийн тамир, спортын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 56. Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 57. Баяжуулсан хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.16/;
 58. Боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 59. Бүсчилсэн хөгжлийн удирдлага зохицуулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 60. Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 61. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 62. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 63. Зэвсэгт хүчний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 64. Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 65. Ерөнхий боловсролын сургуулийн хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 66. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 67. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 68. Инновацийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 69. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 70. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 71. Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 72. Малын генетик нөөцийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 73. Монгол Улсын хилийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 74. Монгол Улсын Хөгжлийн банкны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
-

75. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 76. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 77. Нялх, балчир хүүхдийн хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 78. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 79. Орон сууцны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 80. Ойн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 81. Өрийн удирдлагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 82. Статистикийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 83. Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
 84. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 85. Усан замын тээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 86. Үй олноор хөнөөх зэвсэг дэлгэрүүлэх болон терроризмтой тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 87. Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 88. Хог хаягдлын тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
 89. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 90. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
 91. Хүүхдийн эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 92. Хэмжил зүйн тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
 93. Хот суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 94. Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 95. Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 96. Цагдаагийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 97. Эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 98. Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 99. Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 100. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 101. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 102. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 103. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 104. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 105. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
-

106. Харилцаа холбооны тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
 107. Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 108. Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 109. Захиргааны ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 110. Концессын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 111. Төрийн аудитын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 112. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 113. Шилэн дансны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 114. Авлигын эсрэг хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 115. Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 116. Ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 117. Байгууллагын нууцын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 118. Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 119. Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 120. Гүйцэтгэх ажлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 121. Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 122. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 123. Захиргааны ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 124. Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 125. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 126. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 127. Зээлийн мэдээллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 128. Инновацийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 129. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 130. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 131. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 132. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 133. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 134. Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 135. Нотариатын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 136. Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 137. Өмгөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 138. Прокурорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 139. Согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэсэн этгээдийг албадан эрүүлжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 140. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
-

141. Статистикийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 142. Сэтгэцийн эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 143. Тагнуулын байгууллагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 144. Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 145. Төрийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 146. Төрийн аудитын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 147. Төрийн бус байгууллагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 148. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 149. Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 150. Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 151. Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 152. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 153. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 154. Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 155. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 156. Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 157. Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 158. Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 159. Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 160. Хүүхдийн эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 161. Цагдаагийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 162. Цөмийн энергийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 163. Цэргийн албан хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 164. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 165. Шүүхийн шинжилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 166. Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 167. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 168. Иргэний хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 169. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 170. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 171. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 172. Чөлөөт бүсийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 173. Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
-

174. Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 175. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 176. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 177. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 178. Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 179. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай/2021.12.17/;
 180. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 181. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 182. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 183. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 184. Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 185. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 186. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 187. Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 188. Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 189. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 190. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.17/;
 191. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 192. Сонгуулийн төв байгууллагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 193. Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 194. Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 195. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 196. Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 197. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 198. Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 199. Статистикийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 200. Нийгмийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 201. Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 202. Нийтийн сонсголын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 203. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 204. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 205. Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
-

206. Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 207. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 208. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 209. Прокурорын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 210. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 211. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 212. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 213. Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 214. Боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 215. Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн зарим хэсэг, заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.24/;
 216. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24/;
 217. Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 218. Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 219. Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 220. Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 221. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 222. Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 223. Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 224. Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 225. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 226. Байгалийн ургамлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 227. Амьтны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 228. Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 229. Малын генетик нөөцийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 230. Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 231. Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 232. Хувиргасан амьд организмын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 233. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/;
 234. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.30/.
-

3.Олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль

1. Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай /2021.10.14/;
2. Гэрээ соёрхон батлах тухай /2021.10.22/;
3. Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай /2021.12.23/;
4. Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай /2021.12.23/;
5. Озоны үе давхаргыг задалдаг бодисын тухай Монреалийн протоколд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай /2022.01.18/.

4.Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль

1. Таримал ургамлын үр, сортын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.10.29/;
2. Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
3. Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
4. Хувь хүний нууцын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
5. Цахим гарын үсгийн тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.17/;
6. Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.12.24/.

5.Улсын Их Хурлын тогтоол

1. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилох, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2021.10.07, дугаар 76/;
2. Монгол Улсын эрдэнэсийн сангийн орлого, үндсэн болон гүйлгээний сангийн зарлагын 2021 оны төсвийн тухай /2021.10.15, дугаар 77/;
3. Монгол Улсын Их Хурлын зарим гишүүний бүрэн эрхийг хүлээн зөвшөөрөх тухай /2021.10.21, дугаар 78/;
4. Зарим Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.10.21, дугаар 79/;
5. Үндсэн хуулийн цэцийн 2021 оны 07 дугаар дүгнэлтийн тухай /2021.10.28, дугаар 80/;
6. Хүний эрхийн дэд хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.10.28, дугаар 81/;
7. “Төрөөс төмөр замын тээврийн талаар баримтлах бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2010 оны 32 дугаар тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.04, дугаар 82/;
8. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2021.11.11, дугаар 83/;
9. Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.11, дугаар 84/;
10. Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай /2021.11.11, дугаар 85/;
11. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12, дугаар 86/;
12. Засгийн газрын үнэт цаас гаргах эрх олгох тухай /2021.11.12, дугаар 87/;
13. Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай /2021.11.12, дугаар 88/;
14. Тогтоол хүчингүй болсонд тооцох тухай /2021.11.12, дугаар 89/;
15. Дэд хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай /2021.11.12, дугаар 90/;

16. Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2022 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай /2021.11.18, дугаар 91/;
17. Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнээр томилох тухай /2021.11.18, дугаар 92/;
18. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2021.11.19, дугаар 93/;
19. Монгол-Оросын хувь нийлүүлсэн Улаанбаатар төмөр зам нийгэмлэгийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай /2021.11.25, дугаар 94/;
20. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнийг томилох, чөлөөлөх тухай /2021.11.25, дугаар 95/;
21. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүнийг томилох тухай /2021.12.02, дугаар 96/;
22. Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойг тэмдэглэх тухай /2021.12.02, дугаар 97/;
23. Төрийн албаны зөвлөлийн орон тооны гишүүнээс чөлөөлөх тухай /2021.12.02, дугаар 98/;
24. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2021.12.17, дугаар 99/;
25. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2021.12.17, дугаар 100/;
26. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай /2021.12.24, дугаар 101/;
27. Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай /2021.12.24, дугаар 102/;
28. Оюутолгой ордоос Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээний тухай /2021.12.30, дугаар 103/;
29. Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай /2021.12.30, дугаар 104/;
30. Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрмийг шинэчлэн батлах тухай /2021.12.30, дугаар 105/;
31. Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай /2021.12.30, дугаар 106/;
32. Монгол хүний удмын сангийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, хүн амын өсөлтийг дэмжих талаар авах арга хэмжээний тухай /2022.01.14, дугаар 01/;
33. Монголын үндэсний олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн гишүүнээс чөлөөлөх, гишүүнээр томилох тухай /2022.01.14, дугаар 02/;
34. Хуулийн төсөл буцаах тухай /2022.01.14, дугаар 03/;
35. Төрийн албаны зөвлөлийн орон тооны гишүүнийг томилох тухай /2022.01.14, дугаар 04/;
36. Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай /2022.01.18, дугаар 05/;
37. Цалин, нэмэгдлийн хэмжээ тогтоох тухай /2022.01.18, дугаар 06/;
38. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журам батлах тухай /2022.01.18, дугаар 07/;
39. Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай /2022.01.18, дугаар 08/.

Хавсралт 2.**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР
БАТАЛСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА****1.Бие даасан хууль****1.1.ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ҮР, СОРТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ
(ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА)-ЫН ТАНИЛЦУУЛГА**

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.10.29	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2019.06.07-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2022.01.01
--	--	--

ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ҮРИЙН АНГИЛАЛ ● цөм үр ● торгон үр ● баталгаажсан үр	ҮР ҮРЖҮҮЛЭХ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ АВАХАД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА ● үрийн тариалан эрхлэх талбайтай байх; ● иж бүрэн техниктэй байх; ● үтрэмийн талбай, үрийн агуулах, эсхүл зоорьтой байх; ● мэргэшсэн агрономичтой байх.
СОРТЫН БҮТЭЭГЧИЙН ЭРХИЙН ХАМРАХ ХҮРЭЭ ● үр үйлдвэрлэх ● худалдах ● экспортлох ● импортлох	ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН САН -УГТХ ● нутгийн сорт ● эрлийз сорт ● нутгийн дээж ● гадаадын сорт



ҮР ҮРЖҮҮЛЭГЧИЙН ҮҮРЭГ

- хорио цээрийн хяналт, шинжилгээнд хамруулах
- сортын хянан баталгааг хийлгэх
- сортын бүтээгчийн зөвшөөрлийг авах
- үржүүлгийн бүдүүвчийн дагуу үржүүлэх

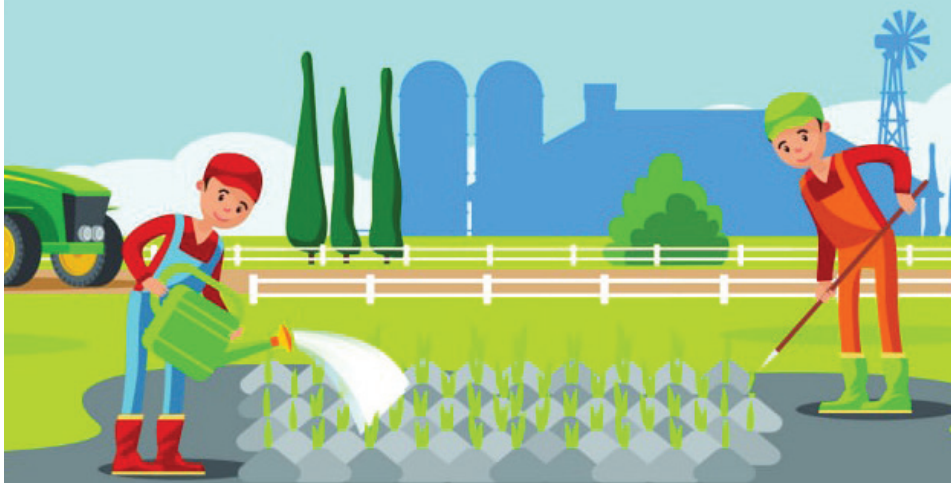
СОРТЫН БҮТЭЭГЧИЙН ЭРХИЙН ХҮЧИНТЭЙ ХУГАЦАА-20-25 ЖИЛ

ҮРИЙН НӨӨЦ

- Улсын нөөц - ОБЕГ
- Технологийн нөөц - ХХААХҮЯ

ХАРИУЦАХ БАЙГУУЛЛАГА

- ХХААХҮЯ
- Орон нутгийн тариалангийн алба, хөдөө аж ахуйн нэгж
- тариалангийн бүс дэх сорт сорилтын төв



1.2.МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.11.12	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.09.30-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2022.01.01
--	--	--

1.2.1.Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулийн талаар:

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн 15,771.7 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 33.7 хувь, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 18,158.8 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 38.8 хувь болж, нэгдсэн төсвийн тэнцлийн алдагдал 2,387.1 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 5.1 хувьтай тэнцүү байхаар батлагдсан.

ТӨСВИЙН ОРЛОГО:

Нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн дүнг 16,415.1 тэрбум төгрөгөөр баталсан бөгөөд үүнээс Төсвийн тогтворжуулалтын санд 643.4 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлэхээр тооцсон.

Төсвийн орлого бүрдүүлэлтийг татварын төрлөөр ангилбал:

- Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас нийт 1,776.8 тэрбум төгрөгийг;
- Орон нутгийн төсвийн орлогод тооцогдох Хувь хүний орлогын албан татвараас 1,149.2 тэрбум төгрөгийг;
- Онцгой албан татвараас нийт 1,132.2 тэрбум төгрөгийг;
- Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлогоос 3,441.8 тэрбум төгрөгийг;
- Гаалийн албан татвараас нийт 1,081.9 тэрбум төгрөгийг тус тус төвлөрүүлэхээр тооцсон байна.

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хойш үүссэн аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын үйл ажиллагааны орлогын 40 хувийг харьяа аймаг, нийслэлийн төсөвт төвлөрүүлэх юм. Ингэснээр 2022 оны төсвийн жилд 588.2 тэрбум төгрөгийн аж ахуйн нэгжийн албан татварын орлого орон нутгийн төсөвт шилжинэ.

Агаарын бохирдлын төлбөрийн орлогыг 45.0 тэрбум төгрөгөөр, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын орлогыг 158.5 тэрбум төгрөгөөр, Газрын төлбөрийн орлогыг 182.6 тэрбум төгрөгөөр, Навигацийн үйлчилгээний орлогоос 150.0 тэрбум төгрөгийг тус тус төсөвт төвлөрүүлнэ гэж тооцжээ.

Гаалийн шинэчлэлийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлснээр ирэх онд 36.7 сая тонн нүүрс экспортолж, уул уурхайн салбарын голлох орлогыг бүрдүүлнэ гэж үзсэн байна.

ТӨСВИЙН ЗАРЛАГА:

Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнг 18,158.8 тэрбум төгрөгөөр, үүнээс урсгал зарлагыг 13,226.3 тэрбум төгрөгөөр, хөрөнгийн зардлыг 5,197.1 тэрбум төгрөгөөр, эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн дүнг 264.6 тэрбум төгрөгөөр тус тус баталсан.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын хууль тогтоомжийн дагуу хэрэгжүүлэх шаардлагатай зарим урсгал зардлын төлөвлөсөн төсөв хүрэлцэхгүй, үйл ажиллагаа явуулахад хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүсч болзошгүй гэж үзэж Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн төсөлд тусгагдсан төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын урсгал зардлыг нийт 10.0 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэн баталсан.

Улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж, хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний 2022 онд санхүүжих дүнг хэлэлцүүлгийн явцад 81.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлсний дүнд улсын төсвийн хөрөнгөөр 2022 онд 6,325,226.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 1426 төсөл, арга хэмжээг 2,218,053.4 сая төгрөгөөр санхүүжүүлж хэрэгжүүлэхээр тооцсон.

2022 оны төсвийн жилд “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 их наядын цогц төлөвлөгөө”-нд тусгагдсан зээлийн хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажилагааг идэвхжүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлэх бөгөөд арилжааны банкуудад олгох зээлийн хүүгийн татаасыг 91.0 тэрбум төгрөгөөр бууруулан, зээлийн хэмжээг 210.1 тэрбум төгрөгөөр баталсан.

ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВ:

Орон нутгийн төсвийн орлогыг 2,988.9 тэрбум төгрөг байхаар, зарлагыг мөн дүнгээр тооцжээ.

Орон нутгийн төсөвт олгох санхүүгийн дэмжлэгийн хэмжээг 236,728.1 сая төгрөгөөр батлав. Үүнд:

№	Аймаг	Олгох санхүүгийн дэмжлэгийн хэмжээ /сая төгрөгөөр/
1	Архангай	20,075.2
2	Баян-Өлгий	14,586.4
3	Баянхонгор	21,548.8
4	Булган	8,572.5
5	Говь-Алтай	19,091.3
6	Дундговь	14,610.3
7	Завхан	17,976.5

8	Өвөрхангай	21,761.2
9	Сүхбаатар	9,101.5
10	Төв	14,046.0
11	Увс	18,795.1
12	Ховд	11,360.9
13	Хөвсгөл	27,137.4
14	Хэнтий	15,787.7
15	Говьсүмбэр	2,277.4
Нийт дүн		236,728.1

Орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогын хэмжээг 513,998.7 сая төгрөгөөр батлав. Үүнд:

№	Аймаг	Төвлөрүүлэх орлогын хэмжээ /сая төгрөгөөр/
1	Дорноговь	3,571.0
2	Дорнод	4,583.6
3	Өмнөговь	258,775.1
4	Сэлэнгэ	2,140.1
5	Дархан-Уул	883.7
6	Улаанбаатар	160,021.4
7	Орхон	84,023.9
Нийт дүн		513,998.7

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР:

2022 оны төсвийн жилд Засгийн газрын нэмэгдүүлэх өр болон өрийн баталгааны дээд хэмжээг 5,849,421.3 сая төгрөг байхаар баталсан. Тухайн жилд Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрт 3,099.3 тэрбум төгрөгийг зарцуулахаар тооцсон байна.

1.2.2.НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАЛААР:

Нийгмийн даатгалын санд 2022 оны төсвийн жилд 2,840,318.8 сая төгрөгийн орлого төвлөрүүлэхээр баталсан. Нийгмийн даатгалын сангаас зарцуулах зардлын хэмжээг 2,750,964.7 сая төгрөгөөр тооцсон. Мөн Нийгмийн даатгалын сангийн төсөвт 2022 оны төсвийн жилд 98.1 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөх төлбөрийн орлого төвлөрнө.

1.2.3. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАЛААР:

Эрүүл мэндийн даатгалын санд 2022 оны төсвийн жилд төвлөрүүлэх орлогын хэмжээг 1,450,723.5 сая төгрөгөөр баталсан. Эрүүл мэндийн даатгалын

сангаас зарцуулах зардлын хэмжээг 1,481,369.2 сая төгрөгөөр тооцсон. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсөвт 2022 оны төсвийн жилд 136.4 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөлтийн орлого төвлөрнө.

1.2.4. ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАЛААР:

Ирээдүйн өв санд 2022 оны төсвийн жилд 1,461,737.7 сая төгрөгийн орлого төвлөрнө гэж тооцлоо. Ийнхүү төвлөрсөн орлогыг Хүүхдийн мөнгөн хуримтлалд зарцуулах юм. Хүсэлт гаргасны дагуу мөнгөн хэлбэрээр олгох дээд хэмжээг 1,096,303.3 сая төгрөг байхаар, харин хуримтлуулах доод хэмжээг 365,434.4 сая төгрөг байхаар баталсан.

МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСӨВ



ТӨСВИЙН ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН
ОРЛОГО

15,771.7 ТЭРБУМ ТӨГРӨГ



НИЙТ ЗАРЛАГА

18,158.8 ТЭРБУМ ТӨГРӨГ



ТӨСВИЙН
ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН НИЙТ
ТЭНЦЭЛ

-2,387.1 ТЭРБУМ ТӨГРӨГ

1

МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ

ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨӨР 2022 ОНД 2.5 ИХ НАЯДЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ ХИЙГДЭХЭЭС ЗАМ ТЭЭВЭР, ЭРЧИМ ХҮЧ, БАРИЛГА, БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТЫН САЛБАРТ 1.7 ИХ НАЯД ТӨГРӨГИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ ХИЙГДЭНЭ. ХОТЫН ЗАМЫН ТҮГЖРЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЦОГЦ АРГА ХЭМЖЭЭНД 420.0 ТЭРБУМ ТӨГРӨГИЙГ НИЙСЛЭЛИЙН ТӨСӨВТ ТУСГАСАН

2

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ

НИЙГМИЙН СУУРЬ ҮЙЛЧИЛГЭЭ ҮЗҮҮЛДЭГ САЛБАР БАЙГУУЛАГААНЫ ТӨСВИЙГ ХАГАС БИЕ ДААСАН ТОГ ТОЛЦООНД ШИЛЖҮҮЛЭХ, БАГ Ц ШИНЭЧЛЭЛЭНЭ ТӨСВӨӨР ХИЙГДЭНЭ

3

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХ ЧАДВАРТАЙ ОРЛОГО БАГАТАЙ ИРГЭДИЙГ ДЭМЖИЖ, ХАЛАМЖААС ХӨДӨЛМӨРТ ШИЛЖИХ ШИНЭЧЛЭЛИЙГ ХИЙХЭЭР БОЛСОН.

4

ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ

2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ЖИЛД ХҮҮХДИЙН МӨНГӨН ХУРИМТЛАЛЫГ АРИЛЖААНЫ БАНКАНД БАЙРШУУЛАХ ЭРСДЭЛТЭЙ ТУЛ ТӨРИЙН САНД БАЙРШУУЛАХ ЗАМААР ХҮҮХДИЙН МӨНГИЙГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХЭЭР ШИЙДВЭРЛЭСЭН

ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО



1.3.НИЙТИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ (ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА)-ИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

2021.12.17

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.05.19-ний өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

2022.05.01

НИЙТИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГААС

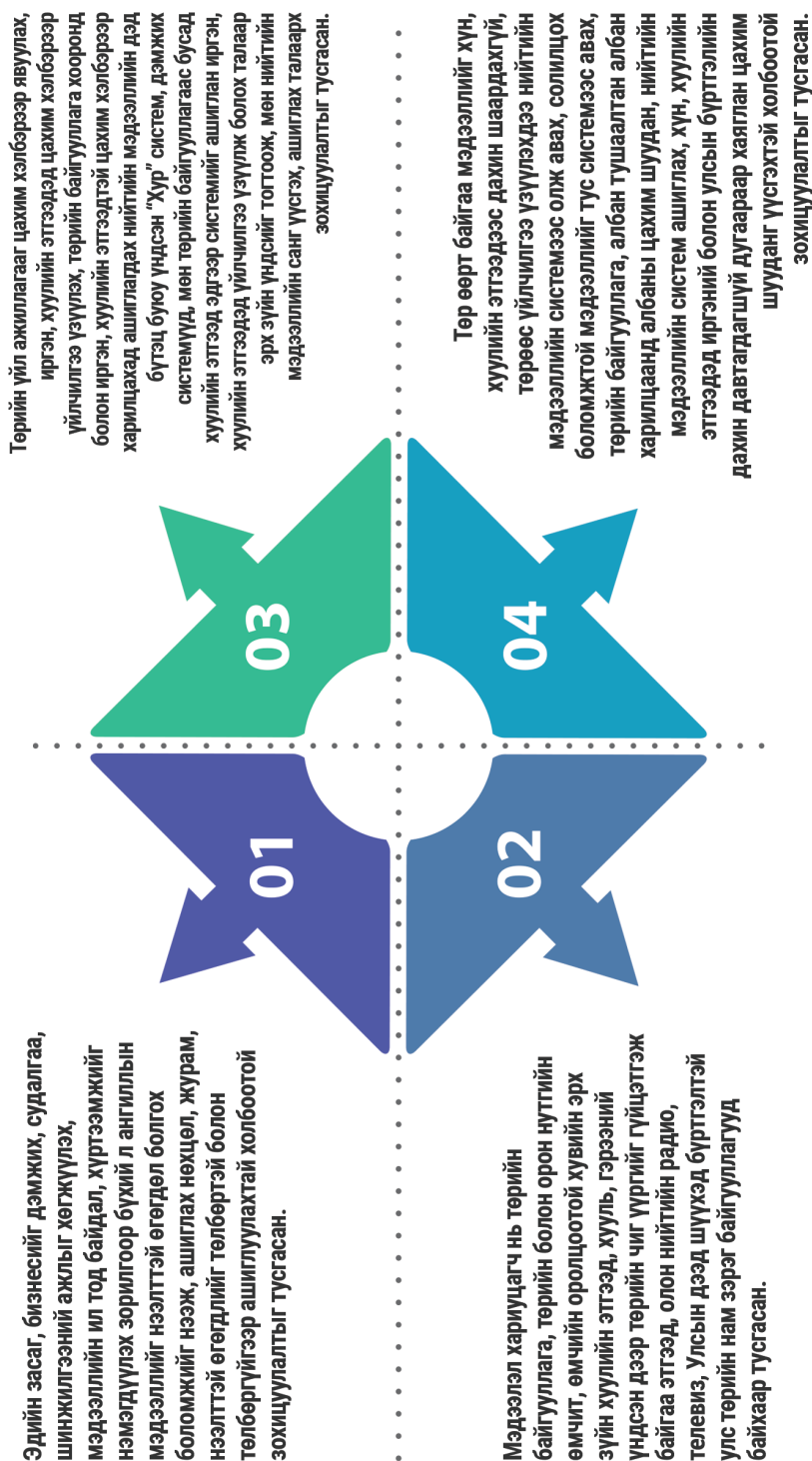
Мэдээллийг нээлттэй, хязгаарлалттай, хаалттай гэж ангилсан бөгөөд хаалттай мэдээлэл гэж төрийн нууц болон хуулиар хаалттай гэж тогтоосон мэдээллийг, хязгаарлалттай мэдээлэл гэж албаны нууц болон хүн, хуулийн этгээдэд хамаарах, зөвшөөрлийн үндсэн дээр хандаж, ашиглаж болох мэдээллийг ойлгохоор тусгасан.

Төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах зорилгоор Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд 5 ангиллын 68 төрлийн байнга нээлттэй, хаалттай, хязгаартайгаас бусад мэдээллийг нээлттэй байхаар тусгасан бөгөөд нээлттэй байхаар заасан мэдээллийг цаашид албаны нууцад хамааруулж болохгүй гэж хоёрдмол утгатай хуульчилж мэдээллийн ил тод байх баталгааг хангаж өгсөн болно.

Байнга нээлттэй байх мэдээлэлд тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой мэдээлэл, оюуны өмчийн эрх, хот болон газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт, түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шийдвэрийн явцын талаарх мэдээлэл, газрын мэдээлэл, стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн нэгдсэн төсөв, үндэсний баялгийн санд оруулж байгаа татвар, хөрөнгийн хэмжээ, төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгийг хувь хүн, хуулийн этгээдэд ашиглуулах, шилжүүлэх, хувьчлах, төсвийн хөрөнгийн ашиглалт, түүнийг ашиглалтаас гаргах, ашиглалтаас гаргаснаас орсон орлогын талаарх мэдээлэл, түүнчлэн тусгай амгаалалттай газар нутаг, дэвсгэрт олгосон газар ашиглах гэрчилгээ, байгуулсан гэрээ, газар ашигласны төлбөр төлөлтийн мэдээлэл, улс төрийн намын дүрэм, гишүүнчлэл, хөрөнгө, түүнд өгсөн хандивын мэдээлэл, хуулийн этгээдийн эцсийн эзэмшигч, өмчлөгчийн талаарх мэдээлэл болон мэдээлэл хариуцагчийн зардлаар суралцагчийн эцэг, эхийн нэр, суралцаж байгаа улс, сургуулийн нэр, мэргэжил, суралцах хугацаа, санхүүжүүлсэн сургалтын зардал, гэрээний хэрэгжилт зэрэг мэдээллийг ил тод, нээлттэй байлгах тухай заасан.



ШИНЭЭР ТУСГАСАН ЗОХИЦУУЛАЛТ



ХУУЛИЙН АЧ ХОЛБОГДОЛ

Төрийн үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод, шуурхай, хариуцлагатай, ёс зүйтэй болгох, Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан, иргэний мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхийг хангах эрх зүйн орчин баталгаатай бүрдэж, төрд итгэх иргэдийн итгэл нэмэгдэнэ.

Төрийн үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдал сайжирснаар хүнд суртал, авлига, ашиг сонирхлын аливаа зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх боломж бүрдэнэ.

Хүн, хуулийн этгээдийн хувьд төрд байгаа өөрийн мэдээллээ дахин өгөхгүй, мөн төрийн мэдээлэл, үйлчилгээг төрийн байгууллагад биечлэн хандаж авахаас гадна цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран цахим хэлбэрээр авах боломж бүрдэнэ.

Иргэд төрийн бодлого боловсруулах, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох боломж нэмэгдэж, Монгол Улсын Үндсэн хуулиар олгогдсон эрх, эрх чөлөө нь хангагдахаас гадна төрийн мэдээлэл, үйлчилгээ авахтай холбоотой үүсдэг байсан зардал болон цаг хугацаа нь хэмнэгдэнэ.

Төрийн байгууллагуудын хувьд төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж дээшилж үйл ажиллагааны шинэчлэл, инноваци, мэдээллийн систем, тооцоолон бодох техник хэрэгслийн нөөцийн удирдлага, төлөвлөлт сайжирна. Төрийн мэдээллийн сан, системийн төлөвлөлт, үнэ цэнэ, чадавх өсч, хариуцлага, ил тод байдал дээшилнэ.



1.4. ХҮНИЙ ХУВИЙН МЭДЭЭЛЭЛ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ (ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА)-ИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

2021.12.17

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.05.19-ний өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

2022.05.01

ХҮНИЙ ХУВИЙН МЭДЭЭЛЭЛ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 05 дугаар сарын 19-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хурал 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцэж баталсан.

Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль 8 бүлэг, 32 зүйлтэй бөгөөд хүний хувийн мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, ашиглах, аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулсан. Товч дурдвал:

Хүний хувийн мэдээлэлд хүний эмзэг мэдээлэл, генетик болон биометрик, эрүүл мэнд, захидал харилцаа, хөрөнгийн зэрэг мэдээллийг хамаарахаар тусгаж мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, ашиглах харилцааг олон улсын сайн жишигт үндэслэн нарийвчлан тодорхойлсон.

Хүн өөрт болон өөрийн гэр бүлийн гишүүнд хамааралтай мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, ашиглах, хүн өөрийн өмчилж, эзэмшиж, ашиглаж байгаа хөдлөх болон үл хөдлөх эд хөрөнгийг хамгаалах зорилгоор дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн төхөөрөмж байршуулах боломжтой байхаар хуульчиллаа.

Хүний хувийн мэдээлэл цуглуулахад мэдээллийн эзнээс зөвшөөрөл авдаг байх, эсхүл хуульд заасан үндэслэлээр хүний хувийн мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, ашиглахад баримтлах журмыг нарийвчлан зохицуулж эрх нь зөрчилдсөн тохиолдолд эрхээ хамгаалуулах талаарх зохицуулалтыг тусгасан. Харин сэтгүүл зүйн, эсхүл нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор мэдээллийг цуглуулж, боловсруулж, ашиглахдаа хувь хүнээс зөвшөөрөл авдаггүй байх зохицуулалтыг тусгалаа.



1

Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах эрх бүхий байгууллагыг тогтоож, энэ хуулийн хэрэгжилтийг хянаж ажиллах чиг үүргийг тодорхой болгон, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, цахим хөгжил, харилцаа холбооны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон төрийн бусад байгууллага мэдээлэл хариуцагчийн мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, ашиглах үйл ажиллагаанд холбогдох хууль тогтоомжид заасан чиг үүргийн хүрээнд хяналт тавихаар тусгасан.

2

Түүх, эрдэм шинжилгээ, урлаг, утга зохиолын бүтээл туурвих, статистикийн мэдээлэл бэлтгэх зорилгоор мэдээлэл боловсруулах, ашиглах зохицуулалтыг оруулсан.

3

Дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн төхөөрөмжийг байршуулах тохиолдол, дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн системд тавигдах шаардлага, хориглох, хяналт тавих зохицуулалтыг тусгасан. Тухайлбал, ариун цэврийн өрөө, хувцас солих өрөө, нийтийн үйлчилгээний газрын тусгай зориулалтын үйлчилгээний өрөө, караокены өрөө, зочид буудлын өрөө, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг үзүүлэх хэвтүүлэн эмчлэх өрөө зэрэг хувь хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхэд илтэд халдахаар байршилд, дүрсний бичлэгийн төхөөрөмж байршуулахыг хориглохоор заасан.

4

Мэдээллийг цуглуулж, боловсруулж, ашиглаж байгаа мэдээлэл хариуцагчийн эдлэх эрх, үүрэг хариуцлагыг нарийвчлан зохицуулсан.

5

Мэдээллийн эзний гомдлыг шийдвэрлэх талаар тусгаж, мэдээллийн эзэн энэ хуульд заасны дагуу төрийн байгууллага, хүн, хуулийн этгээдийн мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, ашиглах үйл ажиллагаанд холбогдох гомдлыг Захиргааны ерөнхий хууль болон холбогдох бусад хуульд заасны дагуу эрх бүхий байгууллага, эсхүл Хүний эрхийн Үндэсний Комисст гаргаж, шийдвэрлүүлэхээр, мэдээллийн эзэн шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдол гаргаж болохоор тус тус тусгасан.



**1.5. ЦАХИМ ГАРЫН ҮСГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ
(ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА)-ИЙН ТАНИЛЦУУЛГА****БАТАЛСАН
ОГНОО****2021.12.17****ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН**Засгийн газраас 2021.05.19-ний өдөр өргөн
мэдүүлсэн.**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА****2022.05.01**

Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн зорилт нь цахим орчинд хүн, хуулийн этгээд цахим гарын үсгийг хэрхэн хэрэглэх, цахим гарын үсэгт тавигдах шаардлага, нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцийн үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтоох юм. Хуулиар дараах асуудлыг зохицуулсан. Үүнд:

1) Цаасан хэлбэрт байгаа мэдээллийг цахим хэлбэрт шилжүүлсэн болон цахим орчинд үүсгэсэн мэдээлэлд /төрийн нууцад хамааруулснаас бусад/ цахим гарын үсгийг хэрэглэнэ.

2) Цахим гарын үсэг нь тоон гарын үсэг болон бусад хэлбэрийн гарын үсэг гэсэн хэлбэртэй байна. Тоон гарын үсэг нь цаасан хэлбэрт байгаа мэдээлэлд зурсан гарын үсэгтэй адил хүчинтэй байх бөгөөд тоон гарын үсгийн хувийн түлхүүр ашиглан мэдээллийг шифрлэж хувиргалтад оруулж үүсгэсэн, гэрчилгээ эзэмшигчийг тоон гарын үсгийн нийтийн түлхүүр ашиглан таних, шалгах боломжтой байх шаардлагыг хангасан байна.

3) Төрийн албан хаагч эрх, үүргээ хэрэгжүүлэхдээ тоон гарын үсэг хэрэглэж болох бөгөөд уг асуудалтай холбогдсон харилцааг зохицуулах журмыг Төрийн албаны зөвлөлийн саналыг харгалзан Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам батална.

4) Хуулийн этгээдэд олгох тоон гарын үсэг нь цахим тамга хэлбэртэй байна. Цахим тамга нь тоон гарын үсэгт тавигдах шаардлагыг хангасан байх бөгөөд цахим тамгыг хуулийн этгээдийг төлөөлөх эрх бүхий этгээд эзэмшинэ.

5) 16 насанд хүрсэн хүн тоон гарын үсэг хэрэглэж болно. Тоон гарын үсэг хэрэглэхийн тулд тоон гарын үсгийн гэрчилгээ эзэмшинэ. Гэрчилгээ олгох байгууллага нь Улсын бүртгэлийн байгууллага болон тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компани байна. 16 насанд хүрч, иргэний үнэмлэх авах болон одоо иргэний үнэмлэхээ авчихсан байгаа Монгол Улсын иргэд улсын бүртгэлийн байгууллагад 1 удаа үнэ төлбөргүйгээр тоон гарын үсгийн гэрчилгээ эзэмших хүсэлтээ гаргаж, үүний дагуу иргэний үнэмлэхийн санах ойдоо гэрчилгээний мэдээлэл, хувийн түлхүүрээ байршуулж авах эрхтэй байх зохицуулалтыг тусгаж өгсөн.

6) Гэрчилгээг Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээдэд таван жил, гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүнд түүний оршин суух хугацаагаар, эсхүл гурван жилээс дээш хугацаагаар оршин суух бол гурван жилийн хугацаагаар олгох юм. Хуулиар гэрчилгээ эзэмшигчийн эрх, үүргийг тусгайлан тусгаж өгсөн.

7) Хүн, хуулийн этгээдийн хэрэглэх цахим гарын үсгийн тоо, хэлбэрт хязгаар тогтоохгүй бөгөөд Монгол Улсын иргэд иргэний үнэмлэхийн санах

ойд байршуулсан тоон гарын үсгээсээ гадна нэмэлт тоон гарын үсэг хэрэглэх зорилгоор гэрчилгээ эзэмших бол тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компанид хүсэлтээ гаргана. Гэрчилгээжүүлэх байгууллага хүн, хуулийн этгээдийн гаргасан хүсэлтийг хүлээн авч ажлын гурван өдрийн дотор шийдвэрлэх бөгөөд гэрчилгээг олгохдоо тоон гарын үсэг, цахим тамга хэрэглэхтэй холбоотой заавар, зааварчилгаа өгөхөөс гадна гэрчилгээ эзэмшигчийн буруутай үйл ажиллагаанаас үүсэх хариуцлагыг өөрөө хүлээх тухай асуудлыг тайлбарлаж өгөх үүрэгтэй байна.

8) Тоон гарын үсгийн гэрчилгээнд тусгах мэдээллийг хуульчилж өгсөн. Тухайлбал, гэрчилгээ олгосон байгууллагын нэр, гэрчилгээ эзэмшигчийн нэр, иргэний бүртгэлийн дугаар, хуулийн этгээд бол хуулийн этгээдийн оноосон нэр, регистрийн дугаар, цахим шуудангийн хаяг байхаас гадна тоон гарын үсэг, цахим тамга хэрэглэхдээ тодорхой хязгаарлалт тогтоосон эсэх асуудлыг нэмж тусгах юм.

9) Тоон гарын үсэг үүсгэх болон хувийн түлхүүрийг хадгалах, хэрэглэхэд шаардлага хангасан тоон гарын үсгийн хэрэгслийг ашиглах бөгөөд уг хэрэгслийг гэрчилгээ эзэмшигч эзэмшинэ. Иргэний үнэмлэх нь тоон гарын үсгийн хэрэгслийн 1 төрөл юм. Тоон гарын үсгийн хэрэгслийн төрөлд хуулийн хязгаар тогтоохгүй боловч шаардлага хангасан тоон гарын үсгийн хэрэгслийн төрлийн жагсаалтыг Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам гаргана.

10) Тоон гарын үсгийн гэрчилгээ олгох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авахын тулд Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яаманд компани хүсэлтээ гаргана. Уг хүсэлтийн дагуу, холбогдох баримт бичгийг хянан үзэж, хүсэлт хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 21 өдрийн дотор шийдвэрлэх юм. Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч компани 10-15 сая төгрөгийн улсын тэмдэгтийн хураамж төлж, даатгалд даатгуулсны үндсэн дээр 5 жилийн хугацаагаар үйл ажиллагаа эрхлэх эрхээ авахаар хуульчиллаа.

11) Гэрчилгээжүүлэх байгууллагын эрх, үүргийг тусгайлсан бүлгээр зохицуулсан. Тухайлбал, хүн, хуулийн этгээдийн хүсэлтэд дурдсан мэдээллийн үнэн зөв байдлыг шалгасны үндсэн дээр гэрчилгээ олгох, шаардлагатай тохиолдолд түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох үйл ажиллагаа эрхлэхээс гадна гэрчилгээг хуурамчаар үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, гэрчилгээний нууцлал, аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ авах, гэрчилгээ эзэмшигчийн нууцыг задруулахгүй байх зэрэг асуудлыг тусгасан.

12) Нийтийн түлхүүрийн дэд бүтэц гэдгийг тоон гарын үсгийн хувийн болон нийтийн түлхүүрийг үүсгэх, зохион байгуулах, хуваарилах, хэрэглэх, хадгалах, хүчингүй болгох, түүнийг цахим харилцаанд нэвтрүүлж ашиглах, аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон тогтолцоо гэж ойлгох бөгөөд нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцийн талаар Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам болон Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны гүйцэтгэх чиг үүргийг хуулийн 31, 32 дугаар зүйлээр зохицуулсан.

13) Уг хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө гэрчилгээ олгож байгаа тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь энэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш зургаан сарын дотор энэ хуульд нийцүүлэн тусгай зөвшөөрлөө шинэчлэх тухай хүсэлт гаргана.

14) Мэдээлэл технологийн чиглэлээр нарийн мэргэшсэн, өндөр ур чадвартай хүнийг тухайн чиглэлээр төрийн албанд ажиллуулах шаардлагатай бол албан тушаалын цалингийн хэмжээг тусгайлан тогтоох асуудлыг уг хуультай хамт батлагдсан Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиар зохицууллаа.

ХУУЛИАР ЗОХИЦУУЛСАН ХАРИЛЦАА

ТООН ГАРЫН УСГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ ЭЗЭМШИХ ХУГАЦАА


**МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭН,
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД
5 ЖИЛ**


**ГАДААДЫН ИРГЭНД
ОРШИН СУУХ
ХУГАЦААГААР /3 ЖИЛ-ЭЭС
ДЭЭШ ХУГАЦААГААР
ОРШИН СУУХ БОЛ 3 ЖИЛ/**

**ШААРДЛАГА ХАНГАСАН ТООН НАРЫН УСГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН
ТӨРЛИЙН ЖАГСААЛТЫГ ШИНЭЧЛЭН БАТАЛНА.**


ИРГЭНИЙ ҮНЭМЛЭХ


ТОКЕН


ГАР УТАС


ФЛАШ ГЭХ МЭТ

**ТООН ГАРЫН УСГИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ ОЛГОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА
ЭРХЛЭХ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ**

- Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яаманд компани хүсэлтээ гаргах;
- Хүсэлтийн дагуу, холбогдох баримт бичгийг хянан үзэж, ажлын 21 өдрийн дотор шийдвэрлэх;
- Компани 10-15 сая төгрөгийн улсын тэмдэгтийн хураамж төлөх;
- Даатгалд даатгуулах.

5 ЖИЛИЙН ХУГАЦААТАЙГААР ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОНО.



1.6.ВИРТУАЛ ХӨРӨНГИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ҮЗҮҮЛЭГЧИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

2021.12.17

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.05.12-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

Ердийн журмаар

ХУУЛИЙН ЗОРИЛГО

Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэх хуулийн этгээдийг бүртгэх,
үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих, холбогдох эрх, үүргийг
тодорхойлохтой холбогдсон харилцааг зохицуулах.



“Виртуал хөрөнгө” - аливаа улсын албан ёсны мөнгөн тэмдэгт, үнэт цаасны дижитал хэлбэр, эсхүл
Монголбанкны зөвшөөрөлтэй цахим мөнгөнөөс бусад дижиталаар шилжүүлэх, арилжаалах
боломжтой төлбөрийн, эсхүл хөрөнгө оруулалтын зорилгоор ашиглагдах үнэ цэнийн дижитал
илэрхийлэл бүхий эдийн бус хөрөнгө.

ВИРТУАЛ ХӨРӨНГИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

- виртуал хөрөнгө, албан ёсны мөнгөн тэмдэгт хооронд арилжих;
- нэг болон олон төрлийн виртуал хөрөнгийн хооронд арилжих;
- виртуал хөрөнгийг шилжүүлэх;
- виртуал хөрөнгө, түүнд хамаарах хэрэгслийг хадгалах, удирдах;
- виртуал хөрөнгийг тухай бүр нийтэд санал болгох, худалдахтай холбоотой үйл ажиллагааг зохион байгуулах, санхүүгийн үйл ажиллагаанд оролцох болон үйлчилгээ үзүүлэх.

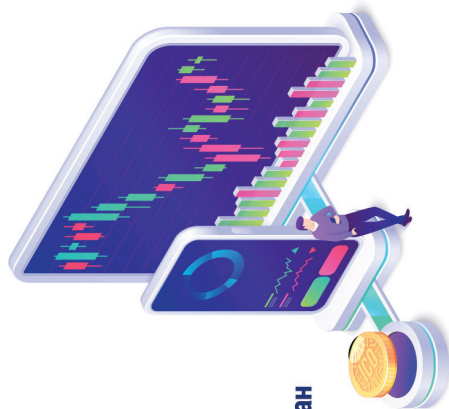


ВИРТУАЛ ХӨРӨНГИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ҮЗҮҮЛЭГЧЭЭР БҮРТГЭХ



ШИЛЖИЛТИЙН ҮЕИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

- Энэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш дөрвөн сарын хугацаанд аливаа компанийг виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчээр бүртгэхгүй.
- Энэ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс өмнө виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлж байсан этгээд дээр дурдсан дөрвөн сарын хугацаа дууссанаас хойш гурван сарын дотор энэ хуульд заасан шаардлагыг хангаж, Хороонд бүртгүүлнэ.



1.7.КИБЕР АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

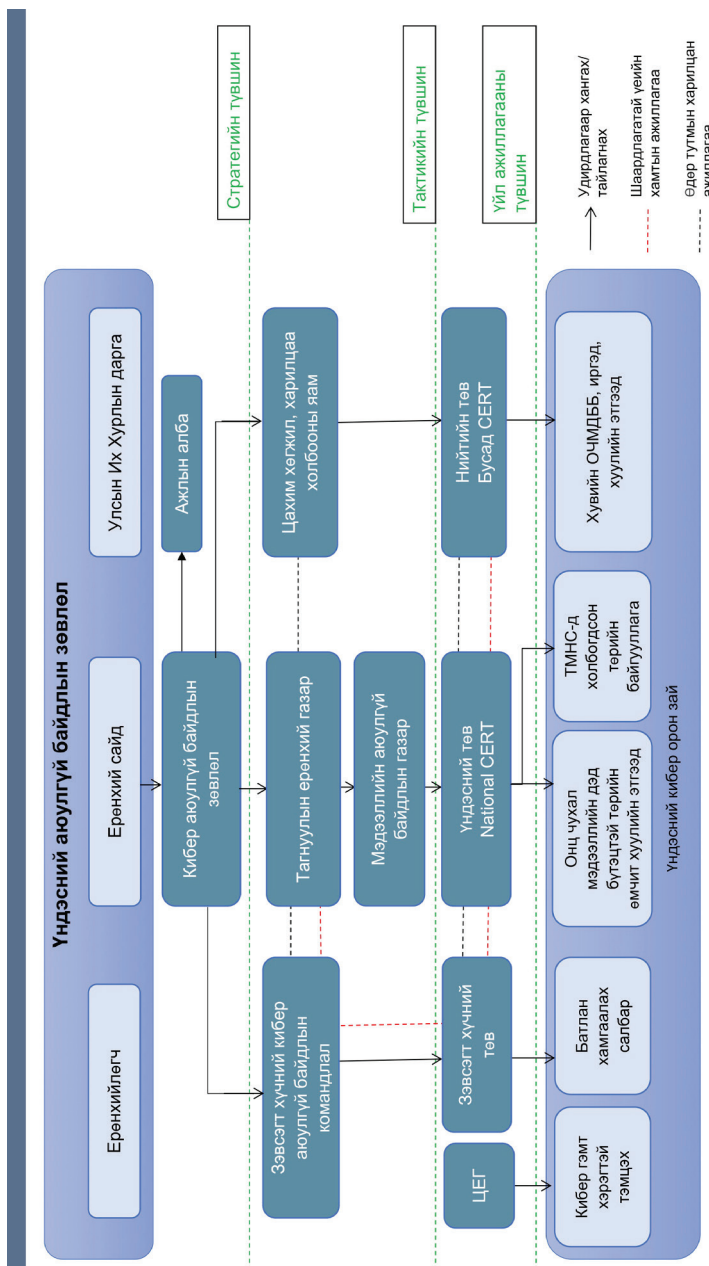
2021.12.17

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.06.30-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

ДАГАН МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

2022.05.01





21 ДҮГЭЭР ЗҮЙЛ

- Бусад төвүүдтэй хамтран ажиллах
- Кибер халдлага, зөрчлийг илрүүлэх, таслан зогсоох
- хариу арга хэмжээ авах
- нөхөн сэргээхэд дэмжлэг үзүүлэх
- судалгаа, дүн шинжилгээ хийх
- олон нийтэд зөвлөмж, мэдээлэл түгээх
- шаардлага хүргүүлэх

20 ДУГААР ЗҮЙЛ

- Кибер халдлага зөрчилтэй тэмцэх төвүүдийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах
- Монгол Улсыг олон улсад төлөөлөх
- Кибер халдлага, зөрчлийг илрүүлэх, таслан зогсоох
- хариу арга хэмжээ авах
- нөхөн сэргээхэд дэмжлэг үзүүлэх
- дүн шинжилгээ, судалгаа
- мэдээлэл хүлээн авах
- зөвлөмж, шаардлага хүргүүлэх
- мэдээллийг ангилах, боловсруулах

22 ДУГААР ЗҮЙЛ

- Техник болон программ хангамжийг шалган баталгаажуулах, дүгнэлт гаргах
- Кибер халдлага, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх
- таслан зогсоох, хариу арга хэмжээ авах
- мэдээллийн системийг нөхөн сэргээх
- бусад байгууллагуудтай мэдээлэл солилцож, хамтран ажиллах
- халдлага, түрэмгийллээс хамгаалах үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх

1.8.МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.12.24

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Бямбацогт, Ё.Баатарбилэг, Ж.Ганбаатар, С.Ганбаатар, Ц.Даваасүрэн, Г.Дамдинням, Л.Мөнхбаатар, Ж.Мөнхбат, Ц.Мөнх-Оргил, Ц.Мөнхцэцэг, Н.Наранбаатар, С.Одонтуяа, Б.Пүрэвдорж, Г.Тэмүүлэн, Б.Энхбаяр нарын 15 гишүүнээс 2021.07.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.

**ДАГАН МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

Ердийн журмаар

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТОГТОЛЦОО

УИХ хянан шалгах бүрэн эрхээ чуулган болон
өөрийн зохион байгуулалтын бүтцээрээ дамжуулан хэрэгжүүлэхдээ

**ХАРААТ БУС, БИЕ
ДААСАН
БАЙГУУЛЛАГЫН**

/8 байгууллага/
хянан шалгах чиг
үүрэгт

01

ТҮШИГЛЭНЭ

**МЭРГЭШСЭН
СУДЛААЧ,
МЭРГЭЖЛИЙН
ХОЛБОО,
ТӨРИЙН БУС
БАЙГУУЛЛАГА**

02

ОРОЛЦУУЛНА

**УИХ-ЫН ТАМГЫН
ГАЗАР**

-Мэргэжил
-Арга зүй
-Техник
-Зохион байгуулалтын

03

ТУСЛАЛЦАА ҮЗҮҮЛНЭ

ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 6 дугаар бүлэг



Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний нэг буюу 19-өөс доошгүй гишүүн Хянан шалгах түр хороо байгуулах санал тавибал цөөнхийн төлөөллийг оролцуулан 5-19 гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр Улсын Их Хурлын тогтоолоор уг хороог заавал байгуулна.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН АРГА ХЭРЭГСЭЛ, ХЭЛБЭР

ХЭЛБЭР

төлөвлөгөөт

- ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ
- ТАЙЛАН, МЭДЭЭЛЭЛ, ИЛТГЭЛ СОНСОХ, ХЭЛЭЛЦЭХ
- ТӨСВИЙН ХЯНАЛТ

төлөвлөгөөт бус

- АСУУЛТ ТАВИХ
- АСУУЛГА ТАВИХ
- ХЯНАЛТЫН СОНГОЛ ХИЙХ /-ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨГ ХАНГАХТАЙ ХОЛБООТОЙ СОНГОЛ, -ТӨСВИЙН ХЯНАЛТЫН СОНГОЛ, -ЕРӨНХИЙ ХЯНАЛТЫН СОНГОЛ, - НЭР ДЭВШИГЧИЙН ХЯНАЛТЫН СОНГОЛ/
- ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ

Жлч: Улсын Их Хурлын гишүүн өмнө болон одоо хавсран гүйцэтгэж байгаа албан тушаалын үйл ажиллагаатай холбогдох хяналт шалгалтын ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд орохгүй.

ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛ, ТҮҮНИЙГ САНААЧЛАХ

ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨГ ХАНГАХТАЙ ХОЛБООТОЙ ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛ

-Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн гаргасан хүсэлтийг холбогдох Байнгын, дэд хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн;

-цөөнхийн бүлэг хүсэлт гаргасан;

-Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн, эсхүл цөөнхийн бүлэг хүсэлтээ Улсын Их Хурлын даргад бичгээр гаргасан бол уг сонсголыг явуулна.

ТӨСВИЙН ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛ

-Төсвийн байнгын хороо;
-Эдийн засгийн байнгын хороо;

-Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хорооны гишүүдийн олонх дэмжсэн бол;
-УИХ-ын есөөс доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан бол

Харьяалал, тухайн жилийн төсвийн төсөл болон төсвийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, төсвийн гүйцэтгэл, төсвийн хүрээний

мэдэгдлийн талаарх хяналтын сонсголыг ТБХ, эсхүл ТЗХДХороо

-тухайн жилийн төсөв болон жилийн хөгжлийн төлөвлөгөөний уялдааны талаарх сонсголыг ЭЗБХ явуулна.

ЕРӨНХИЙ ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛ

-Монгол Улсын Ерөнхийлөгч хүсэлтээ Улсын Их Хуралд бичгээр;

-Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн, эсхүл цөөнхийн бүлэг хүсэлтээ Улсын Их Хурлын даргад бичгээр;

-Байнгын, дэд хорооны нийт гишүүний олонх хүсэлтээ Байнгын, дэд хорооны даргад бичгээр гаргасан бол;

-эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн гаргасан хүсэлтийг тухайн асуудал эрхэлсэн Байнгын, дэд хороо хэлэлцэн хүлээн авсан бол СОНСГОЛ ЯВУУЛНА.

НЭР ДЭВШИГЧИЙН СОНСГОЛ

Нэр дэвшигчийн сонсгол нь:
-томилгооны;
-танилцах;
-зөвшилцөх гэсэн 3 төрөлтэй.

-Энэ хуульд нэрлэн заасан бол;

-Бусад хуулиар нэр дэвшигчийн сонсгол явуулахаар тусгайлан заасан бол;

-Улсын Их Хурлын есөөс доошгүй гишүүн хүсэл гаргасан бол нэр дэвшигчийн сонсгол явуулна.

1.9. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ШИЛЖИЛТ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬ (ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА)-ИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.12.24

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2020.04.07-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

**ДАГАН МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

Ердийн журмаар

Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын иргэн гадаадад, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх, тэдгээрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Монгол Улсын нэгдэн орсон Олон Улсын хөдөлмөрийн байгууллагын "Хөдөлмөр эрхлэлтийн хувийн албадын тухай" 181 дүгээр Конвенцийн үзэл баримтлалд нийцүүлэн Монгол Улсын иргэнийг гадаад улсад хөдөлмөр эрхлэхэд зуучлах үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг шинэчилсэн.

**АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ШИЛЖИЛТ
ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬ НЬ**

5 БҮЛЭГ, 37 ЗҮЙЛТЭЙ



Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны 2020 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 04 дүгээр тогтоолоор байгуулсан бөгөөд ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн М.Оюунчимэг, ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баярсайхан, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, С.Чинзориг нарын гишүүд орж ажиллалаа.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль 5 бүлэг, 37 зүйлтэй бөгөөд Монгол Улсын иргэн гадаадад, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх, тэдгээрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицууллаа.

УГ ХУУЛИЙН ОНЦЛОГ ЗОХИЦУУЛАЛТААС ТОВЧ ДУРДВАЛ:

1

Гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа иргэдийг эх орондоо эргэн суурьших боломжийг бүрдүүлэх, тэдгээрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой төрийн байгууллагын хүлээх үүргийг тодорхой тусгаж, зуучлагчийн үүрэг, оролцоо, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх.

2

Тусгай зөвшөөрлийг эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулсан, санхүү, хүний нөөцийн чадавхтай хуулийн этгээдэд олгож, Монгол Улсын иргэний эрх, ашиг сонирхол зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх.

3

Хөдөлмөрийн зах зээлээ хамгаалах зорилгоор ажил олгогч эхний ээлжинд дотоодоос ажилтан авч ажиллуулах.

4

Гадаад ажилтан ажиллах ажлын байрны ангилал, төрлөөс хамаарсан зөвшөөрлийн тогтолцоог бүрдүүлэх.

5

Гадаад ажилтныг дагалдуулан сургах замаар өндөр ур чадварыг нутагшуулах.

6

Монгол Улсын иргэн гадаадад эзэмшсэн мэргэжил, ур чадвараа тухайн улсад баталгаажуулаагүй тохиолдолд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу мэргэшил, ур чадварын түвшинг тогтоох.

АЧ ХОЛБОГДОЛ:

Хууль батлагдсанаар мэргэжилтэй, ур чадвартай хүний нөөцийг нэмэгдүүлэх, дотоодын ажиллах хүчийг бүрэн ашиглах, ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байр нэмэгдэх боломжийг бүрдүүлэх төдийгүй гадаадад ажиллаж байгаа иргэдийн эх орондоо эргэн суурьшихыг дэмжих зэрэг нийгэм, эдийн засгийн ач холбогдолтой юм.

1.10.ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

2021.12.30

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 219.10.17-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

ДАГАН МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

2022.06.01

ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДАХ ҮНДЭСЛЭЛ

Монгол Улсын Их Хурал НҮБ-ын Биологийн олон янз байдлын тухай суурь конвенцийг 1993 онд, уг конвенцийн Генетик нөөцийн тухай Нагоягийн протоколыг 2013 онд тус тус соёрхон баталсан.

Нагоягийн протокол нь биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, зохистой ашиглах хөшүүргийг бий болгох, тогтвортой хөгжил ба хүний сайн сайхан байдалд биологийн олон янз байдлын оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлэх, генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэг, тэдгээрээс үүдэлтэй шинэ санаа, нээлтүүд, генетик нөөцийн ашиглалтаас үүсэх үр өгөөж хүртэх боломжийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн.



ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗОРИЛГО

Энэ хуулийн зорилт нь генетик нөөц, генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэгийг бүртгэх, хадгалах, хамгаалах, судлан хөгжүүлэх, ашиглах, үр шимийг хүртэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

МОНГОЛ УЛСЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ



АМЬТАН

ХӨХТӨН
ШУВУУ
ЗАГАС
МӨЛХӨГЧ
ХОЁР НУТАГТАН
СЭЭР НУРУУТАН

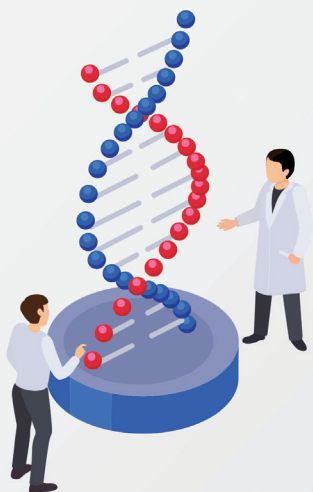
УРГАМАЛ

ГУУРСТ ДЭЭД
УРГАМАЛ
ДООД УРГАМАЛ
ЗАМАГ
ХАГ
ХӨВД

БИЧИЛ БИЕТЭН

АРХАЙГ
БАКТЕР
АКТИНОМИЦИД
МӨӨГӨНЦӨР
ХРОМИСТАГИЙН

ОНЦЛОГ ЗОХИЦУУЛАЛТ



“генетик нөөц ашиглах” гэж генетик нөөц, генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэгийг судалгааны болон ашиг олох зорилгоор илрүүлэх, цуглуулах, судлан хөгжүүлэх, бүтээгдэхүүн бий болгох үйл ажиллагааг;

“генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэг” гэж аман болон бичмэл, бусад хэлбэрээр өвлөгдөн, уламжлагдаж ирсэн биологийн нөөцийн онцлог шинж чанар, түүнийг ашиглах мэдлэг, арга ухаан, дадлыг;

“биосоёлын тэмдэглэл” гэж иргэд орон нутгийнхаа генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэгийг тодорхойлж, түүнийг бусад этгээдэд ашиглуулах нөхцөлийг хэлэлцэн тохирсон зөвшилцлийг;

“үр шимийн гэрээ” гэж генетик нөөц, генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэгийг ашиглах, тэдгээрийг ашигласнаас үүдэх үр шимийг хүртэх нөхцөлийг тодорхойлсон генетик нөөцтэй холбоотой уламжлалт мэдлэг эзэмшигч ба ашиглах хүсэлт гаргагчийн хооронд байгуулсан гэрээг тус тус зохицуулсан.

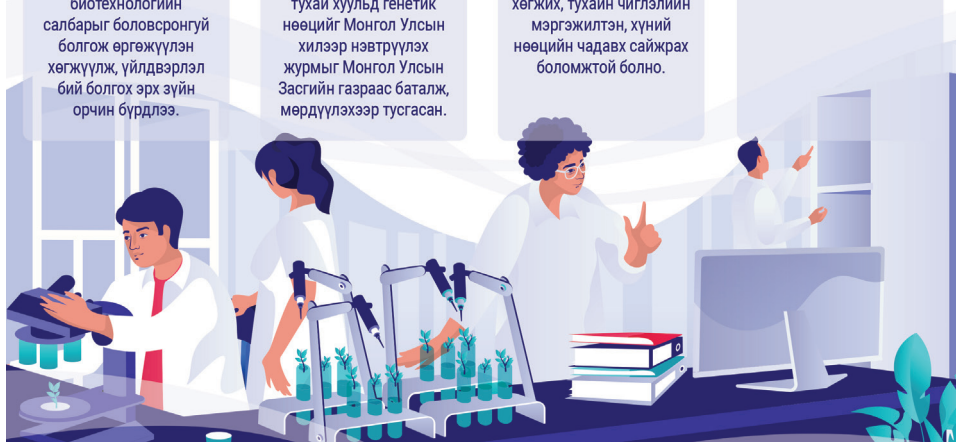
ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН АЧ ХОЛБОГДОЛ

Генетик нөөцийн тухай хууль батлагдсанаар Монгол орны байгалийн баялаг болсон амьтан, ургамал, бичил биетний генетик нөөц, түүнийг бүтээгдэхүүн болгон ашигладаг монголчуудын эрт дээр үеэс уламжлан ирсэн мэдлэг, арга, ухааныг бүртгэлжүүлж, цаашид суурь судалгаатай, биотехнологийн салбарыг боловсронгуй болгож өргөжүүлэн хөгжүүлж, үйлдвэрлэл бий болгох эрх зүйн орчин бүрдлээ.

Гаднын улс орнууд манай ургамлыг судалгааны чиглэлээр ашиглах, цаашлаад бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлт болгож ашиглаж байгаа нь Монгол Улс тухайн бүтээгдэхүүн борлуулалтын үр шимийг хүртэх боломжийг эрх зүйн зохицуулалтгүйгээр алдаж байгаа явдал юм. Иймд Генетик нөөцийн тухай хуульд генетик нөөцийг Монгол Улсын хилээр нэвтрүүлэх журмыг Монгол Улсын Засгийн газраас баталж, мөрдүүлэхээр тусгасан.

Генетик нөөцийн тухай хууль батлагдсанаар аж ахуйн нэгжүүд суурь судалгаа хийх боломжтой болох, судалгааны дүнд тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, тухайн уламжлалт мэдлэгийн эзэмшигч нь үр шим хүртэх, цаашлаад биотехнологийн салбар хөгжих, тухайн чиглэлийн мэргэжилтэн, хүний нөөцийн чадавх сайжрах боломжтой болно.

Генетик нөөцийн тухай хуульд Монгол орны нутаг дэвсгэрээс гаралтай амьтан, ургамал, бичил биетнээ устаж үгүй болохоос хамгаалах, шаардлагатай тохиолдолд ховор, нэн ховор ургамлыг тарималжуулж хэрэглэх, хамгаалахаар тусгасан.



2.НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

2.1.ГАМШГААС ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.10.22

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

УИХ-ын гишүүн С.Чинзориг, Г.Ганболд,
Ж.Батжаргал, Н.Наранбаатар, Т.Энхтүвшин
нараас 2021.01.29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.

**ДАГАН МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

2023.01.01

Өнөөдрийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа гамшгаас хамгаалах хууль тогтоомжийн хүрээнд онцгой байдлын байгууллагын алба хаагчдад онцгой албаны, цэргийн цолны, төрийн тусгай алба хаасан хугацааны зэрэг нэмэгдлийг олгож байгаа хэдий ч аймгийн төвөөс алслагдсан нутаг дэвсгэрт байрлах онцгой байдлын хэлтэс, салбар нэгжийн алба хаагчдад тасралтгүй ажилласан жилийн урамшуулал олгох хууль, эрх зүйн орчин бүрдээгүйгээс орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажиллах хүний нөөц багасах, нийгмийн баталгаа дордох нөхцөл байдал үүсээд байна.



ХУУЛИАР ЗОХИЦУУЛСАН ХАРИЛЦАА

Аймгийн төвөөс бусад суманд тасралтгүй 5 болон түүнээс дээш жил ажиллаж байгаа онцгой байдлын байгууллагын алба хаагчид 5 жил тутамд 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг олгох хууль эрх зүйн орчин бүрдсэн.

Аймгийн төвөөс бусад 46 суманд ажиллаж байгаа онцгой байдлын байгууллагын алба хаагчдын нийгмийн баталгаа сайжирснаар ажлын байрандаа тогтвор суурьшилтай, үр бүтээлтэй ажиллах боломж бүрдэнэ гэж үзсэн.

2.2. ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.10.29	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН УИХ-ын гишүүн С.Чинзориг, Г.Ганболд, Ж.Батжаргал, Н.Наранбаатар, Т.Энхтүвшин нараас 2021.01.29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАН МӨРДӨХ ХУГАЦАА 2022.01.01
--	--	--

Өнөөдрийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх хууль тогтоомжийн хүрээнд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчдад онцгой албаны, цэргийн цолны, төрийн тусгай алба хаасан хугацааны, хоригдолтой ажилласны зэрэг нэмэгдлийг олгож байгаа хэдий ч аймгийн төвөөс алслагдсан нутагт дэвсгэрт байрлах шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх хэлтэс, хорих анги, салбар нэгжийн алба хаагчдад тасралтгүй ажилласан жилийн урамшуулал олгох хууль, эрх зүйн орчин бүрдээгүйн улмаас орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажиллах хүний нөөц багасах, нийгмийн баталгаа дордох нөхцөл байдал үүсээд байна.

Сүүлийн 3 жилийн тоон үзүүлэлтээр орон нутгийн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газар, хэлтэс, хорих, анги, салбар нэгжээс 360 алба хаагч өөрийн хүсэлтээр чөлөөлөгдөж, 1325 алба хаагч шилжин томилогдох хүсэлтээ гаргажээ.



ХУУЛИАР ЗОХИЦУУЛСАН ХАРИЛЦАА

Хууль батлагдсанаар аймгийн төвөөс бусад суманд тасралтгүй 5 болон түүнээс дээш жил ажиллаж байгаа шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчид 5 жил тутамд 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшуулал олгох хууль, эрх зүйн орчин бүрдсэн.

Аймгийн төвөөс бусад суманд ажиллаж байгаа алба хаагчдын нийгмийн баталгаа сайжирснаар ажлын байрандаа тогтвор суурьшилтай, үр бүтээлтэй ажиллах боломж бүрдэнэ гэж үзсэн.

**2.3.МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН
ТУХАЙ, ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН 2022
ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХАМТ
БАТЛАГДСАН ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА**

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.11.12

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.09.30-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

2022.01.01

Эдгээр хууль, тогтоолуудад дараах зарчмын шинжтэй зохицуулалтуудыг тусгасан. Үүнд:

1) Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ургамал хамгааллын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Органик хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хувиргасан амьд организмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

2022 оны төсвийн жилд гадаад худалдааг хөнгөвчлөх, экспортыг нэмэгдүүлэх тодорхой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх зорилгоор гаалийн болон мэргэжлийн хяналтын байгууллагын гадаад худалдаа эрхлэгчдээс шаарддаг баримт бичиг, биет үзлэг, шалгалтын тоог бууруулах зорилгоор Гаалийн тухай болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг Улсын Их Хурал баталсан.

Ингэснээр, улсын хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд хорио цээр, эрүүл ахуй, чанарын тохирлын хяналт, шалгалт хийх чиг үүргийг гаалийн байгууллагад олгож, холбогдох хуульд заасан хилийн мэргэжлийн хяналтын албаны ажил үүргийг тус байгууллагад шилжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн юм.

Эдгээр хууль батлагдсанаар гадаад худалдаа эрхлэгчийн гаалийн болон мэргэжлийн хяналтын байгууллагад бүрдүүлэн өгөх бичиг баримтын тоо буурч, тэдний улсын хилээр нэвтрүүлэх бараа бүтээгдэхүүний үзлэг шалгалтыг нэг дор, түргэн шуурхай хийх боломж бүрдэнэ.

2) Монгол Улсын хилийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

Ашигт малтмал, газрын тос, бараа бүтээгдэхүүний экспорт, импорт, худалдааны эргэлтийг нэмэгдүүлэх, улс хоорондын тээврийн зохицуулалт, халдвар хамгаалал, хууль сахиулах болон хилийн хяналтын байгууллага, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын ажлын уялдаа холбоог нэгдсэн зохицуулалтаар хангах, боомтын хөгжлийн асуудлыг төлөвлөх, орон сууц, цахилгаан, дулаан, цэвэр, бохир ус болон бусад дэд бүтцийг хариуцаж, боомтын хэвийн үйл ажиллагаа явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хилийн боомт дахь төрийн өмчийн бүртгэл, хяналтыг хариуцах чиг үүрэг бүхий Хилийн боомтын захиргааг Засгийн газар байгуулах зохицуулалтыг нэмсэн.

Хилийн боомтод цацраг хими, биологийн осол болон хүн, мал, амьтны гоц халдварт өвчин, цар тахлын онцгой нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд Хилийн боомтын захиргаа дээр заасан чиг үүргээс өөрийн эрх хэмжээний хүрээнд хамаарах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх, Хилийн боомтын захиргааны даргыг зөвлөлийн санал болгосноор Засгийн газар томилж, чөлөөлөх, Хилийн боомтын захиргааны бүтэц, зохион байгуулалт, орон тооны дээд хязгаар, үйл ажиллагааны дүрмийг мөн Засгийн газар батлахаар хуульчилсан.

Мөн хилийн мэргэжлийн хяналтын байгууллагын чиг үүрэг гаалийн байгууллагад шилжсэнтэй холбогдуулан холбогдох хэсэг, заалтад өөрчлөлт оруулсан.

3) Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн зарим хэсэг, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулиар:

Монгол Улс “Хүүхдийн мөнгө” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд мөнгөн тэтгэмжийг Нийгмийн халамжийн хуульд заасны дагуу олгож байна. Коронавируст цар тахлын үед хүүхэд багачуудыг хүнс, тэжээлийн дутагдалд орохоос урьдчилан сэргийлэх, теле-хичээл, цахим сургалтад хамрагдах боломжоор хангах зорилгоор 2020 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүүхэд бүрд сар бүр 100.0 мянган төгрөгийг олгож байна.

Иймд хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг халамжийн тогтолцооноос тусгаарлах зорилгоор “Хуримтлалтай Монгол хүүхэд” хөтөлбөрт шилжүүлж, Нийгмийн халамжийн тэтгэмжээс олгодог байсан зохицуулалтыг хүчингүй болгосон болно.

4) Хүүхэд хамгааллын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиар:

Хүүхэд хамгааллын үйлчилгээ үзүүлэх журмыг хүүхэд хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, үйлчилгээний зардлын норматив, санхүүжүүлэх аргачлалыг хүүхэд хамгааллын болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран баталдаг байх зохицуулалтыг нэмсэн.

5) Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

Төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын цалингийн доод хэмжээ, сүлжээг Засгийн газар тогтоохоор хуульчилсан.

Төрийн албаны тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.5 дахь хэсэгт төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын цалингийн хэмжээ, сүлжээг хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон төрийн албаны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар тогтооно гэж заасан. Хуулийн энэхүү заалтын дагуу Засгийн газрын 2019 оны 472 дугаар тогтоолоор бүх салбарын төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн үндсэн цалинг хатуу тогтоож өгсөн.

Ийнхүү төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн цалинг хатуу тогтоосноор тэдэнд гүйцэтгэлийн үр дүнгээр нь тооцож үндсэн цалинг нь нэмэгдүүлэх асуудал хязгаарлагдаж байгаа тул эдгээр албан хаагчдын цалингийн доод хэмжээ, сүлжээг Засгийн газар тогтоосноор төрийн үйлчилгээний байгууллагын ажилтнууд болон төрийн үйлчилгээний бусад салбарын ажилтнууд хийсэн ажлынхаа үр дүнгээр үндсэн цалингаа нэмэгдүүлэх боломжтой болно.

6) Газрын тосны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

Төсвийн тухай хуульд нийцүүлж Нөөц ашигласны төлбөрийн 30 хувийг орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд төвлөрүүлэх зохицуулалтыг тусгасан.

7) Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

Төвлөрлийг сааруулах, иргэдийг орон сууцжуулах бодлогод нийцүүлэн Засгийн газраас баталсан хөтөлбөр, арга хэмжээний хүрээнд банк, санхүүгийн байгууллагаас зээл авахыг хүссэн боловч урьдчилгаа төлбөр болон барьцаа хөрөнгө нь хүрэлцэхгүй байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн урьдчилгаа, барьцаа хөрөнгийн 60 хүртэлх хувьд зээлийн батлан даалтын сангаас батлан даалт гаргах зохицуулалтыг тусгасан болно.

8) Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

Малын индексжүүлсэн даатгалын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу Засгийн газар давхар даатгалын компанийг үүсгэн байгуулагчийнхаа хувьд төрөөс оруулах хувь нийлүүлсэн хөрөнгө болон даатгалын хохирлыг нөхөн төлөхөд зориулсан Алдагдлаас хамгаалах санг бүрдүүлэн ажиллаж байсан бөгөөд даатгалын тохиолдлыг тодорхойлох, эрсдэлийг хуваарилах зорилгоор тогтоосон эрсдэлийн дунд түвшин буюу даатгагчийн эрсдэл хүлээх түвшнээс давсан, эрсдэлийн дээд түвшин дэх давхар даатгалын хураамжийг мөн Засгийн газар хариуцаж байсан.

Энэхүү зохицуулалт нь шинээр байгуулагдсан компанийг санхүүгийн хувьд тогтворжих хүртэл Засгийн газраас үзүүлж байсан дэмжлэг бөгөөд тус компанийн санхүүгийн тайлангаас харахад сүүлийн 4 жилд нийт 16.9 тэрбум төгрөгийн ашигтай ажилласан байна. Иймд даатгагчийн эрсдэл хүлээх түвшнээс давсан эрсдэлийн дээд түвшин дэх давхар даатгалын хураамжийг давхар даатгалын компанид өөрт нь хариуцуулахаар хуульчилсан.

9) Өрийн удирдлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулиар:

Засгийн газрын гадаад зээл авах бэлтгэл ажлыг хангахад мөрдөх журмыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж, Засгийн газар батлах зохицуулалтыг нэмсэн.

10) Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар:

КОВИД-19 цар тахлын нөлөө бүрэн арилаагүй шилжилтийн хугацаанд бага дунд орлоготой өрхүүд орлогын эрсдэлд орж болзошгүй тул хуримтлалд бүрэн шилжих бодлогыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх бөгөөд Байгалийн баялгаас орох орлогын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, Монгол Улсын ирээдүй болсон хүүхдүүддээ хуримтлалын ач тусыг ойлгуулж, санхүүгийн баталгаатай, мэдлэг боловсролтой иргэн болгож төлөвшүүлэх зорилгоор Ирээдүйн өв санг Нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүнд оруулж тус сангийн батлагдсан төсвийн дагуу хүүхдийн мөнгөн хуримтлалыг Төрийн санд байршуулан хуримтлуулахаар хуульчилсан.

2022 оны төсвийн жилд хүүхдийн эцэг, эх, хууль ёсны асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч хүсвэл сард нэг удаа хүсэлт гаргаж хүүхдийн мөнгөн хуримтлалаас 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 07 дугаар сарын 01-ний өдрийг хүртэл 100 хувь, 2022 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг дуустал 50 хувиар тооцож мөнгөн хэлбэрээр авах эрхтэй байх эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн.

11) Ирээдүйн өв сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиар:

Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт заасан эх үүсвэрээс Монгол Улсын 0-18 хүртэлх насны иргэн бүрд Төрийн санд хуримтлагдах мөнгөн хуримтлалын хэмжээг сар бүр 100,000 /нэг зуун мянга/ төгрөгөөр тооцох бөгөөд 2022 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрийг хүртэл 100,000 /нэг зуун мянга/ төгрөгийг сар бүр мөнгөн хэлбэрээр, 2022 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг дуустал хугацаанд 50,000 /тавин мянга/ төгрөгийг сар бүр мөнгөн хэлбэрээр тус тус олгохоор тусгасан болно.

12) “Засгийн газрын үнэт цаас гаргах эрх олгох тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор:

Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 онд гадаад, дотоод үнэт цаас гаргах асуудлыг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Өрийн удирдлагын тухай хууль, Монгол Улсын 2022 оны Төсвийн тухай хуульд нийцүүлэн шийдвэрлэх эрхийг Монгол Улсын Засгийн газарт олгосон болно.

13) “Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолоор:

Төрийн өмчит хуулийн этгээд нь жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангаар гарсан цэвэр ашгийн 50 хувь болон төрийн эзэмшилд хамаарах эздийн өмчийн

1 хувьтай тэнцэх дүнгийн аль өндөр хэмжээгээр ногдол ашиг тооцон хуваарилж төсөвт төвлөрүүлэх, төрийн албанд ашиглаж байгаа суудлын автомашины хэрэглээнд төсвийн хэмнэлтийн бодлогыг баримтлах, 2022 оны төсвийн жилд төсвийн хөрөнгөөр дотоодын үйлдвэрээс худалдан авах бараа, бүтээгдэхүүний хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлэхийг даалгасан болно.

Мөн улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн төсөвт өртөгт нөлөөлж байгаа хүчин зүйлийг судалж, үнийн өөрчлөлтийн индексийг батлах, төсөвт өртөгт магадлал хийх ажлыг зохион байгуулах, Монгол Улсын тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхдээ дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлэх, хөгжлийн бодлогод нийцсэн, нотолгоо, үр дүнд суурилсан төсвийн төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэх, төсвийг төлөвлөх, шат шатанд өргөн мэдүүлэх, нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх үйл явцыг цахим хэлбэрт шилжүүлж, ил тод, нээлттэй болгох, электрон тамхинд онцгой албан татвар ногдуулах асуудлыг судлан үзэж, шаардлагатай бол холбогдох хуулийн төслийг боловсруулж, 2022 оны 1 дүгээр улиралд багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан.

Мөн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторт Монгол Улсын тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн төсөлд аудит хийсэн дүгнэлтээ Улсын Их Хуралд ирүүлэхдээ холбогдох судалгаа, тооцооллыг хавсаргаж байхыг даалгасан болно.

2.4.МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮТЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ БОЛОН МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИУДЫН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.11.12	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.10.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	--

Эдгээр хуулиудаар Эдийн засаг, хөгжлийн болон Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамыг тус тус байгуулсан.

Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд нь дараах асуудлыг эрхэлнэ:

- харилцаа холбоо, сансар, мэдээллийн технологи, өргөн нэвтрүүлэг, шуудангийн бодлого, зохицуулалт;
- цахим засаглал, салбарын хөгжлийг мэдээллийн технологиор дэмжих асуудал;
- радио давтамжийн бодлого;
- бүх нийтийн үйлчилгээний үүргийн талаарх бодлого, зохицуулалт;
- нийтийн мэдээллийн дэд бүтцийн асуудал;
- харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарын инновацыг хөгжүүлэх асуудал;
- кибер аюулгүй байдлын бодлого, зохицуулалт;
- цахим орчинд хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах бодлого, зохицуулалт;
- мэдээллийн технологийн салбарын хүний нөөцийн хөгжил, тогтвортой хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих асуудлыг хариуцан ажиллахаар тусгалаа.

Эдийн засаг, хөгжлийн сайд нь дараах асуудлыг эрхэлнэ:

- үндэсний хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийг улс, салбар хоорондын болон бүс, орон нутгийн хэмжээнд нэгдсэн бодлого, уялдаагаар хангах, зээл, тусламжийн нэгдсэн бодлого;
- макро эдийн засгийн бодлогын судалгаа, төлөвлөлт;
- бүсчилсэн хөгжлийн бодлого;
- эдийн засгийн болон хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл, салбарыг тодорхойлж, салбар, дэд бүтцийн зохистой харьцааг тогтоох, төслүүдийн нэгдсэн бодлого;
- хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн бодлого, төлөвлөлт;
- эдийн засгийн гадаад хамтын ажиллагаа, гадаад, дотоод худалдаа, гадаадын хөрөнгө оруулалтын бодлого, зохицуулалт, бүртгэл;
- хөнгөн, жижиг, дунд, хүнд болон аж үйлдвэрийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлт;
- концесс, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийн асуудал;
- өндөр технологи, үндэсний инновацын тогтолцооны бодлого, төлөвлөлт;
- чөлөөт бүс, хилийн боомтын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт;
- хүн амын өсөлтийг дэмжих, хүний хөгжлийг хангах нэгдсэн бодлого;
- хүн амын нутагшилт, суурьшлын ерөнхий төлөвлөлт.

Эдийн засаг, хөгжлийн яам байгуулснаар дараах эерэг үр дүн, ач холбогдол гарах юм:

- хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудлыг салбарын хэмжээнд шууд удирдан зохион байгуулах, хариуцан хэрэгжүүлэх яамтай болсноор хөгжлийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах, бодлогыг төлөвлөх, түүнийг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, үр дүнг үндэслэн дараагийн бодлого боловсруулах тасралтгүй үйл явцыг улсын хэмжээнд нэгдсэн удирдлага, арга зүйгээр маргаангүй хангах боломж бүрдсэн;
- асуудал эрхэлсэн яам байгуулснаар эдийн засгийн болон хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл, салбарыг тодорхойлох, эрэмбэлэх үйл ажиллагаа эзэнтэй болж, салбар, дэд бүтцийн зохистой харьцааг тогтоож, нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдол бүхий томоохон (мега) төслүүдийн нэгдсэн бодлогыг нэгтгэн уялдуулах, төлөвлөх боломж бүрдсэн;
- эдийн засгийн гадаад хамтын ажиллагаа, гадаад, дотоод худалдаа, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын бодлого болон зээл, тусламжийн нэгдсэн бодлогыг нэгтгэн хариуцахаар тусгаснаар худалдааны, хөрөнгө оруулалтын, зээл тусламжийн бодлогыг улс орны хөгжилд нэг мөр чиглүүлэх боломж бүрдсэн. Тодруулбал, хөгжлийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлтийн замын зургийг нэг хавтгай дээр харж, юу нь болж байгаа, юу нь болохгүй байгааг оношилж, хаана ямар бодлого, ямар төлөвлөлт хэрэгтэйг зураглаж, бодлогоо нэгтгэн зангидах, уялдуулах боломж бий болсон;
- макро эдийн засгийн бодлогын судалгаа, төлөвлөлтийг хийж, түүнд үндэслэн бодлого, төлөвлөлтийн дунд хугацааны баримт бичигт суурилан улсын хөгжлийг жилээр төлөвлөх замаар улсын төсвийг хөгжилд чиглүүлэх боломж бүрдсэн;
- бүсчилсэн хөгжлийн бодлого, чөлөөт бүс, хилийн боомтын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт болон хүн амын нутагшилт, суурьшлын ерөнхий төлөвлөлтийн бодлогыг хариуцуулснаар холбогдох бусад салбарын бодлогын төлөвлөлттэй уялдуулан төвлөрлийг сааруулж, бүс, орон нутгийн онцлогийг харгалзан хөгжлийг төлөвлөж, богино хугацаанд орон нутаг жигд хөгжих, үр дүнд хүрэх боломж бий болно;
- хөнгөн, жижиг, дунд, хүнд болон аж үйлдвэрийн нэгдсэн бодлого, төлөвлөлт, өндөр технологи, үндэсний инновацын тогтолцооны бодлого, төлөвлөлт болон төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийн асуудлыг хариуцсанаар төр өөрт байхгүй, хувийн хэвшилд байгаа нөөц, боломж, чадавхыг ашиглан төр-хувийн хэвшлийн зохистой харилцаанд үндэслэн богино хугацаанд ирээдүйд эдийн засгийн болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах, баялаг бүтээх томоохон төслүүдийг явуулах боломж бүрдэнэ;
- уг яам нь цэвэр бодлогын яам байх бөгөөд аж ахуйн болон мөнгөний хуваарилалтын аливаа үйл ажиллагаанд хутгалдан орохгүй бөгөөд ингэснээр улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн харилцааг ашиг сонирхлоос ангид байлгаж, хөгжлийн бодлогыг төлөвлөх үйл ажиллагааг мэргэжлийн, үр ашигтай болгох юм.

2.5. ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО, ТӨЛӨВЛӨЛТ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.12.16	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.06.30, УИХ-ын гишүүн С.Бямбацогт, Ш.Адъяашаа, П.Анужин, Б.Баттөмөр, Ж.Бат-Эрдэнэ, Х.Булгантуяа, Г.Ганболд, Т.Доржханд, Ж.Мөнхбат, М.Оюунчимэг, Ч.Ундрэм, С.Чинзориг нараас 2021.07.02 -ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
---	--	--

Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн онцлог зохицуулалтыг авч үзвэл:

1) “нэгтгэн тайлагнах зарчим” гэж Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний биелэлтийг Улсын Их Хуралд; Аймаг, нийслэл, хотын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний биелэлтийг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд тайлагнахдаа тус хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.7, 6.8 дахь хэсэгт заасан баримт бичигт заасан зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнтэй уялдуулан төлөвлөж, тухайн жилд хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ нь хүрэх үр дүнгийнхээ хэдэн хувьд хүрсэн, аль эх үүсвэрээс ямар хэмжээнд санхүүжсэн талаарх мэдээллийг нэгтгэн, баталсан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу хамтад нь тайлагнахаар нэмэлт оруулсан.

2) “төлөвлөлтөд суурилсан төсөвлөлтийн зарчим” гэж энэ хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.9 дэх хэсэгт заасан богино хугацааны төлөвлөлтийн баримт бичиг болох улсын болон орон нутгийн төсвийг төлөвлөхдөө 6 дугаар зүйлийн 6.10.3, 6.10.4 дэх хэсэгт заасан шаардлагыг хангаж Улсын болон Аймаг, нийслэл, хотын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд суурилан боловсруулахаар зохицуулав.

3) “Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө” гэж Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн төсөл, арга хэмжээг төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэртэй нь уялдуулан нарийвчлан төлөвлөсөн баримт бичиг байхаар нэмсэн.

4) “Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө” гэж орон нутгийн онцлогт нийцсэн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн төсөл, арга хэмжээг төсөв санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэртэй нь уялдуулан нарийвчлан төлөвлөсөн баримт бичиг байхаар нэмж зохицуулсан.

5) Бусад хууль тогтоомжид заасан “төрөөс баримтлах бодлого” гэснийг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2, 6.5, 6.7, 6.8, 6.9 дэх хэсэгт заасан хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төрөлд хамааруулж, “үндэсний хөтөлбөр” гэснийг мөн зүйлийн 6 дугаар зүйлийн 6.5 дахь хэсэгт заасан Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрт тус тус хамааруулж ойлгохоор зохицуулсан.

6) Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө батлахдаа тухайн цаг үед тулгамдаж байгаа зайлшгүй асуудлыг шийдвэрлэхэд шаардлагатай эрсдэлийн үеийн төсөл, арга хэмжээг Улсын Их Хуралд танилцуулснаар төлөвлөгөөндөө тусгаж болох хууль зүйн үндэслэлийг тусгав.

7) Урт, дунд, богино хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт тавигдах шаардлагыг уян хатан болгон өөрчилсөн болно.

8) Эцэст нь Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, дайн болон гамшгийн үеийн төлөвлөгөө зэрэг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт хамаарахгүй асуудлын хүрээ хязгаарыг тодорхой болгон нэмж тусгасан болно.

2.6. ЧӨЛӨӨТ БҮСИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.12.17

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.10.06-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

Ердийн журмаар

Чөлөөт бүсэд үйлдвэрлэл, худалдаа, аялал жуулчлал, тээвэр ложистикийн салбаруудыг бүхэлд нь холбосон цогц үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх нөхцөл боломжийг хангах үүднээс хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж үзэн энэ удаагийн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр дараах өөрчлөлтийг тусгалаа.

ХУУЛЬД ОРСОН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТОЙМ



2.7. ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ БОЛОН НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИУДЫН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.12.30	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.10.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Монгол Улс Дэлхийн худалдааны байгууллагын “Иргэний агаарын хөлгийн худалдааны хэлэлцээр”-т 2018 онд нэгдэн орсноор иргэний агаарын хөлөг, түүний сэлбэг хэрэгслийг гаалийн болон бусад татвар хураамжаас чөлөөлөх үүргийг хүлээсэн. Хэлэлцээр нь цэргийн зориулалтаас бусад иргэний агаарын хөлөг, хөдөлгүүр болон холбогдох тоног төхөөрөмжийн худалдаанд үүсч байгаа бэрхшээлийг арилгах, тоног төхөөрөмж эд ангийг гаалийн болон худалдааны татвар хураамжаас чөлөөлөх зорилготой.



3.ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, ХЭЛЭЛЦЭЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

3.1.ЗЭЭЛИЙН ХЭЛЭЛЦЭЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2021.12.23	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.11.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАН МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	---	--

Монгол Улс, Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк хоорондын зээлийн хэлэлцээр “Улаанбаатар хотын тогтвортой авто зам, тээвэр төсөл”-ийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг хэлэлцэн баталсан.

Энэхүү Зээлийн хэлэлцээр нь Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Улаанбаатар хотын 2040 оны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлал, Нийслэлийн авто замын сүлжээг хөгжүүлэх дунд, урт хугацааны мастер төлөвлөгөөнд Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний нягтралыг бууруулах, ачааллыг тэнцвэржүүлэх, тээврийн эрэлтэд нийцсэн авто замын сүлжээг бий болгох, түгжрэлийг бууруулах болон байгаль орчинд ээлтэй, эрэлтэд нийцсэн, тогтвортой, хүртээмжтэй, аюулгүй тээврийн үйлчилгээг хөгжүүлж, авто замын сүлжээ, үндэсний тээвэр логикийн тогтолцоог хөгжүүлэх чиглэлээр тавьсан зорилтын хүрээнд хийгдсэн болно.

Дээрх зорилтын хүрээнд Дэлхийн банкны группын Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны 100.0 сая ам.долларын зээлийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх “Улаанбаатар хотын тогтвортой авто зам, тээвэр төсөл”-ийг Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар хариуцаж, таван жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх бөгөөд гудамж, замын цогц шинэчлэлт, нийтийн тээврийн системийн шинэчлэлт, зам, тээврийн үр ашигтай төлөвлөлт, удирдлагын институцийн чадавхыг бэхжүүлэх, зураг төсөл, ТЭЗҮ судалгааны ажил болон магадлашгүй, онц байдлын хариу арга хэмжээ гэсэн үндсэн 4 бүрэлдэхүүн хэсэгтэй.

Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банкнаас олгох зээлийн хүү нь LIBOR 6 сар (0.15%) + хувьсах хүү (0.93%) байх ба ашиглагдаагүй үлдэгдлийн нийт дүнд тооцох хөрөнгө нөөцлөн баталгаажуулсны шимтгэл жилийн 0.25%, нэг удаа авах үйлчилгээний хураамж 0.25% байна.

Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль 1 зүйлтэй бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Олон улсын гэрээний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн болно.

3.2.ХЭЛЭЛЦЭЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.12.23

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2019.07.02-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

Ердийн журмаар

Монгол Улсын Засгийн газраас 2019 оны 07 дугаар сарын 02-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол, Хятадын Замын-Үүд, Эрээний эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс байгуулах тухай Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы 2021 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн баталлаа.

Улсын Их Хурлын 2004 оны 17 дугаар тогтоолоор Дорноговь аймгийн Замын-Үүд сумын нутагт “Замын-Үүд эдийн засгийн чөлөөт бүс”-ийг байгуулж, нутаг дэвсгэрийн хэмжээг 900 га байхаар тогтоосон бөгөөд Засгийн газрын мөн оны 45 дугаар тогтоолоор чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын албыг байгуулсан болно.

Хэлэлцээрийн ач холбогдол



Чөлөөт бүсийн тухай хууль болон Монгол, Хятадын Замын-Үүд, Эрээний эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс байгуулах тухай хоёр улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр батлагдсанаар тус бүсийн хууль, эрх зүйн асуудал бүрэн шийдэгдэж, бүтээн байгуулалт, бараа үйлдвэрлэл, тээвэр, аялал жуулчлал хөгжих, эдийн засгийн шинэ гарц, боломжууд нээгдэж байна.

Улмаар Засгийн газрын 2011 оны 187 дугаар тогтоолоор Замын-Үүдийн эдийн засгийн чөлөөт бүсийн мастер төлөвлөгөөг баталсан бөгөөд өнөөдрийн байдлаар тус бүсэд улсын төсвийн болон гадаадын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр 6.6 тэрбум төгрөг, 58.8 сая ам.долларын бүтээн байгуулалт, дэд бүтцийн ажил хийгдээд байна.

Замын-Үүдийн эдийн засгийн чөлөөт бүсэд хийгдэж байгаа бүтээн байгуулалтын ажлыг эрчимжүүлэх үүднээс сонирхогч талуудын хамтарсан эрх зүйн баримт бичгийг байгуулах, хоёр улсын Стратегийн түншлэлийн харилцааг улам гүнзгийрүүлэх ажлын хүрээнд 2016 оны тавдугаар сард Замын-Үүд, Эрээний хил дамнасан чөлөөт бүсийн ерөнхий төлөвлөгөөнд гарын үсэг зурагдсан болно.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “Чөлөөт бүсүүдийн дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын ажлыг үе шаттайгаар хийж, экспорт болон дотоодын зах зээлд чиглэсэн худалдаа, үйлчилгээ, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг дэмжиж ажиллах, ажиллах хүчний хангалттай нөөцтэй, аж үйлдвэрийг хөгжүүлэх тааламжтай орчин бүрдсэн бүс нутгийг сонгон хилийн дагуух эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс байгуулах, Чөлөөт бүсүүдийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд тодотгол хийж “Замын-Үүд” чөлөөт бүсийг байнгын үйл ажиллагаанд оруулна” гэсэн заалтууд тусгагдсан.

Чөлөөт бүсийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль /“3.1.11.”эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс” гэж хил залгаа улстай тус тусын хилийн зурвас дахь газарт Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрт үндэслэн байгуулсан чөлөөт бүсийг” гэж, “6.5.Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүсийн үйл ажиллагааг нээх, түр хаах асуудлыг хил залгаа улстай байгуулсан олон улсын гэрээ, холбогдох хууль тогтоомжид заасан нөхцөл бий болсон тохиолдолд дипломат шугамаар шийдвэрлэнэ”/-ийг 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр Улсын Их Хурал баталснаар хоёр улсын хооронд эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүс байгуулах хууль, эрх зүйн орчин бүрдсэн.

Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль нь 1 зүйлтэй бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Олон улсын гэрээний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн болно.

Энэ хууль батлагдсанаар нийгэм, эдийн засгийн болон хууль зүйн сөрөг үр дагавар, нэмэлт төсөв зардал шаардагдахгүй.

3.3.ПРОТОКОЛД ОРУУЛСАН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН ОГНОО 2022.01.08	ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН Засгийн газраас 2021.10.06-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.	ДАГАЖ МӨРДӨХ ХУГАЦАА Ердийн журмаар
--	--	---

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Озоны үе давхаргыг задалдаг бодисын тухай Монреалийн Протоколд (Кигалийн) оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуулийг Хууль зүйн байнгын хороо Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 76 дугаар зүйлийн 76.4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2022 оны 01 дүгээр сарын 11-ний өдрийн хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлт гаргасан.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 76 дугаар зүйлийн 76.1 дэх хэсэгт заасны дагуу 2022 оны 01 дүгээр сарын 17-ны өдрийн хуралдаанаараа хуулийг хэлэлцэж, Улсын Их Хурал 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдөр баталсан юм.

Озоны үе давхаргыг задалдаг бодисын тухай Монреалийн Протоколд (Кигалийн) оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуультай хамт өргөн мэдүүлсэн Агаарын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Барилгын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 76 дугаар зүйлийн 76.14.3 дахь хэсэгт заасны дагуу анхны хэлэлцүүлгийг эрхлэх асуудалд нь хамаарах Байнгын хороод хэлэлцэн шийдвэрлэсэн болно.

Хууль батлагдсанаар дэлхийн дулааралд нөлөөлөх чадвар өндөртэй бодисын тодорхойлолт хуульчлагдаж, озон задалдаг бодис болон дэлхийн дулааралд нөлөөлөх чадвар өндөртэй бодисын импортын тоо хэмжээ хуваарилах зохицуулалт бий болж, арга зүйг тодорхойлсон. Мөн хөргөлт, агааржуулалтын систем бүхий барилгын төслийг байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээнд хамруулж, эдийн засгийн эрсдэлээс хамгаалахын зэрэгцээ тоног төхөөрөмжийг цэнэглэх юүлэх, дахин боловсруулах, засвар үйлчилгээг мэргэшсэн, тусгай эрхтэй байгууллага үзүүлэхээр болсон. Түүнчлэн озон задалдаг бодис болон дэлхийн дулааралд нөлөөлөх чадвар өндөртэй бодис, тэдгээрийг орлуулах бодисыг агуулсан бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмж импортлох, худалдах зөвшөөрөл олгох эрх зүйн орчин бүрдсэн.

4.УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

4.1.“ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2022 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Монголбанкнаас Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсэгт заасны дагуу “Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2022 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг 2021 оны 09 дүгээр сарын 27-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн. Улсын Их Хурлын 2021 оны 11 дүгээр сарын 18-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн баталсан.

Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлт, хөгжлийн суурь нь тогтвортой ажлын байрыг хангасан, нэмүү өртөг шингэсэн, өрсөлдөх чадвараа сайжруулан төрөлжилтийг тэтгэсэн байдлаар аж үйлдвэрлэлийн салбараа хөгжүүлэх явдал гэж үзэж “Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2022 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолд макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангаж, бизнесийн орчин болон эдийн засгийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулах замаар экспортыг дэмжсэн, нэмүү өртөг шингэсэн аж үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх стратеги төлөвлөгөө боловсруулж, уг төлөвлөгөөг эдийн засгийн сэргэлт болон өсөлтийн хүртээмжийг дэмжихэд чиглэсэн төсөв, мөнгө, санхүүгийн бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлэхийг Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороонд даалгасан.

Сүүлийн жилүүдэд манай улсын уул уурхайн экспортын хэмжээ нэмэгдэж, бараа, үйлчилгээний нийт экспортын 80 орчим хувийг дангаар бүрдүүлж байгаа бол уул уурхайн бус барааны экспортын жин мэдэгдэхүйц буурч 10 орчим хувьтай байна. Иймд уул уурхайгаас бусад салбаруудын үйлдвэрлэлийг дэмжих, экспортыг төрөлжүүлэх шаардлага урган гарч байна. Энэ зорилгоор тогтоолд уул уурхайн бус экспортыг дэмжих бодлогыг нэгтгэн тодорхойлж, санхүүгийн дэд бүтэц, санхүүжилтийн хүртээмжтэй тогтолцоог бүрдүүлэх, бизнесийн орчныг сайжруулах чиглэлээр олон улсын санхүүгийн байгууллага, хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллахыг холбогдох байгууллагуудад даалгасан.

Тогтоолд туссан дараагийн чухал арга хэмжээ бол ипотекийн зээлтэй холбоотой арга хэмжээ юм. Монголбанк, Засгийн газар хамтран 2013 оноос эхлүүлсэн “Орон сууцны санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгох хөтөлбөр” өнөөдрийг хүртэл хэрэгжиж байгаа бөгөөд энэ хүрээнд банкуудын эх үүсвэрээр нийт 5.7 их наяд төгрөгийн хөнгөлөлттэй хүүтэй зээлийг 98.6 мянган зээлдэгчид 2021 оны 07 дугаар сарын байдлаар олгожээ.

Энэ хөтөлбөр нь нийгэмд ач холбогдолтой хэдий ч хөнгөлөлттэй санхүүжилт учир Төв банкны мөнгөний бодлогын үндсэн зорилттой нийцдэггүй. Тиймээс олон улсын жишигт нийцүүлэн ипотекийн зээлийг Засгийн газарт шилжүүлэх бэлтгэлийг хангаж, улмаар 2023 онд бүрэн шилжүүлэхээр тогтоолд заасан.

Засгийн газрын 2021 оны 02 дугаар сарын 17-ны өдрийн 42 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө”-ний зориулалтын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр өргөтгөж, зээлдэгчид тавьж байгаа зарим нөхцөл, шаардлагыг сулруулан, ажлын байр, хөдөө аж ахуй, малчдыг дэмжих зээл, ипотекийн зээл, репо санхүүжилтийн зээл болон бусад төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт, хяналтыг үргэлжлүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороонд даалгасан.

Түүнчлэн, төрөөс мөнгөний бодлогын талаар баримтлах үндсэн чиглэлд туссан инфляцын зорилтот түвшнийг хангах хүрээнд төсөв, мөнгөний бодлогыг уялдуулж, цар тахлаас үүдэлтэй бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн доголдлыг арилгаж, хангамжийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт, инфляцын зорилтыг хангах чиглэлээр Засгийн газраас хэрэгжүүлэх арга хэмжээг макро эдийн засгийн тогтвортой байдал, гадаад, дотоод тэнцвэрийг алдагдуулахгүйгээр дэмжин ажиллахыг Монголбанкинд тус тус үүрэг болгосон.

Монголбанк хэрэглээний үнийн индексээр илэрхийлсэн инфляцыг 2022-2024 онд жилийн 6 хувь орчимд, +/-2 нэгж хувийн интервалд тогтворжуулах зорилтыг тогтоолын хавсралтаар батлагдсан үндсэн чиглэлд тусгасан. Инфляцыг нам түвшинд тогтворжуулснаар иргэдийн бодит орлого, хөрөнгийг үнэгүйдлээс хамгаалж, банк санхүүгийн тогтолцооны тогтвортой байдал хангагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх төдийгүй урт хугацаанд хөрөнгө оруулалт, эдийн засгийн өсөлтийн тогтвортой байдлыг дэмждэг ач холбогдолтой юм.

4.2. “МОНГОЛ-ОРОСЫН ХУВЬ НИЙЛҮҮЛСЭН “УЛААНБААТАР ТӨМӨР ЗАМ” НИЙГЭМЛЭГИЙН ТАЛААР АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Засгийн газраас “Монгол-Оросын хувь нийлүүлсэн “Улаанбаатар төмөр зам” нийгэмлэгийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг 2021 оны 11 дүгээр сарын 03-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн. Улсын Их Хурал 2021 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар уг тогтоолын төслийг хэлэлцэн баталсан.

Япон Улсын Засгийн газраас “Улаанбаатар төмөр зам” ХНН-ийн суурь бүтцийг шинэчлэх, хөдлөх бүрэлдэхүүний паркийг нэмэгдүүлэх, дохиолол, холбооны байгууламжийг сайжруулах зорилгоор 1993, 1995 онуудад нийт 7.9 тэрбум иений хөнгөлөлттэй “МОН-П1”, “МОН-П2” зээлийг Монгол Улсын Засгийн газарт олгосон бөгөөд тус зээлийг Сангийн яамнаас дамжуулан зээлдүүлэх гэрээгээр 2000 онд “Улаанбаатар төмөр зам” ХНН авсан.

Тус зээлүүдийн хөрөнгийг зам, засварын тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл болох зам төмрийн ивүүр, хос дугуй, 457ш хагас вагон, битүү вагон, чингэлэг тээвэрлэгч тусгай вагон, бензин ба усны цистерн, 30ш суудлын вагон, ДАШ-7 серийн 2 зүтгүүр зэргийг сэлбэгийн хамт, мөн түүнчлэн депогийн өргөтгөлийн тоног төхөөрөмжүүд, автомат төвлөрүүлэлтийн систем, компьютерийн тоног төхөөрөмж, сервер, 1400 км шилэн кабел зэргийг худалдан авах, суурилуулахад зарцуулсан байна.

“Улаанбаатар төмөр зам” ХНН нь 2000-2007 онд зээлийн гэрээний хуваарийн дагуу Сангийн яаманд зээлийн төлбөрийг цаг хугацаанд нь төлж байсан бөгөөд 2007-2014 онд дэлхийн эдийн засгийн хямралаас үүдэн бий болсон үнийн хөөрөгдөл, иентэй харьцах төгрөгийн ханшны сулралын улмаас хуваарьт төлбөрийг тодорхой хэмжээгээр, 2014 оноос хойш төлөлт хийж чадаагүй.

Дээрх асуудалтай холбогдуулан уг тогтоолоор зээлийн нийт үлдэгдлийг 131 тэрбум төгрөгөөр тогтоож, үүнээс 83.7 тэрбум төгрөгөөр нийгэмлэгийн дүрмийн сангийн Монголын талын хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх, үлдэх 47.3 тэрбум төгрөгийг “Улаанбаатар төмөр зам” ХНН 2021-2025 онуудад улсын төсөвт эргэн төлөх талаар заасан.

Тогтоол батлагдаж, Монгол-Оросын хувь нийлүүлсэн “Улаанбаатар төмөр зам” нийгэмлэгийн дүрмийн санг нэмэгдүүлснээр санхүүгийн чадавхийг дээшлүүлж, улмаар төмөр замын хүчин чадлыг нэмэгдүүлснээр орж ирэх хөрөнгө оруулалт болон тээврийн тарифын өөрчлөлтөөс нэмэгдэх орлогоор Улаанбаатар төмөр замын суурь бүтцийг үе шаттайгаар хоёр замтай болгох, хөдлөх бүрэлдэхүүний паркийг нэмэгдүүлэх, ингэснээр ачаа тээврийг 2025 он гэхэд 54.1 сая тоннд хүргэх боломж бүрдэж улсын эдийн засгийн өсөлтөд хувь нэмэр оруулах чухал ач холбогдолтой юм.

4.3. “МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНЫ 30 ЖИЛИЙН ОЙГ ТЭМДЭГЛЭХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц, ардчилсан Үндсэн хууль тогтоогчдын холбооны саналыг үндэслэн Төрийн байгуулалтын байнгын хорооноос санаачлан боловсруулсан “Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойг тэмдэглэх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны 2021 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн хуралдаанаар, нэгдсэн чуулганы 2021 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэн баталсан.

Тогтоол 4 заалт, 2 дэд заалттай. Тогтоолд Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэх ажлын хүрээнд Үндсэн хуулийг эрхэмлэн дээдлэх, олон нийтэд тайлбарлан таниулах зорилгоор шинээр оюуны бүтээл туурвих, эрдэм шинжилгээний хурал, ёслол хүндэтгэлийн болон шаардлагатай бусад арга хэмжээг зохион байгуулах, түүнчлэн Үндсэн хуулийг боловсруулж, хэлэлцэн баталсан Ардын Их Хурлын депутат, Улсын Бага Хурлын гишүүд, уг ажилд оролцсон ажлын хэсэг, зохион байгуулах комисс, эрдэмтэн, судлаачдад хүндэтгэл үзүүлэх, үйл хэргийг нь сурталчлах арга хэмжээг зохион байгуулахаар заасан. Мөн ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэхэд бүх талын дэмжлэг үзүүлж, холбогдох зардлыг шийдвэрлэхийг Засгийн газарт даалгасан болно.

Тогтоол батлагдсанаар Монгол Улсын Үндсэн хууль батлагдсаны 30 жилийн ойн хүрээнд ардчилсан шинэ Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал, зохицуулалт, түүнд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн ач холбогдлыг тайлбарлан таниулах, Үндсэн хуулийн нийгэмд гүйцэтгэсэн үүрэг, ололт, амжилтыг бататган бэхжүүлэх ач холбогдолтой юм.

4.4. “ОЮУТОЛГОЙ ОРДООС МОНГОЛ УЛСЫН ХҮРТЭХ ҮР АШГИЙГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Засгийн газраас 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Оюу толгой ордоос Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн баталсан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2019 оны “Оюутолгой ордын ашиглалтад Монгол Улсын эрх ашгийг хангуулах тухай” 92 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газар болон Оюутолгой төслийн гадаадын хөрөнгө оруулагчтай хийсэн хэлэлцээрийн хүрээнд гадаадын хөрөнгө оруулагчаас ирүүлсэн саналыг харгалзаж Монгол Улсын Засгийн газарт зургаан тодорхой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж ажиллахыг энэхүү тогтоолоор зөвшөөрсөн.

ЭНЭ ТОГТООЛООР МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАРТ ДАРААХ АРГА ХЭМЖЭЭГ АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХИЙГ ЗӨВШӨӨРСӨН:

- 1) Оюу толгой төслийн Монгол Улсын Засгийн газрын эзэмшлийн 34 хувь /Эрдэнэс Оюу Толгой ХХК/-д ногдох Оюу Толгой ХХК-иас Туркойс Хилл Ресурсес Лтд-д төлөгдөх 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэлх хуримтлагдаад байгаа нийт 2.3 тэрбум ам.долларын өрийг 100 хувь тэглэх;
- 2) Монгол Улсын Засгийн газар, Эрдэнэс Оюу Толгой ХХК болон Туркойс Хилл Ресурсес Лтд, Ти Эйч Ар Оюу Толгой Лтд, Оюу Толгой Нидерланд Би Ви, Рио Тинто Интернэшнл Холдингс Лтд, Оюу Толгой ХХК-ийн хооронд 2015 оны 05 дугаар сарын 18-ны өдөр байгуулсан “Оюу толгойн далд уурхайн бүтээн байгуулалт, санхүүжилтийн төлөвлөгөө” болон “Оюу толгойн далд уурхайн бүтээн байгуулалт, санхүүжилтийн нэмэлт төлөвлөгөө”-г хуульд нийцүүлэн цуцалж, хүчингүй болгох;
- 3) Оюу толгойн далд уурхайн бүтээн байгуулалтын санхүүжилтэд хөндлөнгийн аудит хийлгэх;
- 4) Оюу толгой төслийн гүний уурхай ашиглалтад орж олборлолт эхлэх хугацаа буюу 2023 оны эхний хагас жил хүртэлх нэмэлт зардлыг гадаадын хөрөнгө оруулагч тал 100 хувь хариуцаж, Эрдэнэс Оюу Толгой ХХК-д нэмэлт өр үүсгэхгүй байх, Оюу Толгой ХХК-д хувьцаа эзэмшигчид болон гуравдагч этгээдээс нэмэлт зээлийн санхүүжилт авахгүй байх;
- 5) Оюу Толгой ХХК-ийн засаглалыг сайжруулах, Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнээс цахилгаан эрчим хүчээр хангах гэрээ байгуулах, ус ашиглалт, байгаль орчин, нийгэм, засаглалыг сайжруулах чиглэлээр хамтран ажиллах;
- 6) Татварын актуудын биелэлтийг хангуулах, цаашид нэг мөр ойлгож дагаж мөрдөхийг хүлээн зөвшөөрүүлж, хэрэгжүүлэх.

ТОГТООЛЫН АЧ ХОЛБОГДОЛ:

“Оюу толгой ордын ашиглалтад Монгол Улсын эрх ашгийг хангуулах тухай” Монгол Улсын 2019 оны 92 дугаар тогтоолд нийцүүлж Оюу толгой ордоос Монгол Улсын хүртэх үр ашгийг хангуулах нөхцөл бүрдэх;

Монгол Улсын төсөвт төвлөрөх орлого нэмэгдэх.

4.5. “МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ЁС ЗҮЙН ДҮРМИЙГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2021.12.30

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

УИХ-ын гишүүн Б.Бат-Эрдэнэ, С.Бямбацогт, С.Ганбаатар, Н.Ганибал, Л.Энх-Амгалан нараас 2021. 03.24-ний өдөр өдөр өргөн мэдүүлсэн.

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

Ердийн журмаар

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ЁС ЗҮЙН ХЭМ ХЭМЖЭЭ



Нийт иргэн,
улсын ашиг
сонирхлыг
эрхэмлэх;



Төрт ёс, түүх,
соёлынхоо
уламжлалыг
хүндэтгэх;



Үндсэн хууль,
хууль ёсыг
дээдлэн
сахиж
биелүүлэх;



Авлига, ашиг
сонирхлын
зөрчлөөс
ангид байх;



Биеэ авч
явах, шударга
байдлаараа
үлгэр дуурайл
үзүүлэх.

ЁС ЗҮЙН ШААРДЛАГЫГ ЗӨРЧСӨН ТОХИОЛДОЛД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА

Байнгын хороо гишүүний ёс зүйн зөрчил гаргасан тухай гомдол, мэдээллийг Монгол Улсын Их Хурлын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан журмын дагуу хэлэлцэж ёс зүйн зөрчлийн шинж байдлыг харгалзан дараах сахилгын хариуцлага ногдуулна:

01

**САНУУЛГА
ӨГӨХ**

02

**УУЧЛАЛ ГҮЙХЫГ
ҮҮРЭГ БОЛГОХ**

03

**АЛБАН ТУШААЛЫН
ЦАЛИНГИЙН ХЭМЖЭЭГ
6 САР ХҮРТЭЛ
ХУГАЦААГААР 20
ХҮРТЭЛ ХУВИАР
БУУРУУЛАХ.**

Ёс зүйн хариуцлагыг Байнгын хорооны тогтоолоор ногдуулна.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ЁС ЗҮЙН ЗӨРЧЛИЙН АСУУДЛЫГ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ХУРАЛДААНААР УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ЗААСАН ЖУРМЫН ДАГУУ ШИЙДВЭРЛЭНЭ:



УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ЁС ЗҮЙН ДҮРМИЙН ОНЦЛОГ ЗОХИЦУУЛАЛТААС



Гишүүн өвчтэй буюу өвчтэй хүн асарсан бол эмнэлгийн магадлагаа, гадаад, дотоод албан томилолтоор явсан тохиолдолд томилолтын хуудсыг гишүүний ажлын алба Улсын Их Хурлын Тамгын газарт хүргүүлнэ.



Гишүүн цөөнхийн саналыг хүндэтгэн асуудлыг олон ургалч үзлийн үүднээс чөлөөтэй хэлэлцэж, олонхын саналаар шийдвэрлэх зарчмыг баримтална.



Засгийн газрын гишүүнээр давхар ажиллаж байгаа гишүүн нь Улсын Их Хурлаас байгуулагдах хяналт шалгалтын ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд орох, түүнчлэн хяналт шалгалтын ажлын хэсэг байгуулахаар санаачлах, санал оруулахыг хориглоно.



Төрийн ёслол, хүндэтгэлийн болон Төрийн ордны дэг журмыг чанд баримтлахаас гадна Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн, Байнгын, дэд, түр хорооны хуралдааны танхимд биеэ зөв авч явах үүрэгтэй ба бусдыг ялгаварлан гадуурхах, зохисгүй үйлдэл гаргахыг хориглоно.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ЁС ЗҮЙН ШААРДЛАГА

- 1 гишүүний бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ баримтлах ёс зүйн шаардлага;
- 2 ашиг сонирхлын зөрчилтэй холбоотой ёс зүйн шаардлага;
- 3 төсөв зарцуулалт, санхүүтэй холбоотой ёс зүйн шаардлага;
- 4 хөрөнгө, орлогын мэдүүлэгтэй холбоотой ёс зүйн шаардлага;
- 5 албан томилолттой холбоотой ёс зүйн шаардлага;
- 6 шагнал, бэлэг дурсгал хүлээн авахтай холбоотой ёс зүйн шаардлага;
- 7 Улсын Их Хурлын сонгуулийн сурталчилгааны үеэр баримтлах ёс зүйн шаардлага.

4.6. “ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО БАТЛАХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

2021.12.30

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2021.12.27-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн.

ДАГАН МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

Ердийн журмаар

“Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай”
Улсын Их Хурлын тогтоол нь

5 5
заалт хэсгрл



ТОГТООЛД ТУСГАГДСАН ЗОХИЦУУЛАЛТ:

- “Шинэ сэргэлтийн бодлого”;
 - “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөр;
 - “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх Хөгжлийн төслийн жагсаалт;
 - “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганаар нэн яаралтай хэлэлцүүлэх хуулийн төслийн жагсаалт;
 - Монгол Улсын Их Хуралд 2022 онд үе шаттайгаар өргөн мэдүүлж, хэлэлцүүлэх хуулийн төслийн жагсаалтыг тус тус баталсан.
- “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгө, санхүүжилтийг улс болон орон нутгийн төсөв, бусад санхүүжилтийн эх үүсвэртэй уялдуулан төр-хувийн хэвшлийн түншлэл, хөрөнгө оруулагчдын идэвхтэй оролцоонд тулгуурлан зохион байгуулахыг Засгийн газар болон Монголбанканд даалгасан.
- “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх зорилгоор холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж, Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, энэ бодлогын зорилго, зорилтын хүрээнд төр, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэх Хөгжлийн төслийн жагсаалтад тусгагдаагүй бусад төслийг дэмжиж ажиллахыг Засгийн газарт даалгасан.

“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО” -ЫН ХҮРЭЭНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗОРИЛГО, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР, ХӨГЖЛИЙН ТӨСӨЛ

ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО:



6
БҮЛЭГ

29
ЗОРИЛГО

“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО”-ЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ЭХНИЙ ҮЕ ШАТНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР: **98** ҮЙЛ
АЖИЛЛАГАА

“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО”-ЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХӨГЖЛИЙН ТӨСЛИЙН ЖАГСААЛТ: **20** ХӨГЖЛИЙН
ТӨСӨЛ

“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО”-ЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨРИЙГ
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХҮРЭЭНД МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНААР НЭН
ЯАРАЛТАЙ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ЖАГСААЛТ: **7** ХУУЛИЙН
ТӨСӨЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛД 2022 ОНД ҮЕ ШАТТАЙГААР ӨРГӨН
МЭДҮҮЛЖ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ЖАГСААЛТ: **20** ХУУЛИЙН
ТӨСӨЛ

“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО” -ЫН АЧ ХОЛБОГДОЛ:

- Эдийн засгийн хараат бус, бие даасан байдлыг бэхжүүлэх;
- Коронавируст халдварт цар тахлын эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах;
- Хөгжлийг хязгаарлагч хүчин зүйлийг цаг алдалгүй шийдвэрлэх;
- “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх ач холбогдолтой.

- Боомтын;
- Эрчим хүчний;
- Аж үйлдвэржилтийн;
- Хот, хөдөөгийн;
- Ногоон хөгжлийн;
- Төрийн бүтээмжийн сэргэлт бий болно.

- Урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлт дунджаар 6 хувьд хадгалагдана;
- Нэг хүнд ногдох үндэсний орлого 2 дахин нэмэгдэнэ;
- Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 65 хувьд хүрнэ;
- Боомтын хүчин чадал 3 дахин нэмэгдэнэ;
- Эрчим хүчний эх үүсвэр 2 дахин өснө.

4.7. “МОНГОЛ ХҮНИЙ УДМЫН САНГИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАМГААЛАХ, ХҮН АМЫН ӨСӨЛТИЙГ ДЭМЖИХ ТАЛААР АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн, Ж.Бат-Эрдэнэ, Л.Мөнхбаатар нараас 2021 оны 05 дугаар сарын 19-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Монгол хүний удмын сангийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, хүн амын өсөлтийг дэмжих талаар авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Улсын Их Хурал 2022 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцэн баталсан.

Тогтоол 2 заалт, 7 дэд заалттай бөгөөд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан болно. Үүнд:

- Монгол хүний удмын сангийн аюулгүй байдлыг хамгаалах, монгол хүн судлалын салбарыг сэргээн хөгжүүлэх асуудлыг холбогдох хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрт бие даасан бүлэг болгон боловсруулж, Улсын Их Хуралд 2022 онд багтаан өргөн мэдүүлэх;
- Монгол хүний удмын санг цус ойртолт, удамшлын өвчлөлөөс сэргийлэх зорилгоор “Угийн бичиг”-ийг айл өрх бүрд шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр хөтлүүлэн хэвшүүлэх ажлыг орон даяар 2024 онд багтаан хэрэгжүүлэх, шаардлагатай бол холбогдох судалгаанд тулгуурлан ургийн овгийн нэршлийг шинэчлэх арга хэмжээг зохион байгуулах;
- Хүний генетикийн оношилгоо, эмчилгээ, генийн сангийн аюулгүй байдлыг зохицуулах чиглэлээр холбогдох хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд 2023 онд багтаан өргөн мэдүүлэх;
- Монгол хүний удмын сангийн аюулгүй байдлыг хамгаалах чиглэлээр орчин үеийн дэвшилтэт технологи бүхий генетикийн лаборатори, генийн сан байгуулах асуудлыг судлан шийдвэрлэх, шаардагдах төсвийг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх;
- Монгол хүний удмын санг хамгаалах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгох саналыг боловсруулж, Улсын Их Хуралд танилцуулах;
- Монгол Улсын хүн ам, эдийн засаг, дэд бүтэц, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлттэй уялдуулан хот, хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрийг хангах, төвлөрлийг сааруулах асуудлыг хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрт тусган хэрэгжүүлэх;
- Хүн амын өсөлт, нөхөн үржихүй, гэр бүлийн тогтвортой байдлыг дэмжих зорилгоор жирэмсэн эмэгтэй, эх, хүүхдэд үзүүлэх эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ, асаргаа сувилгааны чанар, хүртээмжийг сайжруулах, хүүхдийн тооноос хамааруулан гэр бүлд дэмжлэг үзүүлэх талаар холбогдох хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;
- Тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Улсын Их Хурлын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын болон Нийгмийн бодлогын байнгын хороонд тус тус даалгасан болно.

4.8. “ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТАД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, ЦАЛИН, НЭМЭГДЛИЙН ХЭМЖЭЭ ТОГТООХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн 95 дугаар зүйлийн 95.10 хэсэгт Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүний албан тушаалын зэрэг зиндаа, цалин хөлс, нэмэгдлийн хэмжээг Улсын Их Хурал тогтооно гэж заасны дагуу албан тушаалын зэрэг зиндаа, цалин, нэмэгдлийн хэмжээ тогтоох тухай саналаа Шүүхийн ерөнхий зөвлөл 2021 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдөр Улсын Их Хуралд ирүүлсэн.



ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ ДӨЧИН ЕСДҮГЗЭР ЗҮЙЛ

Хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу шүүгчийг албан тушаалаас нь түдгэлзүүлэх, огцруулах болон сахилгын бусад шийтгэл ногдуулах чиг үүрэг бүхий Шүүхийн сахилгын хороо ажиллах бөгөөд түүний бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журам, бүрэлдэхүүнд тавих шаардлага, томилох журмыг хуулиар тогтооно.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 93 ДУГААР ЗҮЙЛИЙН 93.1 ДЭХ ХЭСЭГ

Улсын Их Хурал шийдвэр гаргахаар хууль тогтоомжид заасан болон хууль хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон аливаа зохион байгуулалтын шинжтэй асуудлын талаар хариуцсан байгууллага, эрх бүхий албан тушаалтан саналаа ирүүлсэн бол холбогдох Байнгын хороо хуралдаанаараа хэлэлцэж санал, дүгнэлтээ шийдвэрийн төслийн хамт нэгдсэн хуралдаанд оруулна.

МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 95 ДУГААР ЗҮЙЛИЙН 95.10 ДАХЬ ХЭСЭГ

Сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүний албан тушаалын зэрэг зиндаа, цалин хөлс, нэмэгдлийн хэмжээг Улсын Их Хурал тогтооно.

ТОГТООЛЫГ 2022 ОНЫ 01 ДҮГЭЭР САРЫН 18-НЫ ӨДРӨӨС ЭХЛЭН ДАГАЖ МӨРДӨНӨ.

“Төрийн өндөр албан тушаалтны зэрэг зиндаа, түнтэй адилтгах төрийн албан тушаалын зэрэглэл тогтоох тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2019 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрийн 19 дүгээр тогтоол



“Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоол

4.9. “ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЗӨВЛӨЛИЙН АЖИЛЛАХ ЖУРАМ БАТЛАХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн “Журам батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны 2022 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдрийн хуралдаанаар, нэгдсэн чуулганы 2022 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуралдаанаар тус тус хэлэлцэн тогтоолыг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжиж, анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд шилжүүлсэн болно.

Төрийн байгуулалтын байнгын хороо тус тогтоолын төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Ганбаатар, Ё.Баатарбилэг, Г.Ганболд, Ж.Сүхбаатар нарын бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсан. Байнгын хорооны болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаан даргалагчаас болон гишүүдээс тогтоолын төслийн хавсралтуудыг тус тусад нь Улсын Их Хурлын тогтоолоор батлах санал гарсны дагуу Ажлын хэсэг хэлэлцүүлэгт бэлтгэн “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журам батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар эцэслэн баталуулсан.



Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын Зөвлөлийн ажиллах журамд иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын Зөвлөл байгуулах, Зөвлөлийн гишүүнийг сонгох болон иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэлийг хангах, Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулахтай холбогдох чиглэлээр Зөвлөлийн авах арга хэмжээний талаарх зохицуулалт тусгагдсан болно. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг журамд тусгасан. “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журам батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг 2022 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

4.10. “МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт “Төрийн байгуулалтын байнгын хороо нам, эвслийн бүлэг, Байнгын, дэд, түр хороо, хууль санаачлагчийн саналыг үндэслэн дараагийн ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын талаарх Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг боловсруулан нэгдсэн хуралдаанд оруулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар батална” гэж заасны дагуу Төрийн байгуулалтын байнгын хороо “Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулсан.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.3 дахь хэсэгт заасны дагуу:

- Улсын Их Хурал дахь Монгол Ардын намын бүлгээс 24;
- Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгээс 18;
- Монгол Улсын Засгийн газраас 26;
- Байнгын хорооноос 19;
- Улсын Их Хурлын гишүүнээс 2 хууль, тогтоолын төсөл нийт 89 хууль, тогтоолын төслийг жагсаалтад тусгуулах саналаа албан бичгээр ирүүлсэн.

Улсын Их Хурлын тогтоолд 53 хууль тогтоомжийг хэлэлцэхээр шийдвэрлэсэн бөгөөд дараах зарчмыг баримталсан. Үүнд:

1) “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан нэн яаралтай хэлэлцэх болон өргөн мэдүүлэх хуулийн төслүүдийг тухай бүр хэлэлцэхээр;

2) “КОВИД-19” цар тахлын үеийн нөхцөл байдалтай холбоотойгоор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслийг тухай бүр хэлэлцэхээр;

3) Хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа болон хууль санаачлах эрх бүхий субъектүүдээс өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслийг хэлэлцэх асуудлын дараалалд оруулах асуудлыг Зөвлөлийн саналыг харгалзан Улсын Их Хурлын дарга шийдвэрлэхээр тусгасан.

“Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолыг 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдөр батлав.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНЫГ ХААЖ УИХ-ЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАРЫН ХЭЛСЭН ҮГ



Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулган Үндсэн хуульд заасны дагуу ажлын 75 өдөр чуулж, Байнгын хороод 97 удаа, дэд хороод 5 удаа, түр хороод 9 удаа, нийт 111 удаа хуралдаж, 243 асуудал хэлэлцэж шийдвэрлэсэн дүнтэйгээр өндөрлөж байна.

Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулган Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг амилуулах эрх зүйн хувьсгалыг хэрэгжүүлэх үйлсэд бас нэгэн чухал алхам хийж, анхдагч болон шинэчилсэн найруулга 16, өөрчлөлт оруулах тухай 234 хууль, олон улсын гэрээ, хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль 5, хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай 6 хууль, Улсын Их Хурлын 39 тогтоолыг хэлэлцэж баталлаа. Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг амилуулах эрх зүйн хувьсгал амжилттай үргэлжилж байна.

Ардчилсан, шинэ Үндсэн хуулийн маань 30 жилийн ой хэдхэн хоногийн өмнө тохиолоо. Бид 30 жилийн ойн хүрээнд Үндсэн хуулиа сурталчлах ажлыг бүтэн жилийн хугацаанд зохион байгуулахаар төлөвлөж байна. Эрхэм гишүүдийг идэвхтэй оролцохыг хүсье. Чуулган завсарласан энэ үед ч гэсэн Үндсэн хуулиа сурталчлах, Үндсэн хуулийн 30 жилийн ойгоо тэмдэглэх ажил цаашид үргэлжилнэ гэж үзэж байна.

Монгол түмний сонгон авсан Үндсэн хуульт ёс, парламентын ардчилсан засаглал зөв сонголт гэдэгт монголчууд бүрнээ итгэлтэй буйгаа дахин нотоллоо. Монголын ард түмний Үндсэн хуулиараа тунхаглаж, эргэлт буцалтгүй сонгосон парламентын засаглал, төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт, харилцан хяналт тэнцлийн зарчим цаашид баттай хадгалагдах нь бидний сонгосон замын найдвартай хөтөч мөн гэдэгт эргэлзэхгүй байна.

Энэ сонголт хөгжил дэвшлийн, хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгмийн, Монгол хүний сайн сайхан амьдралын төлөөх сонголт билээ. Энэ сонголт, түүний баталгаа нь Монгол Улсын ардчилсан, шинэ Үндсэн хууль юм.

Тиймээс Үндсэн хуулийнхаа үзэл санааг хэлбэрэлтгүй сахиж, зүйл, заалт бүрийг хуульчлан дагаж мөрдөх нь сонголтоо үр дүнд хүргэж, сонгодог ардчилсан парламентын тогтолцоо бүрдэх үндсэн нөхцөл болно.

Хууль тогтоох, хянан шалгах, төлөөллийн гээд үндсэн гурван чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ бид гагцхүү Үндсэн хуулиа мөрдлөг болгож, түүний үзэл баримтлалаар зүг чигээ хийх учиртай. Засгийн газрыг тогтвортой ажиллуулж хууль биелүүлж хэрэгжүүлж ажиллахад саад болдоггүй байх, хууль тогтоох эрх мэдэлд хэн ч халддаггүй байх, шүүх эрх мэдэлд хэн ч нөлөөлдөггүй байх, зөвхөн хууль засагладаг байх эрх зүйт төр бүрдэж Үндсэн хуулийн хяналт-тэнцэл эрх мэдлийн хуваарилалт хангагдах ёстой.

Үндсэн хуулиа дээдлэн хүндэтгэх, зүйл, заалт нэг бүрийг мэдэж, ёсчлон сахидаг болох нь иргэн бүрийн үндсэн үүрэг билээ. Үүний тулд иргэддээ Үндсэн хуулийн боловсрол олгох ажлыг шат дараатай, зорилго чиглэлтэй хийх ёстой гэж үзэж байна. Ард түмний засаглах эрхийг хангаж, хууль тогтоох үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангахад парламентын болон Үндсэн хуулийн боловсрол нэн чухал юм. Тиймээс Улсын Их Хурлын Тамгын газар Үндсэн хуулийн болон Парламентын боловсрол хөтөлбөрийг эхлүүлээд байна. Эхний ээлжинд 12-17 насны хүүхэд багачуудад зориулсан Үндсэн хууль, парламентат ёсны сургалтын гарын авлага, хөтөлбөр боловсруулаад хэрэгжүүлж байна.

Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалыг гажуудалгүй хэрэгжүүлэхийн тулд улс төрийн намуудын үүрэг, оролцоог дээшлүүлж, хүлээх хариуцлагыг сайжруулах нь тулгамдсан асуудал мөн.

Намрын чуулганаар хэлэлцэн баталсан хууль тогтоомж, бодлого шийдвэрээс дараах 5 багц асуудлыг онцолж байна.

Нэгдүгээрт, Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай анхдагч хуулийг баталж, парламентын хөгжлийн шинэ үе шатыг эхлүүллээ.

Хууль батлах нэг хэрэг, харин хуулийг хэрэгжүүлэхдээ түүний агуулга, зарчимд яв цав нийцүүлж аливаа гажуудал гаргахгүй байх нь түүнээс ч чухал байна.

Монгол Улсын Үндсэн хууль хэрэгжсэн 30 жилийн замналаас үзэхэд хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй, хууль хоорондын уялдаа холбоо алдагдах, давхцал хийдэл, зөрчил гарах явдал түгээмэл байж иржээ. Саяхан баталсан

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль энэ асуудлыг шийдэх нэг чухал алхам болно гэдэгт итгэлтэй байна.

Хяналт, сонсгол, мэдээлэл судалгаа хийснээр хууль тогтоомжийн зөрчил, хуулийн хийдэл гарч байгаа эсэхийг илрүүлэн мэдэх, хууль тогтоомжийг системчлэх асуудалд шинжлэх ухааны судалгааны үндсэн дээр хандах боломж бүрдэх юм.

Хууль тогтоох байгууллагын баталсан суурь хуулиудыг дагаж гарсан хуулиуд нь давхардалгүй, зөрчилгүй, хийдэлгүй байж чадвал эрх зүйн шинэтгэл үр дүнтэй хэрэгжих боломж бүрдэнэ. Ингэж байж эрх зүйн систем бүхэл тогтолцоо болно. Эргэх хандлагын хяналтыг Улсын Их Хурал хийж, хууль системтэй, зөв хэрэгжсэнээр эрх зүйт, авлигагүй, шударга төр төлөвших болно.

Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль хэрэгжсэнээр баталсан хуулийнхаа хэрэгжилтэд бүрэн зураглал хийх бодит боломж бүрдэх юм.

Нөгөө талаас иргэний мэдэх эрх, төрийг удирдах үйл хэрэгт иргэдийн оролцоог хангах, улмаар төрийн албыг бүх шатанд хариуцлагажуулах хөшүүрэг болно гэж үзэж байна. Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын мөрөөр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг хуульд тусгайлан зааж өгсний ач холбогдол үүнд оршино.

Нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тодорхой асуудлаар Улсын Их Хурал Хянан шалгах түр хороо байгуулж, олон улсын парламентуудын үйл ажиллагаанд түгээмэл жишиг болсон хянан шалгах үйл ажиллагаа явуулж, хуульд заасны дагуу хянан шалгах сонсгол хийж холбогдох гэрч, албан тушаалтнаас мэдүүлэг авах, тусгай шинжээч, хянан шалгагч томилох зэргээр асуудлыг тал бүрээс нь шинжлэн судалж, бодит мэдээллийг ард түмэндээ ил болгох замаар Үндсэн хуулийн эрх мэдлийн хяналт-тэнцлийг хангах боломжийг бүрдүүлэх юм.

Хууль сайн хэрэгжихэд хувь хүний гүйцэтгэх үүрэг чухал. Ийм учраас зөв хүн олж нэр дэвшүүлж томилдог байх асуудал засаглалын амин чухал асуудал. Ийм учраас нэр дэвшигчийн сонсгол хийх зохицуулалтыг хуульчилсан. Улсын Их Хурлаар хэлэлцэн томилдог албан тушаалтнуудыг зөвхөн тухайн албан тушаалыг хаших мэдлэг, чадвар, ёс зүй, хуулийн шаардлагыг хангасан байх шаардлагад нийцүүлэн нэр дэвшүүлж, нийтийн сонсголоор томилох заалт энэ хуульд туссан. Ингэснээр албан тушаалтнуудыг ард түмний шүүлтүүрээр оруулж томилох боломж бүрдэж байгаа юм.

Энэ чуулганы хугацаанд Шүүхийн сахилгын хороо, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүгч бус гишүүдийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар томилсон нь шүүхийн шинэчлэлийн үндсэн үзэл санаа амжилттай хэрэгжиж, шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдал, сахилга хариуцлагын асуудал хэн нэгэн албан тушаалтнаас хамааралтай байдлыг халж, шүүхийн өөрийн оролцоо, удирдлагыг хангахад чухал алхам болсон гэж үзэж байна. Мөн цаашдаа, Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсэг идэвхтэй ажиллаж, шүүхийн эдийн засгийн хараат бус байдлыг хангах, байр байшин төдийгүй байршлыг нь хараат бус байлгах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр идэвх санаачилгатай ажиллах шаардлагатай гэж үзэж байна. Чуулганы

завсарлагааны хугацаанд ажлын хэсэг эдгээр асуудлуудад онцгой анхаарч ажиллах шаардлагатай.

Хоёрдугаарт, Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан иргэний мэдэх эрх, хувь хүний нууцыг хуулиар хамгаалах үндсэн эрхийг баталгаажуулж, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулийг баталлаа.

Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн эдгээр хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлд заасан “төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй” гэсэн иргэний үндсэн эрхийг баталгаажуулж 5 төрлийн 68 мэдээллийг байнгын ил тод, нээлттэй байлгаж, ямагт шинэчилж байх үүргийг хуульчиллаа.

Төрийн байгууллагад байгаа ажлын сул орон тоог мэдэж, түүнд өрсөлдөх боломж нээлттэй болно. Түүнчлэн бүх төрлийн тендерийн мэдээлэл ил болж, тендерт шалгарсан болон шалгараагүй үндэслэл, шалтгаан нээлттэй байхаар заасан. Ингэснээр тендерийг “хуудуутай” явуулах нүх сүв хаагдана. Мөн хэний хүүхэд хаана, ямар зардлаар сурсан нь тодорхой болно. Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулахыг зөвшөөрсөн улсын комиссын дүгнэлт нээлттэй ил тод байхаар заалаа. Энэ мэтийн 68 мэдээлэл иргэний мэдэх эрхийн хүрээнд ил болсноор шударга ёс, хариуцлага бэхжиж, иргэний тэгш эрх хангагдана гэж үзэж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан иргэний “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрх”-ийг баталгаажуулж, хүний хувийн мэдээлэл гэж чухам юу вэ гэдгийг тогтоон тодорхойлж, түүнийг хамгаалах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлээ.

Төрийн байгууллага, хуулийн этгээд нь мэдээлэл цуглуулж, боловсруулж, ашиглахдаа мэдээллийн эзний зөвшөөрлийг заавал авдаг, хэрхэн, юунд ашиглах зорилгоо заавал мэдэгддэг байхаас эхлээд мэдээллийг цуглуулах, ашиглах, устгах бүхий л үйл ажиллагааг тодорхой хуульчилсан. Тухайлбал, хүний биеийн давхцахгүй өгөгдөл болох хурууны хээг иргэний улсын бүртгэл хөтлөх, сонгогчийн бүртгэлийг хянах, цахим төхөөрөмж ашиглан санал хураалтад оролцохоос бусад ямар ч тохиолдолд ашиглахыг хориглосон.

Энэ дашрамд, сэтгүүлчдийн хэвлэн нийтлэх Үндсэн хуулиар олгосон эрхийг хангаж, сэтгүүлзүйн зорилгоор мэдээлэл цуглуулахад заавал мэдээллийн эзний зөвшөөрөл авах шаардлагагүй байхаар зохицуулсныг цохон тэмдэглэж хэлье.

Гуравдугаарт, Цахим гарын үсгийн тухай хуулийг 10 жилийн дараа шинэчилж, Кибер аюулгүй байдлын тухай, Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай анхдагч хуулийг баталлаа.

Дижитал үндэстэн болох, цахим шилжилт хийж, төрийн байгууллагуудын хүнд суртлыг багасгахад Цахим гарын үсгийн тухай хууль чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Өнгөрсөн 10 жилийн хугацаанд ердөө 30,399 иргэн, хуулийн этгээдэд тоон гарын үсэг олгосон нь үндсэндээ тендерт ороход л ашиглагдаж байсан байна. Тиймээс тоон гарын үсгийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх, төрийн байгууллага, иргэд хоорондын өдөр тутмын үйл ажиллагаанд өргөн нэвтрүүлэх шаардлага бий болсныг харгалзан хуулийг шинэчлэв. Цаашид иргэд, хуулийн этгээд гэрээ хэлцэл хийхдээ, төрийн байгууллагад өргөдөл гомдлоо цахимаар гаргахдаа тоон гарын үсгээ ашиглах боломжийг энэ хуулиар нээж байна.

Сүүлийн 15 жил яригдаж байсан Кибер аюулгүй байдлын тухай анхдагч хуулийг баталлаа. Мэдээллийн аюулгүй байдал нь үндэсний аюулгүй байдлын нэг бүрэлдэхүүн мөн гэдгийг бид хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн хэрнээ хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, кибер халдлага, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, таслан зогсоох, хариу арга хэмжээ авах үндэсний тогтолцоо одоо болтол бүрдээгүй байсан юм.

Хууль батлагдсанаар иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын кибер аюулгүй байдлыг хангах талаарх эрх, үүрэг нь тодорхой болж, кибер аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, эрсдэлийн үнэлгээ, мэдээллийн аюулгүй байдалд хяналт тавих, нэгдсэн удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах боломж бүрдлээ.

Дөрөвдүгээрт, Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулиудыг энэ чуулганаар хэлэлцэн баталлаа.

Шинэ сэргэлтийн бодлого нь эдийн засгийн хараат бус, бие даасан байдлыг бэхжүүлэх, коронавируст цар тахлын эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хөгжлийг хязгаарлагч хүчин зүйлийг цаг алдалгүй шийдвэрлэж, “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх ач холбогдолтой юм.

Бодлогод тусгасан 6 бүлэгт хамаарах 29 зорилтыг хэрэгжүүлснээр боомтын, эрчим хүчний, аж үйлдвэржилтийн, хот хөдөөгийн, ногоон хөгжлийн болон төрийн бүтээмжийн хүрээнд сэргэлт бий болно. Урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлт дунджаар 6 хувьд хадгалагдаж, нэг хүнд ногдох үндэсний орлого 2 дахин нэмэгдэж, ажиллах хүчний оролцооны түвшин 65 хувьд хүрэх ба боомтын хүчин чадлыг 3 дахин нэмэгдүүлж, эрчим хүчний эх үүсвэрийг 2 дахин өсгөнө гэсэн хүлээлттэй байгаа юм.

КОВИД-19 цар тахлын дараах үеийн улс орны эдийн засгийг сэргээх, улс орноо эрчимт хөгжлийн замд шилжүүлэх томоохон зорилтыг хэрэгжүүлэхэд 2022 оны улсын төсөв чиглэгдсэн.

Энэ онд дотоодын эдийн засгийг 3 дахин тэлэх томоохон төслүүдийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах нь зангилаа асуудал байх болно.

Тавдугаарт, 2022 он бол Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт заасан зорилтуудаа хэрэгжүүлэх хамгийн чухал цаг хугацаа юм. Үндсэн хуулийн

нэмэлт, өөрчлөлтийг хэрэгжүүлэх хүрээнд хийх эрх зүйн шинэтгэлд ч шинэ он чухал байр суурь эзэлнэ.

Иймд эдийн засаг, нийгэм, эрх зүйн шинэтгэлийн хүрээнд тавьсан зорилтуудаа хэрэгжүүлэхэд Улсын Их Хурал, Засгийн газар онцгой анхаарч, нэг зүгт, нэг байр сууринаас, идэвх санаачилгатай хандах зүй ёсны шаардлага тулгарч байна. Гадаад, дотоодын төдийгүй цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалан үнийн өсөлт суурь шинжтэй болсноор дэлхийн олон оронд хямралын байдал үүсгэж байна. Ийм хүнд цаг үед Улсын Их Хурал, Засгийн газар нягт хамтран ажиллаж, хүндрэлийг даван туулахын төлөө, иргэдийнхээ орлого, амьжиргааг хамгаалах, тэтгэвэр тэтгэмжийг боломжит түвшинд нэмэгдүүлэх чиглэлээр судалгаа хийж ажиллаж байна.

Эхний ээлжинд Ирээдүйн өв сангийн хуулиа Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл санааны дагуу Баялгийн сангийн тухай болон Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлын тухай хуулийн төслүүдийн хамт яаралтай өргөн мэдүүлж хэлэлцүүлэх шаардлагатай байна. Ашигт малтмалын тухай хуулийн дагуу стратегийн орд газруудын 10 хувийг ард иргэддээ эзэмшүүлэх хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэхээс эхлээд байгалийн баялгийн үр өгөөжийг ард иргэдэд хүртээмжтэй болгоход чиглэсэн бодлого арга хэмжээг боловсруулж ажиллах шаардлагатай байна.

Ашигт малтмалын тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулиудыг шинэчлэх ажлууд хүлээгдэж байна. Эдгээр хуулийг хаврын ээлжит чуулган эхлэхээс өмнө Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх зайлшгүй шаардлагатай.

Түүнчлэн Улс төрийн намын тухай болон Улс төрийн намын санхүүжилтийн тухай хуулийн төслийг эхний хагас жилд багтаан өргөн мэдүүлэх чиглэлээр хууль санаачлагчид идэвхтэй ажиллах хэрэгтэй байна.

Улсын Их Хурлын Байнгын болон Дэд хороод чуулганы завсарлагааны үед хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө гарган ажиллавал зохино. Энэ ажилд Улсын Их Хурлын Тамгын газар зохион байгуулалт, бүх талын дэмжлэг үзүүлж ажиллах нь зүйтэй. Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төсөл болон Боловсролын багц хуулийн төсөл зэрэг Улсын Их Хурлын хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа хуулийн төслүүдээр холбогдох ажлын хэсгүүд, Байнгын хороо чуулганы завсарлагааны үед төрөлжсөн хэлэлцүүлгүүд зохион байгуулж, сайтар хэлэлцэн ирэх хаврын чуулганаар батлуулахад бэлтгэх хэрэгтэй. Үүнд, сонгодог парламентын засаглалаа төлөвшүүлэх, төрийн эрх мэдлийн хяналт-тэнцлийг хангахад чиглэсэн хуулиудыг боловсруулж, хэлэлцүүлэх ажил ч мөн хамаарна.

Шинээр батлан гаргаж байгаа болон дагаж мөрдөж байгаа хуулиудад хүний эрхийг хязгаарласан, дордуулсан заалт байж хэрхэвч таарахгүй гэдгийг давтаж хэлье. Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуулиудад буй хүний эрхийг хязгаарласан заалтуудыг засаж өөрчлөх ажил 2022 оны хаврын ээлжит чуулганаас эхлэх тул бэлтгэлийг нь завсарлагын хугацаанд хийж амжуулбал зохино. Энэ ажил холбогдох Байнгын болон Дэд хороо, Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Хүний эрхийн үндэсний комисст хамаарна.

Манай улсын эдийн засгийн өсөлт хүлээгдэж байгаа гүйцэтгэлээр 3.6 хувьтай гарах төлөвтэй байна. Хил, гааль тээвэр логистикийн асуудлыг шуурхай, зөв зохицуулах нь улс орны эдийн засаг, нийгмийн болон мөнгө санхүүгийн бүхий л хүрээний асуудлыг шийдвэрлэх гол зангилаа болж байна.

Мөн банк, санхүүгийн салбарын шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, инфляцыг эхний ээлжинд тогтворжуулах, цаашдаа бууруулах, тэтгэвэр, тэтгэмжийг инфляцтай уялдуулах, үнийн хөөрөгдлийг онцгой анхаарах шаардлага зүй ёсоор гарч байна.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Та бүхэндээ болон Монголынхоо нийт ард түмэнд сайн сайхныг ерөөж, удахгүй тохиох үндэсний уламжлалт баяр Цагаан сараа КОВИД-ийн тархалтаас сайтар сэргийлсэн орчинд, гэр бүлийнхээ хүрээнд угтан тэмдэглэхийг хүсье.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын ээлжит чуулган завсарласныг мэдэгдье.



УИХ-ын намрын чуулганы хуралдааны хаалт

**ҮНДЭСНИЙ ЭРХ ЧӨЛӨӨ, ТУСГААР ТОГТНОЛОО
СЭРГЭЭСНИЙ 110 ЖИЛИЙН ОЙД ЗОРИУЛСАН
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНЫ
ТАНИЛЦУУЛГА**

/2021.12.29/

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААН ДЭЭР УИХ-ЫН
ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАРЫН ХЭЛСЭН ҮГ**

Эрхэм хүндэт Ерөнхийлөгч өө, Ерөнхий сайд аа,

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Хүндэт зочид, хатагтай, ноёд оо,

Монгол Улсын нийт ард иргэд ээ,

Тусгаар тогтнол, үндэсний эрх чөлөөгөө сэргээн мандуулсан түүхт 110 жилийн ой, зүрхний бичлэг шиг үйл явдалтай 100 жилийн төгсгөл 2021 оны сүүлчийн долоо хоногийн мэндийг ирээдүйд үүнээс илүү сайхан 100 жилийн эхлэл, шударга нийгэм, цэцэглэн хөгжсөн Монголыг үр хүүхдүүддээ үлдээхийн төлөө зорьж яваа ЭХ ОРОНЧ монгол хүн бүхэнд өргөн дэвшүүлье.

Энэ бол Монгол үндэстний хэдэн мянганы түүх, төрт ёсны 2200 гаруй жилийн түүхэнд алтан үсгээр бичигдэж үлдсэн үйл явдал юм. Монголоо гэсэн хатан зориг, мохошгүй зүтгэл, тууштай тэмцлээрээ Их Монголын гал голомтыг сэргээн мандуулсан эх оронч өвөг дээдэстээ гүн хүндэтгэл үзүүлэхээр Монгол Улсын Их Хурлын Хүндэтгэлийн чуулган хуралдуулж байна.

Тэдэндээ гүн хүндэтгэл үзүүлж 1 минут босож зогсохыг хүсье.

Элэг нэгт Монгол ахан дүүс ээ,

Монгол үндэстэн бусдын хараат болж, дарлал хоцрогдолд нэрвэгдэж, үндэсний эрх чөлөөгөө алдаад байсан гашуун цагт 1911 оны Үндэсний эрх чөлөөний хувьсгал мандсан юм.

Шинэ тулгар Монгол Улс өдгөөгөөс 110 жилийн өмнөх энэ өдөр буюу 1911 оны 12 дугаар сарын 29-нд VIII Богд Жибзундамбыг тусгаар улсынхаа хэмжээгүй эрхт Эзэн хаанаар өргөмжилж, улсаа Монгол, оны цолыг “Олноо өргөгдсөн” хэмээж, 5 яамтай Засгийн газраа байгуулсан нь Монгол орон дахин бие даасан, тусгаар улс болсноо дэлхий ертөнцөд тунхаглан зарласан хэрэг байлаа.

Цагаагчин гахай жилийн өвлийн дунд сарын Шинийн 9-ний энэ түүхт өдөр улсаа сэргээн мандуулсан монголчууд “Тэнгэрийн цаг ирэв” хэмээн баясаж, баярын нулимс асгаруулан залбирч, мөргөж байсан нь уг үйл явдлыг нүдээр үзсэн гэрчүүд, гадаад улс орнуудын элч төлөөлөгчдийн дуртгал, дэлхийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдийн хуудсанд тэмдэглэгдэж үлдсэн байдаг.

Өнөө өглөө Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын нутагт орших Шанхын Баруун хүрээ хийдэд хадгалагдаж буй Богд хааны шар тугийг цэнгүүлэх ёслолд тухайн тойргоос сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүд, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын даргатай хамт оролцож, хүндэтгэл үзүүлээд ирлээ. Зуун арван жилийн өмнөх яг энэ өдөр Төрийн тугийг шинээр бүтээн залж, мандуулсан нь энэхүү шар туг билээ.

Эзэн Чингис хааны алтан ургийн гал голомт оршин байсан нутаг орон, Чингисийн их хар сүлдийг цэнгүүлэн тахидаг байсан тахилгат газар, өдгөө Богд эзний Шар туг хадгалагдан буй гэдэг утгаараа Шанхын Баруун хүрээ бол Монгол төрийн түүхтэй салшгүй холбоотой газар юм.

Цаашид үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсны ойн энэ өдөр Богд хаант Монгол Улсын Төрийн туганд хүндэтгэл үзүүлдэг болж хэвших нь эх орон, эцэг дээдэс, түүх соёлоороо бахархах бахархлыг сэрээж, залуу үедээ өвлүүлэхэд чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Түүнчлэн үе үеийн эзэнт гүрний нийслэл болж, их хаадын минь оршин амьдарч байсан үзэсгэлэнт Орхоны хөндийд ШИНЭ ХАРХОРИН хот байгуулах нь өнгөрсөн-одоо-ирээдүйн гурван цагийн хэлхээсэнд түүхэн утга учир төгөлдөр болно хэмээн үзэж, Улсын Их Хурлын гишүүд санал санаачилга гаргаж байгааг хэлэхэд таатай байна.

Мөн нэг зүйлийг зориуд тэмдэглэж хэлэхэд, Богд хаант Монгол Улс 5 яамтай байсан нь монгол төрт ёсны бодлогын хэлхээ, гүйцэтгэх засаглалын уялдаа холбоо, үйл ажиллагаанд чухал ач холбогдолтой байсан байна.

Гадаад бодлого Дотоод бодлогоос эхтэй гэж эцэг дээдэс минь үзэж байжээ. Тиймээс хууль ёсыг хэрэгжүүлэн сахиулах, засгийн бодлогын үр нөлөөг сайжруулах, иргэндээ ээлтэй төрийг төлөвшүүлэх, Шинэ сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд Засгийн газрын ХЭГ, ХЗДХЯ онцгойлон анхаарч, түүнийг нь гадаад бодлогын алтан аргамжаар бэхлэн бөхлөхөд Гадаад харилцааны яам үйл ажиллагаагаа чиглүүлэх ёстой.

Гадаад, дотоод цэгцтэй, тууштай, үр өгөөжтэй бодлогод суурилан улсын сан хөмрөгийг арвижуулан баяжуулах, төсвийн сахилгыг бэхжүүлэн, төсөвт шинэчлэл хийх нь Сангийн яамны ямагт эрхэмлэх үйл хэрэг мөн. Монгол цэрэг Эзэн Чингисийн үеийнх шиг ямагт ялагч байх албагүй ч ялагдашгүй байх учиртай. Үүнд манай батлан хамгаалах төрийн бодлого чиглэж, энэ чиглэлээр эрх зүйн шинэчлэл хийхээр төлөвлөж байгаагаа өчигдөр миний бие мэдэгдсэн.

Эрхэм монголчууд аа,

Эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээсэн монгол түмэн, Богд эзэн хаан болон улс төрийн манлайлагч удирдагч нар Монгол Улс цаашид олон улсын жишгийг даган, тухайлбал, Англи, Швед зэрэг улс шиг Үндсэн хуульт Хаант засгийн хэлбэрийг сонгох ёстой гэж төсөөлж байсан юм. Иймээс Америкийн олон улсын хуульч эрдэмтэн Хэнри Уйтоны зохиосон Олон улсын эрх зүйн үндсийг тодорхойлсон бүтээлийг “Түмэн улсын ердийн цааз”, “Түмэн улсын албан цааз” хэмээх нэртэй хоёр дэвтэр болгон орчуулж, судалж байжээ.

Мөн Ерөнхий сайд Т.Намнансүрэн билгүүн номч, эрдэмтэн Жамсрангийн Цэвээнд Үндсэн хуулийн эх боловсруулах даалгавар өгч, “Улсын эрх” хэмээх удирдамжийн шинжтэй баримт бичиг боловсруулсан нь бидэнд уламжлан иржээ.

1914 онд хоёр танхимтай парламент буюу Улсын Дээд, Доод хурлыг байгуулсан нь олон улсын жишгийг харгалзан парламентат ёсонд шилжих гэсэн анхны оролдлого байлаа.

1912-1913 онд хааны зарлигаар Халхын 86 хошууг 92 болгож, тамгатай 13 хутагтын шавиас бүрдсэн засаг захиргааг эмхлэн байгуулжээ. 1912 онд Бүгд ерөнхийлөн захирах яам, Гаалийн яам, Шашин төрд туслах сайдын яамыг нэмж байгуулснаар гүйцэтгэх засаглалын тогтолцоо бүрдсэн байна.

“Зарлигаар тогтоосон Монгол Улсын Хууль зүйлийн бичиг” хэмээх 65 дэвтэр хууль журмыг боловсруулан баталж, түүгээр 1912-1919 онд төр захиргаа, эдийн засаг, сургууль, гадаад бодлого гэх мэт нийгмийн бүхий л хүрээний харилцааг зохицуулж байв.

Олноо өргөгдсөн Монгол Улс ард түмнийхээ үндэсний ухамсрыг сэргээхэд эх түүх, эрдэм боловсрол чухал үүрэгтэйг анхаарч, тухайн үеийн нэрт түүхч Галсандоной тэргүүтэй арваад түүхчдээр 11 дэвтэр “Зарлигаар тогтоосон Монгол Улсын шастир” хэмээх бүрэн түүхийг зохиолгон, бага, дунд сургуулиудыг байгуулан, улсаас санхүүжүүлж, 10-15 насны эрүүл хүүхдийг сайн дураар нь хамруулж байв.

Улсын эдийн засаг, санхүү, төсөв, татвар, гааль, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах дүрэм журмыг шинээр батлан мөрдүүлж эхэлсэн байдаг. Худалдаанд 5 хувийн татвар оноож, архины худалдаанаас 10-15, алт, эрдэнийн чулуунаас 16.5-30 хувийн татвар хурааж байв. Татвар, гааль хураамжаас зайлсхийвэл 10 хувиар торгож, торгуулийн мөнгөний 50 хувийг мэдээлсэн хүнд, хэрэг илрүүлсэн цагдаад 30 хувийг нь өгдөг байсан түүхтэй.

Орост иргэний дайн дэгдэж, Монгол дахь нөлөө нь суларсныг Дундад Иргэн Улс ашиглан 1918 онд цэргийн батальоныг Монголд оруулж, улмаар 1919 онд цэргийн хүчээр цөмрөн орж, Монголын сюзернитетийг устгаснаар Үндэсний хувьсгалын үйл хэрэг түр тасалдсан билээ. Гэсэн ч 1911 оны үндэсний ардчилсан хувьсгалын шууд үргэлжлэл болж, 1921 онд Ардын хувьсгал ялан мандсан түүхтэй. 1911 оны үндэсний эрх чөлөөний хувьсгал нь 1921 оны үндэсний ардчилсан хувьсгалын угтал байсан юм.

1921 оны хувьсгалын дараа Хэмжээт цаазат хаант засгийг тогтоон, 1921 оны аравдугаар сард Улсын түр цагийн хурлыг байгуулсан нь Монголын нийгмийн янз

бүрийн давхрааны үзэл санаа, хүсэл зоригийг илэрхийлсэн ардчилал, үндэсний нэгдлийн шинжтэй байгууллага байлаа.

Улс орны цаашдын хөгжлийн асуудлаар Монголын удирдагчид өөр өөр санал бодолтой байсныг Ерөнхий сайд Д.Бодоо хэмжээт цаазат хаантай, парламентын Бүгд Найрамдах байгуулалд шилжих, С.Данзан Бүгд Найрамдах улс байгуулах, жанжин Сүхбаатар “тэгш журамт, баян хүчирхэг улс” байгуулах, эрдэмтэн Жамсрангийн Цэвээн хөгжлийн гурав дахь замыг эрэлхийлж байснаар жишээлж болно.

Ардын засаг, Монгол Ардын нам байгуулагдсан үеэсээ л сонгож байгуулах ардчилсан засгийн тухай үзэл баримталж байлаа. Монголчуудаас Сюй Шү Жаны хаалган дээр наасан бичигт “Дэлхий дахины олон гадаад улсын адилаар сонгож байгуулах засаг байгуулах”, “МАН-аас Түмэнд тунхаглан зарлах бичиг”-т “улсын засгийн эрх мэдлийг авч, сонгуулийг эрхэлсэн гүрэн байгуулбал зохино” хэмээн тусгасан байна.

Ардын засаг төрийг тогтоон, шинэ улс гэрээ эмхлэн цэгцлэх үйл хэрэгт ард түмний итгэл хүндэтгэлийг хүлээсэн, ёс журамтай хүмүүсийг сонгохыг чухалчилж байсан нь 1923 онд баталсан “Монгол Улсын нутгийн захиргааны дүрэм”-д бүрэн тусгалаа олсон байдаг. Уг дүрэмд “Улсын ба аймаг, хошуу, сум, баг, арван гэрийн даргад хүртэл аливаа албан тушаалтан буюу тус бүрийн хурлын төлөөлөгчдийг сонгоход цөм эрхбиш ард олны зовлон зүдгүүрийг нэвтэрхий мэдэх, олны тусыг бодох бөгөөд цэвэр шударга, чадвал бичиг үсэгт боловсронгуй, өөр өөрийн оролдсон явдлыг магадаар бүтээн чадах хүнийг сонговол зохино. Гагцхүү арван гэрийн даргад бичиг үсэгт боловсроогүй боловч төв шударга хүн бол сонгож болно” гээд, албан тушаалтан ба хурлын төлөөлөгчдийг сонгохдоо “...дэмий ноёд баяд ба ураг төрлийг нүүрчлэх, эзэрхэг харгисын сүрээс айх ба эд ашигт шунах зэргээр зусарч бялдууч, ховдог авлигач, хааш яаш хүнийг сонгох зэргийн гэм өдүүлэх аваас сонгосон, сонгогдсон хоёр этгээдийг цөм улсын цаазыг зоримогоор зөрчсөн хууль ёсоор хүндэд яллан, уул тушаалын орыг өөр хүн сонгуулна” гэсэн байдаг. Эдгээр зарчим өдгөө ч чухал ач холбогдолтой хэвээр байгаа юм.

Улмаар 1924 оны арван нэгдүгээр сарын 26-нд Анхдугаар Үндсэн хуулиа баталж, Бүгд Найрамдах засаглалыг тунхаглан зарласан. Ийнхүү Монгол Улс түүхэндээ анх удаа Үндсэн хуультай болж, эмэгтэйчүүдэд эрэгтэйчүүдийн нэгэн адил тэгш эрх олгосон Азийн анхны орон болж, улс орондоо анх удаа парламентат ёсыг Улсын Их Хурал, Улсын Бага Хурал хэлбэрээр буй болгосон нь түүхэн дэвшил байлаа.

Тухайн үеийн үндэсний ардчилсан үзэлтнүүд эдийн засгийн хувьд “бусдыг мөлжихгүйгээр баяжигтүн” гэсэн уриа дэвшүүлж, хүн амын бүх анги давхарга ижил тэгш эрхтэй байх ёстой гэж үзэж байсан юм. Энэхүү бодлогыг “Баруунтан”-ын нугалаа хэмээн хэлмэгдүүлж, “Зүүнтэн”-ий бодлого нэгэн үе хүчээ авсан.

Харин 1932 онд хуралдсан МАХН-ын онц III бүгд хурал Зүүний алдаа завхралыг засах шийдвэр гаргасан нь түүхэнд “Шинэ эргэлтийн бодлого” хэмээн алдаршсан. Энэ бодлогыг хэрэгжүүлж эхэлснээр эдийн засагт таваар-мөнгөний харилцаа хөгжиж, улс төрийн амьдралд ардчилал илт сэргэж иржээ.

1930-1940-өөд онд монголчууд Зөвлөлтийн армийн тусламжтайгаар Халх голд ялалт байгуулж, дэлхий хоёрдугаар дайнд Зөвлөлтийн эвслийн талд баттай

зогсож, дэлхийн дайны төгсгөлд Монголын Ардын арми Дорно дахинд энх тайван байдал тогтооход үнэтэй хувь нэмэр оруулсан юм.

1943 оны хоёрдугаар сард Ялтад болсон Холбоотон гүрнүүдийн бага хурлаар БНМАУ-ын статус-квог одоо байгаа хилээр нь хүлээн зөвшөөрөхийг Их гүрнүүд дэмжсэнээр 1945 оны 10 дугаар сарын 20-нд явуулсан Тусгаар тогтнолын төлөөх санал асуулгад манай хүн амын 98.6 хувь нь оролцож, бүгд нэгэн дуугаар тусгаар тогтнолоо хүлээн зөвшөөрчээ. Ийнхүү БНМАУ албан ёсоор тусгаар тогтносон Бүрэн эрхт улс болсноор дэлхий дахинаа манай улсын нэр хүнд өсөж, 1961 онд НҮБ-д элссэнээр дэлхийн хамтын нийгэмлэгт зүй ёсны байр сууриа эзэлсэн түүхтэй.

1960-1990-ээд онд Монголын ард түмэн их бүтээн байгуулалт өрнүүлж, атрыг эзэмшиж, аж үйлдвэржилтийн эхлэлийг тавьж, зам харилцаа, дэд бүтэц, холбоо мэдээлэл, боловсрол, эрүүл, мэнд, шинжлэх ухааны цоо шинэ тогтолцоо бүрдүүлэн, нийгэм, эдийн засгийн томоохон дэвшилд хүрсэн.

Ардчилсан үзэл монгол нүүдэлчдийн цусанд байсан бөгөөд эзэн Чингис хааны төр улсаа түвшитгэх бодлого, Үндэсний эрх чөлөө тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсан 1911 оны хувьсгал, 1921 оны Ардын хувьсгалын үзэл санаа анхнаасаа л ардчилсан суурьтай байсан юм.

Ардчиллын төлөөх энэ үзэл санаа үр хөврөлөө тээсээр 1990-ээд онд нийт нийгмийг хамарч, тэр нь Ардчилсан хөдөлгөөн болон өрнөснөөр 1990 оны цагаан морин жилийн Ардчилсан хувьсгал ялсан билээ. Энэхүү хувьсгал нь Монгол орон хүн төрөлхтний хөгжлийн жам ёсны замд хөл нийлэх, ардчилсан засаглал, зах зээлийн эдийн засгийн харилцааг сонгон, улс орноо цоо шинэ замаар удирдан хөтлөх шинэ ирээдүйг нээсэн юм.

Зуун жилийн өмнө өвөг дээдсийн минь зорьж байсан Үндсэн хуульт байгуулал, засаглалын тогтолцооны үндсэн үзэл баримтлал 70 жилийн дараа 1992 онд баталсан ардчилсан шинэ Үндсэн хуульд дахин тусгалаа олж, өдгөө бид хүний эрх, эрх чөлөөг дээдэлсэн, хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгмийг цогцлоохын төлөө хичээн зүтгэж байна.

Өнгөрсөн зуунд бид тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлаа сэргээн мандуулахын төлөө тэмцэж амжилтад хүрсэн бол шинэ зуунд Монгол Улсаа хөгжүүлж, эдийн засгийн хувьд бие дааж тусгаар тогтносон, цэцэглэн мандсан улс болгон хувиргах ёстой. Бид энэ зорилтыг хэрэгжүүлж байж улс орныхоо тусгаар тогтнолын төлөө амиа хайрлалгүй тэмцсэн өвөг дээдсийнхээ гэгээн дурсгалын өмнө нүүр бардам зогсох эрхтэй болно.

Эрхэм нөхөд өө,

Шинэ Үндсэн хуулиа батлан мөрдөж эхэлсний 30 дахь жилийн ой шинэ он дөнгөж гарсны дараа тохионо. Өнгөрсөн 30 жилд олсон ололт, туршлага сургамжаа цэгнэн үзсэний үндсэн дээр Үндсэн хуульдаа 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-нд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж баталсан. Уг нэмэлт, өөрчлөлтийг амилуулан хэрэгжүүлэх үүрэг даалгаврыг УИХ-ын гишүүд та бидэнд ард түмэн минь өгсөн.

Монголын ард түмний сонголтоор сонгогдсон найм дахь парламент сонгодог парламентын засаглалыг тогтоох, цахим парламент болох, ард түмний засаглах эрхийг хангаж, иргэдтэйгээ хамтран хууль баталдаг тогтолцоог бүрдүүлэх, парламентын боловсролыг иргэддээ түгээх, парламентад сахилга, хариуцлага, ёс зүйг хэвшүүлэх зэрэг чиглэлээр хичээн зүтгэж байна.

Парламент хууль батлахын зэрэгцээ түүний биелэлтэд эн чацуу анхаардаг болох сонгодог парламентын хөгжлийн дараачийн шинэ үе шат хэдхэн хоногийн өмнө баталсан Улсын Их Хурлын хяналт, шалгалтын тухай хуулиар эхэлж байна.

Эрх зүйн хувьсгалыг Эдийн засгийн, Нийгмийн бодлогын хувьсгалтай хамтатган өрнүүлэх ёстой гэж бид үзэж байна.

Бидний өвөг дээдэс тэртээ 100 гаруй жилийн өмнө эдийн засгийн хувьд бие даасан байдлаа хангахыг эрхэмлэн чухалчилж байсныг бид ч үргэлжлүүлэх учиртай. Хөгжлөө тэтгэх эдийн засаг, өсөлтийн үр өгөөж нь иргэддээ, айл өрх бүхэндээ хүрэх боломж нөхцөлийг хангасан Эдийн засгийн хувьсгал хийх цаг нэгэнт болсон. Уул уурхайд түшиглэсэн ганц тулгуурт эдийн засгаа дор хаяж 2-3 тулгууртай болгоход Эдийн засгийн хувьсгал, Шинэ сэргэлтийн бодлого чиглэж байна.

Нийгмийн бодлогын хувьсгал Халамжаас хөдөлмөрт шилжих тулгуур зарчимд суурилж, монгол хүнээ дэлхийн түвшний боловсролтой болгож, эрүүл Монголыг төлөвшүүлэхэд чиглэх ёстой гэж үзэж байна. Үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, иргэн бүхэн хөдөлмөрлөж байж, улс орон хөгжинө. Ажилтай хөдөлмөртэй иргэн байхын тулд боловсрол мэдлэг эзэмших ёстой. Энэ зорилгоор Боловсролын шинэчлэл хийхээр бид зорьж байна.

Эрүүл монгол хүн л ихийг бүтээж, эх орноо хөгжүүлж чадна. Эрүүл мэндийн салбарыг иргэндээ ээлтэй, чадварт суурилсан, шинжлэх ухааны ололт, шилдэг тоног төхөөрөмжөөр хангагдсан, хүн бүхэнд хүрч үйлчлэх зөв тогтолцоотой болгон хөгжүүлэх эхний алхмуудыг хийж эхлээд байна.

Ийнхүү Эрх зүйн, Эдийн засгийн, Нийгмийн бодлогын гурван хувьсгал хийх нь Монгол орон сэргэн мандах, хөгжин дэвших түлхүүр хүчин зүйл болно гэдэгт итгэлтэй байна.

1911 онд бидний эцэг дээдсийн асаасан эрх чөлөөний гайхамшигт бамбар Монголын ард түмний ирээдүйг заасан гэрэлт цамхаг болж, гадаад, дотоодын түмэн бэрхшээлийн дундуур буурал түүхийн нугачаанд бүтэн зууны турш зүтгэж, унаж босож, алдаж онож явсаар өнөөгийн энэ цагт хүрсэн гэдгийг бид мартах учиргүй.

Улс орныхоо тусгаар тогтнолыг сэргээн мандуулсан энэ өдрийн ач холбогдол нь эх орны маань тусгаар тогтнол, мандал бадралын төлөө амь, биеэ огоорон зүтгэсэн үе үеийн эх орончдын алдар гавьяаг санан дурсаж, эрх чөлөөт эх орноороо бахархах явдал билээ. Наймдугаар Богд Жибзундамба хутагт, Эрдэнэ дайчин хошой чин ван М.Ханддорж, Да лам Д.Цэрэнчимид, Сайн ноён хан Т.Намнансүрэн нарын 1911 онд эхлүүлсэн Үндэсний эрх чөлөөний хувьсгалын түүчээг С.Данзан, Д.Бодоо, Д.Сүхбаатар, Х.Чойбалсан, Д.Чагдаржав, Д.Догсом, Д.Лосол нарын хувьсгалчид үргэлжлүүлэн 1921 оны Ардын хувьсгалыг ялалтад

хүргэж, үе үеийн эх орончдын олон арван жилийн уйгагүй тэмцлийн үр дүнд өнөөгийн тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, ардчилсан Монгол Улс бүрэлдэн бий болж, Та бид эрх чөлөөт иргэдээ төлөөлөн энд сууж буй гэдгээ хэрхэвч мартаж үл болно.

Үндэсний тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсан энэ өдрийг тэмдэглэхийн утга учир нь алдар гавьяатай өвөг дээдсээрээ бахархахаас гадна өнөөгийн залуу үеийг эх орон, тусгаар тогтнол, эрх чөлөөгөө үнэлэн цэгнэж, бахархан дээдлэх үзлээр хүмүүжүүлэх, тэднийг хүнлэг, энэрэнгүй, хөгжин дэвшсэн нийгмийг цогцлооход хувь нэмрээ оруулах эрмэлзэлтэй ШИНЭ МОНГОЛ иргэн болгон төлөвшүүлэхэд оршино.

Зуун арван жилийн тэртээ өвөг дээдэс маань хувьсгал хийж, үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсан. 1921 онд үндэсний ардчилсан хувьсгал хийж, шинэ ирээдүйн замыг тэгшилсэн. Гучин жилийн өмнө хүний эрх, эрх чөлөө, ардчиллыг сонгож, Ардчилсан хувьсгал хийсэн. Зуун арван жилийн дараа бидний хийх хувьсгал зөв бодлого, тууштай хүчин зүтгэл, Нэг Монгол Нэг зүгт харж, хүчээ нэгтгэсэн итгэл тэмүүлэл, эвийн хүчээр өрнөх ёстой.

Тиймээс ард түмний засаглах эрхийг бүрнээ эдлүүлсэн эрх зүйт тунгалаг төр, улсын хөгжил, иргэдийн сайн сайхан амьдралыг тэтгэсэн хөгжлийн эдийн засаг, хүний хөгжил, бүтээлч хөдөлмөрийг эрхэмлэсэн шударга нийгмийг хамтдаа цогцлоохын төлөө нэгэн сэтгэлээр хичээн зүтгэхийг нийт Монгол түмэндээ уриалъя.

Өөрийн эрхээр амьдрах эрх чөлөө, өөртөө эзэн суух тусгаар тогтнолыг бидэнд авчирч өгсөн өвөг дээдэстээ мэхийн мөргөө.

Монгол Улс минь мөнх оршиж, ямагт бадран мандах болтугай.



УИХ-ын Хүндэтгэлийн хуралдааны үйл ажиллагаа

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААН ДЭЭР
МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ У. ХҮРЭЛСҮХИЙН
ХЭЛСЭН ҮГ**



Тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт Монгол Улсын эрх чөлөөт ард иргэд ээ!

Элэг нэгт ахан дүүс ээ!

Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайд, эрхэм хүндэт төрийн түшээд ээ!

Та бүхэнд үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсны түүхт 110 жилийн ойн баярын мэндийг өргөн дэвшүүлье!

Энэ жил Тулгар төр байгуулагдсаны түүхт 2230 жил, Их Монгол Улс байгуулагдсаны 815 жил, Үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсны 110 жил, Ардын хувьсгалын 100 жил, Монгол Улс НҮБ-д бүрэн эрхт гишүүнээр элссэний 60 жил зэрэг олон түүхэн тэгш ойнүүд Монгол Улсад тохиож байна.

Одоогоос 110 жилийн өмнө чин зоригт, цэцэн билигт, эх оронч бидний өвөг дээдсийн тууштай тэмцлийн үр дүнд 1911 оны 12 дугаар сарын 29-ний өдөр Манж Чин гүрний ноёрхлыг халж, эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулснаа дэлхий нийтэд албан ёсоор зарлан тунхагласан түүхтэй.

Улмаар Их Хүрээнд наймдугаар Богд Жибзундамба хутагтыг Монгол Улсын шашин төрийг хослон баригч, хэмжээгүй эрхт эзэн хаанд өргөмжилж, таван яам бүхий Засгийн газрыг байгуулсан.

Хөхөө өвлийн жавар тачигнасан өдрүүдэд Хөх Монголын хувь заяаг эргүүлсэн, түүхэн сэргэлт болох Цагаагчин гахай жилийн Үндэсний эрх чөлөөний хувьсгал нь монголчуудын туурга тусгаар улсаа сэргээн байгуулах гэсэн олон жилийн мохошгүй хүсэл, тууштай тэмцлийн биелэл, үндэстний ухамсрын сэргэлт, Ардын хувьсгалын үндэс суурь болсон түүхтэй.

Энэхүү түүхэн үйл хэрэг бол ноёд язгууртан, лам хувраг, эгэл ард бүх нийтээрээ эх оронч үзлээр эвлэлдэн нэгдсэн үндэсний эв нэгдлийн хүч байсан юм.

Тусгаар тогтнолын төлөөх мохошгүй тэмцэл арван гурван жилийн туршид зогсолтгүй үргэлжилсний үр дүнд 1921 оны 07 дугаар сарын 11-нд Ардын хувьсгал ялж, 1924 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдөр Анхдугаар үндсэн хуулиа баталж, хаант засаг, хамжлагат ёсыг халж, харийн эзлэн түрэмгийлэгчдийг үлдэн хөөж, тусгаар тогтносон Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсыг байгуулсан түүхтэй.

“Олноо өргөгдсөний тэргүүн он” хэмээн тогтоосон энэ үеэс бидний өвөг дээдэс эх орныхоо тусгаар тогтнолыг бататган, дэлхий дахинд хүлээн зөвшөөрүүлэхийн төлөө олон сорилт бэрхшээл, дайн тулааныг даван туулж, хагас зуун жил тууштай тэмцсэний үр дүнд 1961 онд НҮБ-д бүрэн эрхт гишүүнээр элсэж, алтан соёмбот төрийн далбаагаа дэлхийн тавцанд мандуулсан билээ.

1911 оны Үндэсний эрх чөлөөний хөдөлгөөн, 1921 оны Ардын хувьсгал, 1939 оны Халх голын дайн, 1945 оны Чөлөөлөх дайн, Тусгаар тогтнолын төлөөх бүх ард түмний санал хураалт, 1961 онд НҮБ-д гишүүнээр элссэн, 1990-ээд оны ардчилсан өөрчлөлт шинэчлэлт зэрэг сүүлийн хоёр жаранд тохиолдсон манай улсын нийгэм, эдийн засаг, улс төр, оюун санааны гайхамшигт өөрчлөлтүүд нь агуу түүхт Монголын ард түмний язгуур эрх ашиг, үндэсний эв нэгдэл, хамтын хүчээр сэргэн мандсан үндэсний ардчилсан үзэл санааны нэгдэл, ялалт байсныг энэхүү түүхт ойн баярын өдөр тэмдэглэн хэлэхэд сайхан байна.

Эрхэм хүндэт ард иргэд ээ,

Нэгэн цагт дэлхийн талыг эзлэн тохинуулж, Монголын их амар амгаланг тогтоож явсан монголчуудын сэргэн мандах үндсийг тавьсан энэхүү 1911 оны Үндэсний эрх чөлөөний хувьсгал бол төрт ёсны өнө эртний өв уламжлалтай монгол үндэстний шастир түүхэнд тэмдэглэгдсэн, үеийн үед бүх нийтээрээ бахархан дурсаж, баярлан тэмдэглэвэл зохих түүхэн үйл явдал мөн.

Тиймээс жил бүрийн 12 дугаар сарын 29-ний энэ өдрийг Үндэсний баяр болгон тэмдэглэж байх шийдвэр 2006 онд гарч, улмаар 2011 оноос нийтээр тэмдэглэх баяр, амралтын өдөр болгосон билээ.

Түүхэн, баярт энэ өдөр Цагаагчин гахай жилийн хувьсгалд манлайлан оролцсон наймдугаар Богд Жибзундамба хутагт, Сайн ноён хан Төгс-Очирын Намнансүрэн, Чин ван Мижиддоржийн Ханддорж, Да лам Гомбын Цэрэнчимэд, Хатан баатар Сандагдоржийн Магсаржав, Түшээ гүн Гадинбалын Чагдаржав, Манлай баатар Жамсрангийн Дамдинсүрэн, улсад туслагч гүн Баянтөмөрийн Хайсан тэргүүтэй нийгэм, улс төр, шашин, цэргийн нэрт зүтгэлтнүүд, цуутай эх орончдоо эргэн дурсаж, гавьяа зүтгэлийг нь алдаршуулж, үйл хэргийг нь мөнхжүүлэх нь үр хойч бидний эрхэм үүрэг юм.

Өвөг дээдсээс өвлүүлэн үлдээсэн, тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, Бүгд Найрамдах Улсыг бататган бэхжүүлж, хүчирхэг Монгол Улс болгон үр хойчдоо өвлүүлэн үлдээх нь өнөөгийн бидний эрхэм зорилго билээ.

Монгол төрийн эрхэм түшээд ээ,

Өнгөрсөн зууны түүхийг товчилж хэлбэл, бидний өвөг дээдэс Бүгд Найрамдах Улсаа тунхаглаж, тусгаар тогтнолоо зарлан, даян дэлхийд Монгол хэмээх Улсыг хүлээн зөвшөөрүүлж, эх орноо орчин үеийн хөгжилтэй улс болгон хөгжүүлж чадсан нь Хүннү гүрнээс өвлүүлсэн Их Монгол Улсын тулгын галыг сэргээн бадраасан агуу их үйл хэрэг, хэзээ ч мартаж үл болох түүхэн гавьяа юм.

Тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал нь зөвхөн газар нутаг, хил хязгаарын аюулгүй байдлаар хязгаарлагдахгүй ээ.

Шинэ зуунд улс орныхоо эдийн засгийн аюулгүй байдлыг бэхжүүлж, тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлаа улам бататгах шаардлагатай байна.

Эн тэргүүнд дэлхий нийтэд тохиолдоод буй цар тахлын эсрэг авах арга хэмжээгээ улам сайжруулж, ард иргэдийнхээ амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалж, улс орныхоо эдийн засгийг сэргээн, хохирол багатай даван туулахад онцгой анхаарах ёстой.

Эдийн засгийн тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлыг хангах их үйлсийн эхлэл бол “Халамжаас хөдөлмөрт, Олборлолтоос боловсруулалтад, Импортоос экспортод” шилжих зэрэг суурь реформуудыг хэрэгжүүлэх явдал юм.

Энэ хүрээнд Монгол төрийн тэргүүний дэвшүүлсэн “100 жил – 10 зорилт” хөгжлийн санаачилгыг хэрэгжүүлэхэд онцгой анхаарч ажиллах нь зүйтэй гэж үзэж байна. Үүнд:

1. Эх орноо эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэрээр хангаж, цаашилбал эрчим хүч экспортлогч улс болох;
2. Газрын тосны бүтээгдэхүүн, түлш шатахуунаа эх орондоо үйлдвэрлэж, нефть-химийн аж үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх;
3. Хүнсний бүтээгдэхүүнээр дотоодын хэрэгцээгээ бүрэн хангаж, мал аж ахуй, газар тариалангаа эрчимжүүлэн хөгжүүлж, бүс нутагтаа органик хүнс экспортлогч орон болох;
4. Хүнд ба хөнгөн үйлдвэрүүдийг барьж байгуулан, алт, зэс, төмөр, нүүрс болон бусад байгалийн баялаг, малын гаралтай түүхий эдээ эцсийн бүтээгдэхүүн болгон боловсруулдаг аж үйлдвэржсэн экспортлогч орон болох;
5. Авто зам, төмөр зам, агаарын тээвэр, байгалийн хийн хоолой зэрэг дэд бүтцийн үндэсний сүлжээг барьж байгуулан, хэвтээ болон босоо тэнхлэгийг холбосон тээвэр ложистикийн нэгдсэн сүлжээ бий болгож, олон улсын болон бүс нутгийн сүлжээнд холбох замаар “Транзит Монгол Улс” болж хөгжих;
6. Аж үйлдвэрийн 4 дүгээр хувьсгалын цөм технологи болох хиймэл оюун ухаан, блокчэйн, робот, юмсын интернэт, их өгөгдлийг нэвтрүүлж,

инновац шингэсэн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн Цахим үндэстэн, дижитал Монгол болох;

7. Унаган байгаль, нүүдэлчдийн өв соёл, зан заншил, түүх, уламжлалд түшиглэсэн соёлын бүтээлч үйлдвэрлэл, түүхэн болон байгалийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэн, эдийн засгийн тэргүүлэх салбар болгох;
8. Банк, санхүүгийн болон хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлж, ухаалаг системийг нэвтрүүлэн, олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын идэвхтэй тоглогч болж, Монгол Улс бүс нутгийн санхүү, хөрөнгө оруулалтын шинэ төв болох;
9. Орон зайн оновчтой бүтэц, нутагшилт суурьшлын зөв тогтолцоотой, метрополитан хотуудыг хөгжүүлж, хот хөдөөгийн хөгжлийг хурдасган, улс орноо бүсчлэн хөгжүүлэх;
10. Эх дэлхийгээ шүтэн хайрладаг хүн ардтай, экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хамгаалдаг төр засагтай “Ногоон Монгол” болох зэрэг зорилтууд болно.

Эдгээр зорилтуудыг амжилттай хэрэгжүүлснээр Монгол Улс хүчирхэг эдийн засагтай, хөгжингүй улс болж чадна гэж үзэж байна.

Иймээс Улсын Их Хурал, Засгийн газар энэхүү зорилтыг ханган хэрэгжүүлэхэд онцгойлон анхаарч, бодлого зорилтоо зөв тодорхойлж, эрх зүйн болон эдийн засгийн шинэчлэлийг цаг алдалгүй хийх ёстой.

Нэн ялангуяа эдийн засгийн дархлаагаа сайжруулж, эмзэг байдлаа бууруулах нэн хариуцлагатай он жилүүд монголчууд биднийг хүлээж байна.

Энэ хүрээнд сүүлийн жилүүдэд та бид хамтдаа эхлүүлсэн газрын тосны үйлдвэр, гангийн үйлдвэр, байгалийн хийн хоолой, цэвэрлэх байгууламж, саарал усны үйлдвэр, сайжруулсан түлшний үйлдвэр, шинэ нисэх онгоцны буудал, эрчим хүч, дэд бүтэц, авто зам, төмөр замын салбарт хийгдэж буй стратегийн шинж чанартай томоохон бүтээн байгуулалтын ажлуудыг эрчимжүүлж, бодит үр дүнг нь үзэх шаардлагатай байна.

Засгийн газраас дэвшүүлж буй 6 багц зорилт бүхий “Шинэ сэргэлтийн бодлого” ч Монгол төрийн тэргүүний дэвшүүлсэн хөгжлийн 10 санаачилгатай нийцэж буйг би энд зориуд цохон тэмдэглэхийг хүсэж байна.

Дээрх томоохон зорилт бодлогыг хэрэгжүүлэхэд гадаад харилцаа хамтын ажиллагаа чухал бөгөөд хөрш орнууд болон олон улсын түвшинд харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхэд Улсын Их Хурал, Засгийн газар онцгой анхааран ажиллахыг хүсэж байна.

Энэ чиглэлд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч бүх талаар дэмжиж, хамтран ажиллах болно.

Эрхэм хүндэт ард иргэд ээ,

Өнөөдөр дэлхий ертөнцийн өмнө тулгараад буй хамгийн том аюул бол хүн төрөлхтний оршин тогтнох эсэх буюу уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудал боллоо.

Хүн төрөлхтөн дэлхийн эдийн засгийн хямрал, аливаа нэг дайн дажин, цар тахлыг даван туулсаар ирсэн.

Харин сүүлийн жилүүдэд үүсээд буй уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилт, газрын доройтол нь олон сая жилийн туршид бүрэлдэн бий болсон байгаль экологийн тэнцвэрт байдлыг алдагдуулж, хүн төрөлхтний одоо ба ирээдүйд бодит эрсдэл учруулж байна.

Хүн төрөлхтөн КОВИД-19 цар тахлыг даван туулах амаргүй хүнд сорилттой тэмцэж байгаа хэдий ч байгаль дэлхийгээ хамгаалах, ногоон хөгжлийн зорилтоо хойш тавилгүйгээр улам эрчимжүүлж, үзэл санаа, арга барилаа өөрчлөн, байгаль экологи, сав шим ертөнцийн тэнцвэрт байдлыг хангахад онцгой анхаарч байна.

Монгол Улсын агаарын дундаж хэм сүүлийн 80 жилд 2.2 хэмээр дулаарсан нь дэлхийн дунджаас даруй 2 дахин өндөр байна. Тэрчлэн манай нийт газар нутгийн 76.9 хувь нь ямар нэгэн байдлаар цөлжилтөд өртсөн, ялангуяа 45.4 хувь буюу нийт газар нутгийн тэн хагас нь хүнд болон нэн хүнд хэлбэрийн цөлжилттэй байгаа нь туйлын сэтгэл эмзэглүүлсэн асуудал болоод байна.

Эдгээр асуудал нь зөвхөн манай улсад төдийгүй бүс нутгийн экологийн тэнцвэрт байдалд сөргөөр нөлөөлж байгааг эрдэмтэн судлаачид хэлж байгаа.

Хөрсөө алдана гэдэг бол тусгаар тогтнолоо алдаж байгаатай утга нэг. Энэ бол Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдалтай шууд холбоотой асуудал.

Монголчууд бид амьдралын эх ус, усны эх мод гэж ярьдаг.

Иймээс Монгол Улсын Ерөнхийлөгч НҮБ-ын индрээс Монгол Улс 2030 он гэхэд тэрбумаар тоологдох мод тарьж, ургуулах зорилтыг дэвшүүлж буйгаа мэдэгдсэн бөгөөд “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг улс орондоо эхлүүлсэн.

Эх орондоо мод тарьж ургуулах их үйлсэд монгол хүн бүр гар бие, сэтгэл зүрхээрээ оролцох учиртай.

Эх байгалиа хайрлаж өссөн хүн улс орноо хайрлах зөв сэтгэлтэй иргэн болон төлөвших нь дамжиггүй.

“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөн нь мод тарьж, ургуулах, хамгаалахаас гадна уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилттэй эдийн засгийн зөв хөшүүрэг ашиглан тэмцэх, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, ядуурлыг бууруулах, хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх, хүнсний хангамжийг сайжруулахад тустай төдийгүй иргэдийн эрүүл, аюулгүй амьдрах орчныг бий болгох, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах зэрэг өнөө болон ирээдүй хойч үеийнхний сайн сайхны төлөө эерэг олон үр дүнг дагуулах болно.

Нөгөө талаар Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдал, улс орны нийгэм эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн үндэс суурь болж байгаа юм.

Ийм учраас Монгол төрийн тэргүүн Үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтнолоо сэргээн мандуулсны 110 жилийн ойн түүхт баярын энэ өдөр уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудалд ард түмэн, төр засаг, төрийн түшээдийн анхаарлыг

хандуулж, “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнд улс үндэстнээрээ нэгдэн нийлж, улс орныхоо газар нутаг, экологийн аюулгүй байдлын төлөө хамтдаа хүчин зүтгэхийг уриалж байна.

Эрхэм нөхөд өө,

Монгол төрийн бодлогын цөмд монгол хүн, монгол айл өрх байж ирсэн, цаашид ч байх болно.

Монгол хүний оюун санаа, түүх соёл, хэл бичиг, мэдлэг боловсрол, нүүдэлчдийн соёл иргэншил зэрэг бид бүхэнд ундрэн арвиждаг асар олон баялаг бий.

Энэ баялаг бол даяаршиж буй дэлхий ертөнцөд монголчууд бид Монголоороо үлдэх, Монголоороо бахархах, Монголоороо гоёх, Монголоороо оршихын үндэс суурь болох юм.

Монголын ард түмний хамгийн том баялаг бол монгол хүн Та өөрөө юм.

Монгол хүний амьдралын чанар, тэгш байдал, нийгмийн баялгийн шударга хуваарилалт, хүртээмжийн асуудалд онцгой анхаарч, монгол хүн бүр эрдэм боловсролтой, эрүүл чийрэг, ажил орлоготой, дэлхийн түвшинд өрсөлдөх чадвартай, эх орондоо амар амгалан аж төрөх бүх талын боломж нөхцөлийг бүрдүүлэхэд Монгол төрийн бодлого чиглэгдэх ёстой.

Монгол хүний амьдралын чанарыг сайжруулж, нийт хүн амын дийлэнх олонхыг чинээлэг дундаж амьдралтай болгосноор манай улсын нийгмийн тогтвортой байдал хангагдаж, өрсөлдөх чадвартай хөгжингүй улс болж хөгжинө.

Иймээс улс орноо ирэх 30 жилийн хугацаанд дэлхийн хөгжингүй орны түвшинд хүргэж, нийгэм, эдийн засгийн хөгжил, иргэдийн амьдралын чанар, хүний хөгжлөөрөө Ази тивдээ дээгүүрт тооцогдох орнуудын нэг болох томоохон зорилтыг хэрэгжүүлэх ёстой.

Эдгээр зорилтыг ханган хэрэгжүүлэхэд эрхэм төрийн түшээд Та бүхэн онцгой анхаарч ажиллах учиртай юм.

Шинэ зууны монголчууд бидний бас нэгэн чухал зорилт бол сайн засаглалыг бэхжүүлэх явдал юм.

Сайн засаглал бол ядуурлыг бууруулах, хөгжлийг хурдасгах хамгийн чухал хүчин зүйл юм. Иймээс сайн засаглалыг төлөвшүүлэх явдал нь нийгэмд шударга ёсыг бэхжүүлж, улс орны хөгжил дэвшлийг түргэтгэх гол хөдөлгөгч хүч нь болох учиртай.

Үүний тулд төрийн байгууллагууд нь нүсэр биш бүтэцтэй, чадварлаг, мэргэшсэн, хүнд сурталгүй, авлигаас ангид, бодлого, үйл ажиллагаа нь тогтвортой хэрэгждэг, ил тод, шударга, хариуцлагатай, хяналттай, төр ба иргэний нийгэм, хувийн хэвшлийн нягт хамтын ажиллагааг чухалчилдаг, ажлынхаа үр дүнг ард түмнээрээ дүгнүүлдэг төр засагтай байна гэсэн үг.

Энэ нь хүн засагладаггүй, хууль засагладаг ардчилсан шударга нийгэм, эрх зүйт төрийн мөн чанар юм.

Мөн монгол хүн эх орон, газар нутагтаа эзэн байж, байгалийн баялгийнхаа үр шимийг адил тэгш хүртэх учиртай.

Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлогыг урт хугацааны хөгжлийн бодлоготой уялдуулан тодорхойлж, газрын баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлэн улс орноо хүчирхэг эдийн засагтай үйлдвэрлэгч, экспортлогч улс болгон хөгжүүлэхийн зэрэгцээ монгол хүн бүр баялагтаа эзэн байх тогтолцоог хөгжүүлэхэд төрийн бодлогыг чиглүүлэх шаардлагатай.

Дээрх зорилт, бодлогыг ханган хэрэгжүүлснээр улс орны эдийн засгийн тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлыг хангахын зэрэгцээ ард иргэд нь аз жаргалтай, сэтгэл хангалуун, тэгш дүүрэн амьдрах боломжтой хүчирхэг Монгол Улсыг хөгжүүлэх үндэс суурь бүрдэнэ.

Монгол хүн, Монголын ард түмэн хэзээ ч эх орон, байгалийн баялгаа бусдад алдах ёсгүй.

Монгол хүн, Монголын ард түмэн баялагтаа эзэн байх ёстой.

Энэ бол Та бидний эрх чөлөө, Монгол Улсын тусгаар тогтнол юм.

Монголчууд бид эвтэй байх үедээ хүчирхэгжин мандаж, эвдэрч талцсан үедээ уруудан доройтож ирснийг буурал түүх бидэнд үргэлж сануулдаг.

Үндэсний язгуур эрх ашгийн төлөөх ард түмний оюун санааны эв нэгдэл бол улс орны тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлын дархлаа юм.

1911 оны Үндэсний эрх чөлөөний хувьсгал бол анги давхарга, нас хүйс, шашин шүтлэг, гарал угсаа үл хамааран үндэсний язгуур эрх ашгаа хамгаалахын төлөө эвлэлдэн нэгдэж чадсан нь ямар хүчтэй болохыг нотлон харуулсан түүхэн үйл явдал.

Энэхүү үндэсний эв нэгдлийн түүх нь өвөг дээдсээс уламжилж ирсэн хэзээ ч мартаж үл болох үнэт зүйл, түүхэн захиас билээ.

Эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдлэх энэхүү үнэт зүйл, захиа даалгаврыг монголчууд бид үеийн үед үргэлж санаж, үйл хэрэгтээ мөрдлөг болгож, үр хойчдоо захиж үлдээх ёстой.

Улаан залаат, хөх Монголынхоо босоо заяа, баатарлаг түүхээр бахархаж, өвөг дээдсийнхээ байгуулсан туурга тусгаар Монгол Улсынхаа нэр төрийг өндрөөс өндөрт өргөж явах ариун үүргээ “харанхуй шөнө зүүдэндээ, гэгээн өдөр цээжиндээ үргэлж санаж явах” ёстойг манай улсын иргэн бүр ухамсарлан ойлгож, эх орныхоо хөгжил дэвшлийн төлөө, хүчирхэг Монгол Улсыг хамтдаа бүтээхийн төлөө хичээн зүтгэцгээе.

Мөнх хөх тэнгэр монголчууд биднийг мөнхөд ивээх болтугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНЫ
30 ЖИЛИЙН ОЙД ЗОРИУЛСАН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА**

/2022.01.13/

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААН
ДЭЭР УИХ-ЫН ДАРГА Г. ЗАНДАНШАТАРЫН ХЭЛСЭН ҮГ**

Эрхэм хүндэт Монгол Улсын Ерөнхийлөгч өө,

Монгол Улсын Ерөнхий сайд аа,

Улсын Их Хурлын Эрхэм гишүүд ээ,

Эрхэм хүндэт Үндсэн хууль тогтоогчид оо,

Монгол Улсын нийт ард иргэд ээ,

Эрхэм зочид оо,

Та бүхэндээ Монгол Улсын ардчилсан, шинэ Үндсэн хуулийн 30 жилийн ойн баярт өдрийн мэнд дэвшүүлье.

Бидний монголчууд төрт ёс, хууль цаазны олон мянган жилийн түүхэн уламжлалтай ард түмэн. Их Монгол Улсын төрийн үндсэн гол хууль “Их засаг” найман зууны, Бүгд найрамдах Монгол Улсаа тунхаглан зарласан Анхдугаар Үндсэн хууль нэгэн зууны түүхтэй.



Харин эдүгээгээс яг 30 жилийн өмнө, яг энэ өдрийн морин цагт буюу 11 цаг 35 минутад Монгол Улсын ардчилсан, шинэ Үндсэн хуулийг Ардын Их Хурлын 12 дахь удаагийн сонгуулийн хоёрдугаар чуулганаар баталсан шинэ түүхтэй, ардчилсан, чөлөөт Монгол Улсын ард иргэд та бид билээ.

Монголын ард түмэн бид:

-улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж,
-хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн
дээдэлж,

-төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж,
-хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж,
-эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан
хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгосон Монгол Улсын Үндсэн хуулийг даяар
олноо зарлан тунхагласан.

Түүхийг хүмүүс бүтээдэг. Гэхдээ хүн бүхэн түүх бүтээгч байж чаддаггүй. Харин 30 жилийн өмнө Монгол Улсын зорин тэмүүлэх шинэ замын эхлэлийг тавьж, шинэ ирээдүйн гэрэлт бамбарыг асаасан ардчилсан, шинэ Үндсэн хуулийг баталсан Үндсэн хууль тогтоогчид, АИХ-ын 430 депутат, УБХ-ын гишүүд, Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах комиссын гишүүд, тэдний ар талд техник, зохион байгуулалт, арга зүйн туслалцаа үзүүлж ажилласан Улсын Бага Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын ажилтнууд, сэтгэл итгэлээ зориулсан олон мянган хүмүүс бол жинхэнэ ёсоор түүх бүтээгчид юм.

Монголын шинэ түүхийг бүтээн туурвигч Та бүхэндээ тэгш дүүрэн 30 жилийн ойн баярын мэндчилгээг Улсын Их Хурлын нэрийн өмнөөс болон хувиасаа дэвшүүлж, ажил үйлсийн өрнүүн амжилт, амьдралын баяр жаргал, эрүүл энхийг хүсэн ерөөе.

Түүхийн эгзэгтэй цаг үеүдэд монголчууд эв саналаа нэгтгэж, нэгэн зүгт зориглон хөдөлдөг эрхэм чанараараа тухайн үеийн МАХН, шинэ улс төрийн нам, эвслүүд, Монголын нийт ард түмэн зорилго тэмүүллээ нэгтгэн, зөвшилцөл ойлголцлыг бүрдүүлж зүтгэсний үр дүнд шинэ Үндсэн хууль батлагдсан. Гучин жилийн ойн өдөр Үндсэн хууль маань хэрхэн батлагдсан талаарх түүхийг товчхон сөхөх нь залуу хойч үеийнхэнд түүхэндээ бодитоор хандах ач холбогдолтой хэмээн үзэж байна.

1980-аад оны сүүлчээр марксизм- ленинизмийн онол, нэг намын үзэл суртлыг удирдлага болгосон төвлөрсөн төлөвлөгөөт, захиран тушаах тогтолцоо ганхаж, дэлхий даяар социалист систем задарч, бүрэлдэхүүнд нь байсан улс орнууд хөгжлийн шинэ замыг сонгох сонголтын өмнө тулж очсон билээ.

Энэ шинэ уур амьсгалын нөлөөгөөр Монголын нийгэмд үүсэн бий болсон нөхцөл байдал Үндсэн хуулийн өөрчлөлтийг шаардаж байлаа. Энэ шаардлагыг тухайн үеийн нам, төрийн удирдлага ч ойлгон анзаарч 1988 онд “БНМАУ-ын 1960 оны Үндсэн хуулийг шинэчлэн найруулах ажлыг эрхлэн гүйцэтгэх комисс”-ыг нам, төрийн тэргүүн Жамбын Батмөнхөөр ахлуулан байгуулсан байдаг.

Энэ үед ардчилал, шинэчлэлийн үзэл санаа нийт нийгмийг хамарч, 1989 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдөр буюу Олон улсын хүний эрхийн өдөр Монголын Ардчилсан Холбоо байгуулагдсанаа албан ёсоор зарласны араас шинэ эвсэл, хөдөлгөөн, холбоод байгуулагдаж, улмаар улс төрийн намын зохион байгуулалтад шилжсэн билээ.

Шинэ байгуулагдсан улс төрийн хүчнүүд олон намын тогтолцоог зөвшөөрөх, хүний эрхийг дээдлэх, бүх нийтийн сонгуулийг хугацаанаас нь өмнө явуулах, эрх баригч намын үйл ажиллагааг төрөөс тусгаарлах, АИХ-ыг шинэчлэн байгуулах зэрэг шаардлагыг тавьж байв. Улмаар 1990 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдөр МАХН-ын Төв Хорооны Улс төрийн товчоо бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ огцрохоо мэдэгдсэнээр тухайн үеийн төр засгийн болон улс төрийн шинэ хүчний төлөөллүүд хэлэлцээрийн ширээний ард суусан билээ.

Тэд нийгмийн ардчилал, өөрчлөн байгуулалтын явцад эх орон, улс үндэстнийхээ эв нэгдэл, эрх ашгийг эрхэмлэн дээдлэх үүрэг хариуцлагаа бүрэн ухамсарлан, түүнд нийцсэн үйл ажиллагаа явуулахаа ард түмэндээ мэдэгдэж, Хамтарсан тунхаглал гаргасан нь ардчилсан хувьсгалыг тайван замаар өрнүүлэх эх үндэс болсон юм.

Үндсэн хуулийг шинэчлэх үйл явц хоёр үе шаттай хэрэгжсэн билээ. Эхний шатанд 1990 оны гуравдугаар сард БНМАУ-ын АИХ-ын 11 дэх удаагийн сонгуулийн VIII чуулган Үндсэн хуулиас МАХН-ын төр, нийгмийн удирдан чиглүүлэх чиг үүргийг халж, олон намын тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тавьсан юм. Улмаар 1990 оны 05 дугаар сарын 10-нд IX чуулганаараа БНМАУ-ын Үндсэн хуулийн нэмэлтийн тухай хууль, БНМАУ-ын АИХ-ын депутатуудын сонгуулийн тухай хуулийг баталсан нь манай улсад анхны олон намын оролцоо бүхий ардчилсан сонгууль явуулж, төрийн тогтолцоог БНМАУ-ын Ерөнхийлөгч, АИХ, УБХ гэсэн цоо шинэ бүтэцтэйгээр зохион байгуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн билээ.

Анхны чөлөөт ардчилсан сонгууль 1990 оны 7-р сард болж, сонгуулийн үр дүнд бүрдсэн АИХ-аас БНМАУ-ын анхны Ерөнхийлөгчийг сонгож, байнгын ажиллагаатай хууль тогтоох байгууллага УБХ-ыг олон намын хувь тэнцүүлсэн төлөөллийн үндсэн дээр байгуулсан нь манай оронд өрнөх улс төрийн шинэтгэлийн цаашдын чиг баримжааг тодорхойлсон.

Улсын Бага Хурал шинэ Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах комиссыг Ерөнхийлөгч Пунсалмаагийн Очирбатаар ахлуулан, комиссын орлогч даргаар УБХ-ын орлогч дарга Кинаятын Зардыхан, нарийн бичгийн даргаар УБХ-ын нарийн бичгийн дарга Бяраагийн Чимид нарыг томилж, бүрэлдэхүүнд нь Засгийн газрын Ерөнхий сайд, Хууль зүйн сайд, УБХ-ын байнгын хороодын дарга нар, улс төрийн 6 намын дарга зэрэг 16 хүнийг оролцуулан байгуулсан юм. Ингэснээр Үндсэн хуулийн шинэтгэлийн үйл явц хоёр дахь шатандаа орсон түүхтэй.

Комиссоос боловсруулсан Үндсэн хуулийн төслийг 1991 оны 04 дүгээр сарын 19-нд “Монгол Улсын Их цааз” нэртэйгээр УБХ-д өргөн барьсан байдаг. Төслийг УБХ зүйл, заалт бүрээр 2 удаа нягтлан хэлэлцээд Тогтоол гаргаж, Төрийн төв хэвлэлд нийтлэх, 1991 оны 06 дугаар сарын 01-нээс 1991 оны 09 дүгээр сарын 01-нийг хүртэл ард нийтээр хэлэлцүүлэх, ард нийтээр хэлэлцүүлсэн дүнд үндэслэн эцэслэн боловсруулж 1991 оны 10 дугаар сарын 01-ний дотор Улсын Бага Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Комисст даалгасан.

Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах комисс олон орны Үндсэн хуулийг харьцуулан судалж, гадаадын шинжээчдийн саналыг сонсож, олон улсын

бага хурал, бүсчилсэн зөвлөгөөн зохион байгуулж, төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлсэн. Эдгээрт үндэслэн эцэслэн боловсруулсан “Их цааз”-ын төслийг УБХ-аар хэлэлцэн зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулаад, Ардын Их Хуралд 1991 оны 11 дүгээр сард өргөн барьжээ.

Ард нийтийн хэлэлцүүлэгт тухайн үеийн сонгуулийн эрх бүхий 1.1 сая хүний 900 гаруй мянга нь оролцож, тэдгээрээс 200 гаруй мянган санал төсөл боловсруулах Комиссын хаягаар ирсэн байдаг. Энэ бол шинэ Үндсэн хуулийн төслийг боловсруулах үйл явц Монголын нийт нийгмийг хамарч, төр улс, түмэн олон, шинэ, хуучин улс төрийн намууд гээд бүхий л түвшинд өндөр идэвх, чин сэтгэлээр асуудалд хандаж, эх орныхоо ирээдүйн сайн сайхны төлөөх эрмэлзэл тэмүүлээр Монгол Улс тэр чигээрээ оргилж байсны илэрхийлэл юм.

Үндсэн хуулийн төслийн хэлэлцүүлэг АИХ-ын танхимд 76 хоног үргэлжилж, 400 гаруй депутат оюун бодлоо мэтгэлцэн уралдуулж, улс төрийн зөвшилцлийг хангах, депутатуудын бүлгүүдийн байр суурийг нэгтгэн нэг мөр ойлголтод хүрэх ээдрээ, түвэгтэй замыг туулсны эцэст “ардчилсан” хэмээх нэрээр түүхэнд үлдсэн шинэ Үндсэн хуулиа 1992 оны 01 дүгээр сарын 13-ны өдөр баталсан билээ.

Шинэ Үндсэн хуулийн эхийг ёсчлох хуралдаан дээр АИХ-ын дарга Жамбалдоржийн Уртнасан агсан: “Энэ баярт мөчийг та бид зүрх сэтгэлдээ хадгалж, хойч үе маань түүх болгон дурсах болно. Үүний учир бид Үндсэн хуулиа даяар олноо зарлан тунхаглаж байна. Та бид оносон аваас үр ач нар минь баярлан талархаж, алдсан аваас залруулах эрх тэдэнд маань үлдэх болно. Одоо гагцхүү туурвиж бүтээсэн Үндсэн хуулиа дээдэлж хэрэгжүүлэхэд хүчин зүтгэх л үлдлээ” гэсэн нь өнөөгийн бидний ямагт сэрж мэдэрч байх ёстой үнэт зүйл билээ.

БНМАУ-ын АИХ, түүнийг бүрдүүлсэн 430 депутат 2 сар гаруйн хугацаанд ардчилсан ёс, хүний эрх, улс төр, эдийн засаг, оюун санааны эрх чөлөө, нийгэм-төрийн байгууллын цоо шинэ тогтолцоог шинэ Үндсэн хуулиараа тунхаглан зарласан түүхэн гавьяатай.

Монгол Улсад ийнхүү ардчилсан хувьсгал тайван замаар ялалтад хүрч, бүх ард түмний чөлөөт сонгуулиар төрийн дээд эрх барих байгууллагаа сонгон байгуулж, ардчилал, зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжих шинэ үеийг эхлүүлсэн юм.

Зуун найман жилийн өмнө 1914 онд Богд хаант Монгол Улсаас “Улсын Дээд, Доод хурал байгуулсан тухай бичиг”-тээ дурдсанчлан “Улсын хүчин чийрэг бат, эдийн засаг элбэг дэлбэг, хүн бүрт хүрэлцэж, гэр бүр баян тавиу, дотоодод ариун тодорхой, гадаадад найртай түвшин болох явдлыг өдөр бүр эрмэлзэн, цаг бүр чармайн” байсан хүсэл зорилго биелэн бүтэх үндэс суурь нь ийнхүү шинэ, ардчилсан Үндсэн хуулиар тавигдсан билээ.

Түүнчлэн 1920 оны “Монголын шинэ Ардын засаг байгуулах үндсэн журам”-д: ард олны дундаас сонгож байгуулах засаглалыг тогтоохыг эрмэлзэж буйгаа дурдаад, “Ийнхүү Ардын засгийн хамаг үйлдвэр явдал нь олон түмний засгийг сонгох лугаа адил сонгосон тогтмол хугацаагаар тавигдсан, ардын

төлөөлөгчдийн их хуралдааны шалгалтад байх амой” хэмээсэн үзэл баримтлал жинхэнэ ёсоор хэрэгжин биелэх бодит боломж бүрдсэн юм.

Шинэ Үндсэн хууль маань өнгөрсөн 30 жилийн хугацаанд Монгол Улсын төрийн тогтолцоо, улс төр, эдийн засаг, нийгмийн харилцаанд эргэлтийн шинжтэй олон шилжилт, өөрчлөлтийг авчирч, хүний эрх, эрх чөлөөний баталгааг олон улсын түвшинд баталгаажуулсан юм.

Үндсэн хуулиа баталж, хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгмийн шинэ тогтолцоонд шилжих шилжилтийг улс төрийн болон эдийн засаг, нийгмийн хүрээнд нэгэн зэрэг хэрэгжүүлснээрээ Монгол Улс бүс нутгийн хэмжээнд төдийгүй олон улсын хамтын нийгэмлэгийн хэмжээнд үлгэр жишээ болж байна хэмээн үнэлэгддэг билээ.

1992 оны Үндсэн хууль нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын баталгаа, төрийн байгууллын тогтвортой байдал, эрх мэдэл хоорондын хяналт-тэнцэл, улс төр, эдийн засаг, нийгэм, соёлын харилцааны бат суурь болж байна. Иргэд маань Үндсэн хуулиар баталгаажсан эрх, эрх чөлөөгөө эдэлж, өөрийн өмч, үзэл бодол, итгэл үнэмшилтэй, түүнийгээ чөлөөтэй илэрхийлэх боломжтой, шударгаар хөдөлмөрлөж, нийгмийн халамж дэмжлэг хүртэх, хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байх эрхээр бүрнээ хангагдсанд шинэ Үндсэн хуулийн маань гол ололт, түүхэн ач холбогдол оршиж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хууль цөөнгүй сорилт, шалгалтыг давж, гурван арваныг тууллаа. Манай Үндсэн хууль урт хугацаанд, тогтвортой үйлчлэх чадвартайгаа харуулж, хууль ёсны хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал, төрийн тогтолцооны талаарх олон нийтийн санаа бодолд эерэг үнэлгээ давамгайлж байдаг. Гэсэн хэдий ч Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үйл явц өрнөж, 2000 онд Үндсэн хуулийн зарим заалтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан нь хожмоо “дордуулсан 7 өөрчлөлт” хэмээн нэрлэгдэж, олон нийт, судлаач эрдэмтдийн шүүмжлэлд өртсөн билээ.

Түүнчлэн 2011-2015 онд УИХ, гишүүдээс Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж нийгэмд тулгамдсан асуудлуудыг Үндсэн хуулийн түвшинд зохицуулах хэд хэдэн удаагийн санаачилга гарч, зарим төсөл өргөн баригдсан боловч парламентаар хэлэлцэх боломж бүрдээгүй юм. Энэ асуудлыг үе үеийн УИХ анхаарч ирсэн бөгөөд Эрдэмтэд судлаачдын баг Үндсэн хуулийн хэрэгжилтэд иж бүрэн судалгаа, үнэлгээ дүгнэлт хийж, 2016 оноос Засгийн газар, УИХ-аас ажлын хэсгүүд байгуулж, Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ, шаардлага байгаа эсэхийг судалж, Зөвлөлдөх санал асуулга зохион байгуулж, ард иргэд олон нийтийн санаа бодлыг тандан тодорхойлсон билээ.

Энэ бүгдэд үндэслэн Ажлын хэсгээс боловсруулсан Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг орон даяар хэлэлцүүлсний үндсэн дээр 2019 онд Улсын Их Хурал уг төслийг Үндсэн хууль болон Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хуулийн дагуу 5 сар шахам хугацаанд улс төрийн бүх нам, иргэд, олон нийтийн өргөн оролцоог хангасны үндсэн дээр хэлэлцэн баталсан.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь ард түмний засаглах эрхийг ханган, парламентат ёсоо бататган бэхжүүлэх, хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, байгалийн баялгийг ашиглахад баримтлах зарчмыг тодорхойлж, Улсын Их Хурлын хариуцлага, хяналтыг сайжруулах, улс төрийн нам, түүний санхүүжилт, үйл ажиллагааны зарчмыг тодорхойлж, гүйцэтгэх эрх мэдлийн тогтвортой байдлыг хангах, шүүх эрх мэдлийн хараат бус, хариуцлагатай байдлыг дээшлүүлэх, нутгийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоход чиглэсэн.

Өдгөө энэхүү нэмэлт, өөрчлөлтийг ажил хэрэг болгох Эрх зүйн хувьсгалын үйл явц өрнөж байна.

Улсын Их Хурлаас Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай, Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай анхдагч хууль, Монгол Улсын Их Хурлын тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай, Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай, Нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай, Төрийн аудитын тухай, Монгол Улсын Шүүхийн тухай багц хуулиудын шинэчилсэн найруулга, тэдгээрийг дагалдсан холбогдох хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг баталж, мөрдүүлж эхлээд байна.

Монгол Улсын Үндсэн хууль хэрэгжсэн 30 жилийн замналаас үзэхэд төрийн эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх үндэс суурь болсон хууль хоорондын уялдаа холбоо бүрэн төгс биш, үүнээс үүдэн хяналт-тэнцлийн механизм бүрэн төгс болсонгүй. Саяхан баталсан Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль энэ асуудлыг шийдэх нэг чухал алхам болно гэдэгт итгэлтэй байна. Нөгөө талаас нь хийх бас нэг чухал алхам нь Засгийн газрын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад гүйцэтгэх засаглалын хариуцлагын тогтолцоог нарийвчлан тусгах явдал юм.

Хуулийг батлаад орхихгүй, хэрэгжилтэд нь мониторинг хийж, үзэл баримтлалынхаа дагуу хэрэгжиж байгаа эсэхэд эргэх хандлагаар иргэд, иргэний нийгмийн байгууллага, хэвлэл мэдээлэлтэй хамтран хянах, нийтийн сонсгол хийх энэ шинэ тогтолцоо парламентын хөгжлийн шинэ үе шатыг эхлүүлнэ.

Хяналт, сонсгол, мэдээлэл судалгаа хийснээр хууль тогтоомжийн зөрчил, хуулийн хийдэл, давхцал гарч байгаа эсэхийг илрүүлэн мэдэх, хууль тогтоомжийг системчлэх асуудалд шинжлэх ухааны судалгааны үндсэн дээр хандах боломж бүрдэх юм.

Хууль тогтоох байгууллагын баталсан суурь хуулиудыг дагаж гарсан хуулиуд нь давхардалгүй, зөрчилгүй, хийдэлгүй байж чадвал эрх зүйн шинэтгэл үрдүнтэй хэрэгжих боломж бүрдэнэ. Ингэж байж эрх зүйн систем бүхэл тогтолцоо болно. Эрх зүйн салаа утгагүй, тодорхой байдлын зарчим, хууль хэрэглээний тогтвортой байдлыг Засгийн газар, Шүүх, Үндсэн хуулийн цэц хангах ёстой. Эргэх хандлагын хяналтыг УИХ хийж, хууль системтэй, зөв хэрэгжсэнээр эрх зүйт, авлигагүй, шударга төр төлөвших болно.

Энэ хүрээнд эхний ээлжинд хүнээс хамаардаг бус, хууль засагладаг шударга, хараат бус шүүхийн тогтолцоог бүрдүүлэх ажил эрчимтэй өрнөж байна.

Энэ бол зөвхөн эхлэл бөгөөд цаашид улс орны эдийн засгийн хөгжлийг эрчимжүүлэх, ард түмэн маань баялгийнхаа жинхэнэ эзэд байж, үр өгөөжийг нь хүртэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг ёс зүй, сахилга хариуцлагад суурилах, хүний эрх, эрх чөлөөг баталгаатай хангах зэрэг чиглэлээр цөөнгүй хууль батлан гаргах шаардлагатай байна.

Коронавируст цар тахлын нөхцөлд бүх байгууллага, иргэд зохицон ажиллаж амьдрах, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг цахимжуулах шаардлага нэн тулгамдаж байна. Энэ чиглэлээр холбогдох хэд хэдэн хуулийг УИХ батлан гаргасан. Цахим шилжилт нь хүнд суртал, зардал чирэгдэл, авлига үүсэх орчин, нөхцөлийг арилгахад чухал хөшүүрэг болох нь дамжиггүй юм.

Өөр нэг анхаарал татсан асуудал бол Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн шинэчлэлийн асуудал мөн. Үндсэн хуулийн 58.1-д заасны дагуу эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор байх учиртай нэгжүүдэд тодорхой эрх мэдлүүдийг олгох замаар төсвөөс хараат бусаар биеэ даан хөгжих боломжийг бүрдүүлэх нь нэн чухал зорилт мөн.

1912 онд Монгол Улс дөрвөн аймаг, хоёр хязгаар, 129 хошуунд, 1923 онд 6 аймаг, 110 хошуунд хуваагддаг, тухайн бүс нутгийн байгаль, цаг уурын онцлог, аж ахуй эрхлэх амьдралын хэв маягтай уялдан зохицсон байв.

Түүнээс хойших социалист байгууллын он жилүүдэд сумдыг нийгэм, эдийн засгийн цогцолбор буюу сум, нэгдэл болгон хөгжүүлж байсан ч өдгөө үндсэн бүтэц нь алдагдсанаар өнөөгийн байдлаар Монгол Улсын 21 аймгийн 330 сумын дийлэнх нь төсвийн татаасаар амиа аргацааж байна.

Нийт сумдын 51.7 хувь нь жижиг буюу 3000-аас доош, 30.1 хувь нь жижгэвтэр буюу 3000-5000 хүртэл хүн амтай байгаа одоогийн нөхцөлд хоршооллын зарчмаар буюу нийгэм-эдийн засгийн цогцолбор болгон хөгжүүлж, сумын иргэд, малчдын амьдралыг шинэ шатанд гаргаж байж төвлөрөл саарч, хөдөө хөгжих болно.

Тиймээс улсынхаа нийгэм, эдийн засгийг Тогтвортой хөгжлийн зорилгод нийцүүлэн бүс нутгаар хөгжүүлэх, дэд бүтэц, боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээг иргэн бүхэнд хүртээмжтэй хүргэх зэрэг шаардлагад нийцүүлэн засаг захиргааны тогтолцоог дорвитой шинэчлэх цаг болсон гэж үзэж байна.

Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах, төрийн албаны чадавхийг бэхжүүлэхэд онцгой анхаарах хэрэгтэй байна. Төр нь сайн түшээгийн хүчинд л тогтвортой, дархлаатай байж чадна. Дархлаатай төр л даяар олныхоо итгэлд бат оршино. Тиймээс эдүгээгээс нэгэн зууны өмнө өвөг дээдсийн минь төрийн албанд зарчим болгон тогтоож байсан "...ард олны зовлон зүдгүүрийг нэвтэрхий мэдэх, олны тусыг эн тэргүүнд бодох, цэвэр шударга, зусарч бялдууч биш, эрх ямбатанд нүүрчилдэггүй" алба хаагчидтай болох нь төрд сахилга хариуцлага, ёс зүйг төлөвшүүлэхээс эхлэх учиртай. Монгол төрд алба хаших түшээдийг ёс зүй нь эерэг, мэдлэг чадвар нь нийцтэй, сэтгэл зүтгэл нь тууштай байх шалгуураар, алагчлалгүй сонгон бүрдүүлэх тогтолцоо, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Эрхэм нөхөд өө,

Үндсэн хуулиа дээдлэн хүндэтгэх, зүйл заалт нэг бүрийг мэдэж, ёсчлон сахидаг болох нь иргэн бүрийн журамт үүрэг билээ. Үүний тулд иргэддээ Үндсэн хуулийн боловсрол олгох ажлыг шат дараатай, зорилго чиглэлтэй хийх ёстой гэж УИХ үзэж байна. Ард түмний засаглах эрхийг хангаж, хууль тогтоох үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангахад ч энэ үйл ажиллагаа нэн чухал юм. Тиймээс Улсын Их Хурлын Тамгын газар “Парламентын боловсрол” хөтөлбөрийг эхлүүлж, эхний ээлжинд 12-17 насны хүүхэд багачуудад зориулсан Үндсэн хууль, парламентат ёсны сургалтын гарын авлага, хөтөлбөр боловсруулаад байна.

Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалыг гажуудалгүй хэрэгжүүлэхийн тулд улс төрийн намуудын үүрэг, оролцоог дээшлүүлж, хүлээх хариуцлагыг сайжруулах нь тулгамдсан асуудал мөн. Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу УИХ-аас Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Улс төрийн намын санхүүжилтийн тухай анхдагч хуулийн төслийг боловсруулах ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж байна. Эдгээр хуулийг батлан мөрдүүлснээр манай нийгмийн улс төрийн тогтолцооны цөм болсон улс төрийн намуудын үйл ажиллагаа шинэчлэгдэж, иргэд, олон нийтийн бухимдлыг төрүүлж буй олон сөрөг үзэгдэл, гажуудал арилж, улс төрийн намууд жинхэнэ ёсоор төлөвшин хөгжихөд чухал түлхэц болно.

Монголын ард түмний Үндсэн хуулиараа тунхаглаж, эргэлт буцалтгүй сонгосон парламентын ардчилсан засаглал, төрийн эрх мэдлийн хуваарь, харилцан хяналт- тэнцэл цаашид баттай хадгалагдах нь бидний сонгосон замын найдвартай хөтөч мөн гэдэгт эргэлзэхгүй байна.

Үүний тулд “Хэрэв хууль тогтоох болон гүйцэтгэх эрх мэдэл хоёулаа ганц хүний юм уу, нэг байгууллагын гарт орвол эрх чөлөө байхгүй болж, дарангуйлал тогтоно. Хэрэв шүүх эрх мэдэл нь гүйцэтгэх болон хууль тогтоох эрх мэдлээс ангид бус бол эрх чөлөө мөн л байхгүй гэсэн үг. Хэрэв тэр нь хууль тогтоох эрх мэдэлтэй хослох аваас иргэний амьдрал, эрх чөлөө хэмжээлшгүй дарангуйлалд унана гэсэн үг. Яагаад гэвэл шүүгч хууль тогтоогч болж хувирна. Хэрэв шүүх эрх мэдэл нь гүйцэтгэх засаглалтай нэгдэх аваас шүүгч нар дарангуйлагчийн эрх мэдэлтэй болдог. Ганц хүнд юм уу, түшмэд сурвалжтанууд, эсвэл нэг байгууллагад хууль тогтоодог, төрийн тогтоол, зааврыг хэрэгжүүлдэг, гэмт хэрэг, иргэдийн маргаан шүүдэг энэ гурван эрх мэдэл төвлөрөх аваас бүх юм өнгөрлөө гэсэн үг” гэж аугаа сэтгэгч, соён гэгээрүүлэгч Шарль де Монтескье хэлснийг бид ямагт санаж явах ёстой.

Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд шинжлэх ухааны үндэслэлтэй шинжилгээ, судалгаа хийх хэрэгцээ, шаардлага байсаар байна. Энэ чиглэлээр эрдэмтэн судлаачдын хийж буй судалгааны ажлыг дэмжиж, эрчимжүүлэх нь зүйтэй гэж УИХ үзэж байгаа.

Үндсэн хуулиа дагаж мөрдөж ирсэн 30 жилийн үйл явцыг шинжлэх ухааны үндэстэйгээр дүгнэж, Үндсэн хуулийнхаа үзэл баримтлал, агуулга, үзэл санааг тууштай мөрдөн хэрэгжүүлэх асуудлаар эрдэм шинжилгээний бага хурлыг өчигдөр зохион байгууллаа. Энэхүү бага хурал дээр яригдсан асуудал, санал, зөвлөмжийг манай төр засгийн бүхий л эрх мэдлийн байгууллагууд анхааралтай

авч үзэж үйл ажиллагаагаа Үндсэн хуулийнхаа агуулгад нийцүүлэх, холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох талаар арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх нь зүйтэй.

Монгол Улсын иргэн бүр Үндсэн хуулиа дээдэлж, түүний агуулга, үзэл санааг ойлгож, амьдрал, ажил үйлстээ мөрдөж, эх орныхоо хөгжил, дэвшлийн төлөө чин сэтгэлээр нэгдэн нягтрахыг түүхт ойн энэ өдөр нийт иргэддээ хандан уриалж байна.

Үндсэн хуулийнхаа ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэх үйл ажиллагаа өнөөдрөөс эхлэн дараа оны 01 дүгээр сарын 13 хүртэл үргэлжлэх учиртай. Энэ нэг жилийн хугацаанд Үндсэн хуулиа сурталчлан таниулах, үзэл санааг нь түгээн дэлгэрүүлэх, Үндсэн хуулийн мэдлэгийг иргэд, хүүхэд залуустаа олгох чиглэлээр түлхүү анхаарах ёстой. Ирээдүйн төлөөх энэ үйл хэрэгт эрхэм хүндэт зочид, Үндсэн хууль тогтоогчид та бүхний оролцоо, хувь нэмэр чухал гэдгийг эцэст нь тэмдэглэж хэлье.

Монгол Улсын ардчилсан, шинэ Үндсэн хуулийн үзэл санаа улам улмаар түгэн дэлгэрэх болтугай.

Монгол эх орон минь мөнх оршиж, төрийн нуруу төвшин, түмний сэтгэл амгалан оршиг ээ.



Үндсэн хуулийн 30 жилийн ойд зориулсан хүндэтгэлийн хуралдаан

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА**

/2022.01.28 - 2022.01.31/

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫГ
НЭЭЖ УИХ-ЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАРЫН ХЭЛСЭН ҮГ**

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Улсын Их Хурлын намрын чуулган завсарлаад хэдхэн хонож байгаа ч хойшлуулж боломгүй чухал асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэхээр Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд заасны дагуу Улсын Их Хурлын ээлжит бус чуулганыг зарлан хуралдуулж байна.

Монгол түмний олон зууны түүхтэй уламжлалт өв соёлын баяр Хаврын тэргүүн сарын Шинийн 1 буюу Цагаан сар удахгүй болох гэж байна.

Сүүлийн 2 жил үргэлжилж буй халдварт цар тахлын сөрөг нөлөө улсын эдийн засагт ч, иргэдийн амьжиргаанд ч сүүдрээ тусгасаар байна. Омикроны шинэ давалгаа үүсэж, өвчлөл халдвар нэмэгдэж байгаагийн улмаас Цагаан сараа хязгаарлагдмал хүрээнд тэмдэглэхээс өөр аргагүй боллоо.

Улсын Их Хурал, Засгийн газраас шат дараатай бодлого, хууль, шийдвэр гарган, иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах, аж ахуйн нэгжүүдээ дэмжих томоохон хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлсэн. Монгол Улсын энэ чиглэлд зарцуулсан хөрөнгийн хэмжээ дэлхийн дунджаас дээгүүр байгаа юм.

Үүний үр дүнд 2020 онд агшсан эдийн засаг 2021 оны эхний хагаст 6.3 хувь өсөж, сэргэлт идэвхжиж эхэлсэн билээ. 2021 оны 3 дугаар улирлын байдлаар эдийн засгийн өсөлт 3.6 хувьтай байна. Экспортын орлого түүхэндээ анх удаа 9.2 тэрбум ам.долларт хүрч, гадаад худалдааны тэнцэл 2.4 тэрбум ам.долларын ашигтай гарлаа. 2021 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр нэгдсэн төсвийн нийт орлогын төлөвлөгөө давж биелж, Нийгмийн даатгалын сангийн орлого төлөвлөсөн хэмжээнээс 322.3 тэрбум төгрөгөөр давжээ.

Энэ мэт эерэг үзүүлэлтүүд байгаа хэдий ч оны сүүлийн хагаст үүссэн тээвэр логиستيкийн түгжрэл гацаа, зардлын өсөлт зэрэгтэй холбоотойгоор

экспорт, гадаад дотоод худалдаа хумигдаж, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, бизнесийн үйл ажиллагаанд саад бэрхшээл учруулаад байна. Дэлхий нийтээрээ үнийн өсөлттэй тулгарч байна. Бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт иргэдийн амьжиргаанд таагүй нөлөөлж байна.

Энэ сөрөг нөлөөлөлд хамгийн их өртөж байгаа хүмүүс бол тэтгэврийн орлогоороо амьдардаг өндөр настнууд, халамж тэтгэмж зайлшгүй шаардлагатай иргэд юм.

Тиймээс Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүх ахмад настны тэтгэврийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн тодорхой шийдлийг гаргаж, хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газарт чиглэл болгосон.

Монголчууд азай буурал ахмадууд, асрамж дэмжлэг шаардлагатай ахан дүүсээ ачлан энэрдэг, Сар шинийн баяраар тэдэндээ хамгийн дээд хүндлэл үзүүлдэг сайхан уламжлалтай ард түмэн.

Энэхүү төрийн энэрэл, уламжлалт ёсоо бодож, Монгол Улсын 2022 оны төсөв болон Нийгмийн даатгалын сангийн төсөвт тодотгол хийн, хөрөнгө оруулалтын зарим зардлаа танах замаар эх үүсвэр бүрдүүлэн тэтгэвэр, тэтгэмжийг нэмэгдүүлэхээр Засгийн газар шийдвэрлэж, хуулийн төслийг өнөөдөр өргөн бариад байна.

Монголын төр үхэр жилийн босгон дээр ахмадуудынхаа тэтгэврийн зээлийг тэглэж байсан бол бар жилийн босгон дээр тэтгэврийг нь нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргах гэж байна. Усан бар жил Монгол Улсын хувьд “Шинэ сэргэлт”-ийн он байх болно. Энэхүү шинэ гарааны эхэн дээр ахмадууддаа ач санасан шийдвэр гаргах нь Түмнээ төлөөлсөн Төрийн түшээд бидний үүрэг, басхүү бэлгэ дэмбэрэл шингэсэн үйл явдал болно гэж үзэж байна.

Цагаан сарын босгон дээр “Оюутолгой ордын ашиглалтад Монгол Улсын эрх ашгийг хангуулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоол Улсын Их Хурал, Засгийн газрын нэгдсэн чармайлтын үр дүнд амжилттай хэрэгжиж, тус ордын Монголын талын 34 хувьд ногдох 2.3 тэрбум ам.долларын өрийг тэглэж, Дубайн гэрээг цуцлахаар шийдвэрлэлээ. Гүний уурхайн бүтээн байгуулалт албан ёсоор эхэллээ. Уурхай ашиглалтад орох хүртэлх зардлыг “Рио Тинто” компани бүрэн хариуцахаар боллоо.

2023 оны эхний улиралд гүний уурхай ашиглалтад орсноор Монгол Улс дэлхийд тавд орох өндөр технологийн уурхайтай болж, улсын эдийн засаг, төсөвт орох өгөөж дор хаяж 3 дахин нэмэгдэнэ хэмээн төсөөлж, төлөвлөж байна.

Энэ мэт улсаа өөд татах, иргэдээ сэтгэл дүүрэн байлгах төр, засгийн бодлого урагштай байгаад сэтгэл нэн таатай байна.

Тиймээс энэхүү чухал шийдвэрийг хэлэлцэн батлах ээлжит бус чуулганы үйл ажиллагаанд Эрхэм гишүүд Та бүхнийг идэвх санаачилгатай, ажил хэрэгчээр оролцохыг хүсье.

Улсын Их Хурлын ээлжит бус чуулганы ажиллагаа нээснийг мэдэгдье.

НЭГ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ
БҮС ЧҮҮЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НЭГДСЭН ТОЙМ

Улсын Их Хурлын даргын 2022 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр захирамжаар Улсын Их Хурлын ээлжит бус чуулганыг 2022 оны 01 дүгээр сарын 28-ны өдрөөс 31-ний өдрүүдэд зарлан хуралдуулахаар тогтоосон.



ХУРАЛДСАН ӨДӨР, ТОО

2022.01.28-2022.01.31 ХҮРТЭЛ



■ Хэлэлцсэн асуудал - **13**

■ Хэлэлцэн баталсан хууль - **4**

УИХ-ЫН ГИШҮҮД АЖЛЫН



АСУУЛТ, ХАРИУЛТ **53**



ХЭСГЭС АСУУСАН

УИХ-ЫН ГИШҮҮД ҮГ ХЭЛСЭН

10 удаа,
29 минут



ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

2022.01 сар: 2 удаа 5 цаг 16 минут

- Чуулганы нэгдсэн хуралдааны явцын талаар нийт **25** хуудас товч тэмдэглэлийг хөтөлж, **80** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэлийг дууны бичлэгээс буулгав.
- Байнгын хороодын **13** удаагийн, **6** цаг **18** минутын хуралдааны явцын талаар **36** хуудас товч тэмдэглэл хөтөлж, **2543** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэл үйлдэв.
- Дэд хороодын **1** удаагийн, **19** минутын хуралдааны явцын талаар **2** хуудас товч тэмдэглэл хөтөлж, **5** хуудас дэлгэрэнгүй тэмдэглэл үйлдэв.

ХОЁР

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮҮЛЬ ТОГТООХ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

2.1. Улсын Их Хурлын Байнгын хороодын үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл



ХУРАЛДСАН ӨДӨР, ТОО

2022.01.28-2022.01.31 ХҮРТЭЛ



БАЙНГЫН ХОРОО

ХУРАЛДСАН ТОО



ДЭД ХОРОО

ХУРАЛДСАН ТОО



2.2.1. ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО



ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ч.ХҮРЭЛБААТАР



19 ГИШҮҮН

3

удаа

ХУРАЛДААН

Батлуулсан хууль, тогтоол

ХУУЛЬ

4

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

4

5

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

4

11

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

ТАНИЛЦУУЛГА

2

Хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцүүлгийн талаар

Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон хамт өргөн мэдүүлсэн Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны хуралдаанаараа хэлэлцэж, санал, дүгнэлт, танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллыг бэлтгэн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулав.

2.2.2.БУСАД БАЙНГЫН ХОРОО

Улсын Их Хурлын бусад Байнгын хороод 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, санал, дүгнэлтээ Төсвийн байнгын хороонд хүрүүлсэн байна.

АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.БАТТӨМӨР



АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, ГАДААД БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



19 ГИШҮҮН

1

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

ХҮЛЭЭН АВСАН АЛБАН БИЧИГ

12

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

ЯВУУЛСАН АЛБАН БИЧИГ

4

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

1

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Х.БОЛОРЧУЛУУН



БАЙГАЛЬ ОРЧИН, ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



19 ГИШҮҮН

1

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Г.ДАМДИННЯМ



БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



19 ГИШҮҮН

1
удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

1

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛОЛ

ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.БАТ-ЭРДЭНЭ



ЁС ЗҮЙ, САХИЛГА ХАРИУЦЛАГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



10 ГИШҮҮН

1
удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

2

ХҮЛЭЭН АВСАН БИЧИГ

ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Н.УЧРАЛ



ИННОВАЦ, ЦАХИМ БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



12 ГИШҮҮН

1

удаа

ХУРАЛДААН

хэлэлцсэн асуудал

1

1

ХҮЛЭЭН АВСАН АЛБАН БИЧИГ

хуулийн төсөл

2

1

ЯВУУЛСАН АЛБАН БИЧИГ

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

1

НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
М.ОЮУНЧИМЭГ



НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



17 ГИШҮҮН

12

удаа

ХУРАЛДААН

хэлэлцсэн асуудал

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

хуулийн төсөл

2

3

ЗАРЧМЫН ЗӨРҮҮТЭЙ САНАЛЫН ТОМЬЁОЛ

ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ж.МӨНХБАТ



ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



19 гишүүн

1

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРОО



БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Б.ЧӨЙЖИЛСҮРЭН

ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН БОДЛОГЫН
БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд



19 гишүүн

1

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО



ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
С.БЯМБАЦОГТ

19 гишүүн

1

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

2

1

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРОО



ЭДИЙН ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Ж.ГАНБААТАР

19 гишүүн

1

удаа

ХУРАЛДААН

ХЭЛЭЛЦСЭН АСУУДАЛ

1

1

САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2

ГУРАВ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН МЭДЭЭЛЭЛ, СҮРТАЛЧИЛГАА,
ОЛОН НИЙТТЭЙ ХАРИЛЦАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

3.1.МЭДЭЭЛЭЛ, СУРТАЛЧИЛГАА, ОЛОН НИЙТТЭЙ ХАРИЛЦАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс нь Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд хууль тогтоох үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг ханган мэдээ, мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд, цахим хуудас, олон нийтийн сүлжээгээр дамжуулан иргэдэд бодитой, шуурхай түгээлээ.

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээ, мэдээлэл, чуулганы нэгдсэн хуралдаан болон Байнгын хороодын хуралдааны тойм нийт 24 текст мэдээг 102 гэрэл зургийн хамт parliament.mn цахим хуудаст байршуулав.

Ээлжит бус чуулганы хугацаанд Улсын Их Хурлын долоо хоног тутмын үйл ажиллагааг тоймлон хүргэдэг “УИХ-Энэ долоо хоногт” нэвтрүүлгийн 1 дугаарыг бэлтгэж, телевизүүдийн эфир, олон нийтийн сүлжээгээр иргэдэд түгээв. Түүнчлэн дээрх нэвтрүүлгүүд, видео контентуудыг Тамгын газрын дотоод сүлжээний “ParliamentTV”-ээр өдөр тутам түгээв.

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны талаарх өдөр тутмын мэдээ мэдээллийг радио сувгуудаар сонсогчдод түгээн ажиллаж байгаа бөгөөд тайлант хугацаанд “Эм Жи Эл” радио сувгийн 08.00, 13.00, 21.00 цагийн шуурхай мэдээгээр 2022 оны ээлжит бус чуулганы үйл ажиллагааны талаар мэдээлж байв. Мөн даваа гарагийн 14.00 цагт Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл, танилцуулга бүхий нэвтрүүлгийг сонсогчдод хүргэлээ.

2022 оны ээлжит бус чуулганы хугацаанд “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1 дугаарыг хэвлэж захиалагч, уншигчдад хүргүүлэв. Тус дугаарт 56 хууль, Улсын Их Хурлын 7 тогтоол нийтлэгдсэн. Эмхэтгэлийн дээрх дугааруудын тойм, танилцуулгыг бэлтгэн parliament.mn цахим хуудас болон олон нийтийн сүлжээнд байршуулсан. Үүний зэрэгцээ дугаар бүрийн PDF хувилбарыг тухай бүр parliament.mn сайтад нийтлэн, хууль тогтоомжийн албан ёсны эхийг олон нийтэд нээлттэй, хүртээмжтэй хэлбэрээр шуурхай түгээлээ.

Олон нийтийн сүлжээн дэх Улсын Их Хурлын албан ёсны хуудсуудаар хууль тогтоох дээд байгууллагын үйл ажиллагааны талаарх мэдээ, мэдээллийг текст, фото, видео хэлбэрээр шуурхай, хүртээмжтэйгээр олон нийтэд түгээв. Мөн олон нийтийн сүлжээний хэрэглэгчдэд мэдээллийг ойлгомжтой, шуурхай хүргэх зорилгоор богино хэмжээний видео контент 5, фото контент 2, постер 3-ыг бэлтгэн facebook.com, twitter.com, youtube.com зэрэг олон нийтийн сүлжээн дэх Улсын Их Хурлын албан ёсны хаягуудаар түгээлээ.

ДӨРӨВ

ХАВСРАЛТУУД

Хавсралт 1.

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС
ЧУУЛГАНААР БАТАЛСАН ХУУЛИЙН ЖАГСААЛТ**

2022.01.31

1.Өөрчлөлт оруулах тухай хууль

1. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.31/

2. Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.31/

3. Коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн танилцуулга /2022.01.31/

Хавсралт 2.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНААР
БАТАЛСАН ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

1.1.МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2022 ОНЫ
ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2023-2024 ОНЫ
ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

БАТАЛСАН
ОГНОО

2022.01.31

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2022.01.28-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн

ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА

2022.02.01

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох өндөр насны тэтгэврийг 2022 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн нэмэгдүүлэх зорилгоор төсөвт тодотгол хийсэнтэй холбогдуулан Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн хуулийн эдийн засгийн үзүүлэлтийн нэг болох Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлыг хэмжээг 2021 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдөр баталсан хэмжээнээс 387.5 тэрбум төгрөгөөр бууруулан 4,809.6 тэрбум төгрөг байхаар баталлаа. Энэ нь ДНБ-ий 10.3 хувьтай тэнцэхээр байна.

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн үзүүлэлтийг доор дурдсанаар батлав.

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТ		төсвийн хүрээний мэдэгдэл	төсвийн төсөөлөл	
		2022 он	2023 он	2024 он
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	5.0	5.0	6.0
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	6.7	6.0	6.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	15,771.7 33.7	17,168.9 33.0	18,880.6 32.2
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	18,158.8 38.8	19,040.7 36.6	20,523.9 35.0
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	2,410.5 5.2	881.9 1.7	1,483.2 2.5
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	-2,387.1 -5.1	-1,871.9 -3.6	-1,643.4 -2.8
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	4,809.6 10.3	5,569.3 10.7	6,124.5 10.4
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	31,439.4 67.2	32,727.2 62.9	34,839.6 59.4
9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/ Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	490.4 1.0	530.0 1.0	569.6 1.0

ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРОО

1.2. МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИУДЫН ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2022.01.31

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

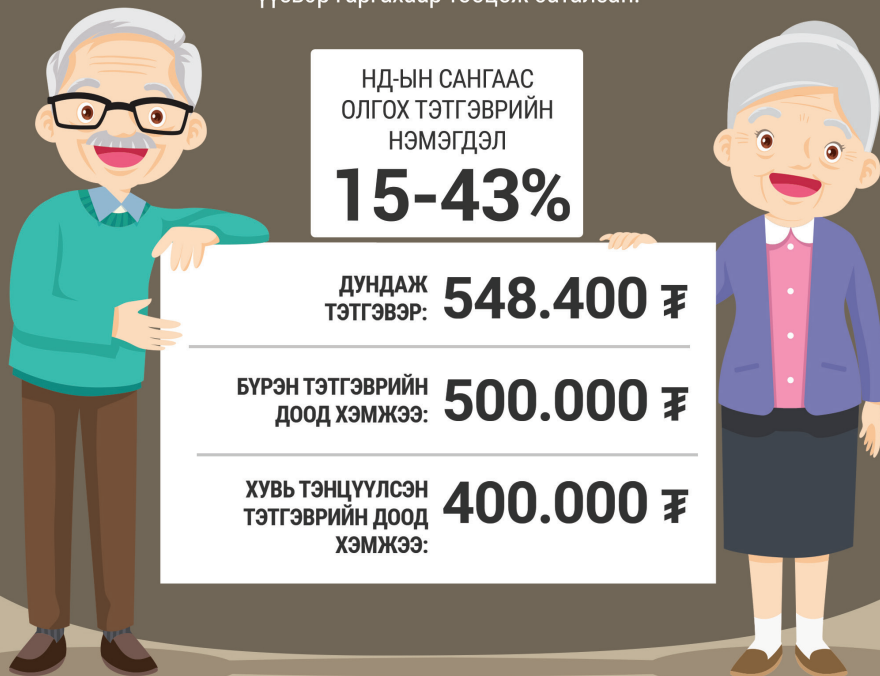
Засгийн газраас 2022.01.28-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

2022.02.01

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох өндөр насны тэтгэврийг 2022 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн нэмэгдүүлэх зорилгоор төсөвт тодотгол хийлээ.

Тэтгэвэр нэмэхэд шаардлагатай 637.0 тэрбум төгрөгийг Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулиар батлагдсан хөрөнгийн зардлаас болон эрүүл мэнд, онцгой байдлын салбар, халамж, тэтгэвэр, тэтгэмж, цалин хөлс, зээлийн хүүгийн төлбөрөөс бусад урсгал зардлыг тодорхой хувиар бууруулах замаар эх үүсвэр гаргахаар тооцож баталсан.



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ 2022 ОНЫ 02 ДУГААР САРЫН 01-НИЙ ӨДРӨӨС ЭХЛЭН 465
МЯНГАН АХМАДЫН ТЭТГЭВЭР НЭМЭГДЭХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧНЫГ БҮРДҮҮЛЛЭЭ.

**1.3.КОРОНАВИРУСТ ХАЛДВАР /КОВИД-19/-ЫН ЦАР ТАХЛААС
УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, ТЭМЦЭХ, НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСАГТ
ҮЗҮҮЛЭХ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА**

**БАТАЛСАН
ОГНОО**

2022.01.31

ХУУЛЬ САНААЧИЛСАН

Засгийн газраас 2022.01.28-ны өдөр өргөн
мэдүүлсэн

**ДАГАЖ МӨРДӨХ
ХУГАЦАА**

2022.02.01

Хууль батлагдсанаар цар тахлын үед иргэний эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах, ажлын байрыг хадгалах, эдийн засгийг идэвхжүүлэх, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх, хорио цээрийн болон хязгаарлалтын дэглэмд шаардлагатай санхүүжилтийг шийдвэрлэх зорилгоор жилийн батлагдсан төсвийн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын хэмжээг нэмэгдүүлэхгүйгээр төсөв хооронд, төсвийн ерөнхийлөн захирагч хооронд, хөрөнгийн болон урсгал зардал хооронд төсвийн зохицуулалт хийх эрхийг Засгийн газарт олгосон.

Ингэхдээ энэ арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд Төсвийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрөөр заасан бол энэ хуулийг дагаж мөрдөх зохицуулалтыг нэмсэн.

Коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийг 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг дуустал үйлчлэхээр сунгалаа.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫГ ХААЖ УИХ-ЫН ДАРГА Г.ЗАНДАНШАТАРЫН ХЭЛСЭН ҮГ



Улсын Их Хурлын Эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Их Хурлын ээлжит бус чуулган өмнөө тавьсан зорилгоо амжилттай хэрэгжүүлж, өндөрлөж байна.

Ээлжит бус чуулганаараа бид Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ухнаагийн Хүрэлсүх санаачилж, Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг хэлэлцэн баталлаа.

Эдгээр хуулиудыг хэлэлцэн баталснаар Монгол Улсын 465.000 ахмад настны тэтгэврийг нэмэх шийдвэр гарч байна.

Халдварт цар тахлын дэгдэлт улсын эдийн засаг, иргэдийн маань амьжиргаанд сөрөг нөлөө үзүүлж, төр засгаасаа эхлээд түмэн олноо хүртэл хэмнэлтийн горимд шилжиж, бидний хүсэл зоригоос үл хамаарсан хязгаарлалтын дэглэмд ажиллаж, амьдарч байгаа ч 2022 оны батлагдсан төсөвт зохицуулалт хийх замаар энэ шийдвэрийг гаргалаа.

Энэ арга хэмжээнд нийтдээ 637.0 тэрбум төгрөг зарцуулагдана. Энэ хөрөнгөөр тэтгэврийг инфляцын түвшинтэй уялдуулан 15 хувиар нэмэгдүүлнэ.

Төсвийн байнгын хороо богино хугацаанд үр дүнтэй хуралдаж, 310 тэрбум төгрөгийн эх үүсвэрийг төсвийн урсгал зардлыг 15.4 хувиар танах замаар буюу төрийн байгууллагуудыг 2022 онд урсгал зардлаа танаж, бүсээ чангалах байдлаар ажиллахыг чиглэл болгосон хэлбэрээр гаргалаа.

Мөн бүрэн тэтгэврийн доод хэмжээг 500.0 мянган төгрөгт, хувь тэнцүүлсэн тэтгэврийн доод хэмжээг 400.0 мянган төгрөгт хүргэж байна. Энэ хууль хоёрдугаар сарын 1-ний өдрөөс буюу маргаашаас хүчин төгөлдөр болж үйлчилнэ. Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд А.Ариунзаяа хоёрдугаар сарын 01-нээс тэтгэвэр, тэтгэмжийг олгож эхлэхээс өмнө хуулийн төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг хүссэний дагуу Улсын Их Хурлын гишүүд, Төсвийн байнгын хороо шахуу хугацаанд ажил хэрэгчээр амралтын өдрүүдэд хуралдаж, хуулийг эцэслэн баталлаа.

Ийнхүү монгол түмний уламжлалт баяр Цагаан сарын өмнө азай буурал ахмадуудынхаа тэтгэврийг нэмж, цар тахлын нөлөөллөөс үүдсэн үнийн өсөлт, таагүй байдлаас амьжиргааг нь хамгаалах шийдэл гаргаж чадсандаа Улсын Их Хурлын гишүүд баяртай байна.

Энэхүү шийдвэр Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Их Хурал, Монгол Улсын Засгийн газрын нэг зүгт харсан нэгдмэл бодлоготой, нийтлэг эрмэлзлийн үр дүнд биеллээ олж байгааг онцлон тэмдэглэж хэлье.

Түүнчлэн энэхүү чухал шийдвэрийг тал бүрээс нь, богино хугацаанд, амралтын өдрүүдэд хойшлуулан, нухацтай хянан хэлэлцэж, ажил хэрэгч байдлаар асуудалд хандсан Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүдэд талархал илэрхийлье.

Эрхэм гишүүд ээ,

Монголын төр ямар ч цаг үед азай буурал, ахмадуудынхаа ачийг мартаж болохгүй. Өтгөс буурлуудаа асран тэтгэж, үйл хэргийг нь хүндэтгэн дээдэлдэг нь Монголын дэлгэр ёс, нандин уламжлал билээ. Тэдэнтэйгээ ямагт хамт, хамгийн ойр байж, дэмжин тусалж, сургаал зөвлөмжийг нь сонсон хэрэгжүүлж байх нь бидний журамт үүрэг юм. Учир нь ахмадууд гэдэг бол уншиж дуусамгүй ном судар, ухаан эрдэм, туршлага мэдлэгийн яндашгүй далай юм. Тэд эх орныхоо хөгжил цэцэглэлт, Монголын өрх айл, иргэн бүрийн аз жаргалтай амьдралын төлөө халуун залуу нас, эрдэм мэдлэг, авьяас билиг, хөдөлмөр зүтгэлээ харамгүй зориулж, өнөөгийн Монгол Улсыг цогцлоосон ачтанууд юм.

Ахмад буурлуудынхаа эрхийг хамгаалж, идэвхтэй, эрүүл, урт наслах боломжийг бүрдүүлэх, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах баталгааг хангах, тэдэнд үзүүлэх нийгэм, эрүүл мэндийн арга хэмжээнд цогцолбороор хандахад Монголын төр, засаг цаашид ч онцгой анхаарах болно.

Улсын Их Хурлын нэр бүхий гишүүдээс үнийн өсөлтийг хязгаарлах, нэн ялангуяа өргөн хэрэглээний бараа, хүнсний бүтээгдэхүүний үнийг өсгөхгүй байх бодлогын шийдвэр гаргаж ажиллах санал гаргасныг Засгийн газар, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам онцгой анхаарах шаардлагатай байна. Мөн тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг дагаад үнэ өсгөхгүй байх чиглэлийг хатуу

баримталж ажиллахыг хувийн хэвшил, үндэсний үйлдвэрлэгчид, бизнесмэнүүд Та бүхэндээ уриалж байна.

Үхэр жилийн босгон дээр бид ахмадуудынхаа тэтгэврийн зээлийг Салхитын мөнгөний ордын эх үүсвэрээр тэглэж байсан бол бар жилийн босгон дээр тэтгэврийг нь нэмэгдүүлсэн шийдвэрээр үргэлжлүүлж байгаадаа баяртай байна.

Ахмадууд Та бүхэн минь урт насалж, удаан жаргаж, бие тэнхлүүн, ухаан цэлмэг байж, амьдрал үйлс, буян заяа тань өөдлөн дэлгэрч байх болтугай.

Монголынхоо нийт ард түмэнд Сар шинэдээ сайхан шинэлэхийн ерөөл өргөө. “Буян үйлдэгч” хэмээх усан бар жилээс эхлэх Монгол орны Шинэ сэргэн мандалтын үйл хэргийн төлөө хамтдаа зүтгэцгээе.

Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны ээлжит бус чуулганы үйл ажиллагаа өндөрлөснийг мэдэгдье.



УИХ-ын 2022 оны ээлжит бус чуулганы хаалт

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

АБГББХ	Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо
АНУ	Америкийн Нэгдсэн Улс
АТГ	Авлигатай тэмцэх газар
БГД	Баянгол дүүрэг
БЗД	Баянзүрх дүүрэг
БНАСАУ	Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улс
БНИУ	Бүгд Найрамдах Итали Улс
БНМАУ	Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улс
БНПУ	Бүгд Найрамдах Польш Улс
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
БНЭУ	Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс
БОАЖЯ	Байгаль орчин, аялал, жуулчлалын яам
БОХХААБХ	Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо
БСШУСБХ	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо
БХАХХ	Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтэс
БХБЯ	Барилга, хот байгуулалтын яам
БШУЯ	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам
ДНБ	дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЁЗСХБХ	Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо
ЖАЙКА	Японы олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага
ЗГХЭГ	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар
ЗТХЯ	Зам, тээврийн хөгжлийн яам
ИЦББХ	Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо
МИАТ	Монголын иргэний агаарын тээвэр
МХЕГ	Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар
НББХ	Нийгмийн бодлогын байнгын хороо
НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
ОУПХ	Олон Улсын Парламентын Холбоо
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
СБД	Сүхбаатар дүүрэг
СЕХ	Сонгуулийн ерөнхий хороо
СНЖБХДХ	Сонгогчийн нэрсийн жагсаалт, бүртгэл хяналтын дэд хороо
СХД	Сонгинохайрхан дүүрэг
СЯ	Сангийн яам
ТББ	төрийн бус байгууллага
ТББХ	Төрийн байгуулалтын байнгын хороо
ТБХ	Төсвийн байнгын хороо
ТЗХДХ	Төсвийн зарлагын хяналтын дэд хороо
ТНБД	Төрийн нарийн бичгийн дарга
ТӨҮГ	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар
ТХШХ	Төсвийн хяналт, шинжилгээний хэлтэс
ТЭЗҮ	Техник, эдийн засгийн үндэслэл
УБЕГ	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар
УИХ	Улсын Их Хурал
УИХГХБДХ	Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо
УОК	Улсын онцгой комисс
УУХҮЯ	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам

ҮАГ	Үндэсний аудитын газар
ҮББХ	Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо
ҮЭХ	Үйлдвэрчний эвлэлийн холбоо
ХАА	хөдөө аж ахуй
ХБНГУ	Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс
ХЗБХ	Хууль зүйн байнгын хороо
ХЗДХЯ	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам
ХК	хувьцаат компани
ХНН	хувь нийлүүлсэн нийгэмлэг
ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
ХӨСҮТ	Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв
ХУД	Хан-Уул дүүрэг
ХҮХДХ	Хүнд үйлдвэрлэлийн хөгжлийн дэд хороо
ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
ХХК	хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
ХШҮГ	Хяналт шалгалт, үнэлгээний газар
ХШХ	Хяналт шалгалтын хэлтэс
ХЭДХ	Хүний эрхийн дэд хороо
ХЭЗГ	Хууль, эрх зүйн газар
ЦЕГ	Цагдаагийн ерөнхий газар
ЧД	Чингэлтэй дүүрэг
ЭЗБХ	Эдийн засгийн байнгын хороо
ЭМДЕГ	Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар
ЭМЯ	Эрүүл мэндийн яам
ЮНЕСКО	НҮБ-ын Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллага

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ, 2022 ОНЫ
ЭЭЛЖИТ БУС ЧУУЛГАНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОЛОН ХҮНДЭТГЭЛИЙН
ХУРАЛДААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Редактор: С.Батбаатар

Эмхэтгэсэн: Ц.Оюун

Гэрэл зургийг Г.Эрдэнэтуяа
Г.Аргуужин

Эх бэлтгэсэн: Г.Баатар

Улсын Их Хурлын Тамгын газраас
2022 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдөр эрхлэн гаргав.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх, олшруулах цехэд 1350 хувь хэвлэв.



ТӨРИЙН ОРДНЫ ЦАХИМ АЯЛАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ
ЦАХИМ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ



<http://tour.parliament.mn/>
Цахим хаягаар Төрийн
ордонтой танилцах
боломжтой.